

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

MANS
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Державна наукова установа
Український інститут науково-
технічної експертизи та інформації

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-TECHNICZNA W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ. PERSPEKTYWY ROZWOJU, WDRAŻANIE NAJLEPSZYCH PRAKTYK EUROPEJSKICH

Monografia

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРАЩИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК

Монографія

Redakcja naukowa:

Balanchuk Iryna
Ihnatsevych Serhii
Mykhalchenkova Olena
Hornostai Nataliia
Sharlovych Zoia

Наукова редакція:

Баланчук Ірина
Ігнацевич Сергій
Михальченкова Олена
Горностай Наталія
Шарлович Зоя

Kijów-Łomża, 2025
Wydawnictwo MANS w Łomży

**DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-TECHNICZNA
W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ.
PERSPEKTYWY ROZWOJU, WDRAŻANIE NAJLEPSZYCH
PRAKTYK EUROPEJSKICH**

Monografia

**НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КРАЩИХ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК**

Монографія

Redakcja naukowa:

**Balanchuk Iryna
Ihnatsevykh Serhii
Mykhalchenkova Olena
Hornostai Nataliia
Sharlovych Zoia**

Наукова редакція:

**Баланчук Ірина
Ігнацевич Сергій
Михальченкова Олена
Горностай Наталія
Шарлович Зоя**

**Kijów-Łomża, 2025
Wyrównictwo MANS w Łomży**

UDK 339.9:001.895:341.1/8:341.24

Zalecane do druku przez Radę Naukową DNU „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji” Ministerstwa Edukacji Narodowej Ukrainy (protokół nr 1 z dnia 29.01.2025 r.)

Redakcja naukowa:

Iryna Balanchuk, Serhii Ihnatsevyh, Olena Mikhalchenkova, Nataliia Hornostai, Zoia Sharlovych

Działalność naukowo-techniczna w zakresie współpracy transgranicznej. Perspektywy rozwoju, wdrażanie najlepszych praktyk europejskich : monografia [wydanie elektroniczne] / Iryna Balanchuk, Serhii Ihnatsevyh, Olena Mikhalchenkova, Nataliia Hornostai, Zoia Sharlovych. – Kijów – Łomża : UkrIENTI – MANS w Łomży. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2025. – 230 s.

Zespół autorski:

Balanchuk Iryna, kierownik działu, Państwowa instytucja naukowa „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji”, Ukraina;

Ihnatsevyh Serhii, dr ekonomii, starszy naukowy pracownik, Państwowa instytucja naukowa „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji”, Ukraina;

Mykhalchenkova Olena, starszy naukowy pracownik, Państwowa instytucja naukowa „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji”, Ukraina;

Hornostai Nataliia, starszy pracownik naukowy, Państwowa Jednostka Urzędowa „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji”, Ukraina;

Sharlovych Zoia, dr n. ped., prodziekan ds. działalności międzynarodowej, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita Polska.

Recenzenci:

Kamyshyn Volodymyr, doktor hab. nauk pedagogicznych, kandydat nauk technicznych, starszy pracownik naukowy, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy; Państwowa instytucja naukowa „Ukraiński Instytut Ekspertyzy Naukowo-Technicznej i Informacji”, Ukraina.

Pavlov Serhii, doktor hab. nauk technicznych, profesor, Winnicki Narodowy Uniwersytet Techniczny, Ukraina.

Ireneusz Żuchowski, doktor nauk ekonomicznych, rektor Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży, profesor MANS w Łomży, Rzeczpospolita Polska.

ISBN 978-83-68480-12-2

DOI <https://doi.org/10.58246/HVKS2851>

Wyniki i wnioski przedstawione w monografii pozwoliły ocenić poziom i głębokość współczesnej praktyki współpracy międzynarodowej i transgranicznej w dziedzinie naukowo-technicznej i innowacyjnej, określić dynamikę wdrażania najlepszych praktyk i metod wprowadzania technologii i innowacji, sformułować praktyczne zalecenia dotyczące wdrażania elementów międzynarodowego doświadczenia w zakresie metodologicznego, praktycznego i informacyjnego wsparcia funkcjonowania systemu współpracy naukowej i naukowo-technicznej w wymiarze transgranicznym i międzynarodowym na poziomie krajowym.

Monografia jest przeznaczona dla przedstawicieli środowiska naukowego, innowatorów, badaczy, a także dla ekspertów w dziedzinie międzynarodowej współpracy naukowo-technicznej, specjalistów ds. przygotowywania projektów dwustronnych do programów konkursowych i grantów.

Wydawnictwo: MANS w Łomży

© Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy, 2025

© PIN „UkrIENTI”, Ukraina, 2025

© MANS w Łomży, Rzeczpospolita Polska, 2025

© Iryna Balanchuk, Serhii Ihnatsevyh, Olena Mikhalchenkova, Nataliia Hornostai, Zoia Sharlovych, 2025

УДК 339.9:001.895:341.1/8:341.24

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» МОН України (протокол № 1 від 29.01.2025 р.)

Наукова редакція:

Ірина Баланчук, Сергій Ігнацевич, Олена Михальченкова, Наталія Горностай, Зоя Шарлович

Науково-технічна діяльність у сфері транскордонного співробітництва. Перспективи розвитку, імплементація кращих європейських практик : монографія [електронний ресурс] / Ірина Баланчук, Сергій Ігнацевич, Олена Михальченкова, Наталія Горностай, Зоя Шарлович. – Київ – Ломжа : УкрІНТЕІ-MANS w Łomży. Видавництво: MANS w Łomży, 2025. – 230 с.

Авторський колектив:

Баланчук Ірина, зав. відділу, ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», Україна;

Ігнацевич Сергій, к.е.н., с.н.с., ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», Україна;

Михальченкова Олена, с.н.с., ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», Україна;

Горностай Наталія, с.н.с., ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», Україна;

Шарлович Зоя, к.п.н., проректор, Міжнародна академія прикладних наук в Ломжі, Республіка Польща.

Рецензенти:

Камишин Володимир, доктор педагогічних наук, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки та Державної премії України у галузі освіти.; Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації».

Павлов Сергій, доктор технічних наук, професор, Відмінник освіти України, Вінницький національний технічний Університет.

Іренеуш Жуховський, PhD з економічних наук, ректор Міжнародної академії прикладних наук в Ломжі, професор MANS w Łomży, Республіка Польща.

ISBN 978-83-68480-12-2

DOI <https://doi.org/10.58246/HVKS2851>

Результати та висновки, представлені у монографії, дозволили оцінити рівень та глибину сучасної практики міжнародного та транскордонного співробітництва у науково-технічній та інноваційній сферах, визначити динаміку імплементації передового досвіду та методів впровадження технологій та інновацій, сформулювати практичні рекомендації для впровадження елементів міжнародного досвіду методичного, практичного та інформаційного забезпечення функціонування системи наукової та науково-технічної співпраці у транскордонному та міжнародному вимірі на національному рівні.

Монографія призначена для представників наукової сфери, інноваторів, дослідників, а також для експертів у сфері міжнародної науково-технічної кооперації, спеціалістів з підготовки білатеральних проєктів для конкурсних програм та грантів.

Видавництво: MANS w Łomży

© Міністерство освіти і науки України, 2025

© ДНУ «УкрІНТЕІ», Україна, 2025

© Міжнародна академія прикладних наук в Ломжі, Республіка Польща, 2025

© Ірина Баланчук, Сергій Ігнацевич, Олена Михальченкова, Наталія Горностай, Зоя Шарлович, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
1. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТА РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. РОЛЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КООПЕРАЦІЇ	13
1.1. Європейський союз: створення, структура, специфіка.	14
1.2. Транскордонне співробітництво в Європейському Союзі.	23
1.3. Науково-технічна кооперація в рамках транскордонного співробітництва.	38
Список використаних джерел до Розділу 1.	47
2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	52
2.1. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва в Європейському Союзі.	53
2.2. Аналітична інформація щодо здійснення науково-технічної діяльності в сфері транскордонного співробітництва на території ЄС.	69
Список використаних джерел до Розділу 2.	75
3. СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ НА ЦЕЙ ПРОЦЕС МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СПІВПРАЦІ. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	79
3.1. Стан та особливості розвитку транскордонного співробітництва в Україні	80
3.2. Вплив міжнародної науково-технічної співпраці на транскордонне співробітництво в Україні	87
3.3. Фактори підвищення ефективності роботи у сфері транскордонного співробітництва в Україні в рамках наукового співробітництва	96
3.4. Аналіз нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва	100
3.5. Нормативна база вітчизняного законодавства у транскордонному співробітництві	108
Список використаних джерел до Розділу 3	115
4. РОБОТА СУБ'ЄКТІВ (НАУКОВИХ ІНСТИТУЦІЙ) ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В РАМКАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	118
4.1. Організаційні механізми та напрями транскордонної діяльності	119

4.2. Аналіз міжнародного досвіду забезпечення підтримки інноваційної діяльності та сприяння трансферу технологій	135
Список використаних джерел до Розділу 4	149
5. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ У КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	151
5.1. Моніторинг європейських міжнародних конкурсів, грантових програм і проєктів по напрямку транскордонного та міжнародного співробітництва у науковій сфері	152
5.2. Результати щодо ходу та проведення конкурсів наукових проєктів у сфері транскордонного співробітництва	169
5.3. Результати виконання завдань у сфері науково-технічної кооперації в рамках міжнародного і транскордонного співробітництва України	171
Список використаних джерел до Розділу 5.	178
ВИСНОВКИ	181
Список використаних джерел.	186
ДОДАТКИ	200
Додаток А. Список членів, офіційних та потенційних кандидатів на вступ до ЄС (станом на січень 2023 р.)	200
Додаток В. Характеристики типів інклюзивної інноваційної політики транскордонних регіонів	201
Додаток С. Обґрунтування ТКС у сфері інновацій та науково-технічної кооперації	202
Додаток Д. Частка проєктів з українськими партнерами у програмах ЄС-Україна за період 2007-2022 рр.	203
Додаток Е. Перелік активних транскордонних проєктів (неповний) станом на 2022 р.	204
Додаток Ф. Тематичні цілі програми ЄПД	205
Додаток Г. Бар'єри та рівень їх впливу на розвиток транскордонного співробітництва в Європі	208
Додаток Н. Кількість проєктів, які реалізуються в рамках програми INTERREG 2021-2027 за країнами	209
Додаток І. Перелік програм, які реалізуються в рамках INTERREG (2021-2027) та які заявляють наукові дослідження та трансфер технологій пріоритетним напрямом реалізації проєкту	210
Додаток Ж. Наймасштабніші проєкти, реалізовані в рамках виконання європейських програм у 2022 році	220
Додаток К. Гранти та інші доступні можливості фінансування наукових проєктів в рамках CRDF Global	224
Додаток Л. Деякі проєкти, що були завершені станом на 1 січня 2023 р. / виконуються у 2023 р.	225

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

ТКР – транскордонний регіон

ТКС – транскордонне співробітництво

ЄС – Європейський Союз

CBRIS – Транскордонна регіональна інноваційна система (від англ. *Cross-Border Regional Innovation System*)

EGTC – Європейська група територіального співробітництва (від англ. *European Groupings of Territorial Cooperation*)

ENPI – Європейський інструмент сусідства та партнерства (від англ. *European Neighbourhood and Partnership Instrument*)

ERDF – Європейський фонд регіонального розвитку (від англ. *European Regional Development Fund*)

ENI CBC – Європейський інструмент сусідства у сфері транскордонного співробітництва (від англ. *European Neighbourhood Instrument Cross-Border Cooperation*)

ENPI CBC – Європейський інструмент сусідства та партнерства у сфері транскордонного співробітництва (від англ. *European Neighbourhood and Partnership Instrument Cross-Border Cooperation*)

IPA – Інструмент допомоги ЄС перед вступом (від англ. *Instrument for Pre-Accession Assistance*)

IPA CBC – Інструмент допомоги ЄС перед вступом у сфері транскордонного співробітництва (від англ. *The Instrument for Pre-Accession Assistance Cross-Border Cooperation*)

ISO – Спеціальні/конкретні цілі програми INTERREG (від англ. *Interreg-Specific Objectives*)

PO – Показники результатів програми (від англ. *Programme Output Indicators*)

ЕСПОН – Європейська мережа спостереження за просторовим плануванням (від англ. *European Observation Network for Territorial Development and Cohesion, ESPON*)

ЄКР – Європейський Комітет Регіонів

ЄПД – Європейська політика добросусідства

ІСТКС – Інноваційна система транскордонного співробітництва

ВСТУП

Транскордонне співробітництво (від англ. *cross-border cooperation*) – це форма міжнародного співробітництва, основною метою якого є зняття обмежень, які існують в рамках національних кордонів. Вона охоплює широкий спектр міжнародної діяльності урядів та локальних органів влади на регіональному та місцевому рівні. Метою цієї співпраці є боротьба зі стереотипами і забобонами по обидва боки кордону та подолання соціальних, економічних, інфраструктурних та культурних бар'єрів, що створюються національними кордонами. Прикордонне (транскордонне) та міжрегіональне співробітництво зміцнює добросусідські відносини між країнами, гарантує стабільність, забезпечує партнерство та стійкий соціально-економічний розвиток.

З метою поглиблення відносин між регіонами окремих держав та сусідніми країнами укладаються міжурядові угоди про прикордонне (транскордонне) та регіональне співробітництво, відповідно до яких створюються міжурядові ради та комісії для координації цієї співпраці. Вони є фундаментальним форумом для транскордонної кооперації, сполучною ланкою між місцевими та регіональними органами влади та державною адміністрацією. Діяльність рад та комітетів здійснюється за допомогою діяльності робочих груп/комітетів, створених у їх межах.

Транскордонне співробітництво (ТКС) є ключовим елементом політики Європейського Союзу (ЄС) щодо своїх сусідів. Воно підтримує стійкий розвиток вздовж зовнішніх кордонів Союзу, допомагає зменшити відмінності у рівні життя та вирішувати спільні проблеми за межами цих кордонів. Вперше його було визнано таким у регламенті Європейського інструменту сусідства та партнерства на період 2007-2013 рр. (від англ. *European Neighbourhood and Partnership Instrument, ENPI*). Згодом, це також було підтверджено на період 2014-2020 рр. у регламенті Європейського інструменту сусідства, ухваленому в березні 2014 р., а також – у відповідному документі на 2021-2027 рр.

ТКС сприяє співпраці між певною країною ЄС та сусідньою державою, яка має сухопутний чи морський кордон з нею. Фінансування також може бути надане для програми між кількома країнами організації та сусідніми державами, які, наприклад, є частиною одного й того ж самого морського басейну. ТКС створено на зразок принципів територіального співробітництва ЄС, але адаптоване до специфіки зовнішніх відносин Союзу. Основною ознакою програм транскордонного співробітництва, їх унікальним механізмом є тверда прихильність та відповідальність країн-учасниць до принципів ЄС, заснованих на:

–збалансованому партнерстві між країнами-учасниками по обидва боки кордону: держави-члени та сусідні країни мають рівне право голосу у програмних рішеннях, а проекти отримують фінансування лише у тому випадку, якщо вони реалізуються партнерами з обох сторін;

–принципі управління, покладеного на місцевий або національний орган влади у державі-члені, який спільно обраний усіма країнами, що беруть участь у програмі;

–загальній правовій базі та правилах реалізації: для майбутніх проектів ТКС правила, раніше визначені і встановлені, були спрощені та адаптовані на основі попереднього досвіду.

Узагальнено ТКС має три основні цілі:

–сприяння економічному та соціальному розвитку у прикордонних регіонах;

–вирішення загальних проблем (довкілля, охорона здоров'я, безпека та захищеність);

–створення кращих умов для мобільності людей, товарів та капіталу.

Майбутній розвиток такої форми кооперації, як ТКС, видається перспективним з огляду на ту обставину, що у сучасних умовах така форма взаємодії між державами виступає найбільш результативною та ефективною у всіх сферах діяльності, зокрема, у науково-технічній галузі.

Прикордонні території різних країн створюють для науковців цікавий «тестовий полігон» для теоретичних досліджень та аналітичних розрахунків завдяки своїм головним особливостям: з одного боку, це близькість у просторі, яка створює відносно подібні кліматичні, екологічні, етнографічні (одним словом географічні) умови, а з іншого – відмінність у нормативно-правовому, економічному, соціальному, культурному регулюванні, яка виникає з огляду на те, що різні частини території належать різним країнам.

Звісно, згадані відмінності, як і самі кордони, розглядаються також і як бар'єри для становлення ефективного міжрегіонального співробітництва. Тому зусилля вчених та політиків спрямовуються також і на подолання їх за допомогою транскордонних механізмів фінансування та наукових досліджень.

На сучасному етапі міжнародної співпраці, особливо коли йдеться про транскордонне співробітництво між країнами Європейського Союзу, то доцільно говорити про трансформацію підходу до функціонування прикордонних територій з більш класичної точки зору «місця» до більш сучасної точки зору «потоків». Таким

чином, сучасні європейські дослідники надають перевагу наступному розумінню поняття єврорегіону, де його визначають як «окрему територіальну одиницю, що характеризується наявністю власних органів влади, які мають повноваження з власної ініціативи брати участь у транскордонному співробітництві».

З розширенням Європейського Союзу (ЄС) у 2004-2007 рр. Україна отримала спільні кордони з країнами-членами ЄС. Також прикордонні регіони західної частини України, а саме Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області стали учасниками регіональної політики ЄС. Це дало можливість прикордонними територіям використовувати свій потенціал через механізми транскордонного співробітництва та європейське законодавство у сфері регіональної політики виходити на європейські ринки товарів та послуг. Розвиток транскордонних регіонів, в рамках яких формуються інтенсивні та багаторівневі взаємодії між усіма суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва, є важливим об'єктом сучасної регіональної політики. Початок військової агресії росії переорієнтував транскордонне співробітництво прикордонних з росією регіонів з українсько-російського транскордонного регіону у напрямі поглиблення співпраці в рамках єврорегіональних структур за участі країн-членів ЄС та активізації міжрегіонального співробітництва на рівні європейських інституцій.

Єврорегіон – інституційно оформлене транскордонне співробітництво, яке у свою чергу є взаємодією двох або декількох прикордонних територій в економічній, екологічній, культурній, науково-технічній, соціальній та інших сферах з метою підвищення ефективності розвитку цих територій, яке регулюється різними угодами, прийнятими як на міжнародній, і на регіональному рівнях.

Головна мета існування єврорегіону – всебічне зближення народів, створення та підтримання клімату, що сприятиме партнерству та обмін досвідом з широкого спектру питань (довкілля, сільське господарство, транспорт, комунікації, безпека, зайнятість, технології, туризм та ін.). Реалізація головної мети досягається виконанням низки цілей, які визначаються для кожного єврорегіону як необхідні та оптимальні у цій місцевості. Визначення цілей засноване на глибокому аналізі економічного рівня розвитку, стану довкілля, інвестиційної та інноваційної активності, стану транспортної інфраструктури та ін.

У 2007 році процес регіоналізації почав розглядатися як один з перспективних механізмів протистояння глобальним проблемам. Чим більш глобальним стає економічне, соціальне та інформаційне середовище, тим більше стимулів у регіонів

об'єднуватися для реалізації спільних проєктів. Таким чином, все більше ваги в науковому середовищі набували явища міжрегіоналізму та трансрегіоналізму, які перетворювали окремі території на взаємопов'язані «економічні регіональні кластери».

Після реформування структурних фондів у 1986 році та укладання Єдиного Європейського Акту ЄС визначив політику згуртованості як один із ключових пунктів свого функціонування. Зацікавленість у розробці дієвої політики згуртованості була зумовлена стурбованістю ЄС економічною гіпотезою про те, що нерівномірний економічний розвиток регіонів може призвести до сценарію, за якого одні регіони отримуватимуть більші економічні вигоди, а отже й вищий темп розвитку, що залишить інші регіони позаду та призведе до збіднення їхнього населення. Тому ЄС знайшов рішення у організації своєї політики згуртованості шляхом утворення різноманітних фондів, призначених для тих регіонів, які відчують у них потребу для стимулювання їхнього економічного розвитку.

Організація транскордонного співробітництва та виклики, пов'язані з нею, є винятковим. Адже з точки зору економічної доцільності, політики розвитку та згуртованості, транскордонні регіони об'єднують у собі два негативних територіальних чинника – геополітична віддаленість від національних економіко-соціальних центрів та кризу територіальності, яка об'єднує у собі демографічні та економічні проблеми регіонів. Для боротьби з цими чинниками європейські інституції започатковують і реалізують численні програми на усіх рівнях (від міжнародного до регіонального), які на сьогодні діють уже достатньо довго, щоб мати змогу оцінити їхній вплив на ефективність транскордонного співробітництва загалом, та у науковій сфері зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cecere, G., Corrocher, N. (2015). The intensity of interregional cooperation in information and communication technology projects: An empirical analysis of the framework programme. *Regional Studies*, No 49, pp. 204-218. https://www.researchgate.net/publication/236015332_The_Intensity_of_Interregional_Cooperation_in_Information_and_Communication_Technology_Projects_An_Empirical_Analysis_of_the_Framework_Programme
2. EIC Border Cooperation Programmes 2014-2020. (2015). <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=15d70f98-fdc3-4383-92bd-cde17c8ee224&title=ProgramiPrikordonnogoSpivrobitnitstva2014-2020>

3. EU Funding for Environment: A Handbook for the 2007-13 Programming Period. (2005). <https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/eufundingforenvironmentweb.pdf>
4. EU Multiannual Financial Framework 2021-2027. (2021). <https://comments.ua.ua/blog/evropeyskiy-instrument-susidstva-617.html>
5. Farole, T., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2011). Cohesion policy in the European Union: Growth, geography, institutions. *Journal of Common Market Studies*, No 49 (5), pp. 1089-1111. https://eprints.lse.ac.uk/30793/1/__lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_Rodr%C4%B1guez-Pose%2C%20A_Cohesion%20policy_Rodr%C3%ADguez-Pose_Cohesion%20policy_2015.pdf
6. Makkonen, T., Williams, A., Mitzem T., Weidenfeld, A. (2018) Science and technology cooperation in cross-border regions: a proximity approach with evidence for Northern Europe. *European Planning Studies. Taylor & Francis in European Planning Studies*, No 7, 32 P. https://www.researchgate.net/publication/326501282_Science_and_technology_cooperation_in_cross-border_regions_a_proximity_approach_with_evidence_for_Northern_Europe
7. Perkmann, M. (2003). Cross-Border Regions in Europe. *European Urban and Regional Studies*, No 10 (2), pp. 153-171. https://www.researchgate.net/publication/28575199_Cross-Border_Regions_in_Europe
8. Song, W. (2007). Regionalisation, inter-regional cooperation and global governance. *Asia Europe Journal*, No 5, pp. 67-82. https://www.researchgate.net/publication/5143504_Regionalisation_inter-regional_cooperation_and_global_governance

**ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ
ТА РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.
РОЛЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КООПЕРАЦІЇ**

1.1. Європейський Союз: створення, структура, специфіка.

Європейське співтовариство – це унікальне політичне та економічне партнерство. Побудований за допомогою низки зобов'язуючих договорів, ЄС є останнім етапом процесу інтеграції, розпочатого після Другої світової війни з метою сприяння миру та економічному відновленню в Європі. Його засновники сподівалися, що, створивши певні галузі, в яких держави-члени погодилися розділити суверенітет – спочатку в галузі виробництва вугілля та сталі, торгівлі та ядерної енергетики – це сприятиме взаємозалежності та зробить неможливою нову війну в Європі ¹. З 1950-х рр. цей європейський інтеграційний проєкт розширився, охопивши інші сектори економіки; митний союз; єдиний ринок, на якому вільно переміщуються капітал, товари, послуги та люди; загальна торговельна політика; загальна сільськогосподарська політика; аспекти соціальної та екологічної політики; єдина валюта (євро). Члени ЄС також зробили кроки у напрямку політичної інтеграції, ухваливши рішення про розробку Загальної зовнішньої та безпекової політики та зусилля з розвитку співробітництва в галузі юстиції та внутрішніх справ. Більшість членів Союзу знаходяться у Шенгенській зоні вільного пересування, що дозволяє людям подорожувати без перевірки документів між більшістю європейських країн.

Союз уже давно розглядає процес розширення як виняткову нагоду для забезпечення стабільності та процвітання в Європі. Союз розпочав свою діяльність як Європейське співтовариство вугілля та сталі у 1952 р. ², коли до його складу входили шість членів (Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург та Нідерланди). 1973 р. Данія, Ірландія та Великобританія приєдналися до Європейської спільноти ³. 1981 р. до неї доєдналася Греція, а 1986 р. – Іспанія та Португалія; 1995 р. Союз прийняв Австрію, Фінляндію та Швецію ⁴. У 2004 р. членами стали колишні комуністичні країни – Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Словаччина та Словенія, а також Кіпр та Мальта. Болгарія та Румунія приєдналися до організації у 2007 р. Хорватія стала новим членом ЄС 1 липня 2013 р. ⁵ (Додаток А).

1 Maastricht Treaty (1992). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2012%3A326%3ATOC>

2 The Historical Development of European Integration. (2018). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI\(2018\)618969_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI(2018)618969_EN.pdf)

3 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

4 The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>

5 EU Enlargement. (2023). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en

Щоб мати право на членство в Союзі, країни зобов'язані першочергово відповідати низці встановлених критеріїв, включаючи наявність функціонуючої демократії та ринкової економіки. Як тільки держава стає офіційним кандидатом, переговори про вступ стають тривалим і складним процесом, під час якого заявник повинен ухвалити та впровадити величезну кількість законів та правил ЄС⁶. Аналітики стверджували (Т. Макконен, А. Вайденфельд та А. Вільямс⁷, Л. Варлузе⁸), що ретельно керований процес розширення є одним із найпотужніших інструментів політики Союзу і що за минулі роки він допоміг перетворити багато європейських країн на більш демократичні та багаті суспільства. Натомість розширення ЄС – це ще й політичний процес. Найважливіші кроки на шляху до вступу вимагають одностайної згоди існуючих держав-членів організації. Таким чином, відносини чи конфлікти потенційного кандидата з окремими членами можуть вплинути на перспективи та строки вступу країни⁹. В даний час Союз визнає 8 країн як офіційних кандидатів на членство¹⁰; всі вони перебувають на різних етапах процесу приєднання. Вступ до ЄС зазвичай займає багато років (якщо не десятиліть). Чорногорія та Сербія просунулися далі за всіх у своїх переговорах про вступ, а Албанія та Північна Македонія офіційно розпочали переговори у липні 2022 р. Туреччина була країною-кандидатом з 1999 р., але її переговори про вступ зайшли в глухий кут на тлі зростання стурбованості ЄС з приводу відступу від демократії в Туреччині¹¹. ЄС назвав Україну та Молдову офіційними кандидатами на членство у червні 2022 р.¹², а Боснію та Герцеговину – офіційним кандидатом у грудні 2022 р.¹³. Союз розглядає Косово та Грузію як потенційних майбутніх кандидатів. Організація

6 The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>

7 Makkonen, T., Weidenfeld, A., Williams, A. (2017). Cross-Border Regional Innovation System Integration: An Analytical Framework. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, No 108 (6), pp. 805-820. https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework

8 Warloutzet, L. (2018). European Integration History: Beyond the Crisis. *Revue Française de Science Politique*, No 44, pp. 98-122. https://www.researchgate.net/publication/323547896_European_integration_history_Beyond_the_crisis

9 Makkonen, T., Weidenfeld, A., Williams, A. (2017). Cross-Border Regional Innovation System Integration: An Analytical Framework. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, No 108 (6), pp. 805-820. https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework

10 EU Enlargement. (2023). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en

11 Warloutzet, L. (2018). European Integration History: Beyond the Crisis. *Revue Française de Science Politique*, No 44, pp. 98-122. https://www.researchgate.net/publication/323547896_European_integration_history_Beyond_the_crisis

12 Ukraine officially received candidate status for EU membership. (2022). <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

13 Joining the EU. (2023). https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en

стоїть на тому, що двері до розширення залишаються відчиненими для будь-якої європейської країни, яка відповідає політичним та економічним критеріям членства ¹⁴.

Водночас деякі європейські лідери та громадськість з обережністю ставляться до вступу нових членів, особливо до Туреччини (з огляду на її великі розміри, переважно мусульманську культуру та менш процвітаючу економіку). Занепокоєння щодо розширення ЄС, що триває, варіювалося від побоювань небажаної масового напливу мігрантів, що відрізняється нестабільною динамікою, для інститутів, фінансів і загальної ідентичності Союзу. Оцінки послаблення верховенства закону в кількох існуючих членах ЄС (зокрема в Угорщині), також сприяли зниженню ентузіазму щодо подальшого розширення. Війна Росії проти України посилила політичну та громадську підтримку у багатьох країнах ЄС щодо ідеї розширення Союзу за рахунок України та інших претендентів ¹⁵. Проте деякі країни-члени, як і раніше, стурбовані тим, що розширення поставить під загрозу здатність нинішніх структур блоку та процеси прийняття рішень функціонувати ефективно. Однак, у травні 2023 р. канцлер Німеччини О. Шольц провів дебати з депутатами Європейського парламенту, де закликав до інституційної реформи ЄС, щоб забезпечити майбутні успішні раунди розширення організації ¹⁶.

ЄС управляється рядом відповідних інституцій, які поєднують подвійний наднаціональний та міжурядовий характер діяльності Союзу ¹⁷.

Європейський Парламент (Європарламент) – це єдиний орган ЄС, який безпосередньо обирають громадяни Союзу, і одне з найбільших демократичних зборів у світі. 678 депутатів Парламенту представляють 450 мільйонів громадян ЄС (станом після Брекзиту). Громадяни держав-членів обирають депутатів кожні 5 років.

Представників Європарламенту називають членами Європейського Парламенту ¹⁸.

Європарламент виконує такі основні функції:

– законодавча влада: Європейський парламент ділить законодавчі функції з Радою ЄС; вони спільно приймають більшість правових актів у звичайному законодавчому

14 Börzel, T., Dimitrova, A., Schimmelfennig, F. (2017). European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications. *Journal of European Public Policy*, No 24 (2), pp.157-176. https://www.researchgate.net/publication/313448456_European_Union_enlargement_and_integration_capacity_concepts_findings_and_policy_implications

15 Joining the EU. (2023). https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en

16 Olaf Scholz: "We Need a Geopolitical, Larger, Reformed EU, Open to the Future". (2023). <https://europeansting.com/2023/05/10/olaf-scholz-we-need-a-geopolitical-larger-reformed-eu-open-to-the-future/>

17 The European Union. (2023). https://european-union.europa.eu/index_en

18 How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>

порядку;

- бюджетна політика: Європарламент та Рада спільно формують річний бюджет ЄС;

- функція контролю за діяльністю інститутів ЄС, зокрема Єврокомісії.

Заснована в 1957 р., **Європейська Комісія** в даний час складається з 27 комісарів, до яких входить голова Комісії. Кожен комісар відповідає за певну сферу політики. Комісія діє у спільних інтересах ЄС, не залежить від національних урядів та підзвітна Європейському Парламенту ¹⁹.

Єврокомісія виконує такі основні функції:

- право ініціативи – подання законопроектів у широкому спектрі областей політики;

- право прийняття незаконодавчих документів, зокрема делегованих та виконавчих актів;

- повноваження щодо забезпечення справедливих умов конкуренції між підприємствами ЄС;

- здійснення нагляду за застосуванням права ЄС;

- виконання бюджету ЄС та управління програмами фінансування.

Комісія складається з Генеральних директоратів (департаментів) та Служб, штаб-квартири яких розташовані переважно у Брюсселі та Люксембурзі.

Європейська Комісія: Генеральні директорати (департаменти)

Кожен Генеральний директорат Комісії очолює Генеральний директор, який перебуває у безпосередньому підпорядкуванні у Європейського комісара, який відповідає за відповідну сферу політики. Наприклад: сільське господарство та розвиток сільських районів; бюджет; боротьба зі зміною клімату; комунікація; комунікаційні мережі, контент та технології; конкуренція; економічні та фінансові відносини ²⁰ тощо.

Європейська Комісія: служби

До основних служб входять наступні: Бюро радників з європейської політики, Центральна бібліотека, Європейське відомство з боротьби із шахрайством, Центр із захисту даних, Історичний архів, Управління з питань інфраструктури та логістики в Брюсселі, Служба внутрішнього аудиту, Юридична служба, Управління з

19 How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>

20 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

адміністрування та сплати індивідуальних внесків, Управління з публікацій²¹ тощо.

Європейська Рада складається з глав держав та урядів країн-членів ЄС. Засідання ради відбуваються не менше, ніж 4 рази на рік. Голова Європейської Комісії є повноправним членом Європейської Ради. Його роль полягає в тому, щоб дати імпульс розвитку Союзу, сформулювати загальні політичні керівні принципи та пріоритети розвитку організації²².

Європейська Рада не здійснює жодної законодавчої функції, проте може дати консультацію щодо кримінальних справ або з питань соціального забезпечення, якщо будь-яка країна-член виступає проти законодавчої ініціативи у цих сферах. Рішення приймаються шляхом консенсусу або, якщо це передбачено договорами, одноголосно, кваліфікованою чи простою більшістю.

Рада Європейського Союзу є одним із основних органів прийняття рішень у ЄС. На засіданнях Ради збираються міністри всіх держав-членів Союзу і саме в рамках цього інституту країни ухвалюють закони та погоджують політики²³.

Рада засідає у 10 форматах за участю відповідних міністрів країн-членів організації: загальні питання; міжнародні відносини; економічні та фінансові справи; правосуддя та внутрішні справи; зайнятість, соціальна політика, охорона здоров'я та права споживачів; конкурентоспроможність; транспорт, телекомунікації та енергетика; сільське господарство та рибальство; довкілля; освіта, справи молоді та культура.

Разом із Європейським Парламентом Рада виконує законодавчі функції та формує бюджетну політику. Вона відіграє провідну роль у прийнятті рішень з питань спільної зовнішньої та безпекової політики, а також узгодження економічної політики. Рада наділена виконавчою владою, яку вона зазвичай делегує Єврокомісії.

У більшості випадків Рада приймає рішення на основі пропозицій Комісії спільно з Європейським Парламентом у звичайному законодавчому порядку. Залежно від обговорення Рада приймає рішення простою більшістю, кваліфікованою більшістю або одноголосно; найчастіше практикується кваліфікована більшість (питання сільського господарства, єдиного ринку, довкілля, транспорту, зайнятості, охорони здоров'я тощо).

21 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

22 How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>

23 Scott, J. (2015). Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe. Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders, No 6, pp. 27-44. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross-Border_Cooperation_in_Europe

Суд Європейського Союзу включає 2 наступні ланки ²⁴.

– Суд: ланка виносить попередні постанови, розглядає позови держав-членів ЄС проти інститутів Союзу, а також апеляції із суду загальної юрисдикції. Суд також виносить ухвали у сфері свободи, безпеки та справедливості та приймає рішення про співпрацю поліції і судових органів у кримінальних справах та з питань, що впливають із Хартії про основні права ²⁵;

– Суд загальної юрисдикції: до юрисдикції цієї ланки входить розгляд позовів громадян і в деяких випадках країн ЄС проти інститутів Союзу. Він також виносить ухвали в галузі трудових відносин між інститутами організації та їх службовцями.

Європейський центральний банк є центральним банком єврозони. Штаб-квартира розташована у м. Франкфурт-на-Майні (Німеччина). Спільно із національними центральними банками він формує так звану «євросистему» та проводить грошову політику в євразоні. Головна мета банку – підтримка цінової стабільності – вартості євро. Крім того, Європейський центральний банк у співпраці з національними наглядовими органами здійснює банківський нагляд в євразоні та інших державах-членах в рамках Єдиного наглядового механізму.

Рахункова палата – це незалежний зовнішній аудитор ЄС та орган фінансового нагляду. Вона складається із представників всіх держав-членів. Палата перевіряє, чи є доходи та витрати Союзу (включаючи доходи та витрати створених в ЄС органів та зовнішніх інституцій, які управляють коштами організації) законними та регулярними й забезпечує контроль якості управління фінансами. У разі виявлення порушень чи фактів шахрайства, Палата повідомляє про них до Європейського відомства боротьби з шахрайством ²⁶.

Комісія, Рада та Парламент обов'язково обговорюють з **Комітетом регіонів** питання, що впливають на місцеві чи регіональні інтереси. Спектр даних питань включає економічну та соціальну згуртованість, зайнятість, соціальну політику, енергетику та телекомунікації, професійну підготовку, зміну клімату, цивільний захист тощо. Комітет також має право давати висновки з власної ініціативи. Максимальна кількість членів

24 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

25 Charter of Fundamental Rights. (2000). <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/european-government/eu-law/charter-of-fundamental-rights/>

26 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

Комітету регіонів становить 350 осіб, які призначаються Радою ЄС на п'ятирічний термін²⁷.

Європейський економічний та соціальний комітет – це консультативний орган ЄС, який представляє інтереси різних економічних та соціальних груп у країнах-членах. Європейський Парламент, Рада та Комісія отримують консультацію Комітету у випадках, зазначених у договорах ЄС. Комітет також має право давати висновки з власної ініціативи. Максимальна кількість членів Комітету становить 350 осіб (від 5 до 24 представників кожної країни ЄС). Члени Комітету поділяються на 3 групи, що представляють інтереси роботодавців, працівників та представників особливих видів діяльності (наприклад, фермерів, малих підприємств, професійних груп, споживачів, кооперативів, сімей, природоохоронних груп тощо). Члени Комітету призначаються на 5-річний термін (з можливістю переобрання)²⁸.

Агентства (Агенції) ЄС – це органи ЄС, які не входять до складу інституцій Союзу. Це окремі юридичні особи, які створені для виконання певних завдань відповідно до законодавства організації²⁹. Децентралізовані агенції сприяють реалізації політики ЄС. Вони також підтримують співпрацю між Союзом та урядами держав-членів, поєднуючи технічні та спеціалізовані знання інститутів та національних органів влади. Децентралізовані агенції створюються на невизначений термін і розташовані у всіх державах-членах. Наприклад: Агентство співробітництва органів регулювання енергетики, Служба Європейського Співтовариства з питань різноманітності рослин, Європейське агентство з безпеки та гігієни праці тощо.

Специфіка діяльності Союзу має досить визначений та чітко окреслений характер. До неї можна віднести, зокрема³⁰:

1. Законодавство ЄС (загальне) – це комплекс спільних прав та зобов'язань, який має обов'язкову юридичну силу для всіх країн Союзу на тій підставі, що вони є його членами. Його зміст постійно трансформується відповідно до сучасних умов і включає:

27 Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas. *Vivre aux marges: Frontières amazoniennes, communautés et territorialité en transformation*, Is. 5, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas

28 Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas. *Vivre aux marges: Frontières amazoniennes, communautés et territorialité en transformation*, Is. 5, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas

29 How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>

30 The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

- зміст, принципи та політичні цілі договорів;
- законодавчі акти, прийняті з метою виконання договорів та судової практики Суду ЄС;
- декларації та резолюції, прийняті ЄС;
- заходи у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики;
- заходи у сфері правосуддя та внутрішніх справ;
- міжнародні угоди, укладені ЄС і угоди, укладені між державами-членами ЄС у межах компетенції Союзу.

2. Законодавство з навколишнього середовища – це зведення всіх екологічних законів, що включає понад 200 великих правових актів у сфері горизонтального права, зміни клімату, якості води та повітря, управління відходами (включаючи економіку замкнутого циклу), природоохоронної діяльності, управління промисловим забрудненням та пов'язаними з ним ризиками, використання хімічних речовин та генетично модифікованих організмів та лісового господарства тощо.

3. Європейське право підрозділяється на первинне та вторинне.

Первинне право.

Законодавчі акти (договори, угоди, постанови тощо) є основними положеннями, що регулюють всі дії Союзу; в них закріплені цілі, правила діяльності інституцій, порядок прийняття рішень та характер взаємовідносин між Брюсселем та державами-членами. Якщо необхідно реформувати інститути організації, додати нові функціональні обов'язки або забезпечити приєднання нових країн до існуючих договорів ЄС, до них вносяться поправки. Договори підлягають обговоренню та узгодженню всіма країнами-членами та подальшій ратифікації їх парламентами, іноді за підсумками референдуму. Будь-яка дія, яку вживає ЄС, ґрунтується на положеннях договорів. Якщо будь-яка сфера політики не врегульована в жодному договорі, Єврокомісія не може подати закон у цій галузі.

Вторинне право.

Вторинне право, перелік джерел якого включає регламенти, директиви та рішення тощо і ґрунтується на принципах та завданнях, викладених у договорах.

Законодавчі повноваження в ЄС розділені між Радою, Європейським Парламентом та Європейською комісією. Відповідно регламенти, директиви та рішення приймаються Європейським Парламентом та Радою або лише Радою чи Європейською комісією.

Після того, як закон ЄС уже ухвалено, може знадобитися його редакція з метою відображення подій, що відбуваються в конкретному секторі, або забезпечення його належного виконання. З цією метою Європейський Парламент та Рада можуть доручити Європейській комісії прийняти делеговані акти або виконавчі акти. Зокрема:

- регламенти (нормативний акт, дія якого автоматично та рівномірно поширюється на всі країни ЄС, як тільки він набирає чинності. При цьому немає необхідності транспонувати його до національного законодавства. Регламенти є обов'язковими для всіх країн-членів);

- директиви (вимагають від країн Союзу досягнення певного результату, але дозволяють їм вільно обирати способи його досягнення. При цьому країни ЄС повинні вжити заходів щодо їх імплементації у національне право для досягнення цілей, встановлених директивами. Національні органи влади інформують Європейську комісію про те, яких заходів буде вжито. Імплементація директив у національне законодавство має бути завершена у термін, що встановлюється під час її ухвалення (як правило, протягом 2 років). Якщо будь-яка держава не впровадила директиву, Комісія має право розпочати провадження у справі про порушення);

- рішення (є обов'язковими у повному обсязі. Рішення, в якому зазначено, до кого воно застосовується, є обов'язковим лише для цих суб'єктів);

- делеговані акти (мають обов'язкову юридичну силу і дозволяють Європейській комісії вносити зміни чи доповнення до несуттєвих частин законодавчих актів ЄС, наприклад, з метою детального опису заходів. Європейська комісія приймає делегований акт і у разі відсутності заперечень з боку Європейського Парламенту та Ради він набирає чинності);

- виконавчі акти (мають обов'язкову юридичну силу та дозволяють Європейській комісії, під контролем комітетів, утворених із представників країн ЄС, встановлювати умови для забезпечення одноманітного застосування законів Союзу);

- рекомендації (дозволяють інститутам ЄС висловлювати свою думку і пропонувати порядок дій, не накладаючи жодних юридичних зобов'язань на тих, кому ця рекомендація адресована. Рекомендація не має обов'язкової юридичної сили);

- висновки (дозволяє інститутам ЄС висловити свою офіційну позицію, не накладаючи жодних юридичних зобов'язань на об'єкт цього висновку. Висновки не мають обов'язкової юридичної сили).

1.2. Транскордонне співробітництво в Європейському Союзі.

Загальні відомості. Для Європи характерна різноманітність регіонів з відмінними географічними, етнічними, мовно-культурними, соціальними, політичними та економічними умовами. Цю різноманітність та структурні відмінності необхідно враховувати, захищати та розвивати з метою побудови спільного європейського дому та зміцнення транскордонної співпраці. Більшість людей в Європі ідентифікують себе з регіоном, де вони живуть. Тому регіони є важливими складовими європейського дому та Союзу. Спрямованість європейської політики на людину може проявити себе якнайкраще там, де воля до співпраці життєво необхідна та реалізується на практиці, а саме, у прикордонних регіонах, які є циментом на кордонах європейського об'єднання.

Одним із пріоритетних напрямів регіональної політики ЄС є сприяння ТКС, яке реалізується в рамках Європейського територіального співробітництва, на базі якого здійснюється розвиток економічно периферійних прикордонних районів ³¹.

ТКС є ключовим елементом політики Союзу щодо своїх сусідів. Воно підтримує сталий розвиток вздовж зовнішніх кордонів організації, допомагає зменшити різницю в рівнях життя та вирішувати спільні проблеми на цих кордонах. Вперше воно було визнано таким в регламенті ENPI ³² на період 2007-2013 рр. Це було підтверджено на період 2014-2020 рр. у регламенті ENPI ³³, прийнятому у березні 2014 р.

ТКС сприяє співпраці між країнами-членами і сусідніми державами, які мають спільний сухопутний або морський кордон. Фінансування також може надаватися для програми між кількома країнами Союзу і сусідніми державами, які, наприклад, є частиною одного морського басейну ³⁴.

Прикордонні та транскордонні регіони роблять вирішальний внесок у підвищення терпимості та взаєморозуміння між народами, не втрачаючи при цьому свого багатого культурного розмаїття і, таким чином, сприяють розвитку принципу європейської

31 Amosha A., Liashenko V., Pidorycheva I. (2019). Inter-Regional and Cross-Border Spaces in the Context of Smart Specialization. Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series, No 140, pp. 7-16. https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2020/04/140-01.-Amosha_Lyashenko_Pidorycheva.pdf

32 The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>

33 The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>

34 Vyshnevskyi, O. (2020). International Digital Platform as a Tool for the Formation of Cross-Border Research, Educational and Innovation Spaces. Donbas Economic Herald, No 4 (62), pp. 46-51. <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/handle/123456789/179319>

інтеграції. Ряд економічних проблем, деякі питання ринку праці (зокрема, навчання та працевлаштування молоді), доступ до громадської інфраструктури та багато іншого часто можна вирішити, використовуючи можливості з іншого боку кордону. Для цього потрібна транскордонна культурна співпраця з великим масштабом тісних контактів між громадянами, щоб зміцнювати взаєморозуміння звичаїв та звичок сусідів, потреб етнічних та національних меншин, створюючи, крім того, важливі імпульси для полімовної освіти. Всі ці елементи породжують важливе підґрунтя для успішної транскордонної економіки.

У прикордонних і транскордонних регіонах існування «спина до спини» має бути перетворене на співіснування «віч-на-віч» шляхом усунення бар'єрів та перешкод на кордонах, зокрема, у повсякденному транскордонному трудовому житті та в галузі соціальних справ, охорони здоров'я, освіти та науки³⁵. Необхідність подолання перешкод і бар'єрів, створюваних кордонами, які потім можуть повторно виникати через національні закони, незважаючи на існування ЄС, найбільш очевидна у прикордонних районах сусідніх країн. Те, що є «європейською теорією» для тих, хто живе всередині держави, часто є повсякденним практичним досвідом для громадян, які живуть у прикордонній зоні, які у деякій мірі потерпають від наслідків існування кордону і тому прагнуть, аби причини цих труднощів були усунуті.

Готовність громадян, спільнот та регіонів спільно шукати транскордонні рішення не тягне за собою жодного наміру змінити кордони або покінчити із суверенітетом національних держав. Єдина мета полягає в тому, аби вилікувати «шрами історії», дати можливість населенню, що живе поблизу кордонів, ефективніше співпрацювати у всіх сферах життя, покращити умови існування мешканців прикордоння та реалізувати право громадянина Європи.

Територіальне, регіональне та транскордонне співробітництво у своєму розвитку еволюціонувало від співпраці в рамках Європейського співтовариства через формування єврорегіонів, відкриття країн Східної Європи та, таким чином, до економічного розвитку у периферійних прикордонних регіонах. Ініціативи INTERREG IV³⁶ у рамках

35 Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. Administrative Consulting, No 1-3, 31 P. [https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-](https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration)

36 Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? Moravian Geographical Reports, No 29 (2), pp. 137-148.

Співтовариства відіграли значну роль у цьому процесі, а також формування єврорегіонів, які стали центрами двонаціональних (або багатонаціональних) ініціатив, спрямованих на вирішення конкретних економічних, екологічних, інфраструктурних та інституційних проблем, що стосуються їх відповідних регіонів.

Пізніше з'явилися єврорегіони на зовнішніх кордонах Союзу із Західними Балканами, а також зі Східною Європою (Угорщина-Сербія, Польща-Україна, Литва-Білорусь, Фінляндія-Росія тощо), тоді як ініціатива INTERREG III разом із фондами підготовки до вступу для країн, що не входять до ЄС, бере участь у розвитку прикордонних регіонів. Крім компоненту ТКС в рамках організації, не менш важливу роль відіграють транснаціональна та міжрегіональна співпраця ³⁷.

ЄС створив новий правовий інструмент, нову форму співробітництва Європейського територіального співробітництва, а саме Європейські групи територіального співробітництва. Вони роблять істотний внесок у європейську інтеграцію та реалізацію транскордонних стратегій. Більше того, це робить політику Союзу ближчою до людей; це означає європейську, політичну, інституційну та соціокультурну додану вартість.

ТКС також визначається як інституціалізоване співробітництво між регіональною та місцевою владою у прикордонній зоні сусідніх країн ³⁸. Таким чином, співробітництво всередині ЄС та на зовнішніх його кордонах спрямоване на вирішення питань, що виходять за межі окремих співтовариств, – питань, які включають соціальні питання, економічний розвиток, права меншин, транскордонну зайнятість та торгівлю, навколишнє середовище, науково-технічну кооперацію тощо. ТКС також включає спроби використовувати прикордонні ситуації, розглядаючи кордони як ресурс для економічного, наукового та культурного обміну, а також для створення політичних коаліцій з метою регіонального розвитку.

Вивчення прикордонних регіонів та транскордонних відносин відбувалося вздовж зовнішніх кордонів ЄС паралельно з розвитком регіональної політики Союзу і визнання прикордонних регіонів зростало після розширення на схід. Однак регіони, розташовані

https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_re-bordering

37 Khiminets V., Golovko A., Mirus O. (2021). Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. Center for Regional Studies, No 9, 47 P. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf

38 Kish, E. (2017). Cross-border cooperation in the 21st century: a conceptual approach. Regional studies, No 11, pp. 67-73. <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/11/14.pdf>

на зовнішніх кордонах Європи, не зазнали подібної еволюції, оскільки кошти ЄС могли б бути дуже корисними для наздоганяючого та просторового розвитку даних районів. Однак їх було недостатньо, оскільки їхня основна мета полягала у розширенні контактів людей, які живуть у прикордонних регіонах, у той час як розвиток відстаючих районів є лише другорядним завданням.

Додана вартість ТКС стає очевидною у відповідних прикордонних регіонах через:

- мобілізацію свого специфічного ендогенного потенціалу за рахунок включення своїх сусідів;
- відкриття ринку праці;
- гармонізацію професійних кваліфікацій;
- додатковий розвиток;
- співпрацю між малими та середніми підприємствами у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, досліджень та інновацій, туризму, навколишнього середовища, вдосконалення транскордонної транспортної інфраструктури тощо.
- зміцнення регіонального та місцевого рівнів партнерів та ініціаторів ТКС;
- участь суб'єктів з економічного та соціального секторів (наприклад, торгових палат, асоціацій, компаній, профспілок, культурних, наукових та соціальних установ, екологічні організації та агенції з туризму тощо);
- стійкі покращення у плануванні просторового розвитку та регіональної політики (зокрема у сфері довкілля).

Історичні передумови. Історичне тло Європи сьогодні характеризується загальною культурою та традиціями. Зокрема, до XVII ст. формувалася ковдра з історичних ландшафтів. XVIII ст. з його динамічним розвитком промисловості та політики сформулювало такі поняття, як верховенство закону, права людини, основні свободи та вільне підприємництво³⁹. У XIX та XX ст. національна держава розвивалася переважно в контексті напруженості між регіонами. Багато нових кордонів цих національних держав, часто в результаті війн, стали «шрамами історії», що прорізали історичні ландшафти Європи зі своїми регіонами та етнічними групами, тоді як останні ніколи не припиняли свого існування.

З юридичної точки зору кордон є лінією, на якій закінчується суверенітет держав.

39 Kalistová, A. (2022). The Importance of the Cross-Bordercooperation (Not Only) in the Contextof Green Cities, International Scientific Bulletin, No 1-2, pp. 70-76. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57839>

Традиційна концепція державного кордону часто розвивалася із захисної функції⁴⁰. І досі ідея національної держави продовжує визначати культуру, економіку, суспільство та політику. Прикордонні смуги різної ширини виникли в епоху національних держав та їх військових конфліктів, а також через побоювання збройних вторгнень. Зазвичай вони мали периферійний статус у багатьох сферах своєї країни: економіка, транспорт, культура та густота населення часто знижувалися в міру того, як людина переміщалася з центру держави до кордону. Це, за рідкісними винятками, перетворило прикордонні райони на структурно слабкі райони з відсутнім або недостатнім розвитком автомобільних та залізничних доріг. Завдяки зростаючим можливостям зв'язку та видам транспорту виникає майже неминуче тяжіння до національних центрів та ідей. Ця тенденція стала особливо очевидною у прикордонних регіонах Європи та призвела до втрати ідентичності, особливо там, де населення протягом століть мало спільні культурні, мовні, демографічні та історичні зв'язки, незважаючи на нові національні кордони. В результаті від Південної через Центральну та Східну Європу до Скандинавії та Ірландії знаходяться безліч типових прикордонних регіонів, які часто мають ідентичні проблеми. Як правило, вони розташовані поруч із прикордонним регіоном у сусідній країні, яка так само обтяжена проблемами.

Після Другої світової війни європейські муніципалітети, регіони та країни взялися за вирішення цих проблем, які склалися в ході історії, але часто були невинуватими з культурної точки зору. Рада Європи та ЄС перетворилися на майданчики для пошуку взаєморозуміння. До кінця 1980-х рр. країни та регіони, розташовані у східній частині Європи, залишалися відрізними від цього політичного розвитку залізною завісою. До цього багато кордонів із країнами Центральної та Східної Європи служили попередженням про майже непроникну бар'єрну функцію кордонів (звідси термін «залізна завіса»), яка може бути політично мотивована. З кінця 1989-1990 рр. у Європі йшли різні процеси.

На перший погляд вони здаються різними, але насправді тісно пов'язані за своїм змістом, політикою та економікою і включають:

- демонтаж внутрішніх кордонів ЄС з реалізацією Єдиного європейського ринку;
- усунення внутрішніх кордонів ЄС аж до зовнішніх кордонів Союзу і, таким чином, до зовнішніх кордонів, які він поділяє із третіми країнами;

40 Vyshnevskyi, O. (2020). International Digital Platform as a Tool for the Formation of Cross-Border Research, Educational and Innovation Spaces. Donbas Economic Herald, No 4 (62), pp. 46-51. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/179319>

– зусилля щодо встановлення інтелектуальних, політичних та економічних контактів за межами нових зовнішніх кордонів ЄС з країнами, що не входять до організації, країнами-кандидатами на вступ до ЄС чи державами, що не входять до ЄС, на Сході, Балканах та Середземномор'ї;

– той факт, що після приєднання до ЄС 10 нових держав-членів 1 травня 2004 р. більшість нинішніх зовнішніх кордонів стали новими внутрішніми кордонами і з'явилися нові зовнішні кордони насамперед у Східній Європі, а також у Середземномор'ї.

Всі ці події безпосередньо торкаються прикордонних регіонів Європи, де їм доводиться вирішувати широкий спектр нових завдань. Сьогоднішні кордони в ЄС значною мірою втратили свою колишню функцію відгородження національних держав одна від одної, хоча на кордонах усередині Союзу та на зовнішніх кордонах зберігаються значні економічні, соціальні та правові відмінності, що значно ускладнює співпрацю ⁴¹. У багатьох прикордонних регіонах продовжують існувати порожні простори навколо кордонів. Часто вони все ще є областями, що гальмують європейську інтеграцію. Слід також мати на увазі, що багато прикордонних регіонів у Європі не тільки розділені державним кордоном, але й часто стикаються з особливими проблемами через додаткові географічні особливості, такі як річки, моря, океани та гірські хребти. Колишній національний периферійний статус багатьох прикордонних регіонів може бути трансформований у сприятливу ситуацію всередині Європи тільки тоді, коли буде демонтовано всі економічні, соціальні, культурні, ділові, інфраструктурні та правові бар'єри, і Європа буде інтегрована в єдине ціле. Прикордонні райони на периферії Європи також можуть бути звільнені від ізоляції шляхом встановлення більш ефективних зв'язків.

Положення прикордонних та транскордонних регіонів у Європі характеризується широким спектром економічних бар'єрів та диспропорцій на внутрішніх та зовнішніх кордонах Союзу та у самій Східній Європі ⁴². У всій Європі периферійне розташування прикордонних регіонів у межах своєї країни, а іноді й у Європі часто призводить до

41 Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? *Moravian Geographical Reports*, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_re-bordering

42 Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. *Administrative Consulting*, No 1-3, 31 P. https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration

диспропорцій у порівнянні зі ступенем економічної концентрації у центральних регіонах. Іноді такі диспропорції мають визначальний характер, як це має місце в Південній, Центральній та Східній Європі або на зовнішніх кордонах ЄС.

В інших випадках вони стають чіткими лише при найближчому розгляді, як, наприклад, у прикордонних регіонах Західної Європи, які борються, скажімо, з наслідками колишнього одностороннього структурного та промислового розвитку або відсутністю економічної торгівлі, що виходить за межі кордону. Економічні центри в прикордонних районах часто відрізані частини своїх природних внутрішніх районів за кордоном, що ефективно спотворює можливу структуру торгівлі та послуг. Протягом десятиліть транспортна інфраструктура у прикордонних районах страждала від неадекватного сполучення в масштабах усієї території. Якщо сьогодні у прикордонних районах створюється велика інфраструктурна система, то найчастіше це відбувається на десятиліття пізніше, ніж у порівнянних районах у країні. Там, де така інфраструктура все ще відсутня, відсутні й фізичні передумови для співробітництва та транскордонного розвитку, орієнтованого на майбутнє. В результаті прикордонним і транскордонним регіонам, як і раніше, часто доводиться боротися з нестачею альтернативних та якісних робочих місць, національних та транскордонних навчальних закладів.

Вони стикаються з недоліками при влаштуванні на роботу в сусідній країні та з непрозорим транскордонним ринком праці. Компанії в прикордонних районах часто не мають достатніх знань про ринкові, експортні та науково-технічні можливості й маркетингові ресурси за кордоном. Вони скаржаться на обмежені можливості використання досліджень та розробок з іншого боку кордону та на ефект витіснення через кращі умови конкуренції у сусідній країні. Крім того, доступ до державних контрактів та програм досліджень та розробок через кордон часто обмежений ⁴³. У той же час слід зазначити, що ці проблеми відрізняються за інтенсивністю від одного прикордонного регіону до іншого, і що деякі з них вирішують і протидіють цим проблемам у підсекторах, хоч і з різним ступенем успіху. Зростанню ефекту концентрації праці, послуг і капіталу в промислових центрах Європи необхідно протидіяти за допомогою скоординованої європейської та національної політики, зокрема, за допомогою європейської політики просторового розвитку, регіональної та транспортної

43 Scott, J. (2015). *Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe*. *Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders*, No 6, pp.27-44. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross-Border_Cooperation_in_Europe

політики та територіальної згуртованості у майбутній політиці ЄС. Громадськість насамперед очікує від прикордонних та транскордонних регіонів вирішення всіх цих проблем, але ці регіони не несуть головної відповідальності за їхні причини.

В результаті проблеми, які все ще існують в Європі, продовжують концентруватися на її кордонах з особливо явними відмінностями, зумовленими, наприклад ⁴⁴:

- різними адміністративними структурами та компетенціями;
- відмінним фіскальним та соціальним законодавством;
- складністю налагодження співробітництва між малими та середніми підприємствами, у яких відсутні транскордонні ринки постачальників та збуту, що склалися з часом;
- різними територіально-планувальними законами;
- зміною законодавства в галузі охорони навколишнього середовища та відходів;
- невирішеними побутовими прикордонними проблемами та конфліктами;
- валютними диспропорціями;
- різними транспортними системами, які не пристосовані до вимог транскордонного внутрішнього ринку;
- ринками праці, що розходяться, структурами заробітної плати та соціальними системами на зовнішніх кордонах, які загрожують стати джерелами конфліктів і перетворитися на вибухонебезпечні проблеми;
- втратою безпеки через відкриття кордонів (у минулому транскордонна поліцейська співпраця не була забезпечена у правовому та організаційному плані);
- зростанням транскордонного туризму за рахунок шкоди навколишньому середовищу;
- існуючими та майбутніми неефективними інвестиціями у сферу послуг та соціальну політику через невідповідні об'єми прикордонної торгівлі та правовими й фінансовими бар'єрами;
- проблемами транскордонного професійного навчання, що створює перешкоди для відкритого європейського внутрішнього ринку та транскордонного ринку праці;
- упередженнями, стереотипами та недостатнім співчуттям та розумінням різних характеристик своїх сусідів, що існують по обидва боки кордону.

44 Kish, E. (2017). Cross-border cooperation in the 21st century: a conceptual approach. *Regional studies*, No 11, pp. 67-73. <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/11/14.pdf>

Такими є основні принципи, суть та зміст ТКР на європейському континенті через призму взаємодії країн-членів у різних сферах життєдіяльності.

Суть і зміст поняття транскордонних регіонів. Транскордонне співробітництво – це співробітництво між сусідніми територіями через кордони ⁴⁵. У Союзі це одна з форм територіального співробітництва (крім транснаціонального та міжрегіонального співробітництва). Європейська модель є дуже різноманітною і передбачає співпрацю між прикордонними регіонами чи муніципалітетами або за допомогою конкретних структур співпраці. Ці структури зазвичай складаються з органів державної влади (муніципалітетів, районів, округів, регіонів) з різних країн, організованих у робітничі спільноти, євро регіони або Європейську групу територіального співробітництва (від англ. *European Groupings of Territorial Cooperation, EGTC*) ⁴⁶.

Враховуючи величезну кількість транскордонних регіонів (ТКР) в ЄС, їхнє соціально-економічне значення було визнано як політиками, так і вченими. Нещодавно для оцінки інтеграційних процесів у ТКР було запроваджено нову концепцію транскордонної регіональної інноваційної системи ⁴⁷. Основна увага в цій концепції приділяється аналізу впливу різних типів близькості (економічної, когнітивної, технологічної тощо) на ТКС. Однак попередні емпіричні застосування цієї концепції ґрунтувалися на окремих тематичних дослідженнях та різних методологіях, що ускладнювало та обмежувало порівняння між різними ТКР. Ширше уявлення дає порівняння всіх ТКР Європи ⁴⁸. Результати описової статистики та регресії даних дослідницького підрахунку показують, що заходи технологічної та когнітивної близькості значною мірою пов'язані із діяльністю у сфері науково-технічного співробітництва (транскордонні спільні публікації та спільні патенти).

45 Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

46 European Groupings of Territorial Cooperation (EGTCs). (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/94/european-groupings-of-territorial-cooperation-egtc>

47 Lemko, J. (2021). European Union of Territorial Cooperation as a Tool for the Development of Cross-Border Cooperation. *Political Science. Sociology. Law*, No 1 (49), pp. 60-64. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/232981>

48 Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas

У зв'язку з розширенням ЄС, кількість внутрішніх прикордонних регіонів Союзу збільшилася за останні двадцять років. ТКР привертають все більшу політичну та наукову увагу. Особливий інтерес політиків полягав у запуску ініціатив з фінансування (наприклад, за допомогою програм INTERREG ⁴⁹) для стимулювання інтеграції, економічного розвитку та спільних інновацій на периферійних околицях національних держав. Для вчених ТКР надали цікаві «випробувальні полігони» для теоретичних дискусій та емпіричних оцінок, наприклад, важливості та впливу різних типів близькості – близькості у просторі (географічна близькість) або відносин (реляційна близькість) – для співпраці, передачі знань, регіональної інноваційності та соціально-економічної інтеграції. У цих дебатах географічна близькість сама собою не розглядається як ключове обмеження для міжрегіонального транскордонного співробітництва (оскільки регіони, по суті, примикають один до одного). Проте, як правило, існують й інші типи відмінностей між сусідніми сторонами кордону (простими прикладами є мова, культура, законодавство тощо), які справді впливають на рівень ТКС. У цих умовах національні кордони розглядаються не лише як маркери адміністративно-територіальних кордонів, а й як бар'єри, що перешкоджають міжрегіональному ТКС. Це проблема, яку політики та науковці намагаються вирішити за допомогою механізмів транскордонного фінансування та академічних досліджень негативного впливу кордонів на транскордонну інтеграцію. Це призвело до створення нової концепції інноваційної системи – Транскордонної регіональної інноваційної системи ⁵⁰.

У звичному розумінні ТКР належать до областей, що складаються з сусідніх територій, які належать до різних національних держав. Таким чином, на перший погляд, концепція ТКР видається простим поняттям, коли застосовується в емпіричних умовах. На практиці, однак, ТКР (як у ЄС, так і в усьому світі) дуже різноманітні з погляду їхнього географічного охоплення, соціально-економічного стану та культурного й інституційного контексту ⁵¹. Крім того, ТКС трансформувалося з традиційних географічно визначених

49 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

50 Wang, J., Chandra, K., Du, C., Ding, W., Wu, X. (2021). Assessing the Potential of Cross-Border Regional Innovation Systems: A Case Study of the Hong Kong – Shenzhen Region. *Technology in Society*, Vol. 65. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X21000324>

51 Pidorycheva, I. (2022). Scientific-Technological and Innovative Cooperation between Ukraine and the European Union: Perspectives and Strategic Directions of Development. *Economy of Ukraine*, No 2 (723), pp. 50-74. https://www.researchgate.net/publication/359358178_SCIENTIFIC-TECHNOLOGICAL_AND_INNOVATIVE_COOPERATION_BETWEEN_UKRAINE_AND_THE_EUROPEAN_UNION_PERSPECTIVES_AND_STRATEGIC_DIRECTIONS_OF_DEVELOPMENT

понять в більш динамічні регіони, де ТКР являють собою «функціонально диференційовані системи з мінливими та нечіткими географічними масштабами», а не чітко визначені територіальні одиниці. Таким чином, розмежування ТКР для емпіричних дослідницьких цілей зазвичай виконується на спеціальній основі залежно від передбачуваного обсягу аналізу: адміністративні регіони, міські райони та міста-побратими зазвичай використовуються як географічна шкала в емпіричних дослідженнях транскордонної інтеграції та співробітництва. Отже, щоб дійти єдиної думки про різні способи визначення та розмежування ТКР, було запропоновано визначити ТКР як «обмежену територіальну одиницю, що складається з територій органів влади, які беруть участь в ініціативі ТКС»⁵².

Крім того, що вони є аналітичною концепцією в емпіричних дослідженнях, ТКР також мають практичне значення як центральні елементи політики інтеграції та добросусідства ЄС, пов'язаної з фінансуванням регіонального розвитку⁵³. У той час як концептуалізація та реалізація, наприклад, транскордонних ініціатив INTERREG критикуються⁵⁴, ця форма організованого ТКС також оцінюється позитивно. Зокрема, вона робить значний внесок у покращення фізичних транскордонних зв'язків, сприяння економічній та соціальній згуртованості в ЄС та подолання політико-адміністративного та науково-технічного розриву між кордонами. Таким чином, ТКР є центральними елементами поточних політичних дебатів щодо регіональних інновацій та розвитку.

Цілі транскордонного співробітництва. ТКС традиційно має три основні цілі⁵⁵:

- сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних територій;
- вирішення спільних проблем (навколишнє середовище, громадське здоров'я,

52 Wang, J., Chandra, K., Du, C., Ding, W., Wu, X. (2021). Assessing the Potential of Cross-Border Regional Innovation Systems: A Case Study of the Hong Kong – Shenzhen Region. *Technology in Society*, Vol. 65. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X21000324>

53 Amosha A., Liashenko V., Pidorycheva I. (2019). Inter-Regional and Cross-Border Spaces in the Context of Smart Specialization. *Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series*, No 140, pp. 7-16. https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2020/04/140-01.-Amosha_Lyashenko_Pidorycheva.pdf

54 Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? *Moravian Geographical Reports*, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_re-bordering

55 Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115. https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS

безпека та захист);

- створення кращих умов для мобільності людей, товарів і капіталу.

Більш уточнені завдання даного напрямку політики можна трактувати наступним чином ⁵⁶:

1. Згладжування стиків європейської політики просторового розвитку. Просторовий розвиток сьогодні вважається синонімом цілеспрямованої організації відносин між людиною, економікою та довкіллям. У прикордонних та транскордонних регіонах він включає керівні принципи сталого облаштування та розвитку простору. Політика просторового розвитку країн-членів ЄС має надавати великого значення ТКС (через Європейську хартію регіонального розвитку, Європейський план просторового розвитку, Керівні принципи щодо сталого розвитку на європейському континенті, Територіальний порядок денний тощо) ⁵⁷. Включення територіальної згуртованості до майбутньої політики ЄС відкриває значні можливості для реалізації, зокрема, у ТКР.

2. Подолання недоліків, пов'язаних з кордоном, та використання можливостей. Найважливішим аспектом в цьому контексті виступає поліпшення транспортної інфраструктури. Для прикордонних та транскордонних регіонів, які все ще страждають через їх периферійне становище у своїй країні, а часто і в Європі, будівництво та розширення доріг, залізничне сполучення, аеропорти, морські шляхи та порти життєво важливі. Це створює необхідні передумови для ТКС. У контексті трансєвропейських мереж нові міжнародні та національні зв'язки мають забезпечити ТКР регіональними зв'язками та дозволити їм використовувати загально зональну інфраструктуру, зокрема, з метою усунення вузьких місць, пов'язаних із кордоном, водночас сприяти внутрішньому розвитку прикордонних територій та їх зв'язку з національними центрами. Але міжнародні зв'язки не повинні перетворювати ТКР на прості транзитні зони. При будівництві або розширенні транспортної інфраструктури необхідно враховувати інтереси людей і регіонів, що зачіпаються, а також вимоги, пов'язані з охороною навколишнього середовища, природи та ландшафтів. Отже, проєкти транспортної інфраструктури можуть здійснюватися лише за рівної участі всіх учасників, у тому числі, ТКР. Для майбутнього розвитку ТКР на зовнішніх кордонах ЄС і, зокрема, у Центральній

56 Cross Border Cooperation. (2023). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/cross-border-cooperation_en

57 Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115. https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS

та Східній Європі, розвиток комунікацій та логістики надає таким регіонам деякі новаторські можливості для виходу зі свого національного периферійного статусу та стирають традиційні недоліки через своє прикордонне розташування.

3. Сприяння якості розташування та загальному економічному розвитку. В рамках загальноєвропейських відмінностей, на додаток до територіальної згуртованості, ТКС допомагає, зокрема, усунути економічні диспропорції та перешкоди у сусідніх прикордонних регіонах в рамках, керованих на регіональному рівні – в партнерстві з державою. У той час як прикордонна інфраструктура часто створює передумови для кращого економічного співробітництва, скоординована економічна політика та політика на ринку праці мають безпосередньо покращувати регіональний та економічний розвиток на транскордонній основі. Отже, регіональна економічна політика у ТКР має сприяти усуненню прикордонних відмінностей у розвитку та бути інтегрованою в основні цілі національної та європейської політики (наприклад, сільськогосподарської, структурної, економічної, територіально-планувальної, регіональної, соціальної, освітньої, наукової тощо). «Регіональні транскордонні концепції розвитку» та «оперативні програми» повинні бути складені та оновлені ТКР як основа для їх спільної розробки, а згодом підтримані національними урядами та Брюсселем ⁵⁸. Транскордонні програми мають служити реалізації конкретних заходів та проєктів, які покращують транскордонну співпрацю малих та середніх підприємств, розвивають нові транскордонні відносини між виробниками та постачальниками, усувають конкурентні недоліки, пов'язані з кордоном, сприяють транскордонному професійному навчанню та взаємному визнанню відповідних національних кваліфікацій, а також створюють умови для практичного транскордонного ринку праці, функціонування транскордонних підприємницьких зон, об'єднаних наукових та науково-технічних установ, загального громадського транспорту та створення транскордонних об'єктів постачання та видалення відходів (наприклад, для сміття та води), а також охорони здоров'я.

4. Поліпшення транскордонної охорони навколишнього середовища та природи. Повітря, вода та природний розвиток не зупиняються на кордонах. В результаті необхідна ефективна політика охорони навколишнього середовища та збереження природи, що виходить за межі кордонів, і її слід включити до транскордонної моделі просторового

58 Börzel, T., Dimitrova, A., Schimmelfennig, F. (2017). European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications. *Journal of European Public Policy*, No 24 (2), pp.157-176. https://www.researchgate.net/publication/313448456_European_Union_enlargement_and_integration_capacity_concepts_findings_and_policy_implications

планування. Активний ландшафтний дизайн у ТКР потребує спільного підходу так само, як і усунення транскордонних проблем, пов'язаних із забрудненням повітря та води, скороченням відходів, їх переробкою та очищенням, зниженням шуму, затопленням річкових басейнів. При цьому необхідно звертати увагу на суттєві відмінності в охороні навколишнього середовища та охороні природи та пріоритети, що впливають із цього, в окремих ТКР.

5. Сприяння транскордонному культурному співробітництву. Подолання недоліків та розвиток взаємної довіри й зв'язків на низовому рівні є ключовими елементами будь-якої транскордонної співпраці. Транскордонне культурне співробітництво має життєво важливе значення як необхідна передумова для будь-яких подальших заходів щодо зміцнення довіри. Знання всього ТКР та його географічних, структурних, економічних, соціально-культурних та історичних умов є необхідною умовою для активної участі громадян та інших партнерів. Це також тісно пов'язане із соціальними та культурними зустрічами через кордони ⁵⁹.

Напрями співробітництва. У глобальному масштабі співробітництво за транскордонним сценарієм у Союзі має два напрями: зовнішній та внутрішній. Територіальне співробітництво організовано за кількома напрямками ⁶⁰:

- транскордонне (INTERREG A);
- транснаціональне (INTERREG B);
- міжрегіональне (INTERREG C);
- співпраця найвіддаленіших регіонів (INTERREG D).

У 1990 р. програма INTERREG була розроблена як Ініціатива Співтовариства з бюджетом 1 млрд. євро і охоплювала виключно ТКС. Пізніше програму було поширено на транснаціональне та міжрегіональне співробітництво ⁶¹.

Період 2021-2027 рр., на який надано майже 10 млрд. євро, знаменує собою ще одну еволюцію програми із посиленням співпраці з країнами-партнерами за допомогою

59 Vyshnevskyi, O. (2020). International Digital Platform as a Tool for the Formation of Cross-Border Research, Educational and Innovation Spaces. Donbas Economic Herald, No 4 (62), pp. 46-51. <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/handle/123456789/179319>

60 Interreg: European Territorial Co-operation. (2023). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

61 Amosha A., Liashenko V., Pidorycheva I. (2019). Inter-Regional and Cross-Border Spaces in the Context of Smart Specialization. Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series, No 140, pp. 7-16. https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2020/04/140-01.-Amosha_Lyashenko_Pidorycheva.pdf

INTERREG IPA, INTERREG NEXT та інтеграції спеціального напрямку для співпраці між найвіддаленішими регіонами ЄС та сусідніми країнами.

Всю суму розподілено між більш ніж 100 програмами INTERREG через кордони, всередині та за межами Союзу, які сприятимуть реалізації основних пріоритетів політики згуртованості організації, зокрема ⁶²:

- більш конкурентоспроможна та розумніша Європа (PO1);
- більш зелений, низьковуглецевий перехід до чистої нульової вуглецевої економіки та стійкої Європи (PO2);
- більш об'єднана Європа (PO3);
- більш соціальна та інклюзивна Європа (PO4);
- Європа ближча до громадян (PO5).

У 2021-2027 рр. INTERREG має 2 нові конкретні цілі:

Конкретна ціль INTERREG (ISO) 1 – краще управління співробітництвом:

- для підвищення інституційної спроможності державних адміністрацій;
- для вирішення юридичних та адміністративних перешкод в ТКР;
- для сприяння стійкості демократії;
- для зміцнення взаємної довіри між громадянами.

Конкретна ціль INTERREG (ISO) 2 – безпечніша та надійніша Європа:

- для дій у сфері управління перетином кордонів, мобільністю та міграцією, включаючи захист та економічну і соціальну інтеграцію громадян третіх країн;
- для підтримки таких заходів щодо зайнятості та ринку праці, як покращення доступу до роботи, заохочення навчання протягом усього життя, сприяння гендерному балансу та рівним можливостям.

Оскільки співпраця є сутністю ЄС, нормативні положення встановлюють набагато тісніший зв'язок між програмами INTERREG та макрорегіональними стратегіями та стратегіями морського басейну ⁶³.

Станом на 2022 р. напрями територіального співробітництва можна охарактеризувати наступними показниками:

62 Cross Border Cooperation. (2023). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/cross-border-cooperation_en

63 Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

1. Транскордонне (INTERREG A).

Бюджет 6,5 млрд. євро, 49 спільних програм, 10 програм INTERREG IPA, 5 програм INTERREG NEXT, 4 транскордонні програми, що підтримують дії зі співпраці з Україною та Молдовою.

2. Транснаціональне (INTERREG B).

14 транснаціональних програм співробітництва, зокрема, Програма Боснія і Герцеговина-Сербія, Danube 21 Euroregion, EuroBalkans, Програма Болгарія-Сербія тощо⁶⁴.

3. Міжрегіональне (INTERREG C).

Напрямок міжрегіонального співробітництва спрямований на підвищення ефективності політики згуртування шляхом заохочення обміну досвідом, інноваційних підходів та нарощування потенціалу між регіонами⁶⁵. На період 2021-2027 років. буде продовжено чотири програми міжрегіонального співробітництва⁶⁶: INTERREG Europe, Interact, URBACT, ESPON. Бюджет – 550 млн. євро.

4. Співпраця найвіддаленіших регіонів (INTERREG D).

У новому регламенті ЄС на 2021-2027 рр. особливості найвіддаленіших регіонів визнаються через конкретний ланцюжок, а саме: пропозицій запущені для спільного фінансування в рамках ERDF, Інструменту добросусідства, розвитку та міжнародного співробітництва тощо⁶⁷. Даний напрямок стосується 4 географічних областей: Амазонія, Карибський басейн; Середня Атлантика/Гвінейська затока; Індійський океан; Мозамбікський канал. Бюджет 280 млн. євро.

1.3. Науково-технічна кооперація в рамках транскордонного співробітництва.

В даний час широко поширена думка, що ключовим критерієм оцінки

64 Cooperation between EU Cities and Regions with their Ukrainian Partners. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU\(2023\)733117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU(2023)733117_EN.pdf)

65 Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

66 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

67 Regulation (EU) 2021/947 of the European Parliament and of the Council Establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2021). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/regulation-eu-2021947-european-parliament-and-council-9-june-2021-establishing-neighbourhood-0_en

інноваційної діяльності на рівні єврорегіонів є кластер, утворений взаємопов'язаними підприємствами, установами та організаціями, розташованими на відносно невеликій відстані один від одного ⁶⁸; вони працюють в одній галузі, об'єднуючись в спільний виробничий ланцюжок і поєднують свою робочу силу та комунікаційні потоки. В останні десятиліття у різних країнах створюються інноваційні кластери; підприємства, включені в ці кластери, працювали в різних галузях: від високотехнологічних, таких як фармацевтика, комп'ютерні технології, до більш традиційних галузей, таких як виробництво автомобілів, одягу або взуття. Ці підприємства, зазвичай, взаємодіють один з одним шляхом обміну робочої сили, надання доступу до інформації, в тому числі, науково-технічної, встановлення зв'язків між виробниками і постачальниками, отримання доступу до венчурного капіталу чи поєднанням цих факторів ⁶⁹. Однією з найбільш поширених форм такої взаємодії є науково-технічна кооперація в рамках ТКС.

На думку ряду дослідників (Д. Бек ⁷⁰, А. Калістова ⁷¹) транскордонна регіональна інноваційна політика – це політика, яка визначається функціональними областями, що виходить за межі адміністративних районів. Для неї характерна велика здатність поглинати регіональні інноваційні системи. Зокрема, збільшення інвестицій у дослідження та розробки (НДДКР) по-різному впливає на економічне зростання в регіонах залежно від ступеня «поглинаючої спроможності». Економічна співпраця та розвиток представляє інноваційну політику на основі інклюзивності, підкреслює її мету та новий акцент на розвитку за участю в наукових дослідженнях, інноваціях та підприємстві. Вважається, що така мета політики визначає розробку, впровадження та реалізацію інновацій, що створюються у спільному транскордонному просторі, забезпечує транскордонну взаємодію на основі спільного інституційного, науково-технічного, освітнього, фінансового, ресурсного потенціалів ⁷².

68 How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>

69 Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas

70 Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. Administrative Consulting, No 1-3, 31 P. https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration

71 Kalistová, A. (2022). The Importance of the Cross-Bordercooperation (Not Only) in the Contextof Green Cities, International Scientific Bulletin, No 1-2, pp. 70-76. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57839>

72 Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. Administrative Consulting, No 1-3, 31 P.

Відповідно до сучасних досліджень, інноваційна політика на основі інклюзивності диференціюється на такі види: територіальну, соціальну, галузеву (Додаток В). В основі комплексної інноваційної політики ТКР лежить екзогенний транскордонний потенціал прикордонних територій, спрямований на подолання диспропорцій, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення інклюзивного розвитку (територіального, виробничого, соціального, науково-технічного тощо) прикордонного регіону на інноваційних засадах. Розробка та реалізація транскордонної інноваційної політики включає 6 етапів, на кожному з яких учасники з різних регіонів мають узгоджувати свої плани, ресурси та дії (Додаток С). Як основні етапи дослідники виділяють такі ⁷³:

1. Аналіз інноваційного потенціалу.
2. Обґрунтування створення та управління регіональною інноваційною системою.
3. Розробка загального бачення.
4. Розміщення пріоритетів.
5. Розробка плану з узгодженим набором політик.
6. Моніторинг та оцінка.

Спеціалісти пропонують розглядати інтегровану інноваційну політику як невід'ємну частину регіональної політики транскордонного регіону з урахуванням функціонального потенціалу інноваційної діяльності. Особливість цієї політики у цьому, що вона охоплює такі ключові аспекти:

- аналіз екзогенного інноваційного транскордонного потенціалу;
- оцінка інноваційного потенціалу ТКР;
- визначення інноваційної функціональності та критичної маси ТКР;
- розстановка пріоритетів, формування інноваційних методів співробітництва;
- інституційна, фінансова та організаційна підтримка вбудованої інноваційної політики;
- розробка плану дій та способу реалізації політики;
- моніторинг, аудит та контроль за реалізацією політики;

[https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-](https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration)

[Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration](https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration)
73 Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115.
https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS

– основні принципи коригування політики.

Інноваційна функціональність ТКР полягає у щільності транскордонної взаємодії у сфері інновацій та досягнення високої критичної маси. Транскордонну взаємодію доцільно вимірювати кількісними показниками, такими як співфінансування інновацій, обсяги венчурного капіталу для інноваційних стартапів, спільні патенти, обсяги інноваційної співпраці, спільні публікації, мобільність висококваліфікованих фахівців. персоналу до загальної кількості взаємодій. Комплексна інноваційна політика ТКР на одному з ключових етапів визначає фінансове забезпечення цього процесу з урахуванням специфіки джерел та інструментів для реалізації.

Інноваційна політика ТКР реалізується за допомогою фінансових інструментів, які можуть набувати форми капіталу, квазікапіталу, інвестицій, кредитів, гарантій або інших інструментів для мінімізації ризиків, а за потреби можуть комбінуватися з науковими грантами та стипендіями ⁷⁴. Реалізація політики згуртування та конвергенції в ЄС передбачає вдосконалення фінансових інструментів ТКС, залучення капіталу на циклічній, відновлюваній основі для досягнення найвищого фінансового рівня, який відображає співвідношення державного та приватного капіталу. На період 2021-2027 рр., поряд із традиційними інструментами ТКС (гранти, програми, проєкти, венчурний капітал, кластери, технологічні інкубатори, інноваційні агенції, бізнес-асоціації, акселератори, офіси трансферу технологій) впроваджуються новітні інструменти, спрямовані на реалізацію однієї з цілей ТКС «Міжрегіональні інноваційні інвестиції» (на суму 970 млн. євро). Нові інструменти фінансування транскордонних інновацій «Pathfinder», «Accelerator», «Transition» забезпечують реалізацію інноваційних проєктів та покривають високі ризики проривних інновацій (рамкова програма досліджень та інновацій Horizon Europe, 2021-2027 рр. ⁷⁵). «Pathfinder» – інструмент, що використовується консорціумом з не менше 3-х транскордонних юридичних осіб у рамках реалізації великих грантових проєктів (3-4 млн. євро) з чіткою спрямованістю на технологічні дослідження. «Transition» – інструмент для впровадження результатів досліджень інноваційних можливостей індивідуальних здобувачів, малих стартапів, дослідницьких організацій, університетів з обсягом фінансування до 2,5 млн. євро. «Accelerator» – інструмент для прискорення доступу до інноваційної екосистеми, до

74 Regulation (EC) of the European Parliament and of the Council on administrative cooperation through the Internal Market Information System and repealing Commission Decision 2008/49/EC (IMIS Regulation). (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-12#Text

75 What Is Horizon Europe? (2023). <https://www.horizon-eu.eu/>

глобальних наукових досягнень у рамках акселерації бізнесу, інвестування у транскордонні проєкти у вигляді грантів з обсягом фінансування до 2,5 млн. євро^{76, 77}.

Важливим інструментом інновацій залишається «Innova-FI», яка забезпечує фінансування інновацій, у тому числі транскордонне від Європейського фонду регіонального розвитку (від англ. *European Regional Development Fund, ERDF*) за програмами INTERREG⁷⁸. Даний інструмент дозволяє перейти від грантової системи фінансування НДДКР до фінансування за новою складовою «Міжрегіональні інноваційні інвестиції». Фінансові інструменти реалізації інноваційної політики прикордонного регіону мають риси, сфери використання, механізми співфінансування, а також аспекти моніторингу цільового використання коштів на різних етапах ТКС. Залучення фінансових інструментів для реалізації науково-технічних програм інноваційного розвитку дозволяє ефективно використовувати кошти у програмах та проєктах, диверсифікувати джерела доходів, забезпечити окупність інноваційних інвестицій та ефективність використання циклічних та відновлюваних фінансових ресурсів. Реалізація транскордонної інноваційної політики дозволить забезпечити інноваційне партнерство, розширити використання різних джерел фінансування, економічну, соціальну, культурно-пізнавальну конвергенцію, а також стерти бар'єрні функції кордонів у сфері науки та інновацій.

Транскордонні території повинні створювати умови визначення ТКР як функціонального для інновацій. Транскордонний інноваційний регіон має характеризуватись комплементарністю, високим рівнем транскордонних потоків знань, науково-технічної інформації, капіталу, людей, товарів та послуг, загальним соціальним, культурним та інституційним середовищем, а також сприятливими політичними, соціально-економічними умовами. Національні нормативні, адміністративні та інституційні відмінності не повинні перешкоджати реалізації інноваційного потенціалу. Вважається, що транскордонний інноваційний регіон повинен мати такі ключові характеристики⁷⁹:

76 European Groupings of Territorial Cooperation (EGTCs). (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/94/european-groupings-of-territorial-cooperation-egtc>

77 European Innovation Scoreboard 2022. (2023). https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en

78 Innova-FI. Financial Instruments for Innovation. (2023). <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/innova-fi/>

79 Makkonen, T., Weidenfeld, A., Williams, A. (2017). Cross-Border Regional Innovation System Integration: An Analytical Framework. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, No 108 (6), pp. 805-820.

- розвинена система науково-дослідних організацій, освітніх установ та агентств з передачі інформації з орієнтацією на ТКР;
- загальноекономічні та виробничі програми з акцентом на виробництво інноваційних продуктів та технологій;
- формування транскордонних бізнес-інновацій;
- використання сучасних джерел та інструментів фінансування та можливість реалізації проєктів за рахунок коштів європейських структурних фондів;
- транскордонна взаємодія, взаємна вигода та цінність;
- створення транскордонних технопарків та інкубаторів, інноваційних транскордонних стартапів, транскордонних кластерів тощо.

Основою визначення інноваційного потенціалу країни та прикордонних регіонів ЄС та України є інформація, опублікована на сайті Європейського рейтингу інновацій⁸⁰. На основі розрахунку 27 показників, що охоплюють людські ресурси, інновації в компаніях, інновації в НДДКР, фінансування, новаторів малих та середніх підприємств, інтелектуальні активи, вплив на зайнятість, вплив на продажі, ключові рушійні сили інновацій та інноваційне середовище, визначається загальний індекс інновацій. Для створення функціонального інноваційного сектору в ТКР необхідно підвищити інтенсивність інноваційної діяльності, реалізувати спільні програми, наукові проєкти та підприємства, які мають інноваційну спрямованість та забезпечують крос-прикордонний ефект.

Для оцінки транскордонної інноваційної діяльності та розрахунку загального показника пропонується ряд показників, зокрема: кількість установ, які здійснюють науково-дослідну роботу у ТКР, чисельність персоналу, задіяного у виконанні науково-дослідної роботи, вартість науково-дослідної роботи за джерелами фінансування з виділенням структурних фондів ЄС, загальна інноваційна активність підприємства та його активність у ТКР, кількість придбаних та переданих нових технологій у ТКР, впровадження інноваційної промислової продукції тощо. Дані показники дозволяють

[https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-](https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework)

[Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework](https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework)

⁸⁰ European Innovation Scoreboard 2022. (2023). https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en

визначити ТКР як функціональну одиницю для інноваційної науково-технічної діяльності з різним рівнем розвитку⁸¹.

У сучасних умовах ТКС розвивається на основі конвергенції, розумної спеціалізації та інноваційної спрямованості. Інноваційна політика ТКР має формуватися на основі інтеграції, функціональності та інноваційного потенціалу. Вона спрямована на вирішення спільних завдань, досягнення транскордонного ефекту, доданої вартості в економічній, соціальній, науково-технічній сферах. Функціонування інноваційних ТКР забезпечується кооперацією у науково-освітній діяльності зі створення інноваційних знань та технологій, інноваційних продуктів та послуг, що супроводжуються транскордонними потоками знань, людей, капіталу, загальною культурною та етнічною спадщиною. Інноваційна політика ТКР як цільова визначає розробку, впровадження та реалізацію інновацій, створений в єдиному транскордонному просторі, забезпечує транскордонну взаємодію на основі спільного інституційного, наукового, освітнього, фінансового, ресурсного потенціалів. Транскордонна інклюзивність виробництва – це політика інновацій з урахуванням галузевої та виробничої розумової спеціалізації ТКР, залучення підприємств, організацій, установ, що займаються дослідженнями та розробками. Транскордонна соціальна інклюзія – це політика інноваційного соціального прориву у вирівнюванні соціальних параметрів ТКР через участь в інноваційних програмах та наукових проєктах, спрямованих на соціальну конвергенцію. Для реалізації інноваційної політики ТКР використовується сучасний фінансовий інструментарій, який є циклічним, відновлюваним, співфінансованим та адресним.

Програми та проєкти транскордонного співробітництва в Україні. Розвиток територіального співробітництва між європейськими установами та українською місцевою та регіональною владою є важливим кроком до членства України у ЄС⁸². Програми та інструменти Союзу є важливим джерелом фінансування територіального співробітництва як усередині ЄС, так і з сусідніми країнами, зокрема з Україною. Зокрема, Європейське територіальне співробітництво (INTERREG) є однією з основних цілей організації⁸³.

81 Kalistová, A. (2022). The Importance of the Cross-Bordercooperation (Not Only) in the Contextof Green Cities, International Scientific Bulletin, No 1-2, pp. 70-76. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57839>

82 Cooperation between EU Cities and Regions with their Ukrainian Partners. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU\(2023\)733117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU(2023)733117_EN.pdf)

83 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

Ініціатива Співтовариства INTERREG почала діяти 1990 р., а після 1994 р. – розширилася на країни, які не входять до ЄС. Україна бере участь у програмах та проєктах INTERREG A та INTERREG B.

Європейська політика сусідства, бюджет якої у рамках ЄС на 2014-2020 рр. становив 15,4 млрд. євро, фінансує програми прикордонного співробітництва, у яких також бере участь Україна (низка інструментів та програм, які підтримують реформи децентралізації в Україні, а також розвиток співпраці між європейськими та українськими партнерами на регіональному та місцевому рівнях). Новий інструмент добросусідства, міжнародного співробітництва та кооперації з метою розвитку – «Глобальна Європа» (Global Europe: Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument)⁸⁴ – забезпечує основу для міжнародного співробітництва ЄС на період 2021-2027 рр. з бюджетом понад 79,5 млрд. євро⁸⁵. Міжнародне співробітництво з Україною здійснюється, зокрема, у рамках Східного партнерства, започаткованого у 2008 р. Частина його ініціатив сприяє побратимству між містами та регіонами ЄС та України (Додаток D)

У період 2007-2022 рр. було виконано понад 620 транскордонних проєктів, що фінансуються ЄС, між Україною та державами-членами ЄС (Додаток E).

Проблеми співробітництва.

Територіальне співробітництво між Україною та регіонами та містами ЄС характеризується різними бар'єрами, які можна згрупувати у декілька категорій. Перша і найчастіше описувана перешкода – недостатній розвиток транспортної інфраструктури, що перешкоджає переміщенню людей і товарів між сусідніми країнами: йдеться про недостатню кількість комунікацій, аеропортів тощо. Кількість та пропускна спроможність прикордонних переходів не відповідають рівню економічних та гуманітарних відносин між Україною та країнами-членами Союзу. Основним стримуючим фактором є низька якість дорожньої інфраструктури та незадовільний рівень митного та прикордонного обслуговування. Невеликі за вартістю, але численні витрати у ТКР генерують значний потік людей та товарів. Недостатня інфраструктура збільшує час очікування та митні процедури.

84 Global Europe: Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2023). https://international-partnerships.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/funding-instruments/global-europe-neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument_en

85 Lemko, J. (2021). European Union of Territorial Cooperation as a Tool for the Development of Cross-Border Cooperation. Political Science. Sociology. Law, No 1 (49), pp. 60-64. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/232981>

Інфраструктурні проблеми тісно пов'язані з іншим бар'єром – адміністративно-правовими перешкодами. Співробітництву перешкоджають складність процедур і розбіжності у правових системах країн, тобто у законодавстві стосовно державних закупівель, що має значення для подальшої реалізації спільних проєктів. Економічним відносинам також перешкоджають корупція, низький рівень безпеки, надмірна бюрократія та нестабільність правової бази з української сторони.

Третім бар'єром є відсутність інститутів, які займаються ТКС. Існуючі дослідження наголошують на труднощах або неможливості створення ефективних соціальних транскордонних інститутів, які закладають міцну основу для плідної співпраці⁸⁶. З одного боку, це пов'язано із сильно формалізованим характером східного кордону ЄС, через що ініціювати співпрацю на низовому рівні набагато складніше, ніж продовжувати співпрацю через місцеві інститути. З іншого боку, це пов'язано з недооцінкою ТКС як інструменту регіонального розвитку в Україні. Додатковим питанням є низька поінформованість місцевої влади про характер такої співпраці, яка потребує насамперед навичок координації, а не жорсткого управління. Отже, надто мало підприємців та неурядових організацій беруть участь у реалізації проєктів ТКС.

Іншими інституційними аспектами, що перешкоджають розвитку співробітництва, є:

- декларативний характер багатьох угод про співпрацю, а також втрата актуальності деяких угод та договорів;
- несумісність компетенції органів влади у ТКС;
- частота зміни територіальних органів влади;
- нестабільна політична ситуація.

Четверта група охоплює бар'єри економічного характеру. Поряд з низькою пропускнуою спроможністю прикордонної інфраструктури та правовими перешкодами, найбільш серйозними перешкодами для економічного співробітництва між Україною та країнами ЄС є:

- асиметрія розвитку ТКР та різні перетворення;
- економічна периферія ТКР порівняно з їхніми країнами та пов'язаний з цим слабкий розвиток інноваційних технологій, низька поінформованість про інноваційні форми підприємницької діяльності;

86 Lemko, J. (2021). European Union of Territorial Cooperation as a Tool for the Development of Cross-Border Cooperation. Political Science. Sociology. Law, No 1 (49), pp. 60-64. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/232981>

- проблеми, пов'язані з перевіркою потенційних українських ділових партнерів;
- зв'язки між бізнесом, державою та організованою злочинністю;
- проблеми наближення українського законодавства до норм та стандартів ведення бізнесу ЄС.

Партнерська співпраця міст та регіонів України з європейськими установами ТКС виявляється і водночас сприяє процесам європеїзації держави. Її значення, особливо у контексті повномасштабного російського вторгнення, постійно зростає. Водночас існує потенціал для подальшого розвитку співробітництва між ЄС та Україною, що стосується зокрема невеликих міських центрів та східних регіонів України, а також зростання участі українських органів самоврядування в європейських організаціях.

Список використаних джерел:

1. Amosha A., Liashenko V., Pidorycheva I. (2019). Inter-Regional and Cross-Border Spaces in the Context of Smart Specialization. Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series, No 140, pp. 7-16. https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2020/04/140-01.-Amosha_Lyashenko_Pidorycheva.pdf
2. Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. Administrative Consulting, No 1-3, 31 P. https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration
3. Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? Moravian Geographical Reports, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_rebordering
4. Börzel, T., Dimitrova, A., Schimmelfennig, F. (2017). European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications. Journal of European Public Policy, No 24 (2), pp.157-176. https://www.researchgate.net/publication/313448456_European_Union_enlargement_and_integration_capacity_concepts_findings_and_policy_implications

5. Charter of Fundamental Rights. (2000). <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/european-government/eu-law/charter-of-fundamental-rights/>
6. Cooperation between EU Cities and Regions with their Ukrainian Partners. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU\(2023\)733117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU(2023)733117_EN.pdf)
7. Cross Border Cooperation. (2023). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/cross-border-cooperation_en
8. EU Enlargement. (2023). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en
9. European Groupings of Territorial Cooperation (EGTCs). (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/94/european-groupings-of-territorial-cooperation-egtcs->
10. European Innovation Scoreboard 2022. (2023). https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en
11. Global Europe: Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2023). https://international-partnerships.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/funding-instruments/global-europe-neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument_en
12. How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>
13. How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>
14. Innova-FI. Financial Instruments for Innovation. (2023). <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/innova-fi/>
15. Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>
16. Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas. *Vivre aux marges: Frontières amazoniennes, communautés et territorialité en transformation*, Is. 5, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas
17. Joining the EU. (2023). https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en

18. Kalistová, A. (2022). The Importance of the Cross-Border cooperation (Not Only) in the Context of Green Cities, *International Scientific Bulletin*, No 1-2, pp. 70-76. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57839>
19. Khiminets V., Golovko A., Mirus O. (2021). Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. *Center for Regional Studies*, No 9, 47 P. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf
20. Kish, E. (2017). Cross-border cooperation in the 21st century: a conceptual approach. *Regional studies*, No 11, pp. 67-73. <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/11/14.pdf>
21. Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115. https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS
22. Lemko, J. (2021). European Union of Territorial Cooperation as a Tool for the Development of Cross-Border Cooperation. *Political Science. Sociology. Law*, No 1 (49), pp. 60-64. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/232981>
23. Maastricht Treaty (1992). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2012%3A326%3ATOC>
24. Makkonen, T., Weidenfeld, A., Williams, A. (2017). Cross-Border Regional Innovation System Integration: An Analytical Framework. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, No 108 (6), pp. 805-820. https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework
25. Olaf Scholz: “We Need a Geopolitical, Larger, Reformed EU, Open to the Future”. (2023). <https://europeansting.com/2023/05/10/olaf-scholz-we-need-a-geopolitical-larger-reformed-eu-open-to-the-future/>
26. Pidorycheva, I. (2022). Scientific-Technological and Innovative Cooperation between Ukraine and the European Union: Perspectives and Strategic Directions of Development. *Economy of Ukraine*, No 2 (723), pp. 50-74. https://www.researchgate.net/publication/359358178_SCIENTIFIC-TECHNOLOGICAL_AND_INNOVATIVE_COOPERATION_BETWEEN_UKRAINE_AND_THE_EUROPEAN_UNION_PERSPECTIVES_AND_STRATEGIC_DIRECTIONS_OF_DEVELOPMENT

27. Regulation (EC) of the European Parliament and of the Council on administrative cooperation through the Internal Market Information System and repealing Commission Decision 2008/49/EC (IMIS Regulation). (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-12#Text

28. Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

29. Regulation (EU) 2021/947 of the European Parliament and of the Council Establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2021). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/regulation-eu-2021947-european-parliament-and-council-9-june-2021-establishing-neighbourhood-0_en

30. Scott, J. (2015). Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe. Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders, No 6, pp. 27-44. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross-Border_Cooperation_in_Europe

31. The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>

32. The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>

33. The European Union. (2023). https://european-union.europa.eu/index_en

34. The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>

35. The Historical Development of European Integration. (2018). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI\(2018\)61896_9_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI(2018)61896_9_EN.pdf)

36. Ukraine officially received candidate status for EU membership. (2022). <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

37. Vyshnevskiy, O. (2020). International Digital Platform as a Tool for the Formation of Cross-Border Research, Educational and Innovation Spaces. Donbas Economic Herald, No 4 (62), pp. 46-51. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/179319>

38. Wang, J., Chandra, K., Du, C., Ding, W., Wu, X. (2021). Assessing the Potential of Cross-Border Regional Innovation Systems: A Case Study of the Hong Kong – Shenzhen Region. *Technology in Society*, Vol. 65. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X21000324>
39. Warloutzet, L. (2018). European Integration History: Beyond the Crisis. *Revue Française de Science Politique*, No 44, pp. 98-122. https://www.researchgate.net/publication/323547896_European_integration_history_Beyond_the_crisis
40. What Is Horizon Europe? (2023). <https://www.horizon-eu.eu/>

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ
ТРАНСКОРДОННОГО ТА МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
СОЮЗІ**

2.1. Нормативно-правове забезпечення транскордонного співробітництва в Європейському Союзі.

Розвиток транскордонного співробітництва в Європі. Основні засади та функції. Період з 1957 по 1999 роки.

Попри географічні, політичні, економічні, соціально-культурні та інші особливості розвитку різних країн світу, коли йдеться про прикордонні території та розвиток транскордонного співробітництва, то такі території мають багато спільного. Оскільки прикордонні території за своєю суттю межують з державним кордоном, то вони, як правило, максимально віддалені від своїх національних центрів, де розміщені національні органи влади, знаходяться центри економіки та культури тощо. З іншого ж боку, вільній взаємодії з відповідним регіоном сусідньої держави «заважає» державний кордон, який не стільки фізично, скільки економічно та соціально розділяє єдиний природний регіон на окремі адміністративні одиниці.

Тим не менш, саме у другій половині XX століття Європа починає робити безпрецедентні кроки в напрямку подолання цих та інших недоліків, пов'язаних з так званим «роз'єднаним» статусом більшості природних регіонів. Розвиток політики Європейського Союзу щодо функціонування прикордонних територій з моменту його створення у 1957 році відкрив можливості регіонам до інтеграції, зниженню негативного впливу державних кордонів на розвиток таких регіонів (Таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1.

Еволюція транскордонного співробітництва в Європі у період з 1957 по 1999 роки

Рік	Етап розвитку	Опис етапу
1957	Підписання Римських договорів	Один з Римських договорів — про створення Європейської економічної спільноти — мав суттєвий позитивний економічний ефект. Вдалося не лише забезпечити економічне зростання країн-учасниць, а зближення рівнів економічного розвитку.
1963	Регіон «Базель»	Швейцарська організація із забезпечення транскордонного співробітництва у Верхній Долині Рейну. З моменту свого заснування регіон відіграв важливу роль у формуванні регіональної співпраці в районі Верхнього Рейну і зробив значний внесок у більшість спільних досягнень у регіоні ⁸⁷ .
1965	ЄВРЕГІО	Перше транскордонне об'єднання між Німеччиною і Нідерландами. Покликане об'єднати території обох країн в «одну» спільну узгоджену

87 Regio Basiliensis. (2025). <https://www.regbas.ch/en/>

Рік	Етап розвитку	Опис етапу
		та сильну життєву та економічну територію, в якій кордон більше не має гальмівного впливу ⁸⁸ .
1971	Асоціація європейських прикордонних регіонів (AEBR)	Стимулювання розвитку прикордонних регіонів та створення нових єврорегіонів
1975	Європейський фонд регіонального розвитку	Розвиток економічної політики регіонального розвитку з метою перерозподілу доходів для підтримки «бідніших» регіонів
1987	Єдиний європейський акт	Затверджено 1992 рік як рік завершення створення Єдиного Європейського Ринку
1989	INTERREG (Міжнародні Регіональні програми) на 1990-1993 роки	Фінансове забезпечення транскордонної співпраці (головним пріоритетом було створення нових єврорегіонів та планування їхнього розвитку)
1990	Програма підтримки приєднання та співпраці для європейських прикордонних територій (LACE Program)	Програма, що фінансується ЄС, діє в EUREGIO (Гронау, Німеччина) для надання допомоги у створенні єврорегіонів
1992	Завершення створення єдиного ринку	Усунені бар'єри для торгівлі, інвестицій та підвищення мобільності робочої сили для 12 країн
1992	Шенгенський договір	Встановлено внутрішні та зовнішні кордони «Шенгенської зони», визначено основні питання економічної безпеки регіону
1992	Польсько-Угорська допомога для реконструкції економіки (PHARE Program)	Фінансування з боку ЄС для країн Центральної та Східної Європи та транскордонних проєктів
1992	Маастрихтський договір	1. Встановлений порядок денний для Європейського Валютно-економічного Союзу, який регулює монетарну та економічну політику ЄС; 2. Створено Комітет регіонів
1994	INTERREG II	Розширено категорії, які мають право на фінансування культурно-соціальних програм.

Джерело: складено авторами на основі:

Blatter, J., Clement, N. (2000). Cross-border Cooperation in Europe: Historical Development, Institutionalization and Contrasts to North America. *Journal of Borderlands Studies*, No 15 (1), pp. 15-53. https://www.researchgate.net/publication/281582819_Cross-border_Cooperation_in_Europe_Historical_Development_Institutionalization_and_Contrasts_to_North_America 89

Період з 2000 року по наш час. Цей період характеризується суттєвим приростом

88 Euregio. (2025). www.euregio.eu

89 Blatter, J., Clement, N. (2000). Cross-border Cooperation in Europe: Historical Development, Institutionalization and Contrasts to North America. *Journal of Borderlands Studies*, No 15 (1), pp. 15-53. https://www.researchgate.net/publication/281582819_Cross-border_Cooperation_in_Europe_Historical_Development_Institutionalization_and_Contrasts_to_North_America

динамічного розвитку єврорегіонів. У цей період було створено 53 єврорегіони. Сучасний період характеризується суттєвим географічним розширенням територій транскордонного співробітництва, що в свою чергу, пов'язане як із вступом в ЄС нових країн (Латвія, Литва, Естонія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія, Угорщина, Кіпр, Болгарія, Румунія, Хорватія), а також появою нових форм транскордонної взаємодії. Єврорегіони стають невід'ємною складовою становлення економічних політики на регіональному рівні. Їх стрімкий розвиток пов'язаний із двома факторами. Перший – прийняття країнами колишнього СРСР капіталістичного вектору подальшого розвитку і відповідної трансформації економічних відносин, а другий – це переосмислення однієї з основних задач єврорегіонів. Якщо раніше, під час попереднього етапу свого розвитку, вони розглядалися переважно як інструменти посилення економічної взаємодії та гармонізації економік всередині Європейського Союзу, то після 2000 року вони фактично «перетворились на інструменти з підготовки для вступу в Європейський Союз»⁹⁰.

Проте, подальший розвиток транскордонного співробітництва єврорегіонів наразі стикається з новими викликами. Це і перешкоди соціального характеру – пошук роботи, надання медичних послуг, перетин населенням кордону, і економічні перешкоди – адміністративні виклики і розвиток виробничого потенціалу.

Та найбільшим викликом останнього часу, коли мова йде про єврорегіони на території ЄС – це тривала криза COVID-19. Необхідність прийняття негайних і важливих рішень на дала змоги вибудувати єдину політику стосовно забезпечення ефективного функціонування єврорегіонів⁹¹. Більшість держав-членів самостійно приймали рішення щодо тих обмежень, які діятимуть на кордонах їхніх країн. У результаті, деякі працівники фізично не могли дістатися своїх робочих місць, ринок послуг втратив критичну кількість споживачів, і загалом розвиток транскордонного співробітництва відчув величезний економічний та соціальний негативний вплив⁹².

Особливу роль у розвитку транскордонного співробітництва відіграє

90 Single European Act (SEA). (1987). <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>

91 Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? Moravian Geographical Reports, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_re-bordering

92 Report Public Consultations on the Future of Cross-Border Cooperation. (2021). https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Cohesion%20Alliance/Reports/Public%20Consultations%20on%20the%20Future%20of%20Cross-Border%20Cooperation/Report_on_the_Consultations-Future_of_CBC.pdf

Європейський комітет регіонів (ЄКР). Його основним завданням в цій сфері є розробка рекомендацій щодо майбутнього транскордонного співробітництва. З метою досягнення збалансованого розвитку, у грудні 2020 року ЄКР розпочав публічні консультації щодо перспективних напрямів розвитку транскордонної співпраці в Європейському Союзі. Такі консультації тривали три місяці, до 14 березня 2021 року⁹³.

Перспективи до 2027 року. Послаблення обмежень щодо пандемії та повномасштабна війна на території Європи кидають нові, не бачені раніше виклики розвитку транскордонного співробітництва. В рамках програми розвитку Європи до 2027 року в сфері транскордонної діяльності передбачені такі напрями:

- Програма Interreg Danube Region (яка включає як Молдову, так і Україну), яка спрямована на підтримку зелених інвестицій з метою підвищення рівня використання відновлюваних джерел енергії, покращення управління водними ресурсами та збереження біорізноманіття за допомогою екологічних коридорів. Ця програма передбачає 215 мільйонів євро фінансування.

- Програма Interreg NEXT Poland-Ukraine передбачає спрямування 187 мільйонів євро на розвиток транскордонної співпраці між Польщею та Україною. Основні проблеми, які планується вирішити – збереження природи, охорони здоров'я та управління державними кордонами.

- Програма Interreg NEXT Romania-Ukraine отримає 54 мільйони євро інвестицій в розвиток інклюзивної освіти (розширення інфраструктури, формування освітніх програм, побудова партнерства між закладами освіти) та у забезпечення якісних медичних послуг (забезпечення функціонування сучасних служб екстреної допомоги та мобільних обстежень). Крім цього, передбачаються інвестиції в сфері зміни клімату та захисту природи та біорізноманіття. Основними викликами для єврорегіону визначено лісові пожежі, ерозію ґрунту, зсуви, посухи та повені. Також в рамках реалізації такої програми передбачена підтримка розгалуженої мережі природних парків і заповідників⁹⁴.

93 Makkonen, T., Williams, A., Mittem T., Weidenfeld, A. (2018) Science and technology cooperation in cross-border regions: a proximity approach with evidence for Northern Europe. European Planning Studies. Taylor & Francis in European Planning Studies, No 7, 32 P. https://www.researchgate.net/publication/326501282_Science_and_technology_cooperation_in_cross-border_regions_a_proximity_approach_with_evidence_for_Northern_Europe

94 EU to allocate more than €530 million for cross-border cooperation with Ukraine and Moldova between 2021 and 2027. (2022). <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-to-allocate-more-than-e530-million-for-cross-border-cooperation-with-ukraine-and-moldova-between-2021-and-2027/>

Інноваційні системи в євро регіонах. Стрімкий розвиток транскордонного співробітництва у 2000 – 2010 роках суттєво розширив сфери соціально-економічної діяльності, які могли здобути додатковий розвиток в рамках транскордонного співробітництва. Науково-технічна діяльність не стала виключенням, що зумовило створення ІСТКС – Інноваційної системи транскордонного співробітництва. Основним завданням такої системи стало генерування та розповсюдження знань через науково-дослідні інститути, університети, приватні установи тощо, а також передача цих знань економічним суб'єктам для підвищення ефективності їх господарської діяльності.

Основною перевагою перед класичною регіональною інноваційною системою кожної країни окремо стало те, що учасники ІСТКС працюють одразу у декількох країнах, що передбачає урахування відмінностей у соціально-економічних умовах із різним законодавством, традиціями, мовою, культурними цінностями, бізнес-процесами. Таким чином, наукові рішення, знайдені у процесі досліджень, є більш універсальними і вимагають менше ресурсів (фінансування, часу, зусиль тощо) на адаптацію до нових умов функціонування. ІСТКС націлена на посилення міждержавних зв'язків на регіональному рівні, а в сфері науково-технічної діяльності спрямована на посилення взаємодії та циркуляції знань, ресурсів і людського капіталу між сусідніми країнами ⁹⁵.

Один із шляхів інтеграції вітчизняного інноваційного простору до інноваційного простору ЄС лежить через систему, яка має назву «Інноваційний ліфт – від школи до Європи». Цей шлях інтеграції базується на невід'ємних складових «ощадливого стартапу» – бізнес-студіях на рівні шкіл, бізнес-інкубаторами і науковими парками на рівні вишів, вітчизняними індустриальними або європейськими технопарками. Їх зусилля спрямовані на запуск та розвиток стартапів на базі актуальних розробок наукових установ і закладів вищої освіти ⁹⁶. Проте, наразі важко судити про ефективність такої підтримки, при цьому варто наголосити на односторонності такого процесу. Оскільки програма «інноваційного ліфту» опирається більше на використання вітчизняних

95 Lundquist, K.-J., Trippl, M. (2011). Distance, Proximity and Types of Cross-Border Innovation Systems: A Conceptual Analysis. Regional Studies, No 4, 11 P. https://www.researchgate.net/publication/232954076_Distance_Proximity_and_Types_of_Cross-Border_Innovation_Systems_A_Conceptual_Analysis

96 Liashenko V., Pidorycheva I., Kuchеров A., Tesnovskyi P. (2018). Directions of Ukraine's integration within the European scientific-educational and innovation areas under the Association Agreement with the European Union. Economic Herald of the Donbas, No 3 (53), pp. 147-179. <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000920170>

інновацій у європейських програмах, зворотній шлях – від європейських розробок до вітчизняних ринків залишається малодослідженим⁹⁷.

Нормативно-правове регулювання науково-технічної діяльності в сфері транскордонного співробітництва на міжнародному рівні. Після Другої світової війни розвиток міжнародних відносин в Європі визначався двома основними чинниками: концепцією західно-європейської інтеграції та «розколом» між східною та західною частинами Європи. Холодна війна та процес інтеграції Західної Німеччини до Західного блоку сформували передумови для розвитку міжнародної співпраці у Західній Європі.

Маючи на меті уникнути раніше допущених помилок – економічної кризи 30-х років, причиною якої переважно вважалася політика вільного ринку – більшість європейських країн посилили контроль над зовнішньою торгівлею та валютними курсами, переглянули механізми централізованого планування, а також і регіональну політику перерозподілу доходів, яка стала однією з основ транскордонного співробітництва⁹⁸.

У другій половині XX століття Європа зробила значні кроки у напрямку подолання недоліків, пов'язаних із розмежуванням природних територій державними кордонами різних країн. Таке розмежування історично порушувало природний порядок протікання соціальної та економічної взаємодії економічних суб'єктів в межах спільної природної території, одночасно ускладнюючи проблеми фрагментації управління у відповідних прикордонних регіонах.

На початковому етапі свого розвитку єврорегіони базувалися на формальних угодах і більше декларували сам факт наявності прагнення до добросусідської співпраці. Переважно в юридичній площині це зводилося до укладання невеликих домовленостей уздовж Рейнської лінії і утворення по обидві сторони кордону окремих юридичних утворень в рамках національного законодавства країни, де вони утворювалися, і їхня кооперація для вирішення визначених спільними зусиллями завдань. Пізніше асоціації

97 Lyakh I. (2020). Possibilities for Venture Financing under the Integration of Ukraine into the European Innovation Space. Herald of Economic Science of Ukraine, No 2 (39), pp. 75-79. <http://www.venue-journal.org/en/2020-23910-3/>

98 Blatter, J., Clement, N. (2000). Cross-border Cooperation in Europe: Historical Development, Institutionalization and Contrasts to North America. Journal of Borderlands Studies, No 15 (1), pp. 15-53. https://www.researchgate.net/publication/281582819_Cross-border_Cooperation_in_Europe_Historical_Development_Institutionalization_and_Contrasts_to_North_America

почали об'єднуватися на основі транскордонних угод і утворювати єврорегіони в їхньому сучасному вигляді ⁹⁹.

Розвиток транскордонного співробітництва в Європейському Союзі бере свій початок від самого моменту створення ЄС у 1957 році. Укладання Римського договору зумовило запуск інтеграційних процесів на прикордонних територіях та становлення основ транскордонного співробітництва у його сучасному вигляді (Таблиця 2.2).

Таким чином, перші конкретні спроби налагодження і розвитку транскордонного співробітництва беруть свій початок у 1960-х роках. Заснування Європейського економічного співтовариства у 1958 році та укладання французько-німецької декларації про дружбу в 1962 році дали підґрунтя та стимул економічним суб'єктам на регіональному рівні до участі у транскордонній співпраці.

Таблиця 2.2.

Розвиток нормативно-правового регулювання
транскордонного співробітництва на території ЄС

Дата прийняття	Назва документа	Ратифіковано Україною/Набуло чинності ¹⁰⁰
21.05.1980	Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями	21.09.1993/22.12.1993
15.10.1985	Європейська Хартія місцевого самоврядування	15.07.1997/01.01.1998
09.11.1995	Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властям	04.11.2004/05/02/2005
05.05.1998	Протокол N 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який стосується міжтериторіального співробітництва	04.11.2004/05.02.2005
05.07.2006	РЕГЛАМЕНТ (ЄС) № 1082/2006 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 5 липня 2006 року про Європейську групу територіального співробітництва (ЄГТС)	не підлягає ратифікації / не має юридичної сили на території України
16.11.2009	Протокол N 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС),	20.08.2012/01.03.2013
16.11.2009	Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади	02.09.2014/01.04.2015
17.12.2013	РЕГЛАМЕНТ (ЄС) № 1302/2013 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 17 грудня 2013 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 1082/2006 про Європейську групу територіального співробітництва (ЄГТС)	не підлягає ратифікації / не має юридичної сили на території України

99 Perkmann, M. (2003). Cross-Border Regions in Europe. European Urban and Regional Studies, No 10 (2), pp. 153-171. https://www.researchgate.net/publication/28575199_Cross-Border_Regions_in_Europe

100 Council of Europe official. (2025). <https://www.coe.int/en/web/portal/home>

Дата прийняття	Назва документа	Ратифіковано Україною/Набуло чинності ¹⁰⁰
	щодо уточнення, спрощення та вдосконалення створення та функціонування таких угруповань	
21.03.2014/27.06.2014	Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони	16.09.2014/01.09.2017

Джерело: систематизовано авторами.

Отже, перші спроби створення єврорегіонів в сучасному їх вигляді були суттєво обмежені й відбувалися спочатку лише на західному кордоні Німеччини зі Швейцарією. Проте, ці спроби важко назвати ефективними, з огляду на те, що в багатьох національних столицях все ще не сформувалася справжня потреба транскордонної співпраці для забезпечення економічного розвитку регіонів.

Попри те, що прийнятий у 2006 році Регламент не поширюється на територію тих країн, які не входять до складу ЄС, прийняття цього Регламенту впливає і на участь України у транскордонних процесах на території Європи. Адже у Регламенту № 1082/2006 від 5 липня 2006 року визначено, що «країни-не члени Європейського Союзу не повинні виключатися з процесу втілення механізму зі створення єврорегіонів, якщо це не суперечить законодавству країни, або закріплено в міжнародних договорах між державами-членами ЄС і цією державою»¹⁰¹, що й було закріплене у регулярних звітах ЄК та Європейської Ради (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Повідомлення та звіти ЄКР щодо розвитку транскордонного співробітництва

Дата публікації	Назва документа	Короткий опис
20.09.2017	Повідомлення Комісії до Ради та Європейського Парламенту щодо прискорення зростання та згуртованості в прикордонних регіонах ЄС	Повідомлення розкриває основні сучасні труднощі розвитку транскордонних регіонів та шляхи їхнього подолання, в тому числі й через удосконалення нормативного регулювання. Пропонується створення так званих «прикордонних точок фокусу» для активізації основних економічних суб'єктів регіону, моніторингу їхньої діяльності у відповідності з баченням Комісії та обмін успішним досвідом між регіонами.
14.07.2021	Звіт Комісії до Європейського Парламенту та Ради, Європейський Економічний та Соціальний Комітет та Комітет Регіонів «Прикордонні регіони ЄС: живі лабораторії європейської інтеграції»	

Джерело: систематизовано авторами.

101 Regulation (EC) no 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/>

Регулювання транскордонного співробітництва і науково-технічної діяльності зокрема має три рівні (Рисунок 2.1). На пан'європейському рівні ЄС визначає стратегічні цілі розвитку транскордонного співробітництва у сфері своєї компетенції з урахуванням наявних статистичних даних і прогнозів. На основі визначених стратегічних цілей складають регулятивні документи Європейської комісії, а на рівні Європейської ради та Європейського парламенту обговорюється ефективність здійснення тих чи інших реформ у країнах-членах ЄС. Також на цьому рівні відбувається збір і аналіз даних в сфері реалізації інноваційної та наукової політики всередині ЄС, і підготовка пропозицій щодо її подальшого удосконалення ¹⁰².

Рисунок 2.1. Рівні регулювання транскордонного співробітництва в ЄС

Джерело: систематизовано авторами.

На національному рівні регулюванням розвитку науково-технічної діяльності та розробкою планів реалізації транскордонного співробітництва займаються національні міністерства і відомства країн-членів ЄС із розбудовою системи науково-технічних

102 Silnova A. O. (2009). Organizational and legal aspects of the development of the European Union policy in the field of scientific activity. Problems of European integration in the field of education and science. Comparative legal studies, No 1, pp. 167-172. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18364/26-Silnova.pdf?sequence=1>

зв'язків з окремими науковими інститутами та компаніями на міжнародному рівні, у тому числі з третіми країнами, які не входять до ЄС.

На регіональному рівні регулювання транскордонної співпраці та науково-технічної діяльності відбувається на основі функціонування загальноєвропейських дослідницьких програм, які розробляються на період у три-шість років і залучають інвестицій з різних джерел на мільярди євро. Такі програми – основний інструмент підтримки міжнародного інноваційного співробітництва.

Передбачається, що процес євроінтеграції в країні, яка межує з країнами-членами ЄС, матиме найбільший позитивний ефект саме у прикордонних регіонах. Освіта і наука, робочі місця, підтримка малого та середнього бізнесу – все це діяльність, яка може і повинна отримати підтримку на місцевому рівні й може провадитися незалежно від існування національних кордонів.

ЄС запровадив низку правових і фінансових інструментів для сприяння міжєвропейській співпраці. Наприклад, Європейське об'єднання територіального співробітництва. Створення таких об'єднань регулюється Регламентом № 1082/2006 Європейського Парламенту та Ради від 5 липня 2006 року ¹⁰³. Ним передбачається можливість створення структур прикордонного, міждержавного і/або міжрегіонального співробітництва виключно з метою соціальної і економічної взаємодії на території ЄС із дотриманням національного законодавства країн-учасниць.

Попри те, що прийнятий у 2006 році Регламент не поширюється на територію тих країн, які не входять до складу ЄС, прийняття цього Регламенту впливає і на участь України у транскордонних процесах на території Європи. Адже у Регламенту № 1082/2006 від 5 липня 2006 року визначено, що «країни-не члени Європейського Союзу не повинні виключатися з процесу втілення механізму зі створення єврорегіонів, якщо це не суперечить законодавству країни, або закріплено в міжнародних договорах між державами-членами ЄС і цією державою».

Таким чином, згаданий Регламент дає змогу суб'єктам з двох чи більше держав-членів співпрацювати у рамках спільного територіального утворення з власною правосуб'єктністю. Це забезпечує спрощення здійснення транскордонного співробітництва і забезпечує ефективну співпрацю між регіональним і місцевим органам влади без укладання додаткових угод. З іншого боку, далеко не усі питання розвитку

103 Regulation (EC) no 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/>

прикордонних територій можна вирішити в рамках таких об'єднань.

Згідно з *Європейською політикою добросусідства* (ЄПД)¹⁰⁴, започаткованій у 2004 році, транскордонне співробітництво є одним з основних інструментів забезпечення «зони спільного процвітання та добросусідства» як між державами-членами ЄС, так і країнами, що межують з ними.

В основі ЄПД лежить прагнення поглибити взаємодію з громадянським суспільством і соціальними партнерами. ЄПС пропонує країнам-партнерам більший доступ до ринку та нормативно-правової бази ЄС, стандартів і внутрішніх установ і програм.

ЄПД зосереджує свою увагу на трьох стратегічних цілях міжтериторіального (в тому числі й транскордонного) співробітництва:

- сприяти економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони спільних кордонів;
- вирішення загальних викликів у сфері навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки;
- сприяння кращим умовам і способам забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу.

Ці стратегічні напрями розкриваються глибше в переліку тематичних цілей, висвітлених в додатках до програми ЄПД. Перелік тематичних цілей, з яких партнери програми повинні вибрати максимум чотири, наведено в Додатку F. Варто відмітити, що серед тематичних цілей є наступна: «2. Підтримка освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій». Таким чином, можна стверджувати, що програма ЄПД частково спрямована на розвиток науково-технічної діяльності в сфері транскордонного співробітництва. Програмою передбачено, що в рамках реалізації цієї тематичної цілі єврорегіони ставлять перед собою наступні завдання:

- Сприяння співпраці між підприємствами та навчальними закладами для інновацій та НДДКР, спільне планування освіти;
- Сприяння розвитку навичок та підтримка безперервності освіти;
- Підтримка взаємодії в освітньому процесі на регіональному рівні;
- Сприяння та підтримка досліджень та інновацій.

Європейська мережа спостереження за просторовим плануванням (ЕСПОН).

104 The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>

Діяльність ЕСПОН спрямована на дослідження актуального стану взаємодії європейських транскордонних регіонів, а також тематичних зусиль транскордонного співробітництва в цих регіонах з метою розкриття потенційної синергії та плідного транскордонного співробітництва¹⁰⁵.

ЕСПОН надає наукові висновки щодо транскордонної співпраці та реалізації стратегічних тем 64 програм в рамках INTERREG IIIA. Результати представлені переважно у картографічній формі, демонструють конкретний інтеграційний потенціал транскордонних регіонів і тих, які використовують такі ж моделі економічної співпраці, як в рамках INTERREG IIIA. Тематичні дослідження кількох сфер транскордонного співробітництва додали глибини та ілюстрації цього переважно кількісного дослідження.

Інтенсифікація процесів євроінтеграції України відбулася після набрання чинності Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом 1 вересня 2017 року¹⁰⁶. Глави 27 та 28 цієї Угоди присвячені безпосередньо транскордонному співробітництву та участі України в програмах ЄС. Зокрема, ця Угода передбачає багаторівневе управління та партнерство, за якого більше уваги зосереджується на розвитку економічно слабших територій та посиленні зв'язку прикордонних територій сусідніх країн. При цьому, передбачається активізація каналів зв'язку як на національному рівні, так і між регіональними та місцевими органами влади, економічними суб'єктами та громадою.

А також, зміцнення транскордонних та міжнародних економічних зв'язків у ключових сферах, таких як: транспорт, енергетика, комунікаційні мережі, культура, освіта, медицина, туризм тощо, в тому числі й у сфері науково-технічної діяльності¹⁰⁷.

Разом з тим, сьогодні неможливо уявити ефективний та збалансований розвиток будь-якого економічного регіону без посилення науково-технічної активності та інноваційної діяльності на його території.

Практичний досвід розвинених країн свідчить про те, що досягнення високого рівня конкурентоспроможності на світовому ринку можна досягти тільки шляхом використання науково-технічного прогресу. Для цього велике значення має національна політика та ефективність заходів підтримки наукового сектору, які використовуються в

105 Cross-Border Cooperation. Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2006). <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2006/espon-interact-studies/cross-border-cooperation>

106 Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

107 Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

країні¹⁰⁸.

Успішна реалізація інноваційних змін в Україні безпосередньо залежить від розуміння принципів функціонування ринку та використання економічних механізмів для ефективного використання потенціалу інновацій. Крім того, фінансування науково-технічної та освітньої діяльності розглядається з урахуванням загальних результатів, тобто наука розглядається як бізнес-сфера, ігноруючи проблеми та можливості розвитку саме цього потенціалу як інноваційного фактору розвитку країни.

Загалом, виділяють два типи організації науково-технічної діяльності. Перший притаманний Сполученим Штатам Америки та Англії. Англо-американська модель характеризується високим рівнем розвитку незалежного підприємництва. І на передовій інноваційного розвитку стоять економічні суб'єкти, які провадять науково-технічну діяльність з метою її капіталізації та отримання прибутку. Представниками другої моделі організації є Франція і Японія, де переважна більшість науково-технічної діяльності підтримується державою шляхом забезпечення проведення конкурсів, грантів, державного фінансування дослідницьких інститутів тощо.

У Великій Британії науково-технічний потенціал розвивався шляхом проведення досліджень і розробок у трьох основних секторах. Першим є державний сектор, до якого входять наукові установи, які займаються фундаментальними та прикладними дослідженнями. Другим є сектор вищої освіти, який сприяє проведенню фундаментальних досліджень. Нарешті, третім сектором є науково-технологічні підрозділи приватних компаній, які зосереджені на прикладних дослідженнях і розробках, впровадженні нових технологій та їх комерціалізації.

Розподіл проведення досліджень і розробок між цими секторами приблизно такий: державні лабораторії - 15,3%; сектор вищої освіти - 13,75%; приватні компанії, дослідницькі державні корпорації та лабораторії, дослідницькі асоціації - 84,35%; інші організації - 3,75%¹⁰⁹.

Хоча жодна з моделей не може існувати в чистому вигляді, країнам ЄС більше притаманна японсько-французька модель, де державні органи влади є основним суб'єктом регулювання науково-технічної діяльності. А оскільки регулювання такої

108 Leheza, Y., Savielieva, M., Dzhaferova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, No 4 (3), pp. 147-157. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>

109 Danylova, I.(2014). Foreign experience of state regulation of the scientific sphere: theoretical and methodological recommendations for Ukraine. *Law journal*, No 3, pp. 79-85. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/35385

діяльності досить централізоване, то місцевим органам влади залишається менше повноважень, коли йдеться про організацію такої діяльності в рамках транскордонного співробітництва.

Багато розвинених країн Європи, таких як Німеччина, Польща та Італія, намагаються збалансувати ці моделі наукової та інноваційної політики, одночасно розвиваючи національне бізнес-середовище та надаючи пряму державну підтримку інноваційній діяльності.

Перспективи розвитку транскордонного співробітництва в частині нормативно-правового регулювання науково-технічної діяльності. Зрозуміти найближчі перспективи можливо, поглянувши, які основні бар'єри та проблеми націлені вирішувати в Європі як в рамках уже затвердженої програми 2021-2027, так і в перспективних планах до 2030 року.

За результатами дослідження результатів реалізації транскордонних програм у період з 2014 по 2020 роки, було визначено основні причини стримування інноваційного розвитку транскордонного співробітництва (Рисунок 2.2).

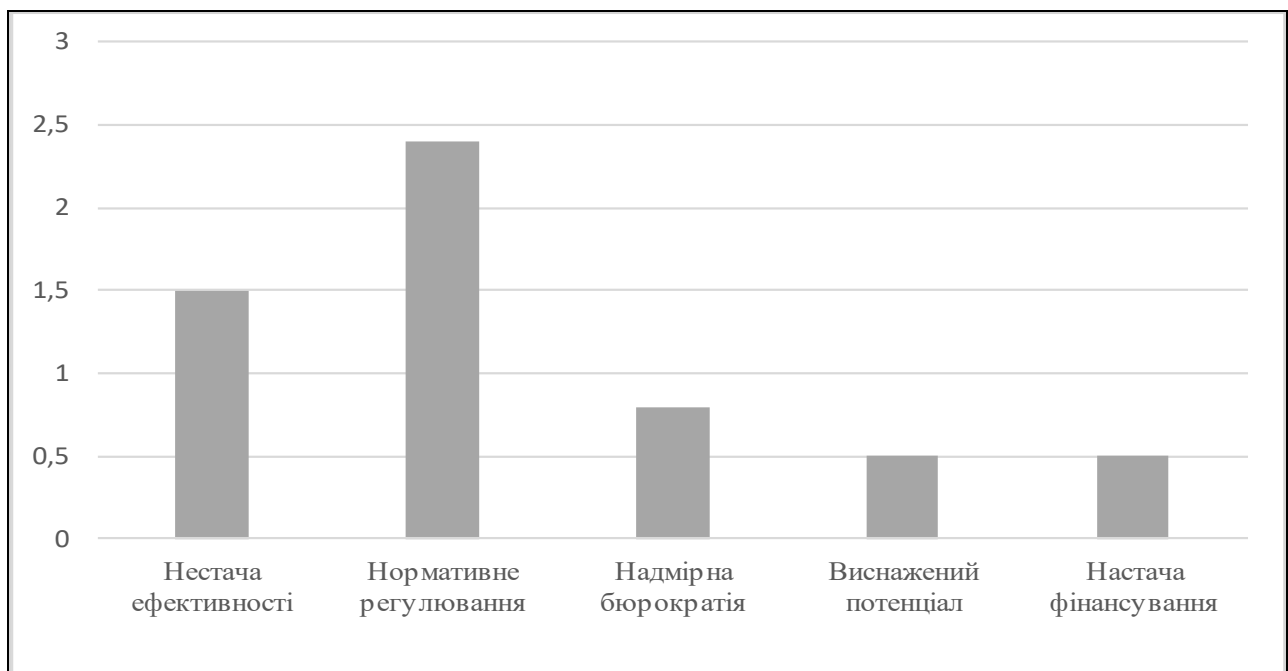

Рисунок 2.2. Основні причини стримування інноваційного розвитку транскордонного співробітництва, %

Джерело: складено авторами на основі: Overcoming Obstacles in border Regions - Summary report on the online public consultation. (2016). https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2016/overcoming-obstacles-in-border-regions-summary-report-on-the-online-public-consultation 110

110 Overcoming Obstacles in border Regions - Summary report on the online public consultation. (2016). https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2016/overcoming-obstacles-in-border-regions-summary-report-on-the-online-public-consultation

Більшість бар'єрів, які виникають на кордонах, можуть бути пояснені наявністю різних нормативних актів у національних правових і адміністративних системах. Навіть у випадках, коли є європейська правова база, держави-члени мають певну гнучкість і свободу у впровадженні цього законодавства у свої внутрішні системи. Часто різні держави-члени включають різні рівні стандартів, визначених законодавством ЄС, з різним ступенем суворості. Внаслідок цього, коли дві різні системи зіштовхуються на внутрішніх кордонах, це може призводити до складнощів і навіть правової невизначеності, а також створювати додаткові витрати ¹¹¹.

Країни-члени ЄС мають різні адміністративні культури та системи. Ця різноманітність може бути обмеженням, коли зустрічаються різні системи. Більшість адміністративних процедур, як правило, мають національний характер, а транскордонні процедури менш поширені ¹¹². Проте зацікавлені сторони на кордоні можуть вимагати регулярних процедур, що відбуваються всередині їх власних територій. Відсутність спільного підходу або взаєморозуміння, а також обмежена взаємовизнаність документів можуть призвести до тривалих і дорогих процедур, навіть у випадку важливих життєвих подій. Наприклад, деякі державні органи швидше приймають електронне урядування, ніж інші, що може створити труднощі у взаємодії на кордоні, особливо коли потрібні певні документи або форми. Рішення, пов'язані з електронним урядуванням, в основному застосовуються на внутрішньому рівні і мають обмежений транскордонний аспект. Інтєроперабельність електронних систем державних органів досі є обмеженою.

Транспорт виступає важливим фактором зв'язку між регіонами, розділеними національними кордонами. Зокрема, громадський транспорт не лише сприяє процесам інтеграції, але й забезпечує стабільність транскордонного зв'язку. Проте в багатьох прикордонних регіонах відсутність, недостатність або низька якість громадського транспорту залишаються реальністю для багатьох громадян.

Транспорт впливає на ефективність транскордонного співробітництва в таких аспектах взаємодії:

- інфраструктурні зв'язки;
- рівень надання послуг;

111 Communication from the commission to the council and the European Parliament. (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52017DC0534>

112 Communication from the commission to the council and the European Parliament. (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52017DC0534>

- освіта і охорона здоров'я;
- охорона довкілля та природокористування.

Знову ж таки, такі типи перешкод особливо актуальні на відкритих кордонах, де транскордонні поїздки є більшими, як у випадку прикордонних територій між «старими державами-членами» ЄС. Це не означає, що ці юридичні та адміністративні типи перешкод відсутні в решті прикордонних територій ЄС. Цей ефект найбільше проявив себе у «ковідний» та «постковідний» період, коли зменшення інтенсифікації транскордонної взаємодії логічно призвела й до зменшення впливу бар'єрів на неї.

Коли йдеться про мовний бар'єр¹¹³, то результати очікувано відрізняються від країни до країни. Мовний бар'єр досить сильний у кількох прикордонних регіонах (Фінляндія-Швеція, Греція-Болгарія), і відносно слабкий в інших (Австрія-Німеччина, Ірландія-Великобританія). Загалом, наразі в Європі розрізняють щонайменше шість різних випадків ситуації мовного бар'єру:

- мова однакова з обох сторін і є офіційною в обох країнах (Австрія–Німеччина)
- мова така сама, але з одного боку вона має нижчий статус, або це так званий дикий діалект без належного навчання в школі тощо, або це слабка мова меншини (Фінляндія–Швеція, Франція–Німеччина);
- мова та сама, але з одного боку не визнається державною;
- мови офіційно різні, але взаємозрозумілі (Норвегія–Швеція);
- офіційно мови є різними і взаємно незрозумілими (Чехія–Німеччина, Австрія–Угорщина);
- офіційні мови різні, взаємно незрозумілі, але по обидва боки кордону існує третя мовна група; (кордон між Естонією та Латвією (російська), Франція–Іспанія (баскська, провансальська та каталонська)).

З даної перспективи, спільний аналіз можна вважати методом вивчення вмісту, що використовується для аналізу контенту. Він заснований на використанні вмісту документів (слів) для встановлення зв'язків і визначення концептуальної структури

113 Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles? Instituto Universitário de Lisboa, No 1, 25 P. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pub_pap_em_should_eu_cross-border_cooperation_programmes_focus_on_reducing_border_obstacles_documents_danalisi_geografica.pdf

предмета на основі частого збігу слів ¹¹⁴. Таким чином, для опису еволюції дослідницького потоку, основних тем і ключових ідей, було розбито хронологію публікацій на три періоди відповідно до видавничої активності: 1997–2009 рр., період, в якому було опубліковано всього тринадцять документів; 2010–2019 рр., період із зростаючим інтересом до дослідницького потоку, у якому було опубліковано 137 статей; та 2020–2022 рр., період, в якому було опубліковано 76 документів і який характеризується подіями, такими як пандемія COVID-19 та війна в Україні, що спричинили світові потрясіння і призвели до занепаду ланцюгів постачання та транскордонного співробітництва.

2.2. Аналітична інформація щодо здійснення науково-технічної діяльності в сфері транскордонного співробітництва на території ЄС.

Розвиток, сучасний стан та перспективи транскордонного співробітництва в Європі.

Програма міжрегіонального співробітництва INTERREG покликана зменшити відмінності в рівнях розвитку, зростання та якості життя в регіонах Європи та між ними.

Програма INTERREG 2021-2027 направлена на допомогу місцевим, регіональним і національним урядам по всій Європі, щоб розробити та реалізувати кращі інноваційні політики (Додаток Н). Місія INTERREG - створити середовище та можливості для обміну рішеннями проблем регіонального розвитку.

Основна ідея INTERREG – вчитися на прикладах. Сама концепція полягає у тому, що успішний досвід реалізації програм і стратегій, в тому числі й у науково-технічній сфері, можна екстраполювати на діяльність суміжних регіонів сусідніх країн ¹¹⁵. Цей передовий підхід враховує, що інновації та моделі поширення діють необмежено кордонами. Участь зацікавлених сторін розглядається як ключовий фактор успіху транскордонного співробітництва на всіх етапах політичного циклу. Крім того, просторові, культурні, технологічні та інші форми близькості мають великий потенціал

114 Zupic, I., Cater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. Organizational Research Methods, No 18 (3), pp. 429-472. <https://research.gold.ac.uk/id/eprint/26859/1/Zupic%20Cater%202015%20-%20Bibliometric%20methods%20in%20management%20and%20organization.pdf>

115 Chilla, T., Lambracht, M. (2023) Institutional mapping of cross-border cooperation. INTERREG programme analyses with KEEP data. European Planning Studies, No 31, pp. 700-718. https://www.researchgate.net/publication/359886641_Institutional_mapping_of_cross-border_cooperation_INTERREG_programme_analyses_with_KEEP_data

для досягнення успішної співпраці. Хоча немає однозначного зв'язку між близькістю та успіхом співпраці, взаємини мають значення. Проте наявні висновки базуються на обмеженій емпіричній основі.

База даних KEEP має великий потенціал у цьому контексті, оскільки вона систематично збирає інформацію про транскордонне співробітництво. Декілька досліджень звертаються до бази даних KEEP для вивчення динаміки та моделей фінансування програми INTERREG на різних масштабах.

За результатами досліджень до сорока внутрішніх сухопутних прикордонних регіонів Європейського Союзу виявилися економічно слабшими, ніж середній показник у відповідній країні ¹¹⁶. Тому Повідомлення ЄКР від 2017 року щодо «Підвищення зростання та згуртованості в прикордонних регіонах ЄС» спонукало до розробки плану дій, в який входить 10 сфер економічного розвитку, а також формування «Координаційного центру з питань кордонів». Його робота полягає у наданні будь-якої нефінансової підтримки розвитку транскордонного співробітництва як доповнення до INTERREG, а саме: політична, технічна та правова підтримка транскордонного співробітництва.

Попри те, що з часу заснування програми Interreg Європейський Союз постійно інвестує у розвиток транскордонного співробітництва, чим досягнуто значний прогрес у рівні економічного розвитку прикордонних територій, на сьогодні ще залишаються актуальними наступні виклики: пошук роботи, доступність медичної допомоги, пенсійні права та оподаткування, подолання культурних і мовних відмінностей, доступність громадських закладів тощо.

Функціонування програми Interreg протягом майже трьох десятиліть демонструє високу ефективність і важливу роль у протистоянні викликам прикордонних регіонів. Та фінансування Interreg – не єдиний метод підтримки розвитку транскордонного співробітництва (Таблиця 2.4).

Подолання зазначених вище викликів вимагає суттєвих змін у нормативно-правовому забезпеченні ЄС.

116 Interreg A - Cross-border cooperation. (2025).
https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en

Таблиця 2.4.

Європейські програми розвитку на період з 2014 по 2027 роки

Період реалізації програм	Кількість програм співпраці	Загальний бюджет на період, млрд €
2014 - 2020	56	6,6
2020 - 2027	73	6,7

Джерело: складено авторами на основі:

Interreg A - Cross-border cooperation. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en 117

Період 2014-2020 характеризувався зосередженням програм співпраці з точки зору результатів і пріоритетів, відповідно до реформованої Політики згуртування ЄС. Це забезпечило максимальний ефект і високу ефективність використання інвестицій. У період 2020-2027 з аналогічним бюджетом у 6,7 мільярдів євро заплановано реалізацію уже 73 програм транскордонного співробітництва. Ці програми передбачають активізацію транскордонної співпраці між сусідніми регіонами та країнами. До таких транскордонних програм відносять 49 внутрішніх програм ЄС, 24 зовнішніх (10 IPA та 14 NEXT) і програми PEACE +.

Концепція інтеграції, розроблена для програмного періоду 2021-2027, покликана забезпечити посилення зв'язків між основними програмами розвитку та програмами Interreg. Це суттєво розширює сферу впливу основних регіональних програм і програм Interreg на координацію дій в сфері транскордонного співробітництва ¹¹⁸.

У 2017 році здійснювалися останні на даний момент масштабні дослідження про перешкоди на кордоні ЄС (Додаток G). Ця інформація демонструє, що їх інтенсивність і сприйняття різняться в Європі, ширше в її західній половині.

У той самий час після 2020 року програми INTERREG-A мають потенціал відіграти більш вагомую роль у зменшенні стійких культурних, соціальних та економічних розбіжностей, що існують по обидва боки прикордонних територій. Щодо економічних розбіжностей, можна вжити кілька конкретних заходів для зниження наявних цінових діапазонів продуктів та послуг, нормалізації фіскальних режимів, заробітної плати і ринку житла, а також зниження загальних витрат на життя по обидва боки кордону. Однак зменшення таких видів бар'єрів потребує тісної співпраці між національними органами влади по обидва боки кордону, оскільки економічні розбіжності нелегко усунути відразу.

117 Interreg A - Cross-border cooperation. (2025).

https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en

118 Interreg A - Cross-border cooperation. (2025).

https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en

Зокрема, успішна реалізація цього нового підходу до програм транскордонного співробітництва ЄС після 2020 року вимагатиме вирішення деяких основних причин, які спричиняють менш ефективне та менш успішне впровадження поточних програм транскордонного співробітництва ЄС.

Детальніше розглядається, що основними перешкодами для успішної реалізації програм транскордонного співробітництва ЄС є відсутність політичної волі і стратегічного бачення. Це означає, що без належної підтримки з боку політичних лідерів та відповідного розуміння мети та напрямку таких програм їх успішне втілення стає неможливим. Крім того, обмежені фінансові ресурси є ще однією важливою перешкодою для ефективного функціонування багатьох програм транскордонного співробітництва ЄС, оскільки вони вимагають достатньої фінансової підтримки для розвитку та подолання конкретних перешкод на кордоні. Бюрократичні процедури, пов'язані з реалізацією програм ЄС, також створюють складність для всіх учасників цього процесу. Залучені сторони також вказують на інші важливі аспекти, які ускладнюють надійну та ефективну реалізацію програм транскордонного співробітництва ЄС.

Науково-технічна діяльність в сфері транскордонного співробітництва. Стан і перспективи. Результати емпіричних досліджень також вказують на важливу роль, яку відіграє розмір інноваційної спільноти (виміряний через рівень населення) у науково-технічній співпраці. Іншими словами, наявність достатньої «критичної маси» дослідницьких інститутів та вчених у місцевому середовищі є важливим фактором для стимулювання інтенсивної транскордонної науково-технічної співпраці. Однак, деякі невеликі регіони, зокрема ті, що включають регіони нових держав-членів ЄС, можуть мати обмежену кількість спільних патентів або публікацій у сфері транскордонної співпраці. Тому, при оцінці рівня інноваційного співробітництва, показники, що базуються на розмірі населення, працюють краще для вибірок, що включають великі міські регіони (у межах EU15) з великою кількістю населення. Водночас, кількісні показники науково-технічного співробітництва можуть недооцінювати рівень співпраці в периферійних регіонах, особливо в менш розвинених районах (у тому числі нових державах-членах ЄС).

Безсумнівно, проблеми, пов'язані з недостатністю даних, відіграють важливу роль у цих застереженнях, оскільки широкі вторинні дані часових рядів для обговорюваних змінних в основному не доступні або збір такої інформації потребує складних процесів збору. Ця проблема, ймовірно, також поширюється на інші показники близькості та інтеграції. Отже, для подальших досліджень важливо повторювати аналіз даних,

використовуючи альтернативні змінні, різні методи їх вимірювання, більшу кількість спостережень і дані часових рядів, щоб здійснити більш детальне дослідження виявлених взаємозв'язків. Ці розгорнуті зусилля щодо збору даних також дозволять використовувати більш точні статистичні та економетричні методи. Це дасть змогу створити нові уявлення про все більш важливі економічні зв'язки та створює платформу для подальших досліджень, на які можна буде спиратися.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» частково регулює створення європейського об'єднання територіального співробітництва. Важливо розглянути положення цього закону та проаналізувати основи створення європейського об'єднання територіального співробітництва. Згідно з частиною 5 статті 1 цього закону, європейське об'єднання територіального співробітництва є об'єднанням суб'єктів транскордонного співробітництва України та відповідних суб'єктів сусідніх держав-членів Європейського Союзу, яке має статус юридичної особи згідно з національним законодавством держави-члена Європейського Союзу, на території якої знаходиться це об'єднання.

Враховуючи нормативне визначення європейського об'єднання територіального співробітництва, важливо розкрити, до яких суб'єктів транскордонного співробітництва України їх варто відносити. Згідно з частиною 6 статті 1 цього закону, суб'єктами транскордонного співробітництва України є територіальні громади, їх представницькі органи та їх об'єднання, місцеві органи виконавчої влади України, які взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах своєї компетенції, що встановлена чинним законодавством України та угодами про транскордонне співробітництво.

Згідно з частиною 5 статті 7 цього закону, законодавець надав суб'єктам транскордонного співробітництва України повноваження щодо створення органів транскордонного співробітництва. Згідно з частиною 3 статті 5 цього закону, європейське об'єднання територіального співробітництва також відноситься до органу транскордонного співробітництва. Згідно з частиною 6 статті 9 цього закону, європейське об'єднання територіального співробітництва має статус юридичної особи і утворюється згідно з національним законодавством держави-члена Європейського Союзу, на території якої воно розташовується.

Таким чином, нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва фактично визначає, що засновниками європейського об'єднання територіального співробітництва є «територіальні громади, їх представницькі органи та їх об'єднання, місцеві органи виконавчої влади України».

Однак, беручи до уваги положення Регламентів Європейського парламенту та Ради (ЄС) № 1082/2006 «Про європейські об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС)» від 5 липня 2006 року та Регламенту Європейського парламенту та Ради (ЄС) № 1302/2013 «Про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 1082/2006 «Про європейські об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС)» стосовно роз'яснення, спрощення та покращення функціонування таких об'єднань» від 17 грудня 2013 року, то ними врегульовується чіткий перелік юридичних осіб, у тому числі із третіх країн, таких як Україна, які можуть бути засновниками європейського об'єднання територіального співробітництва.

Порівнюючи положення вищезгаданих Регламентів з положеннями Закону України «Про транскордонне співробітництво» щодо засновників європейського об'єднання територіального співробітництва, можна зазначити, що Закон України «Про транскордонне співробітництво» обмежує право інших юридичних осіб України, крім суб'єктів транскордонного співробітництва України, стосовно створення європейського об'єднання територіального співробітництва, що явно суперечить положенням вищезгаданих Регламентів.

Щодо процедури створення європейського об'єднання територіального співробітництва, як вже було згадано, частина 6 статті 9 Закону України «Про транскордонне співробітництво» встановлює, що європейське об'єднання територіального співробітництва має статус юридичної особи і формується відповідно до національного законодавства держави-члена Європейського Союзу, на території якої знаходиться його місцезнаходження.

Ураховуючи особливості та процедуру створення європейського об'єднання територіального співробітництва, що впроваджується зараз Законом України «Про транскордонне співробітництво», фактично вимагається від суб'єктів транскордонного співробітництва України використовувати положення національного законодавства держави-члена Європейського Союзу, де планується розташування європейського об'єднання територіального співробітництва. В цьому контексті доцільним здається більш чітко регулювати процедуру створення європейського об'єднання територіального співробітництва з участю українських юридичних осіб, оскільки це може виникнути проблеми для юридичних осіб України, що бажають брати участь у створенні європейського об'єднання територіального співробітництва в майбутньому. Комітет регіонів ЄС закликає прийняти міри які б дали змогу європейському об'єднанню

територіального співробітництва функціонувати на території України так само, як і в державах-членах ЄС ¹¹⁹.

Згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ця угода визначає формат відносин між Україною та Європейським Союзом на основі принципів «політичної та економічної інтеграції» і є орієнтиром для впровадження соціально-економічних реформ в Україні. У преамбулі Угоди про асоціацію визначено, що сторони зобов'язались підтримувати транскордонне та міжрегіональне співробітництво. Крім того, Угода містить окрему Главу 27 «Транскордонне та регіональне співробітництво» у Розділі V «Економічне та галузеве співробітництво» (статті 446–449), а стаття 447 передбачає «посилення співробітництва шляхом створення сприятливої законодавчої бази» ¹²⁰, то у цьому випадку пропонується більш чіткіше врегулювати процедуру створення європейського об'єднання територіального співробітництва.

Також необхідно чітко визначити статус органу транскордонного співробітництва, пов'язаного з єврорегіональним співробітництвом, оскільки європейське об'єднання територіального співробітництва не може бути віднесено до органу транскордонного співробітництва. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС) чітко встановлює статус органу транскордонного співробітництва для єврорегіональних об'єднань співробітництва, тоді як європейське об'єднання територіального співробітництва має статус юридичної особи, що засновується та діє на основі норм права Європейського Союзу та національного права держав-членів на території, де воно знаходиться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ РОЗДІЛУ 2.

1. Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

119 Opinion of the Committee of the Regions on 'Local and regional government in Ukraine and the development of cooperation between Ukraine and the EU'. (2011). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/%20EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010AR0173&qid=1679608949654&from=EN>

120 Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities within the framework of Euro-regional cooperation. (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text

2. Blatter, J., Clement, N. (2000). Cross-border Cooperation in Europe: Historical Development, Institutionalization and Contrasts to North America. *Journal of Borderlands Studies*, No 15 (1), pp. 15-53. https://www.researchgate.net/publication/281582819_Cross-border_Cooperation_in_Europe_Historical_Development_Institutionalization_and_Contrasts_to_North_America
3. Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? *Moravian Geographical Reports*, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_rebordering
4. Chilla, T., Lambracht, M. (2023) Institutional mapping of cross-border cooperation. INTERREG programme analyses with KEEP data. *European Planning Studies*, No 31, pp. 700-718. https://www.researchgate.net/publication/359886641_Institutional_mapping_of_cross-border_cooperation_INTERREG_programme_analyses_with_KEEP_data
5. Communication from the commission to the council and the European Parliament. (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52017DC0534>
6. Council of Europe official. (2025). <https://www.coe.int/en/web/portal/home>
7. Cross-Border Cooperation. Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2006). <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2006/espon-interact-studies/cross-border-cooperation>
8. Danylova, I.(2014). Foreign experience of state regulation of the scientific sphere: theoretical and methodological recommendations for Ukraine. *Law journal*, No 3, pp. 79-85. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/35385
9. EU to allocate more than €530 million for cross-border cooperation with Ukraine and Moldova between 2021 and 2027. (2022). <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-to-allocate-more-than-e530-million-for-cross-border-cooperation-with-ukraine-and-moldova-between-2021-and-2027/>
10. Euregio. (2025). www.euregio.eu
11. Interreg A - Cross-border cooperation. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en
12. Leheza, Y., Savielieva, M., Dzhaferova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, No 4 (3), pp. 147-157. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>

13. Liashenko V., Pidorycheva I., Kucherov A., Tesnovskiy P. (2018). Directions of Ukraine's integration within the European scientific-educational and innovation areas under the Association Agreement with the European Union. *Economic Herald of the Donbas*, No 3 (53), pp. 147-179. <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000920170>

14. Lundquist, K.-J., Tripp, M. (2011). Distance, Proximity and Types of Cross-Border Innovation Systems: A Conceptual Analysis. *Regional Studies*, No 4, 11 P. https://www.researchgate.net/publication/232954076_Distance_Proximity_and_Types_of_Cross-Border_Innovation_Systems_A_Conceptual_Analysis

15. Lyakh I. (2020). Possibilities for Venture Financing under the Integration of Ukraine into the European Innovation Space. *Herald of Economic Science of Ukraine*, No 2 (39), pp. 75-79. <http://www.venu-journal.org/en/2020-23910-3/>

16. Makkonen, T., Williams, A., Mitzem T., Weidenfeld, A. (2018) Science and technology cooperation in cross-border regions: a proximity approach with evidence for Northern Europe. *European Planning Studies*. Taylor & Francis in *European Planning Studies*, No 7, 32 P. https://www.researchgate.net/publication/326501282_Science_and_technology_cooperation_in_cross-border_regions_a_proximity_approach_with_evidence_for_Northern_Europe

17. Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles? *Instituto Universitário de Lisboa*, No 1, 25 P. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pub_pap_em_should_eu_cross-border_cooperation_programmes_focus_on_reducing_border_obstacles_documents_danalisi_geografica.pdf

18. Opinion of the Committee of the Regions on 'Local and regional government in Ukraine and the development of cooperation between Ukraine and the EU'. (2011). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/%20EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010AR0173&qid=1679608949654&from=EN>

19. Overcoming Obstacles in border Regions - Summary report on the online public consultation. (2016). https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2016/overcoming-obstacles-in-border-regions-summary-report-on-the-online-public-consultation

20. Perkmann, M. (2003). Cross-Border Regions in Europe. *European Urban and Regional Studies*, No 10 (2), pp. 153-171. https://www.researchgate.net/publication/28575199_Cross-Border_Regions_in_Europe

21. Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities within the framework of Euro-regional cooperation. (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text
22. Regio Basiliensis. (2025). <https://www.regbas.ch/en/>
23. Regulation (EC) no 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/>
24. Report Public Consultations on the Future of Cross-Border Cooperation. (2021). https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Cohesion%20Alliance/Reports/Public%20Consultations%20on%20the%20Future%20of%20Cross-Border%20Cooperation/Report_on_the_Consultations-Future_of_CBC.pdf
25. Silnova A. O. (2009). Organizational and legal aspects of the development of the European Union policy in the field of scientific activity. Problems of European integration in the field of education and science. Comparative legal studies, No 1, pp. 167-172. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18364/26-Silnova.pdf?sequence=1>
26. Single European Act (SEA). (1987). <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>
27. The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>
28. Zupic, I., Cater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. Organizational Research Methods, No 18 (3), pp. 429-472. <https://research.gold.ac.uk/id/eprint/26859/1/Zupic%20Cater%202015%20-%20Bibliometric%20methods%20in%20management%20and%20organization.pdf>

**СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ НА ЦЕЙ ПРОЦЕС
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
СПІВПРАЦІ. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

3.1. Стан та особливості розвитку транскордонного співробітництва в Україні.

Останнім часом особливого значення набуває така форма міжнародної співпраці як транскордонне співробітництво та створення єврорегіонів, які при ефективному функціонуванні можуть бути певним засобом реалізації соціально-економічного та політичного потенціалу прикордонних територій.

Транскордонне співробітництво посідає одне з важливих місць у системі міжнародних зв'язків, виступаючи формою міждержавної інтеграції та інтенсифікації відносин прикордонних регіонів. Маючи значний потенціал щодо залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, посилення прикордонної торгівлі, налагодження етнокультурних зв'язків із суміжними територіями, транскордонне співробітництво відіграє значну роль у системі регіональної політики.

Розвиток взаємодії прикордонних регіонів, дозволяючи зберігати специфіку, самобутність та індивідуальність кожної зі сторін, значною мірою розкриває широкі можливості для успішного вирішення локальних проблем, також дозволяє максимально використовувати національний потенціал, поступово згладжувати прояви відчуженості в соціально-економічному розвитку окремих територіально-адміністративних одиниць. Прикордонне співробітництво реалізується завдяки спільно розробленим програмам у сфері науково-технічної, торговельно-економічної та культурної взаємодії. Світова динаміка розвитку транскордонного співробітництва переконливо свідчить про його активізацію, що зумовлено необхідністю досягнення спільних цілей – конвергенції регіонів та усунення диспропорцій їх соціально-економічного розвитку. В даний час у транскордонних регіонах виникає безліч спільних проблем в екологічній, транспортній, економічній, науково-технічній, культурно-освітній, соціальній та інших сферах, для вирішення яких необхідно поєднувати зусилля.

Для країн з перехідною економікою транскордонне співробітництво є доповнюючим елементом інтеграції, який розширює можливості прикордонних регіонів дає можливість ініціювати та втілювати транскордонні проєкти з метою підвищення рівня регіонального соціально-економічного розвитку шляхом налагодження взаємовигідних зв'язків суб'єктів господарювання з використанням загального ресурсного потенціалу.

Процес створення єврорегіонів у Західній Європі розпочався після Другої світової війни та мав на меті активізацію соціально-економічного розвитку територій, що належали єврорегіональним об'єднанням. Діяльність єврорегіонів розглядалася у

країнах Західної Європи як спосіб побудови нового економічного та громадського порядку, активізації участі у процесах європейської інтеграції територій провінційного та муніципального рівнів. Основоположниками цього процесу були норвезькі, шведські, фінські, голландські, німецькі та французькі прикордонні регіони. Основною передумовою розвитку єврорегіонів було посилення та поглиблення транскордонного співробітництва, добросусідських взаємин між територіальними громадами та органами влади, а також прагнення усунення кордонів між країнами-учасницями ЄС.

Розвиток транскордонного співробітництва спрямований в першу чергу на забезпечення високої якості життя мешканців прикордонних територій, інфраструктурне забезпечення відповідних територій, вирішення спільних проблем суміжних територій. В основі розвитку транскордонних регіонів лежить транскордонне співробітництво. Транскордонний регіон охоплює суміжні прикордонні території двох та більше держав на різних рівнях відповідних адміністративно-територіальних систем, починаючи з рівня NUTS2 (між регіонами).

Головна мета існування єврорегіону – всебічне зближення народів, створення та підтримання клімату, що сприятиме партнерству та обмін досвідом з широкого спектру питань (довкілля, сільське господарство, транспорт, комунікації, безпека, зайнятість, технології, освіта, науково-технічне співробітництво, туризм та ін.). Реалізація головної мети досягається виконанням низки цілей, які визначаються для кожного єврорегіону як необхідні та оптимальні у цій місцевості. Визначення цілей засноване на глибокому аналізі економічного рівня розвитку, стану довкілля, інвестиційної та інноваційної активності, стану транспортної інфраструктури та ін.

Основними цілями єврорегіону є:

- активізація співпраці, обмін досвідом та інформацією;
- вирівнювання та покращення умов життя;
- сприяння регіональному розвитку;
- обмін досвідом та інформацією щодо ринку праці;
- розвиток господарства та торгівлі;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток туризму;
- врегулювання прикордонного руху;
- охорона та покращення навколишнього середовища;
- співробітництво при аваріях та катастрофах;

- співробітництво в галузі просторового планування, в галузі гуманітарної та соціальної допомоги, в галузі освіти, спорту, охорони здоров'я;
- співробітництво гірничих служб;
- культурний обмін та охорона культурної спадщини;
- програми молодіжного обміну;
- покращення відносин між людьми.

Транскордонне співробітництво є ефективним інструментом досягнення Цілей сталого розвитку¹²¹, зазначених в Указі Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722, зокрема в контексті розв'язання екологічних проблем, пов'язаних з погіршенням екологічної ситуації регіонів України.

Основні засади транскордонного співробітництва України з державами – членами Європейського Союзу визначені главою 27 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII¹²².

Зміцнення добросусідських відносин та поглиблення транскордонного співробітництва є особливо актуальним для України в умовах поточних викликів і зовнішніх загроз та з урахуванням європейського вектору розвитку нашої держави. Транскордонне співробітництво є одним з ефективних інструментів поглиблення взаємодії його суб'єктів та учасників для спільного виконання завдань щодо місцевого та регіонального розвитку, підтримки економічного зростання, стимулювання і впровадження інновацій, що сприяє прискоренню процесів наближення рівня життя населення регіонів України до середньоєвропейського рівня та здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні.

Україна завдяки вигідному географічному та геополітичному положенню має значні потенційні можливості щодо розвитку транскордонної співпраці: 19 з 27 регіонів держави є прикордонними, їх сукупна площа становить близько 77 відсотків усієї території держави. Україна розташована на перетині торгових та туристичних шляхів між Європою, Азією і Близьким Сходом та має протяжний державний кордон (6992,982

121 On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

122 Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

кілометра). За протяжністю державного кордону Україна займає одне з перших місць у Європі.

Україна безпосередньо межує із сімома країнами: Республікою Білорусь, Республікою Молдова, Румунією, Республікою Польща, Угорщиною, Словацькою Республікою і російською федерацією. Через Чорне море Україна має спільні кордони з Турецькою Республікою, Республікою Болгарія і Грузією.

На території України утворено дев'ять єврорегіонів - Буг, Верхній Прут, Дністер, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна. При цьому п'ять єврорегіонів утворено з державами - членами Європейського Союзу (Республіка Польща, Словацька Республіка, Румунія, Угорщина).

Україна бере участь у створенні єврорегіонів з 1993 року ратифікувавши «Європейську рамкову конвенцію з транскордонного співробітництва територіальних утворень та їх органів урядування» (ухвалена в Мадриді 21 травня 1980 року).

Закон України Про транскордонне співробітництво визначає поняття єврорегіон, як – організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

На даний час в Україні налічується 9 єврорегіонів (див. табл. 1), які умовно можна поділити за територіально-географічними і адміністративними ознаками на такі, що:

- утворені спільно з країнами-членами ЄС, а саме: «Карпатський єврорегіон», «Єврорегіон «Буг», «Єврорегіон «Нижній Дунай», «Єврорегіон «Верхній Прут»;
- утворені спільно з країнами, які не є країнами-членами ЄС, а саме: «Єврорегіон «Дністер», «Єврорегіон «Дніпро», «Єврорегіон «Слобожанщина», «Єврорегіон «Ярославна», «Єврорегіон «Чорне море», «Єврорегіон «Донбас».

У наслідок воєнно-політичних причин, а саме, повномасштабної війни російської федерації проти України з лютого 2022 року остаточно припинили своє функціонування єврорегіони: «Ярославна», «Донбас», «Слобожанщина», «Чорне море», у стані «застою» перебувають єврорегіони «Дніпро», «Буг», «Верхній Прут», «Нижній Дунай», «Дністер», зберігає позиції розвитку – «Карпатський» єврорегіон, який розташований вздовж західного кордону України. Даний єврорегіон охоплює 5 країн: Україна, Румунія, Угорщина, Словацька Республіка.

Таблиця 3.1.

Склад та час створення єврорегіонів за участю України

Назва єврорегіону	Рік створення або приєднання України	Країни-учасниці (регіони яких входять у склад єврорегіона) Країни, які приймають участь
«Буг»	1995р.	Україна, Республіка Польща, Республіка Білорусь
«Нижній Дунай»	1998 р.	Україна, Республіка Польща, Республіка Молдови, Румунія
«Карпати»	2000 р.	Україна, Румунія, Угорщина, Словацька Республіка
«Верхній Прут»	2000 р.	Україна, Республіка Молдови, Румунія
«Дніпро»	2003 р.	Україна, Республіка Білорусь, росія
«Слобожанщина»	2003 р.	Україна, росія
«Ярославна»	2007 р.	Україна, росія
«Донбас»	2010 р.	Україна, росія
«Дністер»	2012 р.	Україна; Республіка Молдова

Джерело: систематизовано авторами.

В умовах повномасштабної війни росії проти України посилилось транскордонне співробітництво на західному кордоні України. Переважно всю співпрацю було переорієнтовано на гуманітарну та військову підтримку для України. Від початку повномасштабної війни риторика наших західних сусідів демонструє значну підтримку. У свою чергу, ще 4 березня 2022 року за рішенням Європейської комісії було призупинено транскордонне співробітництво і транснаціональне співробітництво з росією і Білоруссю. За словами представниці Єврокомісії з питань згуртування і реформ Елізи Феррейри, було порушено ряд міжнародних договорів та Статут ООН, тому потрібно було призупинити будь-яку співпрацю з росією та Білоруссю.¹²³ Варто зауважити, що Європейська комісія мала ряд програм, що фінансувалися ЄС у росії на суму 178 мільйонів євро, з Білоруссю – 257 мільйонів євро. Таким, чином Європейська комісія у повній мірі взяла курс на підтримку української незалежності та суверенітету, продемонструвавши політику солідарності та згуртованості.

Окрім допомоги для українських біженців Єврокомісія оголосила про забезпечити фінансування проєктів транскордонного співробітництва з країнами Східного партнерства, які були призупинені внаслідок повномасштабної збройної агресії росії проти України. В першу чергу мова йшла про налагодження фінансування транскордонних проєктів для населення Молдови та України. Основна мета проєктів буде

123 The European Commission announced the suspension of cross-border cooperation with Russia and Belarus. (2022). <https://www.rbc.ua/ukr/news/evrokomissiya-anonsirovala-ostanovku-transgranichnogo-1646406753.html>

спрямована на розвиток інфраструктури шкіл, лікарень та соціальних установ. На сайті Єврокомісії зазначається, що подібні 13 проєктів, які ЄС мав з Білоруссю та росією, в нинішніх умовах можуть бути реалізовані лише з європейського боку кордону.¹²⁴

Окремої уваги потребує транскордонне співробітництво з Польщею. Оскільки основні вектори співпраці мали акцент і на Білорусь. Тому, наприклад, програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна, яка діяла на території Рівненської області до повномасштабної війни, буде продовжена, але вже в рамках співпраці між Польщею та Україною Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027. Польща продовжує роботу громадських організацій на території України, допомагаючи створювати модульні містечка та займаючись питаннями гуманітарної сфери. У свою чергу Уряди України і Польщі після консультацій у Києві у червні 2022 р. підписали вісім угод про співпрацю у сферах: енергетики, військово-оборонного комплексу, транскордонного та митного співробітництва, екологічної політики, відбудови України, а також співробітництва у питанні національної пам'яті. Для вирішення ключових питань українсько-польського міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні вже було створено інституційний механізм – Українсько-польську Міжурядову Координаційну Раду з питань міжрегіонального співробітництва (далі МКРМС). МКРМС приймає рішення з ключових питань міжрегіонального співробітництва, визначає загальні напрямки і головні принципи його розвитку, надає компетентним органам України та Польщі відповідні пропозиції, розробляє спільні програми діяльності, спрямовані на розвиток міжрегіональної співпраці та в цілому координує міжрегіональне співробітництво на рівні областей України та воєводств Республіки Польща. В умовах війни діяльність даної організації зорієнтована на допомогу біженцям.

Партнерство та геостратегічне значення Польщі та України сприяє формуванню у регіоні Центральної Європи тандему регіональних лідерів, здатних протистояти викликам і загрозам міжнародному порядку, що змінюється. У відносинах між Польщею та Україною треба визначити чітку спільну мету та стратегічний інтерес, який стане відправною точкою для прийняття політичних рішень. Стратегічне партнерство повинно мати спільну мету та стратегічний інтерес. Новий етап відносин між державами вимагає схвалення Стратегії розвитку стратегічного партнерства між Польщею та Україною і, зокрема, Дорожньої карти як документу операційно-тактичного значення. Основою

124 European Commission to finance cross-border projects from Ukraine interrupted by war. (2022). <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3535027-evrokomisia-profinansue-transkordonni-proekti-z-ukrainouperervani-vijnou.html>

формули стратегічного партнерства між Польщею та Україною має бути симетричне партнерство та прагматизм у реалізації визначених стратегічних напрямків співпраці. Варто зауважити, що під час війни, саме Польщею, активно піднімається питання створення союзу «Тримор'я». Дана ініціатива ще з 2016 р. не може знайти консенсусу між 12 країн учасницями. Це переважно держави Центральної та Східної Європи, об'єднані трьома морями — Балтійським, Чорним та Адріатичним. Основна мета союзу це реалізація масштабних інфраструктурних та логістичних проєктів.

Зазначимо, що в Угорщині транскордонне співробітництво відбувається на різних рівнях: між регіонами (NUTS2), між обласними органами самоврядування та їхніми інститутами (NUTS3), між меншими місцевими самоврядними одиницями (NUTS4), а також у рамках Карпатського єврорегіону та INTERREGIO (так зване інституційне співробітництво) та громадськими організаціями ¹²⁵. Для ефективнішого розвитку транскордонного співробітництва в Угорщині запроваджено інститут Уповноваженого прем'єр-міністра, головним завданням якого є сприяння формуванню відповідної правової бази, координації дій з центральними органами державної влади і практична діяльність у прикордонному регіоні. Угорщина має особливе ставлення до Закарпатського регіону, тому за час повномасштабного вторгнення росії до України максимально сприяє закарпатським угорцям. Проте, по відношенню до ситуації в Україні її заяви занадто радикальні. Так, міністр зовнішньої економіки та закордонних справ Угорщини Левенте Мадяр, заявив, що Угорщина готова пропускати через свою територію будь-яку допомогу, яку надають Україні інші держави, включаючи військову допомогу, проте, Угорщина відмовляється постачати свою зброю ¹²⁶.

Розвиток міжрегіонального співробітництва між Україною та Румунією відбувається за трьома основними напрямками: транскордонне співробітництво у рамках програм Європейського Інструменту Сусідства; співробітництво на рівні неурядових організацій та місцевих державних органів України та Румунії; регіональне торговельно-економічне співробітництво.

Звичайно, під час війни пріоритети транскордонної політики змінилися у сторону допомоги біженцям з України, через надання житла, медичних послуг, забезпечення

125 Artemov I., Vitsan T. (2008). The state of Ukrainian-Hungarian cross-border cooperation in the context of the state's European integration course. Scientific Notes, Vol. 38, pp. 179-190. <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001118329>

126 "Hungary does not object to the transit of weapons to Ukraine through its territory," says Hungarian Deputy Foreign Minister. (2022). <https://city-adm.lviv.ua/news/292324-uhorshchyna-ne-zaperechuie-proty-tranzytu-zbroi-doukrainy-cherez-svoiu-terytoriiu-zastupnyk-mzs-uhorshchyny>

права на працю та надання можливості навчатися в румунських школах. Крім того, румунська сторона надає сприяння українському експорту. Голова Палати депутатів Парламенту Румунії Марчел Чолаку вважає, що солідарність румунського народу повинна бути зміцнена й на рівні меншин в Україні та Румунії. Зі свого боку, Прем'єр-міністр Румунії Ніколає-Іонел Чуке зазначив, що на всіх рівнях, починаючи від Президента Румунії, Парламенту, Уряду, навіть прості громадяни, – усі солідарні з українцями, які переживають важкі часи через окупацію. Він засудив вбивства й зазначив, що винні мають бути притягнені до відповідальності. За його словами, «росія робить усе можливе, щоби перемалювати карти Європи та світу, і не бере до уваги міжнародні правила»¹²⁷.

Українсько-словацьке транскордонне співробітництво розпочалося з приєднання Словаччини до ЄС. На даний час ведеться транскордонна співпраця Трнавського краю у форматі програми Interreg: European Territorial Cooperation (Cooperation between regions and countries). Основною ціллю програми є інвестування та надання дотацій прикордонних регіонів. Словаччина докладає чимало зусиль для розвитку транскордонної співпраці зі своїми сусідами, в тому числі з Україною, оскільки вважає, що є важливим елементом для здійснення децентралізації влади та надає можливість розвитку периферій цих регіонів. Митний режим на словацько-українському кордоні є одним із найсуворіших, що можна пояснити міграційними проблемами, відсутністю спільного планування, відмінностями в адміністративних системах та поганою інфраструктурою. Загалом, на транскордонне співробітництво між Словаччиною та Україною більше впливає зовнішній вплив, ніж місцеві ініціативи¹²⁸.

3.2. Вплив міжнародної науково-технічної співпраці на транскордонне співробітництво в Україні.

Одним із найважливіших та перспективних аспектів транскордонних відносин між країнами є міжнародний науково-технічний обмін. Він дає можливість збільшити інноваційний потенціал країн та покращити економічний стан держав, при цьому

127 Romanians who support Ukraine and the struggle of the Ukrainian people for democratic values are friends of Ukrainians forever. (2022). <http://www.golos.com.ua/article/359190>

128 Okunevska, Y. (2022). Cross-border cooperation with Ukraine in war conditions. Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University, Series: Political Sciences, No 48, 7 P. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2257>

співпраця з країнами-сусідами в цьому напрямку має стати пріоритетною у взаєминах (особливо якщо країни займають вищі місця за рівнем інноваційного розвитку).

Розвиток транскордонного співробітництва в рамках альянсу традиційно входить до складу пріоритетів ЄС. За допомогою різних спеціальних програм ЄС прагне інтенсифікувати співпрацю усередині прикордонних регіонів.

Програми транскордонного партнерства націлені на розвиток спільного простору для кооперації та доступу до ресурсів, інтеграцію та покращення якості життя. Вони відкривають можливості спільного використання знань, інфраструктури та інших ресурсів. З підвищенням життєвих стандартів пов'язані ініціативи щодо захисту навколишнього середовища, надання послуг охорони здоров'я та забезпечення зайнятості. Вітається участь різних суб'єктів: міністерств, муніципалітетів, університетів, неурядових організацій, малого та середнього бізнесу. Проєкт «Європейське територіальне партнерство» (European Territorial Cooperation) є частиною інтеграційної політики. 1990 рік стартував перший раунд програми Interreg, спрямованої на стимулювання співробітництва між регіонами ЄС з особливим акцентом на прикордонних зонах. Другий, третій, четвертий та п'ятий цикли були реалізовані у 1994-1999, 2000-2006, 2007-2013 та 2014-2020 років відповідно.

Транскордонне співробітництво між державами-членами ЄС та регіоном сусідства вперше було започатковано в рамках Європейської політики сусідства та фінансується Європейським інструментом сусідства та партнерства¹²⁹ на період 2007-2013 рр. з метою сприяння добросусідських відносин і поступовій економічній інтеграції країн-учасниць. Це було додатково підтверджено в рамках Європейського інструменту сусідства на період 2014-2020 років.

У 2014-2020 роках. програма Interreg Europe стає частиною стратегії «Європа-2020» (Europe 2020) ¹³⁰, виступаючи як інструмент інтеграційної політики. Вона покликана стимулювати розвиток науки, технологій та інновацій, підвищувати конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу, підтримувати перехід всіх секторів до низьковуглецевої економіки; захищати довкілля та забезпечувати ефективне використання ресурсів.

У 2021-2027 роках співпраця регулюється політикою згуртованості ЄС, а програми є повною частиною Interreg. Щоб підкреслити зовнішній вимір політики

129 The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>

130 Interreg Europe. (2025). <https://www.interregeurope.eu/>

згуртованості та водночас підкреслити, наскільки близькі між собою ЄС та країни-партнери, нова програма називається «Interreg NEXT»¹³¹. (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2.

Програми Interreg NEXT 2021-2027

Транскордонне співробітництво	Веб-сайт програми
Програма Польща-Україна	http://www.pbu2020.eu/en
Програма Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна	http://www.huskroua-cbc.net/
Програма Румунія-Україна	https://ro-ua.net/en/
Програма Румунія-Республіка Молдова	https://ro-md.net/en/
Програма Італія-Туніс	http://www.italietunisie.eu/
Транснаціональне співробітництво	Веб-сайт програми
Чорноморська програма	http://blacksea-cbc.net/
Програма Середземного моря	https://www.enicbcmed.eu/

Джерело: систематизовано авторами.

На сьогодні Програми співпраці ЄС із сусідніми країнами охоплюють 184 регіони з 260 мільйонами людей у 33 країнах і розташовані вздовж зовнішніх кордонів ЄС від Північної периферії до Середземноморського регіону та від Атлантичного до Чорноморського басейну. Ці програми підтримують економічний і соціальний розвиток прикордонних територій шляхом спільних дій, зокрема щодо захисту навколишнього середовища, охорони здоров'я, заходів безпеки та безпеки, зв'язку, підтримки малого та середнього бізнесу та підприємництва.

Після російської військової агресії проти України та відповідно до обмежувальних заходів ЄС, Комісія призупиняє співпрацю з росією та Білоруссю в програмах транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства (ENI CBC) та їхню участь у програмуванні на 2021-2027 роки. Програми Interreg NEXT.

На програми співпраці Interreg NEXT на період 2021-2027 років виділено 1,1 мільярда євро з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР), Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI) та Інструменту підготовки до вступу (IPA).

Підготовка програм на 2021-2027 роки за участю росії та Білорусі наразі призупинена. Комісія вивчає способи використання бюджету, передбаченого для цих програм, для допомоги Україні та її народу, включно з біженцями.

131 Interreg NEXT programmes. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en

Додаткове національне співфінансування забезпечується державами-членами, країнами-партнерами та третіми країнами (Норвегія).

Програми Interreg NEXT під спільним управлінням країн-членів ЄС із відповідним органом у країні-партнер

Усі країни-учасниці програми представлені у спільній структурі під назвою Моніторинговий комітет, який контролює виконання програми та досягнення цілей програми.

Сильна прихильність і відповідальність країн-учасниць, що робить програми Interreg NEXT унікальним механізмом співпраці, підтримується рівноправним партнерством, спільно визначеними пріоритетами, місцевими діями, які залучають принаймні одного партнера з кожного боку кордону та з збалансований бюджет програми.

Програми на 2021-2027 роки в основному регулюються Регламентом Interreg ¹³².

Програмні стратегії визначаються навколо цілей ЄС щодо розумнішої, екологічнішої, більш зв'язаної, більш соціальної Європи та сусідства, а також задоволення регіональних потреб щодо ефективного управління співробітництва та безпечніших кордонів.

Особлива увага програми Interreg NEXT приділяється:

Зеленому та цифровому переходу у вимір співпраці, спрямованому на захист глобально важливої природної спадщини в регіоні Баренцового моря, Балтійського моря, Дунаю та Карпат, Чорноморського та Середземноморського басейнів.

Цифровізації як наскрізному фактору, який трансформує суспільство та економіку.

Залученню громадянського суспільства та молоді до процесу впровадження та прийняття рішень.

У період із 1997 по 2003 роки діяв блок програм OUVERTURE/ECOS, розроблений Європейською комісією на користь міжрегіонального співробітництва ЄС із країнами Центральної і Східної Європи з метою розвитку локальної економіки у контексті адміністративного та регіонального містобудівного планування. Брати участь у них могли держави ЄС, чия регіональна структура мала не менше двох рівнів класифікації територіальних одиниць.

132 Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

Додаткові переваги партнерства між локальними та регіональними територіальними одиницями трьох і більше країн ЄС пропонує Програма обміну досвідом (Action Programme for Exchange of Experience, PEE), що сприяє поширенню інновацій у сферах державного управління, транспорту, прикладної науки, університетському та корпоративному секторах, енергетиці та охороні навколишнього середовища.

Заслужують на згадки та спеціальні транскордонні ініціативи щодо підтримки туризму та захисту навколишнього середовища, такі як LIFE, що стартувала 1992 р. Її наступницею в 2007 року стала програма LIFE+12. Вона реалізується за трьома основними напрямками: природа та біорізноманіття; екологічна політика та управління навколишнім середовищем; інформація та комунікації. На період 2014–2020 років заснована Програма дій у галузі навколишнього середовища та клімату (Programme for Environment and Climate Action, LIFE Programme).

За підтримки Єврокомісії у 2007-2013 роках функціонувала Операційна програма транскордонного співробітництва (Cross-border Cooperation Operational Programme) між польським воєводством Любуське (Lubuskie) та німецькою федеральною землею Бранденбург, націлена на зниження бар'єрів, обумовлених географією регіональних кордонів, та спільний розвиток регіонів. До її завдань входили розвиток інфраструктури, захист навколишнього середовища, посилення економічних зв'язків та наукового співробітництва, формування людського капіталу та стимулювання транскордонної кооперації.

Мережа транскордонних євроінститутів (TEIN), заснована в 2010 році, об'єднує 17 партнерів із 9 прикордонних регіонів Європи. Її унікальна особливість полягає в тому, що вона складається з університетів, дослідницьких інститутів і навчальних центрів, які займаються практичним бізнесом транскордонного співробітництва в Європі.

TEIN Євро-Інститут, створений у 1993 році в Келі/Страсбурзі на французько-німецько-швейцарському кордоні з метою сприяння транскордонному співробітництву. Усі члени підписали загальний статут, щоб забезпечити організацію мережі та якість її продукції. Партнери TEIN походять із різних географічних частин Європи морських кордонів, старих європейських кордонів, нових східних кордонів, постконфліктних кордонів та зовнішніх кордонів. Завдяки цьому TEIN може виміряти потребу у розбудові потенціалу в транскордонній співпраці по всій Європі.

Члени TEIN є реальними учасниками транскордонного співробітництва. Їхня робота включає транскордонне навчання та сприяння, управління транскордонними

проектами, надання наставництва, навчання та консультацій для транскордонних учасників, а також дослідження транскордонних питань. У цьому відношенні TEIN можна розглядати як справжній підхід «знизу вгору». TEIN фінансується Програмою Леонардо да Вінчі ЄС (Партнерство Леонардо 2010-2012 та Передача інновацій Леонардо 2012-2014).

Метою TEIN є розбудова потенціалу в транскордонних контекстах для посилення європейської інтеграції. З цією метою члени TEIN дотримуються мети сприяння транскордонному співробітництву та надання практичних рішень європейським транскордонним питанням.

Бачення TEIN полягає у вільному й щедрому обміні ноу-хау, навчанням і найкращими практиками через європейські кордони.

У цьому відношенні партнери TEIN:

Розвивати навчання та дослідження, які «відповідають меті» для транскордонних проблем і в транскордонному контексті;

Використовуйте уроки з різних регіональних ініціатив;

Робота над новими продуктами, такими як: модулі навчання, які можна передавати (наприклад, навчання для менеджерів транскордонних проєктів); методи (наприклад, методи аналізу потреб у транскордонних регіонах); інструменти (наприклад, інструментарій оцінки впливу для транскордонного співробітництва).

Одним із перших кроків, який зробили учасники TEIN, був обмін досвідом та набутим досвідом транскордонного співробітництва у своїх регіонах. Для цього вони спільно працювали над визначенням і розробкою методів і практичних інструментів для транскордонного співробітництва, а також можливостей навчання для практиків.

З самого початку мережею для поширення на інші прикордонні регіони були створені такі інструменти як: оцінка впливу для транскордонного співробітництва; модернізація транскордонних зустрічей; підготовка менеджерів транскордонних проєктів.

Такі інструменти можуть допомогти та підтримати транскордонне співробітництво, щоб воно стало більш ефективним. Вони передбачають низку ключових кроків, які допоможуть забезпечити співпрацю та успіх таких проєктів ¹³³.

TEIN об'єднує навчальні організації та університети з метою полегшення транскордонного співробітництва та надання практичних рішень проблем, з якими

133 Transfrontier Euro-Institut Network. (2025). <https://transfrontier.eu/about/about-tein/>

зустрічається ЄС у розбудові потенціалу з прикордонних питань. Члени TEIN обмінюються передовим досвідом; аналізують специфіку навчання та досліджень у питаннях транскордонного співробітництва; працюють над створенням нових продуктів на зразок – навчання для керівників транскордонних проєктів, сучасні методи аналізу потреб у прикордонних регіонах та інші інструменти досліджень; сприяють розвитку модулів бакалаврів і магістрів у транскордонному співробітництві; забезпечують реалізацію двосторонніх проєктів у сферах, що становлять спільний інтерес (обмін навчальними підрозділами, спільні науково-дослідні програми, участь у конференціях); підвищують рівень знань та обізнаності щодо транскордонних питань (на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях) шляхом створення високоякісної роботи у цій сфері. Тому «TEIN Євро-Інститут» є міцною мережею передового досвіду з питань транскордонного навчання, досліджень, консультацій та підтримки ¹³⁴.

У 1994 році – шістнадцятьма університетами та коледжами територій Карпатського Єврорегіону (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та Україна), а також прикордонних територій Сербії, задля створення багатостороннього, багатонаціонального співробітництва з метою координації зусиль у вирішенні спільних проблем університетів-учасників, розвиток академічної, наукової та культурної співпраці, використовуючи особливу динаміку давно встановлених історико-культурних зв'язків – була створена міжнародна асоціація вищих навчальних закладів Карпатського регіону (ACRU). Асоціація зареєстрована в Словацькій Республіці як недержавна неприбуткова організація міжнародного масштабу.

Діючи в дусі толерантності, який лежить в основі взаєморозуміння між людьми регіону, і зокрема у сфері культурного обміну, Асоціація має такі загальні цілі: сприяти обміну досвідом та навчанням; сприяти мобільності університетської спільноти як підтримку розширення знань про мови та культури; організація форумів для вивчення та обговорення питань регіонального характеру; співпрацювати з місцевими органами влади, громадськими організаціями, міжнародними установами, тощо з метою сприяння розвитку Карпатського регіону.

Крім університетів-засновників Карпатського регіону, членство в Асоціації відкрито для будь-якого університету, який подає заяву для членства в ній, і приймається

134 Gegedosh, K. (2020). Cross-border educational and scientific cooperation on international digital marketing in the Carpathian Euroregion. *Marketing and Digital Technologies*, T. 4, No 2. pp. 27-43. <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/7055>

більшістю голосів в дві третини університетів, що присутні на щорічній конференції ACRU.

Членами ACRU є університети та коледжі різних типів (технічні, сільськогосподарські, класичні, медичні тощо), таким чином охоплюючи всі сфери освіти, досліджень і знань. Їхня взаємна співпраця та участь у спільних проєктах призводять до взаємозбагачення, яке є корисним для усіх залучених сторін, а також регіональним інституціям і самому регіону.

Зараз до Асоціації входять 24 закладів вищої освіти зі Словаччини, Польщі, України, Румунії, Угорщини та Сербії. Загальна кількість студентів усіх університетів і коледжів-членів становить близько 150 000 осіб. На додаток до цього, ACRU також має асоційованих/співпрацюючих членів із США та Великобританії¹³⁵.

Хоч дана Асоціація останні роки і не знаходиться в активному стані, проте попередній досвід спільних проєктів вказує на значний потенціал щодо створення транскордонних навчально-дослідних лабораторій. Зокрема, за минулий період (1995-2005 роки), Асоціацією ACRU були виконані наступні проєкти у формі навчальних програм: «Управління неперервною освітою», «Побудова мостів між вищими навчальними закладами в Карпатському регіоні Східної Центральної Європи та Південно-Східних Сполучених Штатів», «Сприяння вступу на ринок ЄС для словацьких малих і середніх підприємств», «Навчання з державного управління на підтримку вступу до ЄС» «Центр збору та управління ресурсами», «Розвиток центрів неперервної освіти». У більшості з перерахованих проєктів напрями – економіка, ІТ, проєктний менеджмент, маркетинг, електронна торгівля, державне управління, європейська інтеграція – вже тоді були пріоритетними в контексті майбутнього входження в ЄС. Українська сторона в той час не була активним учасником проєктів. Даний досвід отримувала переважно Польща та Словаччина¹³⁶.

Співробітництво між Німеччиною та Україною у науково-технічній галузі є дуже різноманітним. Партнерами з української сторони переважно є групи дослідників з інститутів Національної академії наук України та з університетів. З німецької сторони партнерами є університети, великі дослідницькі заклади Фонду Гелмгольца, інститути

¹³⁵ Association of Carpathian Region Universities. (2025). <https://acru.uvlf.sk/membership.html>

¹³⁶ Gegedosh, K. (2020). Cross-border educational and scientific cooperation on international digital marketing in the Carpathian Euroregion. *Marketing and Digital Technologies*, Т. 4, No 2. pp. 27-43. <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/7055>

Дослідницьких товариств імені Макса Планка та імені Фраунгофера, Товариство ім. Ляйбніца, а також приватні підприємства.

Більша частина цих німецько-українських проєктів підтримується відповідними міністерствами та установами обох країн через фінансування наукових обмінів. Співробітництво також відбувається поза межами державного сприяння: поруч з офіційно зареєстрованими проєктами відбуваються також неформальні контакти, наприклад, приватні запрошення німецькими науковцями українських колег, у результаті яких виникають спільні проєкти. Засідання Робочої групи з науково-технічного співробітництва за участю Федерального міністерства освіти та досліджень та Міністерства освіти і науки України визначають спільні пріоритети та сприяють залученню нових партнерів з різноманітних дослідних сфер до коопераційних наукових проєктів.

Німецько-українська академічна мережа – The UKRAINE Network 137 – була заснована у 2016 році за ініціативи українських науковців, які живуть та працюють у Німеччині.

Двосторонні проєкти з науково-технічного співробітництва, а також проєкти з підтримки реформ у галузі наукових досліджень в Україні фінансово підтримуються Федеральним міністерством освіти та досліджень Німеччини та Міністерством освіти і науки України.

Інтенсивне співробітництво майже в усіх сферах фундаментальних досліджень доповнюються проєктами прикладних розробок у наступних сферах:

- матеріалознавство та фізичні і хімічні технології
- нанодослідження, нанотехнології та нанобіотехнології
- дослідження у галузі охорони здоров'я та медичної техніки- інформаційні та телекомунікаційні технології

30 березня Україна стала 39-м повноправним членом Асоціації COST, яка надає інноваторам і дослідникам можливості для нетворкінгу для посилення їх здатності вирішувати наукові, технологічні та суспільні виклики.

Асоціація COST (Європейське співробітництво в галузі науки та техніки) – міжнародна некомерційна асоціація зі штаб-квартирою у Брюсселі, членами якої є 40 країн, та яка фінансується в межах Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа».

137 Deutsch-Ukrainische Akademische Gesellschaft. The UKRAINE Network. (2025). <https://ukrainet.eu/>

COST фінансує дослідницькі та інноваційні мережі. Дії COST допомагають об'єднати дослідницькі ініціативи в Європі та за її межами, дозволяють науковцям та інноваторам розвивати свої ідеї в будь-якій галузі науки та технологій, ділячись ними з колегами. Дії COST – це мережі, що працюють за принципом «знизу вгору» і діють протягом чотирьох років, сприяють дослідженням, інноваціям і кар'єрі дослідника^{138, 139}.

Транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сфері може реалізовуватись у рамках спільних, забезпечених необхідними ресурсами ініціатив, заходів, тематичних проєктів, програм і комплексних стратегій, спрямованих на встановлення та поглиблення зв'язків між науково-дослідними установами і центрами, вищими, професійно-технічними та загальноосвітніми навчальними закладами та окремими спеціалістами.

Транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сфері може реалізовуватись через 4 програми транскордонного співробітництва у рамках Європейського інструменту політики сусідства Interreg NEXT на 2021-2027 роки: «Україна – Польща», «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія», «Україна – Румунія», «Басейн Чорного моря», а також Асоціацію ACRU а також Європейські освітні програми ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+¹⁴⁰.

3.3. Фактори підвищення ефективності роботи у сфері транскордонного співробітництва в Україні в рамках наукового співробітництва.

У період розвитку та становлення транскордонних відносин на прикордонних територіях країни важливим є їх інноваційний розвиток. Ефективними способами переходу таких регіонів на інноваційний шлях розвитку є формування актуальних сьогодні інноваційних кластерних утворень, або ж використання інших допоміжних інструментів підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів таких як державно-приватне партнерство, транскордонне партнерство, наукові парки тощо.

Поява та активна діяльність у прикордонному регіоні наукового парку виступатиме мотивуючим чинником для формування кластера в такому регіоні, який за

138 COST. (2025). <https://www.cost.eu/>

139 COST Ukraine. (2025). <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/7-asociaciya-cost-yevropejske-spirovitnictvo-v-galuzi-nauki-ta-tehniki>

140 Fetko I. (2021). Cross-border cooperation in the scientific, technical and cultural-educational sphere: theoretical and legal foundations. Scientific Bulletin of Public and Private Law, Vol. 3, pp. 15-19. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/5.pdf>

сприятливих умов може трансформуватись в потужний транскордонний осередок кластерної взаємодії.

Поява та активна діяльність у прикордонному регіоні наукового парку виступатиме мотивуючим чинником для формування кластера в такому регіоні, який за сприятливих умов може трансформуватись в потужний транскордонний осередок кластерної взаємодії. Досвід створення наукових парків в Україні свідчить про позитивні наслідки застосування на практиці такого шляху розв'язання проблем інноваційного спрямування, які постають перед регіонами, їх вищими навчальними закладами на шляху переходу до інноваційного вектору розвитку за рахунок співпраці на основі договорів. Створення наукового парку передбачає низку переваг для регіону на території якого функціонуватиме таке утворення, зокрема – покращення рівня інноваційної діяльності закладів освіти та науки регіону, створення нових видів інноваційного продукту вітчизняними науковцями, здійснення заходів, щодо їх комерціалізації та інші. Варто зауважити, що наукові парки засновані на території прикордонних областей є важливою стадією стратегічних освітньо-наукових відносин в прикордонні. При успішному налагодженні тісних контактів таких парків з іноземними ЗВО вони можуть набувати статусу потужних транскордонних центрів з інновацій та трансферу технологій.

Нарощення конкурентоспроможності прикордонних регіонів доцільним є застосування, у першу чергу, інструменту формування інноваційних кластерів в умовах транскордонного співробітництва. Поряд з тим, на перспективу необхідно формувати транскордонні інноваційні кластери за участю прикордонних регіонів України, які посилять дію факторів місцевого виробництва, стимулюватимуть інновації та сприятимуть стратегічному залученню іноземних інвестицій.

Крім того, варто використовувати можливості застосування існуючого широкого спектру допоміжних інструментів, зокрема: державно-приватного та транскордонного партнерства, наукових парків, нових організаційних структур – ЄУТС та ОЕС, що здійснюють координацію транскордонного співробітництва в різноманітних сферах, Такі додаткові інструменти при успішному втіленні заходів нарощення конкурентоспроможності регіонів можуть трансформуватись в основні інструменти інноваційних змін в регіонах.¹⁴¹

141 Smolich D. (2014). Promising instruments for increasing the competitiveness of border regions in the context of cross-border cooperation. Bulletin of socio-economic research, Vol. 1 (52), pp. 163-170. <https://core.ac.uk/download/pdf/147038433.pdf>

Важливе значення має використання інструментів транскордонного співробітництва разом із посиленням залученості всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) у рамках взаємовигідного партнерства «наука – освіта – бізнес», впровадження інноваційної складової для вирішення проблем розвитку громад та регіону в цілому, що сприятиме зростанню рівня згуртованості спільноти, зміцнення локальної ідентичності бізнесу та посилення його соціальної відповідальності. Особливо важливим є досягнення необхідного рівня взаємодії між владними інституціями, бізнесом, науковими та освітніми установами. Це можливо при реалізації відповідних дій на наступних напрямках:

- унормування механізмів співпраці у сфері транскордонного співробітництва між органами місцевого самоврядування, органами державної влади, з одного боку, та місцевими стейкхолдерами – з другого;
- забезпечення участі інститутів розвитку, наукових та освітніх установ (науково-дослідних та науково-навчальних інститутів, підрозділів університетів) у процесах регіонального та місцевого стратегування розвитку;
- сприяння комерціалізації наукових досліджень, технологічних і аналітичних розробок, впровадженню їх результатів у виробництво завдяки використанню спеціалізованих форм взаємодії «наука – освіта – бізнес» – наукових парків та бізнес-інкубаторів, центрів підприємництва та стартап-центрів при університетах, а також забезпечення їх взаємодії із відповідними фондами (Національний фонд досліджень України, Український Фонд Стартапів, Державний фонд регіонального розвитку).

Перспективним напрямом є створення міжнародних консорціумів університетів та науково-дослідних установ – форми транскордонного співробітництва між університетами, науково-дослідними установами України та країни (країн) ЄС14, які локалізовані на прикордонній території в межах освітньої мобільності, наукового туризму, комерціалізації науки, розробки та впровадження наукових розробок та інновацій, питань міжкультурної взаємодії та інших сфер, які не суперечать законодавству та ратифікованим міжнародним договорам України та країни-учасниці (країн-учасниць) консорціуму. Таким чином, у сучасних умовах доречно розглядати організаційні форми транскордонного співробітництва як ретранслятор позитивних євроінтеграційних новацій, реалізації конкурентних переваг прикордонних регіонів (географічної близькості до ЄС, транзитного потенціалу, можливостей використання

туристично-рекреаційного потенціалу на основі природних зон та історико-культурної спадщини)¹⁴².

Численні дослідження щодо транскордонного співробітництва у науково-технічній та культурно-освітній сферах сконцентровані переважно навколо економічних, політологічних, історичних, соціальних питань, а також питань міжнародних відносин і державного управління, а аналіз наукових розробок вітчизняних вчених-юристів дає підстави встановити, що на цей час юридичною наукою не достатньо уваги приділяється дослідженню цього питання. Узагальнивши весь комплекс спеціальної літератури, можна умовно виділити, що транскордонне співробітництво у науково-технічній та культурно-освітній сферах може реалізовуватись у рамках спільних, забезпечених необхідними ресурсами ініціатив, заходів, тематичних проєктів, програм і комплексних стратегій, спрямованих на встановлення та поглиблення зв'язків між науково-дослідними установами і центрами, вищими, професійно-технічними та загальноосвітніми навчальними закладами та окремими спеціалістами¹⁴³.

Удосконалення механізмів врегулювання діяльності у сфері транскордонного співробітництва в Україні. Нормативно-правова база крім національного законодавства включає також низку міжнародних договорів, які ратифіковані Україною, а також низку міжрегіональних угод транскордонного співробітництва, які сприяють соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, в тому числі розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом.

Одним з практичних інструментів реалізації національних інтересів у транскордонному контексті, є робота міжурядових комісій та координаційної ради за участю України, а саме:

Українсько-Словацька міжурядова комісія з питань транскордонного співробітництва;

Українсько-Угорська міжурядова змішана комісія з питань транскордонного та прикордонного співробітництва;

142 Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. (2021). https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf

143 Fetko I. (2021). Cross-border cooperation in the scientific, technical and cultural-educational sphere: theoretical and legal foundations. Scientific Bulletin of Public and Private Law, Vol. 3, pp. 15-19. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/5.pdf>

Спільна Українсько-Польська координаційна міжурядова рада з питань міжрегіонального співробітництва.

Українська-Румунська Міжурядова група з транскордонного та міжрегіонального співробітництва.

Також розвиток транскордонного співробітництва з країнами регіонів Карпат та Чорного моря здійснюється в рамках міжнародних робочих груп та Керівного комітету Карпатської мережі природно-заповідних територій, які діють під егідою Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат^{144,145}, Карпатської та Азово-Чорноморської Рамсарських регіональних ініціатив, які діють під егідою Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів¹⁴⁶. Актуальним для України є поглиблення транскордонного співробітництва з Турецькою Республікою, Грузією, Республікою Болгарія, Республікою Молдова та створення відповідних міжурядових рад, комісій, робочих груп.

3.4. Аналіз нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва.

В Україні нормативні акти, що регулюють будь-які відносини, поділяються за певною класифікацією, яка визначає місце норми в механізмі правового регулювання. На сьогодні система юридичних норм, тобто визначені джерела, що регулюють правове поле, зокрема у галузі транскордонного співробітництва, виглядає таким чином:

- Міжнародно-правові акти і угоди, підписані і ратифіковані в установленому порядку в Україні;
- Закони України;
- Підзаконні нормативно-правові акти, до яких належать нормативноправові акти, підписані президентом та затверджені урядом України тощо;
- Підзаконні акти місцевого рівня.

144 Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

145 On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

146 Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. (1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text

В Україні основу інституційно-правової бази транскордонного співробітництва, зокрема єврорегіонального, як дієвого інструменту налагодження і підтримки міжнародних та міжрегіональних взаємин складають міжнародні договори. Згідно з Конституцією України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, тобто вони стають актами прямої дії і для регулювання відповідних відносин не потребують додаткових актів внутрішнього законодавства.

До основних міжнародно-правових актів, які регулюють транскордонне співробітництво за участі українських прикордонних регіонів, відносяться:

- Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, так звана Мадридська Конвенція від 21 травня 1980 року (Україна приєдналася 14 липня 1993 року) і три додаткові протоколи до неї:

- Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 9 листопада 1995 року (ратифіковано Україною 28 липня 2004 року). Саме в Додатковому протоколі визначається можливість укладання угод про транскордонне співробітництво та створення органу транскордонного співробітництва місцевими органами влади чи органами місцевого самоврядування прикордонних регіонів сусідніх держав;

- Протокол N 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 5 травня 1998 року (ратифіковано Україною 28 липня 2004 року) стосується міжтериторіального співробітництва. Цей документ створює можливості для співпраці місцевих органів влади і органів місцевого самоврядування іноземних держав, які не є сусідами, тим самим розширюючи можливості горизонтальної співпраці (зокрема, єврорегіон-єврорегіон чи єврорегіон-прикордонний регіон);

- Протокол N 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС) від 16 листопада 2009 року (ратифіковано Україною 16 травня 2012 року). Протокол №3 забезпечує формування органу транскордонного співробітництва, наділеного правосуб'єктністю.

- Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року (ратифіковано Україною 15 липня 1997 року) містить стандарти щодо організації

управління на місцях на засадах місцевого самоврядування¹⁴⁷.

- Декларація про транскордонне співробітництво в Європі, підписана 6 листопада 1989 р. Кабінетом Міністрів Ради Європи.

Нормативно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва на національному рівні включає спеціальні нормативні акти та акти загального характеру, які першочергово формують інституційні умови та окреслюють правила функціонування в них суб'єктів. Також значну частину законодавчої бази України щодо транскордонного співробітництва становлять міждержавні угоди, через укладення яких відбувається регулювання відмінностей у країнах-партнерах та створюються можливості для безпосередньої участі регіональних та місцевих органів влади у транскордонній співпраці. Крім того, передумовою для встановлення більш тісної співпраці між органами регіонального чи місцевого самоврядування сусідніх країн в рамках розвитку транскордонного співробітництва є створення сприятливих законодавчих умов для укладення договорів на рівні цих органів.

Таким чином, основу інституційно-правового забезпечення складають: міжнародне та національне законодавство, двосторонні угоди між сусідніми державами в рамках транскордонного співробітництва, угоди між місцевими органами влади, установчі угоди, статuti органів транскордонного співробітництва та стратегії, програми, концепції і інші регулятивні документи регіональної політики в рамках транскордонного співробітництва¹⁴⁸.

В процесі активізації в Україні транскордонного співробітництва, який почався із приєднання нашої країни до «Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» у 1993 р. та введенням у дію Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р., країна отримала новий поштовх з впровадженням Євросоюзом у 2009 році ініціативи «Східне партнерство»¹⁴⁹.

Національне законодавство України щодо транскордонного співробітництва включає вже вказаний Закон України «Про транскордонне співробітництво», міжнародні

147 European Charter of Border and Cross-border Regions. (1980). <http://www.aebr.net/profil/pdfs/charta.en.pdf>

148 Kolot, Y. (2017). Prospects for the Development of Institutionalized Forms of Cross-Border Cooperation in Ukraine. Socio-Economic Problems of the Modern Period in Ukraine. Vol. 5, pp. 92-97. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_5_21.

149 Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine. Achievements of 2012 and recommendations for further action. (2012). <https://euroosvita.net/index.php/?category=1&id=2576>

угоди, конвенції, хартії, ратифіковані Україною, двосторонні та багатосторонні угоди, підписані Україною з сусідніми державами.

Особливість Закону України «Про транскордонне співробітництво» полягає в тому, що він визначає завдання, принципи державної політики, права й обов'язки суб'єктів у сфері транскордонного співробітництва, принципи й форми державної підтримки, фінансові ресурси для транскордонної співпраці, а також ураховано геополітичні зміни, які відбулися внаслідок розширення ЄС на Схід у 2004 році.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року. Цей Закон регулює економічні, правові, організаційні та відносини у сфері транскордонного співробітництва та конкретизує в рамках такої співпраці джерела фінансування проєктів (програм).

У відповідності до Закону України «Про транскордонне співробітництво» Транскордонне співробітництво являє собою «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством Мета транскордонного співробітництва полягає у розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва.

Водночас в Україні головним документом, що визначає регіональну політику у сфері транскордонного співробітництва, є «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки»¹⁵⁰, у якій розвиток транскордонного співробітництва зазначається з-поміж основних завдань по двох стратегічних цілях. Крім того, одним з інструментів реалізації цієї програми є державні програми розвитку транскордонного співробітництва, які передбачають консолідацію зусиль, спрямованих на сприяння розвитку єврорегіонів, ліквідацію інфраструктурних та адміністративних бар'єрів для активізації співпраці прикордонних територій, провадження спільної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, розбудову їх виробничої та соціальної інфраструктури.

150 On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

Стимулом розвитку транскордонного співробітництва в Україні стали Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», послідовно прийняти «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 рр.» (постанова КМ України №1819 від 27.12.2006 р.); «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 рр.» (постанова КМ України №1088 від 1.12.2010 р.); «Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр.» (постанова КМ України №554 від 23.08.2016 р.). Метою зазначених Програм є активізація розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами транскордонного співробітництва. Практична цінність названих документів обумовлена напрацюванням можливих варіантів розв'язання актуальних проблем розвитку транскордонного співробітництва.

Нормативно-правова база крім національного законодавства включає також низку міжнародних договорів, які ратифіковані Україною, а також низку міжрегіональних угод транскордонного співробітництва, які сприяють соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, в тому числі розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом.

Також розвиток транскордонного співробітництва з країнами регіонів Карпат та Чорного моря здійснюється в рамках міжнародних робочих груп та Керівного комітету Карпатської мережі природно-заповідних територій, які діють під егідою Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат ¹⁵¹, Карпатської та Азово-Чорноморської Рамсарських регіональних ініціатив, які діють під егідою Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів¹⁵². Актуальним для України є поглиблення транскордонного співробітництва з Турецькою Республікою, Грузією, Республікою Болгарія, Республікою Молдова та створення відповідних міжурядових рад, комісій, робочих груп ¹⁵³.

Поряд із розглянутими базовими нормативно-правовими документами заслуговує на увагу комплекс нормативно-правових актів, які регулюють питання транскордонного

151 Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

152 Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. (1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text

153 On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

співробітництва на рівні органів місцевої влади та самоврядування. Це закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» (від 21.05.1997 р.)¹⁵⁴, «Про місцеві державні адміністрації» (від 09.04.1999 р.)¹⁵⁵, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (від 6.08.2014 р.), у яких визначені загальні правові підстави для участі у транскордонному співробітництві місцевих територіальних громад або властей.

Слід також згадати Укази Президента України «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними прикордонними областями російської федерації» (№ 112/94 від 25 березня 1994 року із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 3 червня 1994 р. № 271/94, від 9 червня 1994 року № 287/94) і «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України із суміжними областями Республіки Білорусь та адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова» (№ 271/94 від 3 червня 1994 року).

Частиною законодавчої бази України, що також стала підґрунтям активізації розвитку транскордонного співробітництва та яка регламентує транскордонні стосунки, є низка двосторонніх угод, зокрема: Угода про добросусідські відносини та співробітництво між Республікою Польща та Україною (від 18.05.1992 року, набула чинності 30.12.1992 р.)¹⁵⁶; Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою (від 6.12.1991 року)¹⁵⁷; Договір про сусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою (від 29.06.1993 року)¹⁵⁸; Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією (від 2.06.1997 року)¹⁵⁹; Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво між прикордонними областями України та

154 On local self-government in Ukraine. (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

155 On local government administrations. (1999). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

156 Treaty between Ukraine and the Republic of Poland on good-neighborliness, friendly relations and cooperation. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text

157 Treaty on the principles of good-neighborliness and cooperation between Ukraine and Hungary. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text

158 Treaty on Good-Neighborliness, Friendly Relations and Cooperation between Ukraine and the Slovak Republic. (1994). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text

159 Treaty on Good-Neighborly Relations and Cooperation between Ukraine and Romania. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text

адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова (від 11.03.1997 року)

160.

Не менш важливими у регулюванні транскордонного співробітництва України з державами-членами ЄС є стратегічні документи, які визначають основні аспекти євроінтеграційного курсу України. В першу чергу – це Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Національна програма інтеграції України до Європейського Союзу, План дій Україна - ЄС, рішення і резолюції щорічних самітів Україна - ЄС та інші документи.

Укладено низку міжрегіональних договорів. Наприклад: Угоду про співробітництво між Закарпатською областю та Пряшівським самоврядним краєм Словаччини, між Закарпатською областю і Кошицьким самоврядним краєм Словаччини; Угоду між Крайовим Урядом у Кошицях та Закарпатською облдержадміністраціям про надання допомоги та взаємну поінформованість зв'язку з надзвичайними ситуаціями; Протокол намірів щодо спільної транскордонної стратегії міжрегіонального співробітництва Волинською, Закарпатською, Львівською областями та Люблінським і Підкарпатським воєводствами республіки Польща.

Розвитку двосторонніх відносин між Україною та її сусідами, зокрема підписанню згаданих угод, сприяють активна діяльність українсько-польської Міжурядової комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва, Українсько-польської комісії з питань співробітництва у галузі охорони навколишнього природного середовища; українсько-словацька міжурядова Комісія з питань транскордонного співробітництва, українсько-польська Міжурядова Координаційна рада з питань міжрегіонального співробітництва.

Однак, незважаючи на значну кількість нормативно-правових документів, які регламентують міжрегіональну співпрацю, в Україні відсутня єдина науково обґрунтована концепція транскордонного співробітництва, яка б пропонувала методологічні підходи до розвитку процесів з урахуванням не лише окремого регіону, а й загальнонаціональних інтересів.

До інституційного забезпечення транскордонного співробітництва слід віднести: 1) міжурядову та міжрегіональну нормативно-правову базу (закони, угоди, концепції, стратегії, програми); 2) спільні проєкти на державному рівні та на рівні місцевих органів влади у всіх сферах транскордонного співробітництва; 3) міжурядові зустрічі,

160 Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Moldova on cooperation between the border regions of Ukraine and the administrative-territorial units of the Republic of Moldova. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text

конференції, з'їзди, комісії; 4) торгово-промислові палати, консульства, громадські організації і установи, що беруть участь у встановленні економічних, культурних, політичних та інших зв'язків між Україною та її сусідами; 5) спеціальні економічні зони; 6) діяльність спільних і підприємств.

З огляду на те, чиї інтереси представляють інституції транскордонного співробітництва, можна виділити три групи:

1. Міжнародні структури.
2. Державні структури.
3. Недержавні структури.

Міжнародні структури. Інтереси регіонів в Європі представляють багато організацій, але основними структурами транскордонного співробітництва на міжнародному рівні є повноважні органи країн – члени ЄС та Ради Європи. Ці структури почали свою діяльність у 1994 році.

Державні структури. Державне управління у сфері транскордонного співробітництва здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів АР Крим (до анексії півострова), місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції. Координацію розробки, укладання та організацію виконання міждержавних договорів України з питань розвитку транскордонного співробітництва здійснює Міністерство закордонних справ України. Також державне управління транскордонного співробітництва здійснюється на рівні Спільних міжурядових комісій та робочих груп.

У зв'язку із розширення ЄС та запровадженням Нового Інструменту Сусідства на Європейському континенті, першим кроком розвитку транскордонного співробітництва у цьому напрямку є впровадження Програм Сусідства: Польща-Білорусь-Україна, Словатчина-Угорщина-Україна та Румунія-Україна, реалізація яких спрямована на покращення соціально-економічного становища та інвестиційного клімату у прикордонних регіонах, розвиток їх інфраструктури.

Недержавні структури. Формування інституційного підґрунтя для розвитку транскордонного співробітництва в Україні пов'язують з появою у кінці 80-х років ХХ ст. регіональних об'єднань:

- Агентств регіонального розвитку, на які було покладено завдання розробки, формування і ведення Проблемного каталогу регіону, організації та координації реалізації інвестиційних проєктів, організації роботи по рекламуванню регіону – випуску різноманітних каталогів, проспектів, бюлетенів і багато інших робіт;

- ВУЗів та інститутів перепідготовки кадрів або інститутів другої освіти;
- консалтингових фірм, які організовувалися, переважно, у рамках міжнародних проєктів;
- міжнародних ярмарок-торгів, спеціалізованих виставок, науковопопулярних семінарів, в рамках яких здійснюється обмін науковою і комерційною інформацією.

Значного розвитку досягла співпраця у сфері розвитку туризму та культурно-освітній сфері.

3.5. Нормативна база вітчизняного законодавства у транскордонному співробітництві.

Інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні складають міжнародні нормативно-правові документи, ратифіковані Україною, міждержавні угоди, національне законодавство, міжрегіональні угоди, угоди між учасниками, зокрема, єврорегіональних утворень, які стосуються транскордонного співробітництва.

Метою державної політики у сфері транскордонного співробітництва є створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення. Вона ґрунтується на низці принципів: законність; чіткий розподіл завдань, повноважень і відповідальності між суб'єктами транскордонного співробітництва; гармонізація загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів; забезпечення рівних можливостей для регіонів України щодо співпраці в рамках транскордонного співробітництва; розмежування відповідальності та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади з метою найбільш ефективного розв'язання проблем та виконання завдань у сфері транскордонного співробітництва; створення ефективних механізмів забезпечення умов для його здійснення.

Слід зазначити, що суб'єктами транскордонного співробітництва за статтею 1 цього Закону є територіальні громади; представницькі органи місцевого самоврядування; об'єднання органів місцевого самоврядування; місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами; органи влади сусідніх держав.

Їх повноваження в сфері транскордонного співробітництва перелічені в статті 7 Закону:

- 1) укласти угоди про транскордонне співробітництво і забезпечувати їх виконання;
- 2) дотримуватися зобов'язань України за міжнародними договорами України про транскордонне співробітництво;
- 3) брати участь у розробленні та реалізації спільних ініціатив, заходів, проєктів, програм та стратегій;
- 4) утворювати органи транскордонного співробітництва;
- 5) приймати рішення про вступ до відповідних міжнародних асоціацій, інших об'єднань;
- 6) вносити пропозиції щодо організації прикордонної торгівлі, створення транскордонних об'єднань;
- 7) інші повноваження у сфері транскордонного співробітництва відповідно до законодавства та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана українським парламентом;
- 8) вносити пропозиції щодо запровадження спеціального порядку пропуску через державний кордон;
- 9) вносити пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства з питань транскордонного співробітництва.

При цьому зауважимо, що ради всіх рівнів згідно із законодавством володіють важливою виключною компетенцією в сфері транскордонного співробітництва: 1) схвалювати угоди про об'єднання євро регіонального співробітництва (ОЕС), приймати рішення про утворення ОЕС, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затверджувати статут ОЕС та вносити до нього зміни; 2) ухвалювати рішення про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС) та про вихід з такого об'єднання ¹⁶¹.

Окрім того, статтею 13 даного Закону суб'єктам транскордонного співробітництва надані додаткові повноваження у сфері державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва:

- 1) організовувати та координувати роботу з підготовки та реалізації проєктів

161 On local self-government in Ukraine. (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

(програм) транскордонного співробітництва;

2) брати участь у розробленні спільних проєктів (програм) та координувати їх реалізацію;

3) розробляти регіональні програми транскордонного співробітництва;

4) розробляти або брати участь у розробці державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

5) забезпечувати у межах своєї компетенції виділення в установленому порядку з місцевих бюджетів коштів на розвиток транскордонного співробітництва.

Варто підкреслити, що відповідно до статті 6 Закону загальну координацію транскордонного співробітництва і контроль за дотриманням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ), який забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, за участю Міністерства закордонних справ України відповідно до повноважень, визначених законодавством та міжнародними договорами України.

За рішенням Кабінету Міністрів України таким ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, є Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон) ¹⁶².

Положення про Мінрегіон передбачає, що відповідно до покладених на нього завдань воно здійснює:

- загальну координацію транскордонного співробітництва, у тому числі підготовки та реалізації відповідних програм і проєктів, контроль за дотриманням законодавства з питань транскордонного співробітництва;

- стимулювання участі регіонів у програмах та проєктах розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва;

- розроблення положення про проведення конкурсу проєктів (програм) транскордонного співробітництва, які претендують на включення до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

- розгляд пропозицій суб'єктів транскордонного співробітництва України щодо включення проєктів (програм) транскордонного співробітництва до державних програм розвитку транскордонного співробітництва;

- підготовку пропозицій щодо надання державної фінансової підтримки для

162 On approval of the Regulation on the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>

реалізації проєктів транскордонного співробітництва у рамках виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва та проєктів, відібраних в установленому порядку для реалізації в межах виконання програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства згідно з укладеними міжнародними договорами України;

– затверджує порядок повідомлення та забезпечення функціонування реєстру угод про транскордонного співробітництва. Також Мінрегіон, згідно зі статтею 13 Закону України «Про засади державної регіональної політики»¹⁶³ 2015 року, уповноважений стимулювати участь регіонів у програмах і проєктах розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Для виконання норм зазначених вище законів і повноважень у 2019 році Мінрегіон своїм наказом затвердив Типову форму угоди про транскордонне співробітництво¹⁶⁴, яку суб'єкти транскордонного співробітництва повинні використовувати для належного правового оформлення їхньої співпраці із зарубіжними партнерами. У зв'язку з новизною та актуальністю цієї вимоги пропонуємо стислий огляд змісту такої угоди. Визначено, що українські суб'єкти транскордонного співробітництва мають укладати угоди про транскордонне співробітництво із компетентними органами суб'єкта федерації (у країнах з федеративним державним устроєм) чи адміністративно-територіальним утворенням іноземної держави. Тому угода про транскордонне співробітництво має базуватися на положеннях багатосторонніх договорів Ради Європи (Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та три Протоколи до неї, законодавстві ЄС (у випадку створення ЄОТС), та двосторонніх Договорах про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та відповідними іноземними державами.

До структури угоди включаються положення про її мету, предмет, організацію діяльності та ін.

Зокрема, метою такої угоди є формування добросусідських відносин і взаємодія її сторін, інших заінтересованих суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва для спільного вирішення завдань місцевого та регіонального розвитку.

Предметом угоди є співробітництво сторін у процесі виконання мети угоди. Також угода має врегульовувати порядок утворення органів транскордонного співробітництва,

¹⁶³ On the fundamentals of state regional policy. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

¹⁶⁴ On approval of the Standard Form of the Agreement on Cross-Border Cooperation. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-19>

права і обов'язки її сторін. Також сторони беруть участь у розробленні та реалізації спільних ініціатив, заходів, проєктів, програм і стратегій; вони можуть вносити пропозиції про організацію прикордонної торгівлі, створення транскордонних об'єднань тощо.

Для реалізації угод про ТСК їх підписанти зобов'язуються:

- 1) дотримуватися міжнародних зобов'язань України;
- 2) утворити органи транскордонного співробітництва;
- 3) брати участь у розробленні та реалізації спільних ініціатив, заходів, проєктів, програм і стратегій;
- 4) вносити пропозиції щодо організації прикордонної торгівлі, створення транскордонних об'єднань;
- 5) здійснювати інші повноваження у сфері транскордонного співробітництва відповідно до законодавства та двосторонніх міжнародних договорів.

Звертаємо увагу, що угода про транскордонного співробітництва, укладена між її сторонами, повинна пройти процедуру реєстрації Мінрегіоном відповідно до Порядку повідомлення та забезпечення функціонування Реєстру угод про транскордонне співробітництво. Даний Реєстр ведеться з метою обліку і моніторингу угод про транскордонне співробітництво, забезпечення відкритості та доступності інформації про укладені угоди. Для виконання вимог щодо реєстрації угоди суб'єкт транскордонного співробітництва повинен направити до Мінрегіону її копію протягом 10-ти робочих днів після її укладення. Мінрегіон перевіряє її на відповідність законодавству і вносить дані до Реєстру угод про транскордонне співробітництво протягом 10-ти робочих днів з часу отримання угоди. Згідно із Законом, Реєстр має бути відкритим і безоплатним. Але станом на кінець квітня 2020 року такого Реєстру у вільному доступі немає. Водночас Мінрегіон веде Реєстр міжрегіональних угод про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво. Отже функціонування двох зазначених реєстрів є аргументом на користь необхідності подальшого вдосконалення нормативно-правових умов здійснення транскордонного співробітництва в Україні.

У випадку, коли суб'єкти транскордонного співробітництва ухвалюють рішення щодо здійснення транскордонного співробітництва через заснування об'єднання єврорегіонального співробітництва, для його офіційного оформлення важливо користуватися Типовою угодою про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, Типовим статутом об'єднання єврорегіонального співробітництва.

ОЄС створюється з метою заохочення, підтримки та розвитку в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між учасниками у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, встановлених згідно з законодавством України (розділ III Типової угоди про утворення ОЄС).

Загальний порядок створення ОЄС передбачений статтею 92 Закону. Так, український та іноземний засновники ОЄС, які мають бажання створити відповідне ОЄС, повинні провести ряд підготовчих дій (підготовка проєкту Угоди про утворення ОЄС та проєкту Статуту ОЄС). При цьому необхідно обов'язково врахувати окремі формальні вимоги. Так, потрібно пам'ятати, що обидва ці документи мають бути підготовлені українською мовою та мовою іноземного учасника ОЄС. Українська та іншомовна текстова версія повинні бути аутентичними, оскільки матимуть однакову юридичну силу. У подальшому при будь-яких розбіжностях щодо тлумачення цих текстів спори між учасниками вирішуються шляхом проведення консультацій, переговорів.

В Угоді про утворення ОЄС потрібно визначити:

- найменування ОЄС;
- перелік членів – засновників ОЄС (необхідно викласти українською та англійською або іншою мовою іноземного учасника);
- місцезнаходження ОЄС;
- строк існування ОЄС: 1) на обмежений строк (встановлюється конкретний строк, наприклад, «до 31 грудня 2025 року», чи орієнтиром може бути досягнення конкретного завдання або реалізація конкретного проєкту); 2) на необмежений строк (ОЄС діє на постійні основі);
- мету і завдання ОЄС, серед яких: 1) сприяння спільному вирішенню завдань місцевого та регіонального розвитку, пов'язаних із встановленням і поглибленням економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних та інших суспільних відносин; 2) розроблення і реалізація спільних ініціатив, заходів, проєктів, програм та стратегій транскордонного співробітництва; 3) сприяння встановленню добросусідських відносин між учасниками; 4) інші завдання, які не суперечать законодавству України та держави учасника. Додатково потрібно підкреслити, що ОЄС не повинно мати на меті одержання доходу (прибутку);
- організаційно-правову форму ОЄС. Визначено, що ОЄС є юридичною особою та утворюється у формі непідприємницького товариства;
- зобов'язання учасників ОЄС на території місцезнаходження ОЄС:
 - 1) сприяти в межах компетенції утворенню та реєстрації ОЄС;

2) дотримуватися вимог, установлених законодавством України, договорами, що регулюють відносини у сфері транскордонного співробітництва, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

3) забезпечити об'єднання майном та коштами, необхідними для виконання покладених на ОЄС завдань на момент його утворення;

4) виконувати рішення органів управління ОЄС, які прийняті у межах компетенції та в установленому статутом ОЄС порядку;

5) не порушувати права інших учасників ОЄС під час реалізації своїх прав і обов'язків;

6) сприяти реалізації прав та обов'язків інших учасників ОЄС;

7) чинити свою діяльність на основі кошторису ОЄС, що затверджується на кожний наступний рік;

8) забезпечувати цільове та ефективне використання коштів та іншого майна, передбачених для виконання завдань, досягнення мети та провадження діяльності ОЄС, визначених Угодою про утворення ОЄС та Статутом ОЄС;

9) повідомити в установленому Статутом ОЄС порядку органи управління ОЄС про вихід з ОЄС у разі прийняття такого рішення; – суми коштів та/чи перелік майна, що передаються учасниками ОЄС на момент створення ОЄС.

Що ж до Статуту ОЄС, то він повинен містити такі структурні складові:

- найменування ОЄС і місцезнаходження ОЄС;
- мета, завдання та види діяльності ОЄС;
- умови та порядок прийняття членів ОЄС, права й обов'язки засновників і членів, а також умови та порядок їх виходу з ОЄС;
- органи управління ОЄС, їх склад, компетенція, порядок діяльності;
- порядок призначення, обрання або затвердження членів органів управління ОЄС, їх заміщення, зупинення, припинення (відкликання) їх повноважень;
- порядок внесення змін до статуту ОЄС;
- джерела надходжень і порядок використання коштів та іншого майна ОЄС, порядок здійснення контролю і ведення звітності ОЄС;
- підстави та порядок припинення ОЄС, у тому числі вирішення майнових питань у разі його ліквідації¹⁶⁵.

165 Cross-border cooperation: legal framework and successful practices: a manual. (2020). <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ РОЗДІЛУ 3.

1. Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Moldova on cooperation between the border regions of Ukraine and the administrative-territorial units of the Republic of Moldova. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text
2. Artemov I., Vitsan T. (2008). The state of Ukrainian-Hungarian cross-border cooperation in the context of the state's European integration course. *Scientific Notes*, Vol. 38, pp. 179-190. <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001118329>
3. Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
4. Association of Carpathian Region Universities. (2025). <https://acru.uvlf.sk/membership.html>
5. Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. (1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text
6. COST Ukraine. (2025). <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/7-asociaciya-cost-yevropejske-spivrobitnictvo-v-galuzi-nauki-ta-tehniki>
7. COST. (2025). <https://www.cost.eu/>
8. Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. (2021). https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf
9. Cross-border cooperation: legal framework and successful practices: a manual. (2020). <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1>
10. Deutsch-Ukrainische Akademische Gesellschaft. The UKRAINE Network. (2025). <https://ukrainet.eu/>
11. European Charter of Border and Cross-border Regions. (1980). <http://www.aebr.net/profil/pdfs/charta.en.pdf>
12. European Commission to finance cross-border projects from Ukraine interrupted by war. (2022). <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3535027-evrokomisia-profinansue-transkordonni-proekti-z-ukrainouperervani-vijnou.html>
13. Fetko, I. (2021). Cross-border cooperation in the scientific, technical and cultural-educational sphere: theoretical and legal foundations. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, Vol. 3, pp. 15-19. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/5.pdf>

14. Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text
15. Gegedosh, K. (2020). Cross-border educational and scientific cooperation on international digital marketing in the Carpathian Euroregion. *Marketing and Digital Technologies*, T. 4, No 2. pp. 27-43. <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/7055>
16. Hungary does not object to the transit of weapons to Ukraine through its territory," says Hungarian Deputy Foreign Minister. (2022). <https://city-adm.lviv.ua/news/292324-uhorshchyna-ne-zaperechuie-proty-tranzytu-zbroi-doukrainy-cherez-svoiu-terytoriiu-zastupnyk-mzs-uhorshchyny>
17. Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine. Achievements of 2012 and recommendations for further action. (2012). <https://euroosvita.net/index.php/?category=1&id=2576>
18. Interreg Europe. (2025). <https://www.interregeurope.eu/>
19. Interreg NEXT programmes. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en
20. Kolot, Y. (2017). Prospects for the Development of Institutionalized Forms of Cross-Border Cooperation in Ukraine. *Socio-Economic Problems of the Modern Period in Ukraine*. Vol. 5, pp. 92-97. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_5_21
21. Okunevska, Y. (2022). Cross-border cooperation with Ukraine in war conditions. *Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University, Series: Political Sciences*, No 48, 7 P. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2257>
22. On approval of the Regulation on the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>
23. On approval of the Standard Form of the Agreement on Cross-Border Cooperation. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-19>
24. On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>
25. On local government administrations. (1999). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
26. On local self-government in Ukraine. (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
27. On the fundamentals of state regional policy. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

28. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

29. Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

30. Romanians who support Ukraine and the struggle of the Ukrainian people for democratic values are friends of Ukrainians forever. (2022). <http://www.golos.com.ua/article/359190>

31. Smolich, D. (2014). Promising instruments for increasing the competitiveness of border regions in the context of cross-border cooperation. Bulletin of socio-economic research, Vol. 1 (52), pp. 163-170. <https://core.ac.uk/download/pdf/147038433.pdf>

32. The European Commission announced the suspension of cross-border cooperation with Russia and Belarus. (2022). <https://www.rbc.ua/ukr/news/evrokomissiya-anonsirovala-ostanovku-transgranichnogo-1646406753.html>

33. The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>

34. Transfrontier Euro-Institut Network. (2025). <https://transfrontier.eu/about/about-tein/>

35. Treaty between Ukraine and the Republic of Poland on good-neighborliness, friendly relations and cooperation. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text

36. Treaty on Good-Neighborliness, Friendly Relations and Cooperation between Ukraine and the Slovak Republic. (1994). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text

37. Treaty on Good-Neighborly Relations and Cooperation between Ukraine and Romania. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text

38. Treaty on the principles of good-neighborliness and cooperation between Ukraine and Hungary. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text

**РОБОТА СУБ'ЄКТІВ (НАУКОВИХ
ІНСТИТУЦІЙ) ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ОДИНИЦЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В РАМКАХ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

4.1. Організаційні механізми та напрями транскордонної діяльності.

Організаційні та правові механізми ТКС дають можливість суттєво вплинути на спроможність територіальних громад та місцевих органів влади ефективно виконувати свої завдання щодо вдосконалення та розвитку прикордонних регіонів у таких сферах, як 166:

- регіональний, міський і сільський розвиток;
- охорона навколишнього середовища;
- покращення громадських об'єктів і послуг;
- взаємодопомога в надзвичайних ситуаціях.

Ефективність реалізації будь-якого з цих напрямків буде залежати від того, наскільки місцеві органи влади по обидва боки кордону будуть дієздатні визначити спільну проблему та шляхи її вирішення. При цьому успішність реалізації будь-яких проблемних напрямків буде залежати від компетенції та повноважень партнерів ТКС, нормативно-правових факторів національних законодавств та міжнародно-правових угод, визнаних державами до яких належать місцеві партнери ТКС.

Взаємодія цих факторів та практика реалізації спільних проектів та угод визначає основні напрямки та можливості ТКС для різних сфер діяльності, основні цілі та способи їх досягнення. Пропонується сформулювати їх наступним чином (Таблиця 4.1).

Таким чином, конкретна мета транскордонного співробітництва є вирішальним фактором, який впливає на всі інші його характеристики, включаючи правові, адміністративні та фінансові рамки. Із всього переліку можливих напрямків транскордонного співробітництва найбільш важливим, на нашу думку, є організація співпраці у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку на прикордонних територіях. Однак, створення умов для такого розвитку та практика реалізації попередніх проектів є найбільш проблематичним завданням для місцевих органів виконавчої влади по обидва боки кордону.

166 Siryk, Z., Popadynets, N., Pityulych, M., Chakii, O., Irtyshcheva, I., Panukhnyk, O., Hyk, V., Fedotova, Y., Rohozian, Y., Lysyak, N. (2021). Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. Accounting, No 7, pp. 781-790. https://www.researchgate.net/publication/349235570_Decentralization_of_local_self-government_under_the_conditions_of_administrative-territorial_reform_in_Ukraine

Таблиця 4.1.

Напрямки міжнародної кооперації в сфері ТКС

Основні можливі напрямки транскордонної діяльності	Засоби досягнення поставленої цілі
Транскордонний економічний розвиток	Створення спільних соціально-економічних програм розвитку прикордонних територій, спільний територіальний маркетинг. Сприяння створенню спільних торгово-промислових палат, бізнес-асоціацій та спілок, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Організація діяльності спільних служб зайнятості. Спрощення (при необхідності) митного контролю та візового режиму для прикордонних територій.
Захист довкілля, політика щодо відходів та екологічний менеджмент	Гармонізація екологічної політики у питаннях спільних інтересів шляхом досягнення політичної координації та консенсусу щодо реалізації поставленої мети Розробка узгодженої політики переробки та управління побутовими та промисловими відходами, створення оптимальної інфраструктури для сміттєзвалищ, оснащення необхідним обладнанням Створення сучасних, добре оснащених служб порятунку та цивільного захисту, здатних впоратись з техногенними аваріями та стихійними лихами
Співпраця у сфері сільськогосподарської діяльності	Здійснення заходів щодо створення єдиних стандартів якості та санітарних норм Координація діяльності щодо управління спільними водними ресурсами та раціонального використання наявних джерел води
Спільне регіональне планування	Узгодження нормативно правових заходів щодо землекористування та аналізу соціально-економічного розвитку територій
Співпраця у спільному плануванні розвитку міст-побратимів	Розробка спільних планів розвитку міст-побратимів, раціоналізація соціально-економічного розвитку для ефективної співпраці у вирішенні існуючих проблем
Спільне використання водних ресурсів	Узгодження заходів по ефективному використанню гідротехнічних споруд та обладнання, контроль якості води та раціональний її розподіл
Управління громадським транспортом	Оптимізація системи громадського транспорту для транскордонної території, яка перетинає кордони та сполучає транспортні вузли. Забезпечення сталості роботи маршрутів громадського транспорту до головних центрів транскордонних територій та їх економічна ефективність
Транспортна інфраструктура та комунікації	Узгодження політичних цілей та пріоритетів щодо розвитку транспортної мережі, координація будівництва доріг та об'єктів технічного обслуговування прикордонних територій Розробка узгодженої політики щодо уникнення дублювання транспортної інфраструктури в транскордонній зоні. Гармонізація правил безпеки дорожнього руху. Узгодження пільгових телефонних тарифів і специфічних кодів для транскордонних регіонів в цілому. Розвиток транскордонної доставки пошти в обхід національних центрів розподілу.
Співпраця у сфері освіти та науки	Сприяння створенню спільних освітніх програм для шкіл та ВНЗ. Створення транскордонних шкіл, програм та/або навчальних планів. Сприяння системам взаємної акредитації. Організація двомовних програм навчання. Розробка узгодженої інвестиційної політики для науково-технічного розвитку. Сприяння створенню наукових кластерів для впровадження інновацій та трансферу технологій на прикордонних територіях. Створення спільних бізнес-інкубаторів та наукових парків. Підтримка розвитку стартапів, впровадженню інновацій у всіх сферах прикордонної співпраці.

Основні можливі напрямки транскордонної діяльності	Засоби досягнення поставленої цілі
Розвиток туризму	Розробка узгодженої політики щодо використання спільних туристичних ресурсів. Гармонізація стандартів щодо обслуговування туристичної інфраструктури. Координація спільних туристичних заходів
Охорона здоров'я та інфраструктура	Спільне інформування про стандарти медичних послуг, які пропонуються по обидві сторони кордону. Сприяння двомовності та спільного навчання медперсоналу на прикордонних територіях для покращення медпослуг. Створення спільного моніторингу та бази протиепідеміологічних заходів на транскордонній основі. Створення спільних фронт-офісів і служб консультування. Розробка спільного плану надання медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях.
Засоби масової інформації	Сприяння транскордонному спільному виробництву та спільному мовленню програм, що представляють транскордонний інтерес. Сприяння співпраці між ЗМІ для надання новин про транскордонну територію в цілому. Просування повністю транскордонних медіа (веб, телебачення, радіо, газети).

Джерело: систематизовано авторами.

Характерним прикладом одного із напрямків співробітництва наукових інституцій в рамках ТКС є співпраця Одеського національного політехнічного університету, як прикордонної території, з університетами та науковими організаціями країн Європи. Пропонується розглянути наступні проекти, які були реалізовано за останні 10 років 167, 168, 169, 170, 171, 172:

1. Internet of Things: Emerging Curriculum for Industry and Human Applications
ALIOT

Мета проєкту: забезпечення досліджень у новій області інтернету речей (IoT)

167 EU support to cross-border cooperation with neighbouring countries. Valuable support, but implementation started very late and problems with coordination need to be addressed. (2022). <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cross-border-27-2022/en/>

168 Interreg A - Cross-border cooperation. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en

169 Cross-border cooperation. (2025). <http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/resources/european-programmes/cross-border-cooperation/cross-border-cooperation/>

170 Sokolovskyy, O. (2022). Cross-Border Cooperation within the European Neighborhood and Partnership Instrument "Ukraine-Romania-Moldova". Political and Legal Studies, Vol. 1, Is. 1, pp. 48-60. <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/1/cpls105.pdf>

171 Koval, I., Turchenko, O., Derkach, E. (). Recent development of cross-border cooperation between Poland and Ukraine in the socio-economic scope. International Journal of Legal Studies, No 1 (7), pp. 25-40. <https://ijols.com/resources/html/article/details?id=206476&language=en>

172 Prytula, K. (2019). Cross-border cooperation of Ukraine with the EU countries: current challenges and possibilities: monograph. M.I. Dolishniy Institute of Regional Research, Is. 1, 220 P. <https://ird.gov.ua/irdp/p20190002.pdf>

відповідно потреб сучасного суспільства з метою наближення університетів до змін на світовому ринку праці у сфері ICT та сфері освіти та надати студентам уявлення про різні професії та робочі місця в різних сферах IoT.

Партнерами проєкту з боку ЄС були:

- Університет Ньюкасла, Великобританія;
- Міський університет Лідса, Великобританія;
- Коїмбрський університет, Португалія;
- Королівський технологічний інститут, Швеція;
- Інститут інформаційних наук та технологій інституту Національної

дослідницької ради Італії.

З української сторони в проєкті взяли участь:

- Національний аерокосмічний університет «ХАІ»;
- Чернівецький національний університет;
- Східно-український національний університет;
- Одеський національний політехнічний університет;
- Тернопільський національний економічний університет;
- Чорноморський національний університет імені Петра Могили;
- Запорізький національний технічний університет;
- Інститут проблем моделювання в енергетиці ім.Г.Є.Пухова НАН;
- IT – Альянс;
- Smart ME Україна;
- Міністерство освіти і науки України.

2. Інноваційна гібридна стратегія IT-аутсорсингового партнерства з підприємствами

Мета проєкту:

- реалізація гібридної стратегії партнерства між українськими університетами та підприємствами в межах європейського досвіду IT-аутсорсингу;
- створення основи для партнерства між університетами та бізнес-клієнтами аутсорсингових послуг та забезпечення її сталого розвитку.

Партнери проєкту були:

- Технічний університет Вільдау, Німеччина;
- Клагенфуртський університет Альпен-Адрія, Австрія;
- Університет Обуди, Угорщина;
- Stollmann Entwicklungs- und VertriebsGmbH, Німеччина;

- Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна;
- Одеський національний політехнічний університет України;
- Інститут прикладного системного аналізу, НТУ "Київський політехнічний інститут", Україна;

- Чернігівський державний технологічний університет України;
- Харківська торгово-промислова палата України;
- ТОВ «Малібу-спорт», Україна.

Результати проєкту:

- розробка стратегії та методології ІТ-аутсорсинг;
- відкриття учбово-виробничого центру аутсорсингу;
- розробка ПС навчально-виробничого центру аутсорсингу;
- навчання спеціалістів ІТ-аутсорсингу;
- комплексна реалізація заходів навчання;
- реалізація пілотного проєкту;
- розповсюдження результатів проєкту;
- стійкість проєкту;
- контроль якості та моніторинг;
- управління проєктом.

3. Інформаційна безпека та захист даних. Європейський досвід для українських університетів

Мета проєкту: реалізації практики ЄС та стандартизації у навчанні інформаційної безпеки та захисту даних фахівців економічного напрямку в університетах України.

Партнери проєкту:

- Технічний університет Дрездена;
- Університет Салерно;
- Вінницький національний технічний університет;
- Одеський національний політехнічний університет;
- Інститут бізнесу та сучасних технологій.

Результати проєкту:

- у навчальних планах для студентів запроваджено 2 курси: «Проблеми та принципи інформаційної безпеки та захисту даних» та «Реалізація та управління інформаційною безпекою та захистом даних», а також розроблено 4 проєкти, які орієнтовані на навчальні програми модернізації;

- розроблено підручники, посібники та інші навчальні матеріали за цим напрямком;

- встановлено систему зворотного зв'язку між університетом та роботодавцями;
- проведення моніторингу та контролю якості.

4. Впровадження дворівневої системи у спеціальність «Інженерна механіка»

Мета проєкту: модернізувати базові документи української вищої освіти, такі як навчальний план, норми спеціальності та інші, що стосуються сфери машинобудування за перехідною формою трирівневої системи (бакалавр – спеціаліст – магістр) на дворівневу систему навчання (бакалавр – магістр).

Партнери проєкту:

- Дрезденський технічний університет;
- Політехнічний університет Каталонії;
- Міністерство освіти та науки України (Україна);
- Національний технічний університет України „Київський політехнічний інститут” (Україна);
- Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" (Україна);
- Одеський національний політехнічний університет (Україна);
- Житомирський державний технологічний університет (Україна).

5. Концепція просторового розвитку міжрегіонального співробітництва у Придунайському регіоні

Мета проєкту: опис потенціалу нижньої частини Дунаю та її важливість для Європи; розробка загальної стратегії розвитку Дунайського регіону.

Партнери проєкту:

- Інститут територіального планування Братислава;
- Обласне самоврядування Братислави, Братислава;
- Обласне самоврядування Трнави, Трнава;
- Обласне самоврядування Нітри, Нітра;
- Самоврядування у Пешті, Будапешт;
- Наукове суспільство з просторового розвитку, Геделло;
- Національна асоціація муніципалітетів у Республіці Болгарія, Софія;
- Асоціація розвитку туризму у Республіці Молдова;
- Одеський національний політехнічний університет;

– Головне управління іноземної господарської діяльності та європейської інтеграції, Одеська обласна державна адміністрація, Одеса;

– Агентство регіонального розвитку, Одеса;

– Республіканська агенція з просторового планування Республіки Сербії, Белград;

– Крайовий секретаріат регіонального та міжнародного співробітництва – Виконавча рада автономної провінції Воєводіна;

– Інститут територіальної організації Осієк, Осієк Баранья.

Результати проєкту:

– Державне управління планування та планувальники загалом отримуватимуть оглядову інформацію про стан території Дунайського регіону, включаючи інформацію про існуючі стратегії на відповідних місцевих, регіональних, національних та європейських рівнях;

– Donauregionen + як комплексна стратегія дасть коментарі та рекомендації потенційних змін щодо ЄПБО відповідної території Дунаю;

– проведення засідань, семінарів, які передбачають подальшу підтримку просторового розвитку Дунаю.

6. Методологія підготовки висококваліфікованих інженерів магістерського рівня у галузі проектування та розробки сучасних промислових інформаційних систем

Мета проєкту: інтеграція методології проблемно-орієнтованого навчання з індустріальних технологій за магістерськими програмами в країнах-партнерах з метою підготовки висококваліфікованих інженерів з розробки сучасних розподілених промислових інформаційних систем на основі мікрокомп'ютерів, промислових комп'ютерів, мобільних та комп'ютерних платформ.

Партнери проєкту:

– Університет Мелардален, Швеція;

– Технічний університет Софії, Болгарія;

– Університет Штутгарта, Німеччина;

– Університет Порто, Португалія;

– Павлодарський державний університет, Казахстан;

– Казахський національний університет імені Аль-Фарабі, Казахстан;

– Санкт-Петербурзький державний політехнічний університет, Росія;

– Петрозаводський державний університет, Росія;

– Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Україна;

– Одеський національний політехнічний університет України.

Результати проєкту:

- розроблено AIISM-PBL-методологію;
- розроблено навчальні ресурси для AIISM;
- розроблена документація з адаптації AIISM з урахуванням специфіки навчальних програм у країнах-партнерах;
- розроблені учбові курси;
- розроблено матеріали для поширення результатів проєкту, включаючи публікації у наукових журналах та на конференціях, звіт для розповсюдження серед зацікавлених сторін, статті на сайті та у соціальних мережах.

7. Модельно-орієнтований підхід та інтелектуальна система для еволюційної співпраці освіти та промисловості у сфері електронної та комп'ютерної інженерії

Мета проєкту:

Відповісти на попит суспільства на висококваліфікованих фахівців в електронній та комп'ютерній інженерії шляхом запровадження інтегрованого модельно орієнтованого підходу для безперешкодного та ефективного еволюційного співробітництва та зв'язку між вищими навчальними закладами та промисловістю у 2016 р.

Партнери проєкту:

- Університет Ньюкасла, Великобританія;
- Королівський технологічний інститут, Швеція;
- Університет Коїмбри, Португалія;
- Критивеа С.Р.І., Італія;
- Інерція Діджітал С.Л., Іспанія;
- Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут" ім. М.Є. Жуковського, Україна;

- Одеський національний політехнічний університет України;
- Чернігівський державний технологічний університет України;
- Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Україна;
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича;
- Севастопольський національний технічний університет України;
- Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова Національної академії наук України;
- Асоціація підприємств інформаційних технологій України;
- СілПоінт ТОВ, Україна;
- Міністерство освіти та науки України.

Результати проекту: на 16 школах, семінарах та зустрічах, організованих за проектом, команда ОНПУ представила 37 презентацій, присвячених розвитку моделей кооперації університетів та індустріальних партнерів, студентському руху стартапів:

- Cabriolet Coordination Meeting, Ukraine, Kharkov, Jan., 24-25, 2014;
- Drozd ONPU presentation;
- Workshop “ONPU & RPC Rady – Search of Cooperation Ways”, Ukraine, Odesa, ONPU, Feb., 7, 2014;
- Cabriolet Meeting, Ukraine, Kyiv, May, 17–19, 2014;
- ONPU Team. Participation в Training of Good Practice Дослідження в Industry Cooperation;
- Summer Training School STRAS-CABRIOLET, Ukraine, Chernivtsi, Chernivtsi National University, July., 20-24, 2014;
- Mayevskaya, D. Mayevsky. Cooperation with IT companies in area of energy saving technologies;
- Drozd. Досвід про боротьбу між ONPU і RPC Радіями в забезпеченні проблем з високими поразками;
- ONPU Team. Readiness Assessment of 2 projects: “Energy saving technologies”, “Solving a problem of the hidden faults”;
- Joint GreenCo–CABRIOLET Autumn School, Ukraine, Odesa, Sept., 7–11, 2014;
- Drozd. Resources approach to Green Computing;
- Maevsky. Green Software. Main problems and research direction;
- Maevsky J. Cherbaji. А новий результат of software attribution though source code;
- Maevskaya. Investigation of software power measuring;
- Maevskaya, D. Maevsky, O. Jekov. Reliability of green software. Modern problems and their solutions;
- Tempus CABRIOLET Workshop, Portugal, Coimbra, University of Coimbra, 29 – Oct. 1, 2014;
- ONPU Team. Study of Coimbra University Experience у створенні Incubator and Accelerator;
- TEMPUS GreenCo-SEREIN-CABRIOLET Winter School WINT-2015, Україна, Chernivtsi-Khmelnitsky-Uzhgorod, February 14-19, 2015;
- Drozd. Tempus project development GreenCo & Cabriolet в ONPU;
- Nikul, A. Drozd. Comparison of велику-коду і pipeline data processing в complexity, черезput a power consumption;

- D. Maevsky, Maevskaya. Models and technique of software “greenness” assessment via source code analysis;
- Mileyko, M. Drozd green experiments with increasing frequency of calculations in arithmetic units;
- Maevskaya, O. Zhekov Software reliability tools/ State of the art and development prospects;
- Competition of innovative youth projects SpringUp, Ukraine, Odesa, Apr., 10 - May, 11, 2015;
- Plemedyale, V. Laushtan. MeViCS;
- Summer Meeting & Workshop SM&W, Chernihiv, Ukraine, Jul. 24 – 25, 2015;
- Drozd. Experience of Cooperation between ONPU and RPC Radiy: CABRIOLET issue;
- Drozd. Управління програмним забезпеченням для цифрового компонента надійного зв'язку системи для Hidden Fault Analysis: University for Business;
- Joint Autumn Training School & Battle of IT-Startups (GreenSup) Mykolaiv, Ukraine, September, 05-10, 2015;
- Maevska, D. Stetsyk. Mobile application “life balance wheel” – from idea to implementation;
- Антошчук, М. Лобачев. Establishment of the International Training Centre of Startups;
- 2 Startups of ONPU team: Maevsky, D. Stetsyk. Energy Consumption & Security (ECoS); Plemedyale, V. Laushtan. The health care gadget ("MeViCS") – winner;
- SEREIN-CABRIOLET Winter School WINT 2016, Chernivtsi, Ukraine, December, 6 – 12, 2016;
- Drozd. Розробка Start-up projects в view of resource-based approach;
- Plemedyale, V. Laushtan. Project "MeViCS" in progress;
- Маєвська, Д. Маєвський. ONPU діяльності в контексті TEMPUS CABRIOLET project;
- Maevsky, D. Stetsyk. Resilience Software - main problems and challengers;
- Maevsky, E. Stetsyk. Evaluating the Computer Energy Consumption на Stage of Software Development;
- Сурков. Project “Smart Home” in Progress;

– Workshop "CABRIOLET MEETING". KTH Royal Institute of Technology, Stockholm, Sweden and Università Federico II Monte S. Angelo, Naples, Italy, April 20 – 27, 2016;

– Drozd. Activity of ONPU team під час виконання TEMPUS CABRIOLET project;

– Competition of youth projects “SPRING-UP 2016” для шкіл і університетів юристів з Odesa region, Odesa, Ukraine, 11.05.2016;

– Plemedyale, V. Laushtan. Project "MeViCS" (winner);

– Сурков. Project "Smart Home";

– CABRIOLET Meeting and Training» в DeSSeRT Conference, Chernivtsi, Україна, 21-23.05.2016;

– Drozd, D. Maevsky. Tempus Cabriolet project in progress;

– CABRIOLET Monitoring, Chernihiv National University of Technology, 7.10.2016;

– Drozd. Report on project implementation by the ONPU team;

– TEMPUS SEREIN & CABRIOLET Winter School WINT-2017, Ukraine, February 10-17, 2017;

– Drozd. Training. Successful experience of startups in ONPU;

– Laushtan. UIC Model Case "Mevics";

– Бакликов, А. Дрозд. UIC model case "PulseGuard".

Опубліковано статті на тему проєкту:

1. Антошук С.Г., Решта А.А., Брескіна А.А. Науково-технічна співпраця між ТОВ «LUXOFT-Україна» та ОНПУ / Scientific and Technical Journal “Radiotlctronics and informatics”. Kharkov National University of Radioelectronics. Special Edition, 2013. - №1 (60). P. 70 – 71.

2. Антошук С.Г., Блажко О.О., Бровков В.Г. Моделі університетського аутсорсингу / Scientific and Technical Journal "Radiotlctronics and informatics". Kharkov National University of Radioelectronics. Special Edition, 2013. - №1 (60). P. 74 – 75.

3. Антошук С.Г., Бровков В.Г., Калашнікова В.В. Підвищення рівня володіння іноземними мовами як фактор розвитку університетського ІТ-аутсорсингу / Scientific and Technical Journal “Radiotlctronics and informatics”. Kharkov National University of Radioelectronics. Special Edition, 2013. - №1 (60). P. 78 – 80.

4. Antoschuk SG, Galchenkov ON, Khliebnikov SL Підходи до створення проектних лабораторій в галузі ІТ-технологій Українсько-японської конференції з питань науково-промислового співробітництва 24 - 25 жовтня 2013 і. – Одеса, 2013. – С. 8-9.

5. Petrov I. Можливості працевлаштування студента ІТ-спеціальностей та моделі розвитку ІТ-бізнесу в Україні / Петров І. // Scientific and Technical Journal "Radiotronics and informatics". Kharkov National University of Radioelectronics. Special Edition, 2013. - №1 (60). Р. 60 – 61.

6. Антошук С.Г. Студентський аутсорсинг як механізм взаємодії університетів із бізнес-структурами / С.Г. Антошук, Н.В. Білоус, М.В. Лобачов // Електронні та комп'ютерні системи № 19(95), 2015. – С.312-316.

7. N Bilous. Стабілізація міжнародного тренування в центрі startups / N Bilous, Y Timoshenko, S Antoshchuk // Information Technologies in Innovation Business Conference (ITIB), 2015 – С. 56-59.

8. Лобачов М. / Кооперація університету та індустрії – стратегія Win-Win М. Лобачов, С. Антошук // Карт Бланш № 1-2, 2016. – С. 24-27.

9. Оборський Г.А. /Концепція міжнародної стартап школи Г.А. Оборський, М.В. Лобачов, С. Г. Антошук // 4-а Українсько-німецька конференція «Інформатика. Культура. Техніка» (ІКТ-2016). – Одеса, 2016. – С. 137-138.

10. Лобачов М.В. /Проект міжнародної стартап школи Одеського політеху М.В. Лобачов, С.Г. Антошук, П.А. Тесленко // Управління проектами: стан та перспективи. 12-а Міжнародна науково-практична конференція (UPMA-2016). – Миколаїв, 2016. – С. 93-94.

Підтримані студентські та аспірантські стартапи:

–при Інституті комп'ютерних систем ОНПУ відкрито школу стартапів «International R&D and StartUP School» (<http://intstartupschool.com/>) (проф. С. Антошук);

–організовано студентський клуб винахідників: подано 59 заявок на корисні моделі (13) та винаходи (46) за участю 70 студентів та аспірантів інституту комп'ютерних систем. Вже отримано 34 патенти України на 21 винахід та 13 корисних моделей (проф. О. Дрозд);

–проведено конкурс молодіжних інноваційних проектів SpringUp 2016 (проф. С. Нестеренко);

–розроблено тренінг для створення та розвитку студентських стартапів (проф. А. Дрозд, проф. Д. Маєвський, PhD students E. Stetsyk, D. Stetsyk.)

Набули розвитку студентські та аспірантські стартап-проекти:

–стартап-проект "Meivics", націлений на коректний розвиток хребта людей, вже отримав \$500 000 інвестицій (студенти В. Лауштан, В. Моржанов, М. Трибунський);

–стартап-проект “PulseGuard”, призначений підтримувати людей із серцево-судинними захворюваннями (студенти І. Бакліков, О. Решетнік, проф.О. Дрозд);

–стартап-проект "SmartHome", присвячений зниженню рівня переживань про будинок: Автоматичне керування будинком; Дистанційний моніторинг будинку; Підтримка режимів безпеки та енергозбереження (асп. С.С. Сурков, доц. О.М. Мартинюк);

–стартап-проект "Improving the quality of electricity in power cables", спрямований на розробку практичних рекомендацій для досягнення необхідних показників якості електроенергії в кабельних мережах (проф. Д. Маєвський, асп. О. Семенюк);

–підготовлені кейси за кожним із проектів-стартапів для опублікування в книзі, підтриманій проектом;

–стійкість розвитку проекту забезпечується його наступністю та синергією у ряду з іншими Темпус та Еразмус+ проектами;

–в основу розвитку проекту покладено Ресурсний підхід, розроблений у рамках Темпус проектів TEMPUS SAFEGUARD «National Safeware Engineering Network of Centres of Innovative Academia-Industry Handshaking» (158886-TEMPUS-1-2009-1-UK-TEMPUS-JPCR) та TEMPUS Green Computing & Communications» (530270-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPCR);

–студентські стартап-проекти “Mevics”, “PulseGuard”, “SmartHome”, “Improving the quality of electricity in power cables” вийшли з Темпус проектів SAFEGUARD і GREENCO і отримують розвиток у розумних будинках і містах проекту ERASMUS+ ALIOT “Internet of Things: Emerging Curriculum for Industry and Human Applicatio.

8. Національна інженерна safeware-мережа центрів інноваційної університетсько-промислової кооперації

Мета та завдання проекту:

–підготовка нового покоління інженерів та дослідників, здатних здійснювати та впроваджувати інноваційні розробки у сфері safeware-інженерії;

–задовольнити потреби української промисловості та дослідницьких інститутів, що працюють у різних критичних доменах.

Учасники проекту:

–Інститут математичних машин та систем, НАН України;

–КБ «Полісвіт»;

–Міністерство освіти та науки України;

- Національна академія наук України;
- Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут" ім. М.Є. Жуковського;

- НВО «Радій»;
- Одеський національний політехнічний університет;
- Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка;
- Севастопольський національний технічний університет;
- Хмельницький Національний університет.

Результати проєкту:

- впроваджено магістерську програму, що складається з 6 курсів у 5 партнерських університетах;
- впроваджено програму аспірантської підготовки, що складається з 2 курсів;
- створено національну мережеву платформу навчально-консалтингових центрів, складається з 5 центрів;
- проведено міжнародну конференцію «Innovations and Growths in SafeWare Engineering»

9. Національна освітня інфраструктура вдосконалення інноваційної та підприємницької діяльності ІТ-студентів

Мета проєкту:

- розробка національного стандарту магістра інженерії програмного забезпечення з урахуванням дисциплін з інноваційної та підприємницької діяльності;
- розробка Віртуального Інноваційного Простору між українськими студентами, науковцями та фахівцями в галузі ІТ з метою поглиблення їхнього творчого та інноваційного потенціалів, відчуття спільноти при створенні нових проєктів;
- створення набору директив та рекомендацій для ухвалення на національному рівні необхідної форми співпраці «університет – компанія», спрямованої на інноваційну та підприємницьку діяльність.

Партнери проєкту:

- Університет Ліннеус, Векше, Швеція;
- Університет Оксфорд Брукс, Оксфорд, Великобританія;
- Міський університет Дубліна, Дублін, Ірландія;
- Інститут Pedro Nunes, Коїмбра, Португалія;
- ІКЕА АВ, Елмхулт, Швеція;

- SIGMA Kudos Швеція AB, Векше;
- Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна;
- Національний університет "Львівська політехніка", Україна;
- Одеський національний політехнічний університет України;
- Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу, Україна;
- Вінницький національний технічний університет України;
- Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України;
- Державне конструкторське бюро "Південне".

Результати проєкту:

- національний стандарт для магістрів інженерії програмного забезпечення, що містить дисципліни інноваційної та підприємницької діяльності;
- віртуальний інноваційний простір, що створює відчуття спільноти між українськими студентами, науковцями та фахівцями в галузі ІТ для поглиблення їхнього творчого та інноваційного потенціалу⁴
- набір директив та рекомендацій для ухвалення на національному рівні необхідної форми співпраці «університет – компанія», спрямованої на інноваційну та підприємницьку діяльність студентів;
- спільна організація із міжнародними підприємствами конкурсу для студентів з інновацій;
- проведення регіональних методичних семінарів для представників українських університетів;
- розповсюдження результатів проєкту.

10. Підвищення якості освіти в країнах Східного партнерства за допомогою чистих технологій та науково-дослідної діяльності

Мета проєкту: підвищення інституційного потенціалу університетів-партнерів у дослідженнях, освітньому співробітництві та інноваціях. А також розробка політики структурованого транснаціонального академічного співробітництва у галузі навколишнього середовища, енергетики та сталого розвитку.

Партнери проєкту:

- Ольденбурзький університет імені Карла фон Осецького, Німеччина;
- Державний університет імені Іллі Чавчавадзе, Грузія;
- Університет Оулу, Фінляндія;
- Університет Лімерік, Ірландія;

- Туринський політехнічний університет, Італія;
- Ягеллонський університет, Польща;
- Вірменський національний аграрний університет, Вірменія;
- Бакинський Державний Університет, Азербайджан;
- Білоруський національний технічний університет, Білорусь;
- Білоруський державний університет, Білорусь;
- Одеський національний політехнічний університет України;
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна;
- Запорізький національний університет України.

Результати проєкту:

- підготовка понад 120 дослідників та адміністраторів;
- забезпечення покращених можливостей освіти та професійної підготовки для вразливих груп та соціально неблагополучних студентів та науковців;
- сприяння спільному співробітництву в галузі вищої освіти між партнерами ЄС та сусідніми східними країнами для передачі знань, ноу-хау.

11. Підготовка з технологій автоматизації для України

Мета проєкту: підвищення навичок спеціалістів-випускників українських вишів у галузі автоматизації виробництв шляхом впровадження європейських стандартів освіти на практичних прикладах.

Партнери проєкту:

- Університет прикладних наук м. Дюссельдорф, Німеччина;
- Університет Карла де Гротте, Бельгія;
- Політехнічний університет Валенсії, Іспанія;
- Каринтійський університет прикладних наук, Австрія;
- Центр досліджень з автоматизації, Ірландія;
- Фраунгофський інститут промислової інженерії, Німеччина;
- Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу, Україна;
- Одеський національний політехнічний університет України;
- Одеська морська національна академія;
- Донецький національний технічний університет України;
- Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна;
- Міністерство освіти та науки України.

Результати проєкту:

–20 мобільних інтелектуальних лабораторій з промислової автоматизації (4 у кожному українському університеті);

–5 сертифікованих обладнаних навчальних центрів (1 у кожному українському університеті-партнері);

–якісні навчальні матеріали англійською, українською та російською мовами, готові для використання у навчанні студентів, слухачів післядипломної освіти та підготовки аспірантів;

–сертифіковані електронні/дистанційні курси навчання;

–підготовлені/компетентні викладачі-тренери для навчання студентів, слухачів післядипломної освіти, для тренінгів з професійного розвитку після закінчення проекту;

–підвищений рівень зайнятості випускників університетів у галузі промислової автоматизації;

–розповсюдження результатів проекту.

Підсумовуючи результати реалізації зазначених проектів можна зробити наступні висновки:

1. Наукові інституції України та інших країн Європи мають значний потенціал щодо розвитку науково-технічної співпраці та сприяння впровадженню інновацій.

2. Реалізація таких проектів створює передумови щодо підготовки молодих наукових кадрів у транскордонному просторі, сприяє розвитку проривних науково-технічних рішень, розробці та впровадженню інновацій на прикордонних територіях, створює умови для взаєморозуміння між науковими інституціями країн Європи, подальшої співпраці у сфері розвитку наукового потенціалу та його спільного використання.

4.2. Аналіз міжнародного досвіду забезпечення підтримки інноваційної діяльності та сприяння трансферу технологій.

Законодавче та нормативно-правове поле забезпечення підтримки науково-технічного розвитку та створення умов для розвитку інновацій є одним з ключових завдань держави та запорукою її успішного соціально-економічного зростання. Вивчення досвіду розвинутих країн світу, що досягли значних успіхів у цій сфері діяльності та його впровадження у вітчизняне науково-технічне середовище є одним з пріоритетів для побудови конкурентної економіки. Пропонується розглянути досвід деяких країн ЄС, що

досягли найбільш вагомих досягнень у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку та сформуванати пропозиції щодо можливості застосування доступних механізмів та інструментів у вітчизняну практику.

Німеччина. Характерною рисою інноваційної політики Німеччини є визначення того, що основним інструментом фінансового забезпечення досліджень та інноваційної діяльності є підтримка з боку держави. Саме держава грає основну роль у напрямку стимулювання наукових досліджень: до 80% дослідницької діяльності вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок фінансування, що виділяється через гранти п'яти великих наукових товариств. Слід зазначити, що у Німеччині відсутня така наукова установа, як Академія наук і вся організація науково-технічної та інноваційної діяльності здійснюється через зазначені товариства на характеристиці яких слід зупинитись окремо.

1. Товариство Фраунгофера, було створено у 1949 році. До його складу входить більше 80 наукових центрів в різних країнах світу. Під його егідою працюють 58 науково-дослідних інститутів та більше 15 тисяч вчених. Бюджет Товариства складає 1.2 млрд. євро на рік, при цьому фінансування наукових проектів на 2/3 забезпечують замовлення промислових підприємств, а 1/3 забезпечується державою.

2. Товариство Гельмгольца, було створено в 1958 році, як цілеспрямовану структуру, призначену для підтримки та стимулювання роботи молодих вчених. До його складу входять 18 науково-технічних та медико-біологічних дослідницьких центрів з річним бюджетом 4.2 млрд. євро. Щорічно Товариство надає підтримку близько 34 тис. молодих вчених. Дослідження проводяться по 6 напрямках: енергетика, земля та екологія, охорона здоров'я, ключові технології, структура матерії, авіація, космос та транспорт. 70 % фінансування досліджень забезпечує федеральний уряд, а 30 % надходять в наукові центри у вигляді грантів та інших видів конкурсного фінансування. Щорічно в Товаристві реєструється 300-400 патентів, а передача технологій у промисловий сектор приносить близько 170 млн. євро на рік.

3. Товариство Макса Планка, було створено у 1948 році з метою забезпечення фундаментальних наукових досліджень. Товариство об'єднує 80 науково-дослідних центрів з 24 тис. наукових співробітників, 60 відсотків яких віком до 40 років. Наукові центри Товариства проводять дослідження по трьох напрямках:

- біологічно-медичний;
- хіміко-фізико-технічний;
- гуманітарний.

Фінансування роботи наукових центрів забезпечується з федерального та земельних бюджетів, їх загальні активи складають 3.63 млрд. євро.

Фонд Александра Гумбольта, заснований у 1953 році, фінансується Федеральним Урядом Німеччини через Міністерство закордонних справ та Міністерство освіти та наукових досліджень, а 5.5% загальних витрат складає підтримка від ЄС. Основним завданням Фонду є фінансова підтримка наукової діяльності молодих вчених та винахідників («новаторського духу окремих особистостей», як відзначається в статуті Фонду). За час свого існування стажування в німецьких дослідницьких центрах пройшли більше 28500 молодих вчених з 140 країн світу (55 з них стали лауреатами Нобелівської премії). Загальні витрати Фонду на ці цілі складають близько 130 млн. євро на рік.

Крім цього, Федеральний Уряд здійснює фінансову підтримку щодо розвитку довгострокових та ризикованих досліджень у ключових галузях науково-технічної та виробничо-господарської діяльності. Ця підтримка здійснюється за декількома напрямками: як фінансування ризикованих проектів з боку держави, що має залучити до проектів приватних інвесторів, так і пряме надання прямої фінансової підтримки приватним інвесторам. У 2004 році було ухвалено Закон про стимулювання ризикового капіталу, який передбачає податкові пільги для ініціаторів створення фондів ризикового капіталу, наприклад, звільнення від податків на 50%. Починаючи з 2004 року, було створено низку спеціальних фондів (переважно з державною участю), призначених для підтримки німецького ринку ризикованої пайової участі в ризикованих підприємствах. Велика увага приділяється створенню інформаційного забезпечення інноваційної сфери діяльності.

Важливим джерелом інформації для здобуття нових знань у підприємницькому секторі є Патентне відомство Німеччини. Для полегшення доступу малим та середнім підприємствам до відповідної інформації було створено понад 20 патентно-інформаційних центрів та служб, розосереджених по всій країні. Але лише порадами справа не обмежується: у Німеччині налагоджено систему державної підтримки реалізації запатентованих винаходів. З 1995 року Гамбурзький патентно-інноваційний центр укладає угоди з науковими установами та виступає як брокер на користь малого та середнього підприємництва. Центр співпрацює також із двома провідними національними інформаційними мережами, через які комерційно значущі винаходи пропонуються зацікавленим особам усередині країни та за кордоном. При цьому, що важливо для малого та середнього бізнесу, Центр відстежує виконання умов цих угод. Динамічно розвиваються також науково-технологічні парки Німеччини. Одним із

найвідоміших є технопарк Берлін-Адлерсхоф. В рамках діючих на території зазначеного технопарку 220 інноваційних підприємств та 14 наукових центрів зайнято понад три з половиною тисячі співробітників. Технопарк є комерційною організацією, серед засновників якої виступають Федеральна земля Берлін (51% статутного фонду у вигляді земельної площі та будівель) та ще 2 комерційні компанії.

Великобританія. Ключовим механізмом державної підтримки розвитку науки та високих технологій у Великій Британії є застосування податкових пільг для організацій, які займаються дослідженнями та розробками. Під дослідженнями та розробками для цих цілей розуміється «робота, спрямована на вирішення наукових та технічних питань для досягнення прогресу в науці чи технології», при цьому поняття прогресу передбачає отримання нових чи вдосконалених продуктів, процесів чи послуг. Критерієм віднесення окремих видів діяльності до досліджень та розробок присвячено окремий документ: «Посібник з визначення досліджень та розробок з метою оподаткування» від 5 березня 2004 р. Основними законодавчими актами в цій галузі є: Закон «Про податок на доходи та корпоративний податок», 1988 р. (Income and Corporation Taxes Act), Закон «Про фінанси на 2000 р.» (Finance Act 2000), Закон «Про фінанси на 2002 р.» (Finance Act 2002). Визначення наведено у ч. 1 Додатка 19 до Закону «Про фінанси на 2000 рік».

У рамках реалізації стратегії підтримки інвестицій у науково-технічний сектор у 2000 р. було запроваджено податкові пільги для малих та середніх підприємств, а потім, у 2002 р., вони були поширені і на великі компанії. Право на податкові відрахування щодо податку на прибуток отримують усі компанії, які щороку вкладають понад 10 тисяч фунтів стерлінгів у наукову діяльність. Витрати компанії на дослідження та розробки, щодо яких застосовуються податкові пільги визначаються досить широко і включають: - витрати по найму персоналу, прямо або опосередковано залученого до здійснення досліджень і розробок; - витрати, пов'язані з наданням персоналу, який прямо чи опосередковано залученого до дослідження та розробки; - придбання споживаних та видозмінюваних матеріалів, які безпосередньо використовуються при здійсненні досліджень та розробок (загалом – фізичні матеріали, що споживаються в рамках здійснення досліджень та розробок); - витрати на електроенергію, воду, паливо та програмне забезпечення, які безпосередньо використовуються з метою досліджень і розробок. Розмір пільги залежить від величини підприємства міста і становить: - 150% витрат на дослідження та розробки для малих та середніх підприємств; - 125% від витрат на дослідження та розробки для великих компаній. Додатково компанії мають право користуватися прискореною амортизацією щодо окремих видів придбаних основних

засобів (обладнання, автомобілі тощо), що використовуються для досліджень та розробок.

Слід зазначити, що у сфері постійного вдосконалення механізму податкових пільг держава постійно підтримує діалог із бізнес-спільнотою. З 2000 р. Королівською податковою та митною службою було видано низку інформаційних листів, документів, повідомлень та посібників, які роз'яснюють окремі питання застосування пільг на корпоративний податок щодо доходів, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Така співпраця призвела не лише до запровадження податкових пільг, а й до прозорості та ефективності регулювання відповідних відносин. Стратегія налагодження та підтримки діалогу між державою та приватним сектором, реалізована у Великобританії, була визнана на міжнародному рівні як найкраща практична модель щодо застосування подібних заходів.

Важливу роль у розвитку інноваційної політики Великобританії відіграє створення інформаційної підтримки інноваційної діяльності. Зокрема, з цією метою Міністерство інновацій, вищих навчальних закладів та підвищення кваліфікації на своєму офіційному сайті розміщує великий масив документів, які можуть виявитися корисними учасникам інноваційного процесу. Особливий інтерес мають запропоновані Міністерством модельні контракти, спрямовані на передачу або використання права власності на результати інтелектуальної діяльності в галузі інновацій. Ці контракти були підготовлені робочою групою, до якої увійшли представники університетів, регіональних Агенцій розвитку, Асоціації малих підприємств, різних міністерств та приватних компаній. Діяльність групи була розпочата у 2004 році і до цього часу було підготовлено п'ять груп експертів.

Поряд із зазначеними заходами підтримки у Великій Британії необхідно відзначити і активне формування інфраструктурної основи ведення інноваційної діяльності. Зокрема, велике поширення набули компанії, які здійснюють консультаційні та сервісні послуги у галузі технологічного розвитку. Такі компанії спочатку створювалися на базі університетів та є власниками різних інноваційних центрів, які надають офісні та лабораторні приміщення для молодих інноваційних компаній. Також вони беруть участь у посередницькій діяльності між розробниками інноваційних ідей та представниками бізнесу, які готові використати такі ідеї на практиці.

Швеція. Основною державною установою, що реалізує державну політику в галузі інноваційної діяльності є Урядова агенція з інноваційних систем Швеції (далі – VINNOVA). Основними цілями діяльності VINNOVA є:

–забезпечення більш ефективної взаємодії між університетами та дослідницькими інститутами з одного боку та промисловими компаніями з іншого боку;

–стимулювання тих галузей науки і розробок, які вважаються ризиковими, але які при цьому мають потенціал розвитку в майбутньому;

–посилення підтримки ЗВО у процесі комерціалізації дослідницьких результатів.

Варто звернути увагу на діючий порядок взаємодії вищих навчальних закладів та бізнесу. У Швеції вдалося реалізувати досить вдалу модель, яка поєднує свободу ЗВО у сфері комерціалізації створених ними результатів інтелектуальної діяльності з інструментами, спрямованими на отримання державою та суспільством віддачі від створених розробок. Відповідно до Закону «Про вищу освіту», ЗВО зобов'язані взаємодіяти з суспільством та надавати інформацію про свою діяльність у формі звіту Агентству з вищої освіти. Відповідно до цієї норми, з 1996 року ЗВО Швеції отримали декларації про ведення інноваційної діяльності. Форми співробітництва ЗВО та бізнесу можуть бути різними:

–створення у ЗВО спеціальних підрозділів, що займаються комерціалізацією дослідницьких результатів;

–заснування спеціальних консалтингових організацій та форумів зі співпраці із зовнішніми учасниками;

–створення спеціалізованих підрозділів, що консультують з економічних та юридичних питань, наприклад, курси з питань укладання договорів для студентів та професорів;

–створення холдингових фірм.

На останній із зазначених форм варто зупинитися докладніше. Спочатку холдингову систему, як форму співпраці вузу та бізнесу було запропоновано Урядом у законопроекті «Дослідження для знань і майбутнього». Основні завдання холдингових фірм включають володіння, розпорядження та управління акціями компаній, мета яких полягає в тому, щоб сприяти комерційному поширенню результатів дослідницької діяльності при відповідному вузі. Урядом було засновано 14 холдингових фірм при вишах. Важливо зауважити, що держава вважає недоцільним активно втручатися у комерційну діяльність вузів та свідомо обмежує свій вплив на них: у 1998 році акції цих фірм, що належать державі, були передані в управління тих вузів, за яких вони перебували.

Важливу роль у налагодженні контактів між ЗВО та бізнесом стали фірми, що з'явилися в середині 1990-х, метою діяльності яких стало поширення запатентованих технологій, створених у результаті дослідницької діяльності ЗВО. Подібні фірми можуть належати, у тому числі, спільно ЗВО та місцевим муніципалітетам чи регіональним властям. Зазвичай такі фірми надають консультації щодо питань патентування винаходу та договорів, а також послуги експертизи результату досліджень на предмет комерційного потенціалу. Якщо результат представляє комерційну вигоду, їх завдання ширше – їм потрібно знайти клієнтів чи іншим способом сприяти реалізації результату у співпраці з винахідником. При цьому всі фінансові витрати та ризики такі організації беруть на себе, а доходи від реалізації проекту розподіляються між ними та винахідниками відповідно до укладених між ними контрактів.

Ще однією формою співробітництва бізнесу, держави та університетів у Швеції є центри експертизи, які виступають сполучною ланкою в рамках співпраці кількох дослідницьких груп з університету та кількох партнерів з сектору індустрії. Основне завдання центру експертизи – сприяти проведенню проблемно орієнтованих міждисциплінарних досліджень, а також сприяти тому, щоб нові знання та компетенція перетворилися на нові продукти, процеси та послуги. У 1998 році Урядом Швеції було створено спеціальну програму для підтримки передачі інноваційних технологій компаніям малого бізнесу (TUFF). Ця програма націлена на створення низки заходів, які б сприяли кращому доступу малих підприємств до інноваційних технологій. Серед таких заходів основний акцент робиться на створенні спеціальних організацій – технологічних брокерів. У рамках цієї програми здійснюється навчання та сертифікація брокерів, створення спеціальної інформаційної мережі, тощо.

Франція. Французьке законодавство традиційно приділяє велику увагу захисту авторських прав, слідує цим традиціям і інноваційне законодавство. Документом, покликаним об'єднати всі загальні закони та нормативні акти щодо інновацій та досліджень у Франції, є Дослідницький кодекс (« Code de la recherche »). Наразі робота над цим Кодексом все ще продовжується та залишаються чинними раніше ухвалені в цій сфері нормативно-правові акти. Так, права працівників на створені ними винаходи, як і раніше, регулюються положеннями Кодексу інтелектуальної власності. Ці положення застосовуються до працівників, як державних організацій так і приватних підприємств. Зокрема, передбачено критерії надання прав на винахід залежно від того, у який спосіб було створено такий винахід – чи за прямим завданням роботодавця, чи з використанням коштів роботодавця, тощо.

Для вирішення спорів щодо застосування вищезазначених положень створюється спільна погоджувальна комісія при Національному інституті інтелектуальної власності (INPI). Норми Дослідницького кодексу присвячені правам державних дослідницьких установ на участь у комерційній діяльності. Зокрема, існує група установ зі спеціальним статусом, що надає їм фінансову незалежність, а їх ресурси формуються, в основному, за рахунок прибутку від комерційної діяльності. Інша група не має таких можливостей а їхня участь у комерційній діяльності обмежена певними умовами. Вони повинні дотримуватись і виконувати завдання, визначені у Дослідницькому кодексі, які включають, у тому числі, просування результатів досліджень на ринок.

Освітнім установам у Франції надаються широкі можливості щодо комерційного використання створених ними результатів інноваційної діяльності. Державні дослідні, наукові та технологічні установи, а також ВНЗ можуть надавати послуги, виконувати договори на проведення дослідницьких робіт, використовувати запатентовані винаходи і ліцензії та комерціалізувати продукти своєї діяльності. Крім того, вони мають право на певних умовах передавати права на здійснення такої діяльності приватним компаніям або установам, а також створювати дочірні товариства.

Встановлені правила також дають можливість вченим, які досягли певних результатів у інтелектуальній діяльності, брати участь у впровадженні та комерційному використанні своїх розробок. За загальним правилом працівники державних наукових дослідницьких установ та ЗВО є державними службовцями і відповідно до закону не можуть займатися будь якою приватною діяльністю, що приносить доходи. В той же час, згідно з положеннями Дослідницького кодексу з дозволу державного органу працівники дослідницьких установ можуть брати участь (як засновник або член керівного органу) у створенні підприємства, завданням якого є оцінка дослідницьких робіт, які вони виконували, як державні службовці. Такий працівник може передавати (на обмежений термін) до цього підприємства права на використання результатів інтелектуальної діяльності, отриманих під час роботи в дослідницькій установі. Працівнику дослідницької установи також надано право володіти акціями підприємства, як при його створенні, так і згодом, у межах 49% капіталу та 49% прав голосу, за умови, що за останні п'ять років він, як державний службовець, не здійснював жодних контролюючих функцій у такому підприємстві та не брав участі у присудженні контрактів та договорів, що укладаються між підприємством та державною дослідницькою установою. Крім Дослідницького кодексу у Франції існує ще кілька інших законів та нормативно-правових актів, спрямованих на підтримку інновацій та досліджень.

Насамперед, слід звернути увагу на податкове законодавство. Основним інструментом, спрямованим на заохочення проведення досліджень, є податкове відрахування на дослідження (30% від витрат підприємства на НДДКР у межах 100 мільйонів євро, плюс 5% від витрат понад цю суму). Також передбачено податкові пільги щодо витрат на патенти. Щодо ряду підприємств встановлюється також особливий податковий режим.

Центри для рейтингування дослідницьких інститутів та університетів по рокам 173:

1. CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE – Франція ¹⁷⁴

Французький національний центр наукових досліджень належить до провідних дослідницьких установ світу. Його вчені досліджують живий світ, матерію, Всесвіт і функціонування людських суспільств, щоб відповідати головним викликам сьогодення та завтрашнього дня. CNRS, визнаний на міжнародному рівні за досконалість своїх наукових досліджень, є еталоном у світі досліджень і розробок, а також для широкої громадськості.

Звіт про діяльність CNRS представляє вибірку наукових результатів досліджень, проведених у лабораторіях, найчастіше у співпраці з університетами, дослідницькими організаціями, великими школами, промисловістю чи навіть іноземними дослідницькими установами. Ця брошура також висвітлює стратегію CNRS щодо передачі технологій, партнерства та модернізації її управління.

2. FRAUNHOFER GESELLSCHAFT ZUR FOERDERUNG DER ANGEWANDTEN FORSCHUNG E V – Німеччина ¹⁷⁵

Найбільше в Європі наукове товариство прикладних досліджень, засноване в 1949 році. Найбільший осередок товариства розташований у місті Дрезден. Тут в 11 установах товариства працюють близько 1400 співробітників. Загалом товариство складається з 80 наукових установ, де працюють 15 000 співробітників. Загальний бюджет товариства в 2010 році становить 1,4 мільярди євро.

3. COMMISSARIAT A L'ENERGIE ATOMIQUE – Франція ¹⁷⁶

Є окрема сторінка, присвячена науково-технічному співробітництву. Створення міцної мережі двосторонніх відносин дозволяє CEA, спираючись на відмінні

173 Institutions and University Rankings. (2025). <https://www.scimagoir.com/>

174 Centre national de la recherche scientifique. (2023). <https://www.cnrs.fr/en/cnrs>

175 Fraunhofer-Gesellschaft. (2025). <https://www.fraunhofer.de/en.html>

176 The CEA. (2025). <https://www.cea.fr/>

дослідження, визнаний досвід у галузі ядерної та відновлюваної енергії та значну інфраструктурну базу, розвивати міжнародне співробітництво на високому рівні, залучати дослідників, визнаних у своїх галузях, до позиціонування себе в європейських або міжнародних ініціативах і органах для створення спільних стратегій або інвестувати в дослідницькі інфраструктури наднаціонального масштабу, такі як CERN або ITER.

Крім співпраці між науковими групами, CEA встановлює інституційне партнерство з дослідницькими організаціями, академіями наук і міністерствами, відповідальними за дослідження, інновації, енергетику чи промисловість у багатьох країнах світу.

Нарешті, CEA заохочує відкриття своїх основних дослідницьких інфраструктур. Наприклад, у сфері охорони здоров'я та наук про життя дослідницька платформа NeuroSpin для візуалізації мозку в Сакле є широко відомою на міжнародному рівні. NeuroSpin також є ключовим партнером амбітного франко-німецького проекту Iseult, метою якого є розвиток внеску інтенсивних польових зображень у науки про життя. У ядерній галузі реактор Жюля Горовіца (RJH), який CEA будує в Кадараші, є центром міжнародного консорціуму партнерів, які сприяють його будівництву, братимуть участь в управлінні ним і отримують вигоду від гарантованих прав доступу до його потужностей.

CEA бере участь у розбудові Європейського дослідницького простору. Він присутній і визнаний в рамках європейських ініціатив і органів і бере участь, зокрема, у 8-й рамковій програмі досліджень і розвитку, Horizon 2020. Крім того, CEA є лідером у сфері європейських дослідницьких інфраструктур.

4. EIDGENÖSSISCHE TECHNISCHE HOCHSCHULE ZÜRICH – Швейцарія ¹⁷⁷

Сучасні дослідження часто спираються на інфраструктуру. Технологічні платформи ETH Zurich відповідають найвищим стандартам і забезпечують ефективність і міждисциплінарну співпрацю. Також передбачена закупівля наукового обладнання зовнішній сайт R'Equipcall_made(SNF) також забезпечує фінансування Програми наукового обладнання .

Дослідники, які працюють в ETH Zurich або планують перейти в ETH, мають багато варіантів залучення коштів. Науково -дослідний відділ є вашою першою точкою контакту для національних і міжнародних програм фінансування. Industry Relations підтримує вас інструментами фінансування промислового співробітництва .

¹⁷⁷ Eidgenössische Technische Hochschule Zürich. (2025). <https://ethz.ch/>

ETH Zurich також підтримує низку власних конкурентних інструментів, таких як стипендії ETH , гранти на дослідження ETH , гранти ETH Career Seed Grants, стипендії ETH Doc.Mobility Fellowships та зовнішній сайт Стипендії Бранко Вайсacall_made. Стипендії ETH Pioneer Fellowships дозволяють розробляти інноваційні продукти та послуги .

5. UNIVERSITY OF COPENHAGEN – Данія ^{178, 179}

Діяльність включає:

- Спільні дослідницькі проекти
- Контакти зі студентами
- Найм дослідників
- Замовлення досліджень
- Стратегічне партнерство
- Послуги державного сектора
- Договори про співпрацю

Всередині кожного розділу є інформація про доступні фонди, програми, проекти та інші можливості

6. CONSIGLIO NAZIONALE DELLE RICERCHE – Італія ¹⁸⁰

Національна дослідницька рада (CNR) є державним національним дослідницьким органом з міждисциплінарними навичками, під керівництвом Міністерства університетів і досліджень (MUR). Заснована в 1923 році, її завданням є проведення науково-дослідницьких проектів у основних галузях знань і застосування результатів для розвитку країни, сприяння інноваціям, інтернаціоналізації «дослідницької системи» та сприяння конкурентоспроможності промислової системи.

Діяльність здійснюється завдяки багатим людським ресурсам приблизно 8500 співробітників, які працюють на всій території країни, з яких понад 7000 займаються дослідженнями та допоміжною діяльністю. Наукова мережа складається з 88 науково-дослідних інститутів та семи відділів за макротематичними напрямками. Важливим внеском є співпраця, в тому числі міжнародна, з дослідниками з університетів і компаній.

Крім того, CNR є найбільшою неуніверситетською організацією, яка бере участь у дослідженні докторантів в італійських університетах, з метою сприяння вищій освіті

178 University of Copenhagen. (2025). <https://www.ku.dk/english/>

179 Collaboration and innovation. (2023). <https://collaboration.ku.dk/>

180 National Research Council of Italy. (2023). <https://www.cnr.it/>

молоді через курси, що характеризуються дуже високим науковим профілем, інноваціями та якістю досліджень.

Комунікаційний підрозділ CNR, функціонально пов'язаний з президентством, має завдання задумувати, розвивати та впроваджувати наукові комунікації, розповсюдження та навчальні ініціативи та проекти на національному та міжнародному рівнях, спрямованих на оприлюднення та підвищення діяльності та навичок своєї наукової мережі. Насправді, однією з його інституційних цілей є сприяння інноваційному підходу, спрямованому на представлення прикордонних питань у привабливий та «захоплюючий» спосіб, щоб зробити їх доступними для всіх.

Усвідомлюючи необхідність відкриття діалогу між науковим світом і суспільством, за допомогою Відділу комунікацій CNR протягом багатьох років набув унікального досвіду в плануванні та реалізації з усією науковою мережею Інституту наукових виставок, експонатів та інтерактивних заходів. Інсталяції в різноманітних контекстах і розглядають численні теми, що цікавлять. Інтерактивні наукові виставки, що характеризуються практичним підходом, представляють собою один із найефективніших способів залучити аудиторію будь-якого віку, особливо молодь, до наукових тем, запаливши в них іскру цікавості. Завдяки відкриттю явищ, які ми знаходимо в багатьох аспектах повсякденного життя, громадськість залучається до стимулювання практичної діяльності, часто зустрічаючи головних героїв наукової мережі CNR, з якими вони можуть спілкуватися та обговорювати різні наукові теми.

Крім того, CNR піклується про низку ініціатив, розроблених і реалізованих *ad hoc*, призначених для шкіл усіх рівнів.

Кінцева мета Комунікаційного підрозділу полягає в тому, щоб сприяти розвитку знань шляхом наближення суспільства, і зокрема молодих поколінь, до головних тем науки і техніки.

7. THE CHANCELLOR MASTERS AND SCHOLARS OF THE UNIVERSITY OF OXFORD – Британія ¹⁸¹

Канцелярія Магістрів та Дослідників Оксфордського університету була заснована в 1990 році. Діяльність компанії включає в себе видання та друк книг і брошур. Оксфордський університет (неофіційно Оксфордський університет або просто Оксфорд) — колегіальний дослідницький університет, розташований в Оксфорді, Англія.

181 Office of the Masters and Fellows of the University of Oxford. (2023). <https://www.ox.ac.uk/>

Інтелектуальна власність Оксфорда, включаючи запатентовані технології, програмне забезпечення, дані та ноу-хау, пропонується для комерційного використання за ліцензією Oxford University Innovation¹⁸².

Також є доступ до Стартап інкубатору¹⁸³.

Інкубатор стартапів є безкоштовним і призначений для членів і колишніх членів Оксфордського університету, які бажають розпочати або розвивати підприємства, керовані підприємцями, які не є підрозділами університету.*

Інкубатор працює з 2011 року:

- брав участь у понад 80 стартапах, починаючи від сфери медицини й закінчуючи аналізом даних у соціальних мережах;

- підтримував і працював з ними над розробкою продукту та початковою комерційною тягою;

- підтримав підприємства-інкубатори в залученні понад 70 мільйонів доларів США з низки державних і приватних джерел

8. KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN – Бельгія¹⁸⁴

KU Leuven займається освітою та дослідженнями майже в усіх сферах. Його п'ятнадцять факультетів пропонують заняття та академічні програми для отримання ступенів, тоді як дослідницька діяльність організована відділами та дослідницькими групами. Ці факультети та відділи згруповані в три тематичні групи: гуманітарні та соціальні науки, наука, інженерія та технології (SET) та біомедичні науки. Кожна з цих груп спонсорує власну докторську школу для організації та присудження докторських ступенів.

9. CONSEJO SUPERIOR DE INVESTIGACIONES CIENTIFICAS - Іспанія¹⁸⁵

Вища рада з наукових досліджень (CSIC) є автономним іспанським державним агентством при Міністерстві науки та інновацій, яке розглядається як державна дослідницька організація. Його основна мета полягає в розвитку та сприянні дослідженням на користь науково-технічного прогресу, тому він відкритий для співпраці з іспанськими та іноземними організаціями. Відповідно до класифікації *SIR World Report 2012*, це найбільша державна установа, присвячена дослідженням в Іспанії, ставши дев'ятою у світі в 2012 році, згідно з *SIR World Report 2012: Global*

182 Oxford University Innovation. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/technologies-available/technology-licensing/#current>

183 Startup incubator. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/startupincubator/>

184 Katholieke Universiteit Leuven. (2023). <https://www.kuleuven.be/onderzoek/portaal/#/?hl=en&lang=en>

185 Supreme council of scientific research. (2023). <http://www.csic.es/>

Ranking (підготовлений *SCImago Institutions Rankings*) та 16 у 2017 році та 21 у 2022 році.

Вона є багатодисциплінарною і проводить передові дослідження в усіх наукових областях завдяки своїм 121 інститутам і трьом національним центрам, розподіленим у всіх автономних спільнотах Іспанії, подібно до Французького національного центру наукових досліджень (CNRS). CSIC має 6 відсотків персоналу, присвяченого дослідженням і розробкам в Іспанії (13 330 осіб), що генерує приблизно 20 відсотків національного наукового виробництва. Крім того, вона керує низкою важливих інфраструктур, найповнішою та розгалуженою мережею спеціалізованих бібліотек і має змішані дослідницькі підрозділи. Вона має представництво в Брюсселі.⁵ CSIC нагороджує золотою медаллю CSIC як нагороду для відзначення людей або організацій.

Діяльність CSIC як державного агентства здійснюється за допомогою державного контракту про фінансування строком на чотири роки.

10. DEUTSCHES ZENTRUM FÜR LUFT UND RAUMFAHRT EV – Німеччина^{186, 187, 188}

Німеччина – країна прогресу та інновацій. Екологічний, технологічний, економічний і геополітичний розвиток вимагає постійних і гнучких дій з життєздатними рішеннями для підтримки процвітання та безпеки. Це стосується багатьох сфер життя та економіки, а також і особливо розвитку нових технологій.

Будучи дослідницьким центром аерокосмічної галузі, енергетики та транспорту, а також цифровізації та безпеки, DLR робить значний внесок у це. Він поєднує дослідницькі та інноваційні процеси і таким чином виконує соціально-політичне завдання використання наукових результатів для сталого забезпечення інноваційної сили та конкурентоспроможності економіки на благо суспільства.

Понад 10 000 співробітників з самого початку думають про застосування в дослідженнях. Потреби економіки вже враховуються в процесі планування дослідницьких проектів та дослідницьких інфраструктур. У DLR ми визначаємо майбутні теми на ранній стадії, аналізуємо поточні та майбутні ринки та підтримуємо контакти з бізнесом. Це означає, що ми завжди працюємо в ногу з часом і дивимося в майбутнє.

186 German center for aeronature and space events. (2023). <https://www.dlr.de/de>

187 Innovation and Transfer. (2023). <https://www.dlr.de/de/forschung-und-transfer/innovation-und-transfer>

188 Laboratory. (2023). <https://www.dlrinnovationhub.de/open-dlr-ideaspace/>

DLR зосереджується на ще тіснішому зв'язку досліджень і бізнесу. Це досягається за рахунок сприяння передачі знань і технологій із дослідження в застосування. Співпраця з компаніями є фундаментальною, вірною девізу: «Немає інновацій без ділових партнерів».

Цінні знання надходять в економіку на ранній стадії і можуть бути далі використані та експлуатовані там. Інновації з результатів досліджень DLR виникають лише у співпраці з партнерами з промисловості, які приносять технології та ноу-хау DLR до успіху на ринку.

Є багато можливостей для трансферу технологій і знань, які DLR активно шукає і просуває. До них належать, наприклад, контрактні дослідження, проекти, що фінансуються третіми сторонами, рамкова співпраця, інноваційне партнерство, права інтелектуальної власності та ліцензування, заснування стартапів та підготовка висококваліфікованого персоналу для бізнесу. У понад 180 дослідницьких інфраструктурах DLR, деякі з яких є унікальними в світі, технології тестуються разом з галуззю для створення нових продуктів, процесів і послуг.

Фабрика стартапів. DLR_Startup Factory посилює перехід від науки до економіки та суспільства майбутнього. На стартовому заході 4 травня 2023 року в Берліні були захоплюючі ідеї від експертів прямо на початку сесії на тему «Як створити успішні компанії на основі чудових досліджень?» Десять команд DLR представили свої технології та ідеї стартапів, мережі в спільноті стартапів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ РОЗДІЛУ 4.

1. EU support to cross-border cooperation with neighbouring countries. Valuable support, but implementation started very late and problems with coordination need to be addressed. (2022). <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cross-border-27-2022/en/>
2. Centre national de la recherche scientifique. (2023). <https://www.cnrs.fr/en/cnrs>
3. Collaboration and innovation. (2023). <https://collaboration.ku.dk/>
4. Cross-border cooperation. (2025). <http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/resources/european-programmes/cross-border-cooperation/cross-border-cooperation/>
5. Eidgenössische Technische Hochschule Zürich. (2025). <https://ethz.ch/>
6. Fraunhofer-Gesellschaft. (2025). <https://www.fraunhofer.de/en.html>
7. German center for aeronature and space events. (2023). <https://www.dlr.de/de>

8. Innovation and Transfer. (2023). <https://www.dlr.de/de/forschung-und-transfer/innovation-und-transfer>
9. Institutions and University Rankings. (2025). <https://www.scimagoir.com/>
10. Interreg A - Cross-border cooperation. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en
11. Katholieke Universiteit Leuven. (2023). <https://www.kuleuven.be/onderzoek/portaal/#/?hl=en&lang=en>
12. Koval, I., Turchenko, O., Derkach, E. (). Recent development of cross-border cooperation between Poland and Ukraine in the socio-economic scope. *International Journal of Legal Studies*, No 1 (7), pp. 25-40. <https://ijols.com/resources/html/article/details?id=206476&language=en>
13. Laboratory. (2023). <https://www.dlrinnovationhub.de/open-dlr-ideaspace/>
14. National Research Council of Italy. (2023). <https://www.cnr.it/>
15. Office of the Masters and Fellows of the University of Oxford. (2023). <https://www.ox.ac.uk/>
16. Oxford University Innovation. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/technologies-available/technology-licensing/#current>
17. Prytula, K. (2019). Cross-border cooperation of Ukraine with the EU countries: current challenges and possibilities: monograph. M.I. Dolishniy Institute of Regional Research, Is. 1, 220 P. <https://ird.gov.ua/irdp/p20190002.pdf>
18. Siryk, Z., Popadynets, N., Pityulych, M., Chakii, O., Irtysheva, I., Panukhnyk, O., Hyk, V., Fedotova, Y., Rohozian, Y., Lysyak, N. (2021). Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. *Accounting*, No 7, pp. 781-790. https://www.researchgate.net/publication/349235570_Decentralization_of_local_self-government_under_the_conditions_of_administrative-territorial_reform_in_Ukraine
19. Sokolovskyy, O. (2022). Cross-Border Cooperation within the European Neighborhood and Partnership Instrument “Ukraine-Romania-Moldova”. *Political and Legal Studies*, Vol. 1, Is. 1, pp. 48-60. <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/1/cpls105.pdf>
20. Startup incubator. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/startupincubator/>
21. Supreme council of scientific research. (2023). <http://www.csic.es/>
22. The CEA. (2025). <https://www.cea.fr/>
23. University of Copenhagen. (2025). <https://www.ku.dk/english/>

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ
СОЮЗОМ У КОНТЕКСТІ НАУКОВО-
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.**

5.1. Моніторинг європейських міжнародних конкурсів, грантових програм і проєктів по напрямку транскордонного та міжнародного співробітництва у науковій сфері.

Транскордонне співробітництво. Транскордонне співробітництво є потужним інструментом впливу на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів сусідніх країн. Останні десятиліття продемонстрували, що державні кордони представляють собою не лише обмеження та перепони, але й виконують функцію активу, коли відмінність умов (соціальних, економічних, культурних, політичних тощо) по різні боки кордону можна капіталізувати та використати на користь сталому розвитку територій. Ті громади, які виявилися спроможними «приборкати» прикордонний потенціал, уже перетворилися на центри зростання¹⁸⁹.

Залежно від характеру, обсягу та пріоритетів конкретного проєкту, для реалізації якого здійснюється пошук фінансування, кошти ЄС можуть бути направлені на фінансування проєктів шляхом різних програм та грантів, інформація про які постійно публікується на відповідних сайтах національного та європейського рівнів¹⁹⁰.

Особливу увагу варто приділити науково-технічній діяльності у транскордонному-співробітництву, оскільки відносно невелика кількість транскордонних організацій визначає пріоритетними напрямками своєї співпраці саме взаємодію у науково-технічній чи інноваційній сферах. Разом з тим, реалізація інфраструктурних проєктів, підтримка розвитку туризму тощо, неможлива без трансферу знань на технологій, що і є частиною наукової співпраці. Це необхідно враховувати, коли йтиметься про реалізацію європейських програм та грантів у транскордонній сфері.

INTERREG

Програма фінансування INTERREG за три десятиліття своєї історії стала ключовим інструментом ЄС у посиленні співпраці між регіонами та країнами ЄС. Як частина політики згуртованості ЄС, INTERREG відіграє важливу роль у сприянні регіональному розвитку, згуртованості та зменшенні економічної нерівності. У період 2021-2027 років пріоритетними напрямками проєктів INTERREG визначено вирішення

189 Cross-Border Cooperation - Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2007). https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Cross-Border_Cooperation_web.pdf

190 Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)

поточних викликів, таких як: зміна клімату, цифрова трансформація та соціальна інтеграція.

Починаючи з INTERREG III кожне покоління програми охоплює семирічний діапазон, а кількість програм в рамках INTERREG з кожним разом зростає пропорційно з обсягами фінансування цих програм.

Таблиця 5.1. Еволюція програми INTERREG з початку її заснування

Interreg	Фаза (Роки)	Кількість програм	Обсяг фінансування, млрд. євро
0	1988-1989	14	0,021
I	1990-1993	31	1,082
II	1994-1999	59	3,500
III	2000-2006	79	5,100
IV	2007-2013	92	7,800
V	2014-2020	100	10,100
VI	2021-2027	більше 100	близько 10,000

Джерело: складено авторами на основі: Nardin, L. (2019). *Cohesion Policy in the EU: Mapping Main Features of Interreg*. Social sciences. Economics and Business, Is. 1, 66 P. https://sigarra.up.pt/fcnaup/en/PUB_GERAL.PUB_VIEW?pi_pub_base_id=361495 191
 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/> 192
 Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/> 193

Варто звернути додаткову увагу на два останні покоління програми INTERREG, а саме, на періоди 2014–2020 та 2021–2027. П’яте покоління програми, або INTERREG V, було спрямоване на реалізацію основних цілей Політики згуртованості ЄС. INTERREG V зосереджувалося на просуванні інтелектуального підходу до сталого розвитку, а також більш інклюзивного суспільства. Згідно з даними Європейської комісії, з понад 100 програм співпраці, які були реалізовані в рамках INTERREG V, 60 проєктів мали транскордонний характер, 15 транснаціональних проєктів та 4 програми Interreg VC, які включали в себе Interreg Europe, Interact, Urbact та ESPON.

Наступне, шосте покоління програми, або INTERREG VI, охоплює період 2021–2027, який також передбачає близько 10 мільярдів євро загального обсягу фінансування та знаменує собою ще одну еволюцію INTERREG. Цього разу особлива увага зосереджується на посиленні співпраці на зовнішніх кордонах ЄС з країнами-партнерами. Зокрема, це є пріоритетними напрямками таких програм та інструментів, як

191 Nardin, L. (2019). *Cohesion Policy in the EU: Mapping Main Features of Interreg*. Social sciences. Economics and Business, Is. 1, 66 P. https://sigarra.up.pt/fcnaup/en/PUB_GERAL.PUB_VIEW?pi_pub_base_id=361495

192 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

193 Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/>

Interreg IPA, Interreg NEXT та інтеграції спеціального напрямку для співпраці між найвіддаленішими регіонами ЄС та сусідніми країнами.

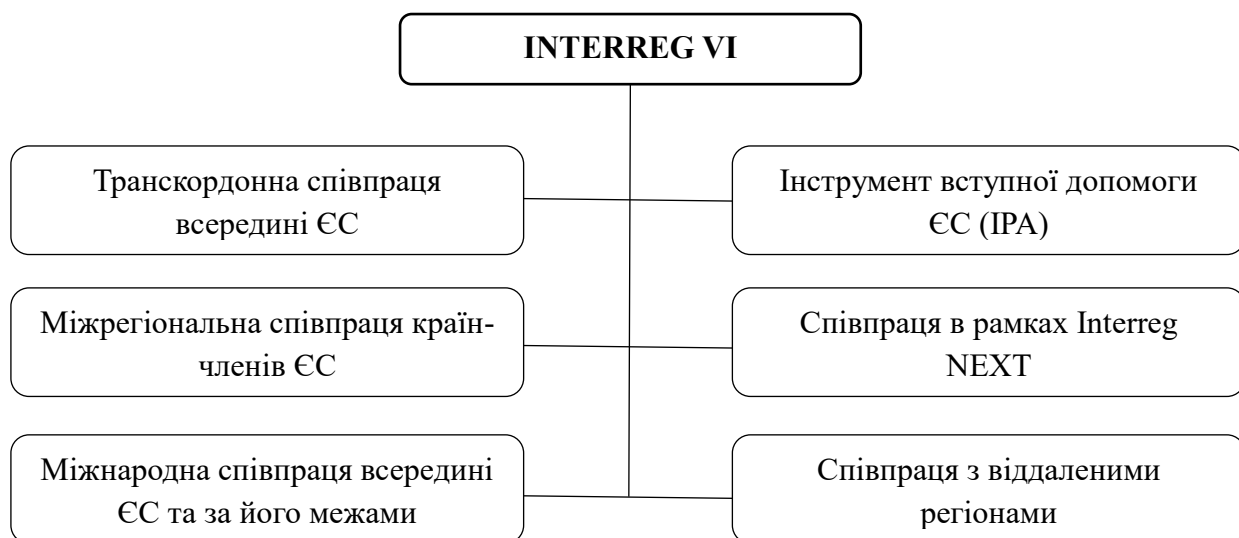

Рис. 5.1. Напрями співпраці в рамках програми Interreg VI

Джерело: *Interreg Program. (2023).* <https://interreg.eu/> 194

Аналізуючи інформацію про актуальні проекти в сфері трансферу технологій та науково-технічної співпраці, які реалізуються в рамках програми Interreg ¹⁹⁵, варто звернути увагу на два проекти: VIADUCT ¹⁹⁶ та CODIL ¹⁹⁷.

VIADUCT (Валоризація державних досліджень для стимулювання передачі та комерціалізації технологій через створення додаткових похідних досліджень) спрямована на забезпечення розвитку технологічних похідних досліджень на основі розумних стратегій спеціалізації шляхом подолання основних перешкод, пов'язаних зі створенням і консолідацією таких досліджень адміністративними інструментами. Проект передбачає розробку схеми міжрегіонального співробітництва, яка складається з провідної європейської Асоціації професіоналів із передачі знань (ASTP) як консультативного партнера, та семи партнерів із семи регіонів у семи країнах Європи

194 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

195 Approved projects. (2025). https://www.interregeurope.eu/search-approved-projects?keywords=&topics%5B2007%5D=2007&topics%5B887%5D=887&sort_by=newest

196 VIADUCT. Valorising public research to drive technology transfer and commercialization through creation of spin-off. (2025). <https://www.interregeurope.eu/viaduct>

197 CODIL. COVID-Disrupted Regional Innovation Ecosystems. (2025). <https://www.interregeurope.eu/codil>

(Іспанія, Румунія, Франція, Литва, Італія, Ірландія, Фінляндія, Нідерланди). Діяльність міжрегіонального обміну та процесу навчання включає міжрегіональні тематичні семінари та навчальні візити, регіональні звіти та міжрегіональний аналіз, а також регіональні зустрічі зацікавлених сторін, що сприятиме вдосконаленню адміністративних інструментів.

CODIL має на меті покращити інструменти регіональної інноваційної політики для кращої підтримки інноваційної моделі роботи команди, учасники якої працюють на значній відстані один від одного. Оскільки природа інновацій фундаментально змінилася, інструменти політики, які підтримують інновації, також повинні змінитися, якщо вони хочуть ефективно підтримувати змінену екосистему інновацій після пандемії COVID. Переважним фактором, що сприяє і робить можливими зміни, є збільшення впровадження нових застосувань цифрових технологій у сам процес інновацій. Учасники проєкту *CODIL* звертають увагу на те, як провідні технології впливають на співпрацю висококваліфікованих працівників, дослідників, науковців. Дослідження демонструють, як підвищення рівня регіональних компетенцій у передових технологіях також може підвищити продуктивність інноваційної діяльності.

Крім цього, в Додатку I наведено перелік програм, які реалізуються в рамках Interreg (2021-2027) та які заявляють наукові дослідження та трансфер технологій пріоритетним напрямом реалізації проєкту¹⁹⁸.

Horizon Europe.

Horizon Europe – рамкова програма ЄС для забезпечення здійснення наукових досліджень та інновацій. Ця програма спрямована на підвищення ефективності в дослідженнях та надає суттєву підтримку провідним дослідникам і інноваторам для забезпечення системних змін у процесі стійкого розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу ЄС. В рамках реалізації програми надаються гранти, відбуваються закупівлі та інші види фінансування дослідницької діяльності. Horizon Europe також забезпечує фінансування ініціатив, спрямованих на розвиток дослідницької інфраструктури та технологічного трансферу в межах ЄС. Нарешті, він підтримує партнерство між державами-членами, промисловістю та іншими зацікавленими сторонами для спільної роботи над дослідженнями та інноваціями¹⁹⁹.

198 Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/>

199 Ricciardiello, L., Leja, M., Ollivier, M. (2021). Horizon Europe, the new programme for research & innovation: Which opportunities for GI research in the years to come? United european gastroenterology journal, No 9, pp. 407-409. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ueg2.12073>

Horizon Europe, як правило, фінансує дослідницькі та інноваційні проекти, спрямовані на вирішення суспільних проблем з акцентом на лідерство в промисловості ЄС, відновлення та зеленого чи цифрового переходу (наприклад, дослідження, пов'язані з розвитком штучного інтелекту, роботи з даними та робототехнікою, батареї, розумні міста, боротьба з раком та рідкісними захворюваннями, вуглецево-нейтральна та циклічна промисловість тощо²⁰⁰.

Регламент Horizon Europe встановлює низку цілей та особливостей щодо використання бюджету, у порівнянні з попереднім поколінням програми Horizon 2020²⁰¹:

- 35% бюджету спрямовано на досягнення кліматичних цілей;
- спостерігається значне збільшення витрат на основні цифрові дослідження та інноваційну діяльність порівняно з Horizon 2020;
- 70% бюджету Європейської ради з інновацій виділяється малим і середнім підприємствам;
- принаймні 3,3% бюджету буде спрямовано на програмну частину, покликану розширити кількість учасників та посилення дослідницької діяльності;
- обсяг інвестицій у дослідження космосу не менший за аналогічний обсяг у програмі «Horizon 2020»;
- залучення промисловості до реалізації заходів має підтримуватися на рівні, не нижчому, ніж було передбачено програмою Horizon 2020;
- бюджет має сприяти досягненню загальних амбіцій щодо надання 7,5% щорічних витрат у рамках МФР на цілі біорізноманіття у 2024 році та 10% річних витрат у рамках МФР на цілі біорізноманіття у 2026 та 2027 роках.

Таким чином, структура бюджету програми Horizon Europe змінюється у порівнянні зі структурою бюджету програми Horizon 2020 (Табл. 5.2).

200 Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)

201 Horizon Europe - the most ambitious EU research & innovation programme ever. (2021). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1f107d76-acbe-11eb-9767-01aa75ed71a1/language-en>

Таблиця 5.2. Структура бюджету програм Horizon 2020 та Horizon Europe

№	Horizon 2020		Horizon Europe	
	Секція програми	Обсяг фінансування, млрд. євро	Секція програми	Обсяг фінансування, млрд. євро
1.	Соціальні виклики	28,7	Глобальні виклики та промислове лідерство	53,5
2.	Розвиток науки	24,3	Розвиток науки	25,0
3.	Промислове лідерство	16,4	Інноваційна Європа	13,6
4.	Європейський Інститут Інновацій та Технологій	2,4	Розширення кількості учасників та посилення дослідницької діяльності	3,4
5.	Євратом (2014-2018)	1,6	Євратом (2021-2025)	1,4
6.	Інші напрями	3,1		
	Всього:	76,5		96,9

Джерело: складено авторами на основі:

Cebolla, R., Navas, C. (2018). Supporting hydrogen technologies deployment in EU regions and Member States: The Smart Specialisation Platform on Energy (S3PEnergy). *International Journal of Hydrogen Energy*, Vol. 44, Is. 35, pp. 19067-19079. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360319918315313?via%3Dihub> 202
 Horizon 2020 structure and budget. (2020). https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/grants/applying-for-funding/find-a-call/h2020-structure-and-budget_en.htm 203

В додатку J наведено статистичну інформацію щодо наймасштабніших проєктів, які були реалізовані в тому числі й в рамках реалізації програми Horizon Europe ²⁰⁴ у 2022 році.

Європейська група територіального співробітництва (EGTC).

Європейська група територіального співробітництва (European Grouping of Territorial Cooperation або EGTC) – це правовий інструмент ЄС, розроблений для полегшення та просування транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва, що дає змогу державам-членам, регіональним/місцевим органам влади, асоціаціям та будь-яким іншим державним органам створювати групи співпраці з правосуб'єктність ²⁰⁵.

Право на членство в EGTC мають:

- країни-члени;
- регіональні або місцеві органи влади;

202 Cebolla, R., Navas, C. (2018). Supporting hydrogen technologies deployment in EU regions and Member States: The Smart Specialisation Platform on Energy (S3PEnergy). *International Journal of Hydrogen Energy*, Vol. 44, Is. 35, pp. 19067-19079.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360319918315313?via%3Dihub>

203 Horizon 2020 structure and budget. (2020). https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/grants/applying-for-funding/find-a-call/h2020-structure-and-budget_en.htm

204 Top funded Innovation Projects in Europe in 2022. (2022). <https://kaila.eu/blog/top-funded-innovation-projects-in-europe-in-2022/>

205 Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)

- асоціації;
- будь-які інші державні органи.

Унікальність EGTC полягає в тому, що цей механізм дає змогу державним органам різних держав-членів об'єднуватися та надавати спільні послуги без укладання попередньої міжнародної угоди, підписаної та ратифікованої національними урядами. Однак, держави-члени повинні дати попередню згоду на участь потенційних організацій у своїх країнах.

Переваги реєстрації EGTC для забезпечення спільної науково-технічної діяльності:

1. Спільне прийняття рішень через кордони підвищує універсальність рішень в сфері транскордонного співробітництва, що мінімізує додаткові витрати національної адаптації;
2. Інструмент EGTC створює додатковий рівень прозорості наукової співпраці. Таким чином, забезпечуючи можливість вирішення місцевих та локальних викликів на більш високому рівні;
3. Маючи учасників з різних держав, EGTC легше брати участь у конкурсах, грантах та тендерах у рамках програм ЄС. Це підвищує можливість отримати фінансування на реалізацію проєктів;
4. Об'єднання зусиль в рамках EGTC може забезпечити більш ефективне використання державних коштів та фондів відповідних програм та конкурсів;
5. Подолання бар'єрів внутрішнього ринку або перешкод регіональному розвитку, зумовлені розташуванням учасників у прикордонних зонах своїх країн.

Science Europe. Science Europe ²⁰⁶ була заснована 21 жовтня 2011 року та є міжнародною некомерційною організацією відповідно до законодавства Бельгії. Офіс організації знаходиться в Брюсселі.

Science Europe об'єднує багатонаціональні ідеї, погляди та досвід своєї унікальної та обраної асамблеї організацій-членів для розвитку стратегічного лідерства в європейській політиці та практиці наукових досліджень та ролі науки в суспільстві. Діяльність Science Europe спрямована на досягнення результатів, яких держави-учасники не зможуть сягнути, працюючи окремо. Таким чином, асоціація відіграє важливу роль у забезпеченні функціонування європейської системи науково-дослідної діяльності та посилення ефективності транскордонного співробітництва.

²⁰⁶ Science Europe. (2025). <https://scienceeurope.org/>

У глобалізованій дослідницькій екосистемі транскордонне співробітництво є ключовим. Разом з тим, транскордонна наукова діяльність приносить також і нові виклики, пов'язані з різноманітністю наукового та правового середовища сусідніх країн. Одним з пріоритетів Science Europe є підтримка розробки вдосконалених механізмів науково-технічної кооперації у сфері транскордонного співробітництва.

Science Europe працює над сприянням транскордонного співробітництва в Європі та за її межами, одночасно зменшуючи адміністративний тягар для дослідників. З офіційного сайту асоціації відомо, що Science Europe утворюють 41 організація з 30 країн Європи (в тому числі й тих, що не входять до складу ЄС), і середньорічний обсяг фінансування діяльності асоціації складає 22,4 млрд. євро. З України до складу Science Europe входить Національний фонд досліджень України²⁰⁷.

Організації-члени Science Europe співпрацюють, щоб розробити нові механізми для розширення та більш ефективної співпраці в межах та за межами європейських кордонів. У цьому контексті Science Europe підтримала 12 своїх членів у розробці Weave, ініціативи для фінансування та підтримки чудових міжнародних дослідницьких проектів. Weave має на меті спростити процедури подання та відбору пропозицій щодо спільних досліджень із залученням дослідників із трьох європейських країн або регіонів за допомогою єдиного оцінювання. Він використовує існуючі національні або регіональні програми фінансування, через які будуть фінансуватися дослідницькі проекти. Він спрямований на те, щоб дослідникам було легше співпрацювати за кордоном. Він також прагне збільшити можливості дослідників вільно визначати склад, фокус і зміст своїх проектів.

У 2022 році асоціація об'єднала зусилля з партнерами в ширшій дослідницькій спільноті та розпочала змістовний діалог із ключовими зацікавленими сторонами на рівні ЄС та на міжнародному рівні з кінцевою метою забезпечення високоякісної науки на благо суспільства²⁰⁸. Крім цього, у 2022 році Science Europe також проливає світло на роль науки у вирішенні суспільних проблем, аналізуючи міждисциплінарні дослідження для переходу на зелені та цифрові технології, а також запустили перспективний план наукової комунікації.

Міжнародне співробітництво. Міжнародне наукове співробітництво є доволі складним і заплутаним процесом, але переваги його варті зусиль. У міжнародній

207 National Research Foundation of Ukraine. (2025). <https://nrfu.org.ua/>

208 Research at the heart of Europe's ambition. (2022). <https://scienceeurope.org/media/51cdd0ew/science-europe-annual-report-2022.pdf>

співпраці науковці різних країн можуть досягти більшого, ніж могли б досягти самостійно. Міжнародне наукове співробітництво має суттєві економічні вигоди. Спільна робота над великими проектами дає змогу обмінюватися ідеями та оптимізувати ресурсне навантаження.

Останніми роками спостерігається зростання кількості грантів на дослідження, доступних для міжнародної співпраці. Це стимулює науковців до співпраці з вченими з інших країн, адже тоді їм буде легше знайти фінансування для своїх досліджень. Наука — це не лише про саме відкриття. Це також про те, щоб поділитися ним з іншими. Міжнародне наукове співробітництво є ключем до того, щоб допомогти нам краще зрозуміти одне одного.

COST

COST (Європейська кооперація в галузі науки і технологій) — фінансова організація для створення дослідницьких мереж ²⁰⁹. Ці мережі пропонують відкритий простір для співпраці між науковцями по всій Європі (і за її межами) і, таким чином, дають поштовх науковому прогресу та інноваціям.

COST працює знизу вгору, це означає, що дослідники можуть створити мережу на основі власних дослідницьких інтересів та ідей — подавши пропозицію на відкритий конкурс COST. Пропозиція може бути в будь-якій галузі науки. Дії COST дуже міждисциплінарні та відкриті. Можна приєднатися до поточних заходів протягом чотирирічного періоду їхнього фінансування. До проєктів COST часто залучають приватний сектор, політичних діячів, а також громадянське суспільство.

COST Actions. COST запрошує європейських дослідників та інноваторів подати проєктні пропозиції, спрямовані на вирішення наукових, технологічних і суспільних проблем. COST об'єднує дослідників та інноваторів для спільної розробки ідей та ініціатив у всіх галузях науки та технологій через співпрацю в Європі та за її межами. COST заохочує та підтримує транс-, мульти- та міждисциплінарні підходи шляхом інтеграції дослідників та інноваторів з різних галузей та організацій, таких як університети, дослідницькі центри чи компанії. COST не фінансує самі дослідження, але підтримує мережеве спілкування через різні заходи, такі як зустрічі, короткострокові наукові місії, навчальні школи та розповсюдження продуктів у рамках COST Actions. Пропозиції повинні відображати основні характеристики дій COST, а саме: передбачати обмін знаннями, створення та застосування, бути орієнтованими на досконалість, бути

209 COST. (2025). <https://www.cost.eu/>

відкритими та орієнтованими на результат, одночасно маючи на меті зміцнення наукової та технологічної основи запропонованої теми.

Наразі активним є період 2024 року. Збір інформації про проєкти триватиме до 23 жовтня 2024 року. Залежно від наявного бюджету буде затверджено до 70 нових проєктів в рамках COST Actions.

COST Innovators Grant. В рамках цього гранту передбачено, що успішні заявки отримають бюджет, який не перевищує 125 000 євро для покриття витрат, необхідних для перетворення результатів дослідження на комерційні, технічні зразки чи інші суспільно корисні результати. Тривалість проєкту в рамках гранту становить один рік після завершення проєкту в рамках COST Action.

Joint Research Centre

Спільний дослідницький центр (JRC) мобілізує свій досвід і мережу експертів, практиків і зацікавлених сторін для підтримки розробок у трьох широких взаємопов'язаних сферах діяльності з трансферу технологій ²¹⁰: розбудова системи трансферу технологій, розробка фінансових інструментів, підтримка інноваційних екосистем та кластерів.

Для того, щоб трансфер технологій здійснювався успішно, необхідно віднайти синергію в цих трьох сферах. Технічна допомога, що надається національним та регіональним органам влади, має такі цілі:

- надавати експертні рішення країнам і регіональним органам влади щодо можливостей трансферу технологій;
- забезпечувати відповідну підтримку та послуги в сфері трансферу технологій в рамках інноваційного циклу відповідно до політики ЄС;
- розширювати обізнаність місцевих та регіональних органів влади щодо процесів трансферу технологій, використовуючи результати успішних проєктів, які фінансуються програмами ЄС.

Для забезпечення виконання своїх функцій JRC співпрацює з іншими провідними партнерськими організаціями, серед яких Європейський інвестиційний банк, Офіс інтелектуальної власності ЄС та мережа трансферу технологій ASTP²¹¹.

Регіональні органи влади відіграють важливу роль у дослідженнях та інноваціях на регіональному та національному рівнях. Трансфер технологій є одним із основних

210 Competence Centre on Technology Transfer. (2025). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/technology-transfer_en

211 We are ASTP. A World of Knowledge Transfer. (2025). <https://www.astp4kt.eu/>

процесів, у якому створюються інновації, оскільки він уособлює трансформацію дослідження в товарний продукт («від лабораторії до ринку»). Діяльність з оперативної підтримки зазвичай націлена та реалізується в кожному конкретному випадку з окремими установами, такими як наукові парки, прискорювачі або кластери, якими керують або підтримують національні чи регіональні органи влади.

Рис 5.2. Схема діяльності Спільного дослідницького центру

Джерело: Competence Centre on Technology Transfer. (2025). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/technology-transfer_en 212

Розбудова системи трансферу технологій стосується підтримки розвитку необхідних технічних компетенцій, людського капіталу та навичок, необхідних для успішної передачі технологій від дослідницької стадії до ринку та/або суспільству. JRC підтримує концептуалізацію та реалізацію такої діяльності шляхом мобілізації місцевих, регіональних, міжнародних зацікавлених сторін, а також зовнішніх консультантів та експертів-практиків.

Розробка фінансових інструментів. З точки зору традиційного ризикового фінансування, сфера трансферу технологій знаходиться на дуже ранній стадії, і пов'язані з ним потенційні інвестиційні цілі вважаються дуже ризикованими. необхідне продумане і зважене втручання державного сектору, щоб протистояти цій неспроможності ринку та

створити адекватну політику, яка базується на глибокому розумінні тонкощів процесу трансферу технологій.

Підтримка інноваційних екосистем та кластерів. За запитом керівних органів JRC також надає політичну та операційну підтримку для структурування та управління науковими та технологічними парками, університетами та офісами трансферу технологій та інкубаторами для стимулювання трансферу технологій на користь регіонального економічного розвитку ²¹³.

URBACT (2021-2027)

Понад 20 років URBACT ²¹⁴ стимулює зміни по всій Європі, забезпечуючи інтегровану та збалансовану трансформацію міських територій. URBACT об'єднує міста, щоб експериментувати з новими ідеями та проектами, втілювати їх у життя, щоб покращувати рівень життя населення та збалансований розвиток територій.

Не лише на території ЄС, а будь-де в світі, міста знаходяться в авангарді найбільших викликів і можливостей сьогодення. Зміна клімату, розрив між поколіннями та цифрові виклики – це лише вершина тієї величезної кількості питань, які визначають рівень функціонування європейських міст. Основний принцип програми URBACT полягає у тому, що саме завдяки обміну досвідом між містами різних країн з'являється можливість широкого використання набутого досвіду сталого розвитку міських територій.

Нині активно реалізується четверта ітерація програми, або URBACT IV (2021-2027). Поточна ітерація програми URBACT інтегрує в свою діяльність наскрізні пріоритети ЄС щодо цифрових, екологічних і гендерно-рівних рішень. Особливість актуального покоління програми полягає в тому, що URBACT IV вперше підтримує міста в країнах, які мають статус кандидата у вступ до ЄС – Албанії, Боснії та Герцеговини, Чорногорії, Північної Македонії та Сербії.

Діяльність Програми співфінансується Інструментом вступної допомоги ЄС (Instrument for Pre-Accession Assistance або IPA), а також країнами-членами та партнерами разом із Європейським фондом регіонального розвитку (ЄФРР) – з бюджетом у 79,7 мільйонів євро. Крім цього, фінансування з IPA з бюджетом 5 мільйонів євро.

213 Reshaping the functional and operational capacity of Sofia Tech Park. (2018). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/report_reshaping_the_functional_and_operational_capacity_of_sofia_tech_park_2018.pdf

214 URBACT helps cities to develop an integrated set of actions for sustainable change. (2025). <https://urbact.eu/>

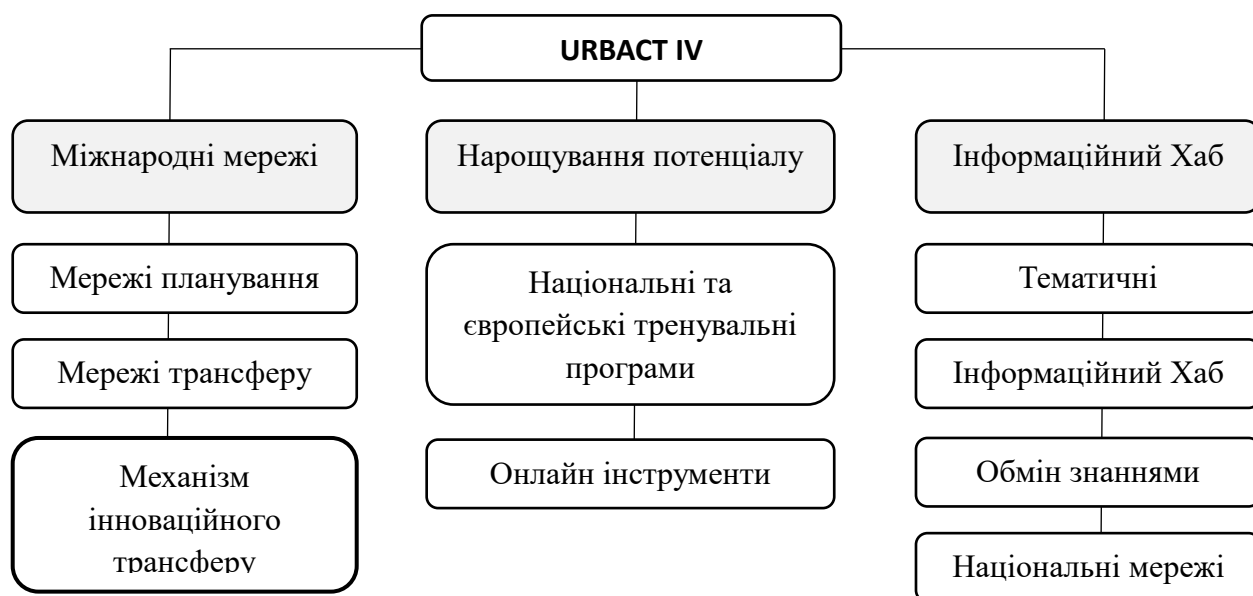

Рис. 5.3. Місце механізму інноваційного трансферу в структурі програми URBACT IV

Джерело: IV Programme Manual Introduction. (2023). <https://urbact.eu/sites/default/files/2023-10/URBACT%20IV%20Programme%20Manual%20November%202023.pdf> 215

Мережі трансферу забезпечують передачу передових практик, які вже показали свою ефективність, між містами, які входять до сфери діяльності Програми. Механізм інноваційного трансферу розроблений для учасників Програми, які розробляють інвестиційні плани на основі проєктів попередніх років (UIA 2014-2020 та/або EUI 2021/27), використовуючи європейське та національне громадське чи приватне фінансування.

Загальні прийнятні витрати на діяльність програми URBACT можна узагальнити таким чином: 66,5% бюджету Програми спрямовано на міжнародний трансфер (тобто на діяльність з обміну та навчання, яка здійснюється містами в рамках мереж URBACT) з додатковими 12,5% від бюджету для здійснення експертного контролю. Ще 21% бюджету виділено на такі заходи Програми, як розбудова потенціалу, трансфер знань та комунікація, підтримка національних пунктів URBACT.

Механізм інноваційного трансферу передбачає передачу інновацій у містах Європи, використовуючи завершені проєкти UIA як приклади передової практики. Міста розробляють надійні інвестиційні плани після отримання глибоких знань про те, як

інноваційний проєкт може працювати в їхньому місті. Також метою програми URBACT є розвиток та оптимізація синергії з Європейською міською ініціативою²¹⁶.

Програма URBACT надає кожному схваленому учаснику додатковий спеціальний бюджет для призначення експертів для підтримки партнерів у здійсненні їхніх транснаціональних заходів як з тематичним змістом, так і з методами обміну та навчання. Середній обсяг фінансування складає 500 000 –850 000 євро.

Ця діяльність базується на успішному досвіді п'яти пілотних національних ініціатив із передачі практик, які фінансуються та реалізуються в Чехії/Словаччині, Естонії, Ірландії, Італії та Словенії з червня 2021 року по грудень 2022 року в рамках URBACT III. Ця національна ініціатива передачі практики (NPTI) мала на меті передачу практики, розробленої містом, яке належить URBACT, містам, які до цієї програми не належать. Оновлена версія ініціатив щодо передачі практики на рівні ЄС із розширеними елементами INTERREG, наприклад, для країн IPA (України та Молдови), також може інтегрувати результати трансферу знань або інструменти, розроблені в рамках Центру знань URBACT.

EUSCP

Європейський проєкт наукового співробітництва (EUSCP)²¹⁷ було розпочато в січні 2020 року, щоб допомогти покращити та поєднати зв'язок між наукою та політикою з метою посилення спроможності Європи краще інформувати та впливати на регуляторні рамки, необхідні для вирішення нових суспільних проблем, що постають перед нашими суспільствами. в цілому.

Створюючи умови, необхідні для інноваційних та міждисциплінарних досліджень, а також пропонуючи творчий та генеративний простір, у якому ідеї та знання у нових тематичних областях у різних наукових та технологічних дисциплінах можуть процвітати та процвітати, EUSCP стане інкубатором для неформальних досліджень, стимулювання ідей і заходів, а також надання нових ідей, прогнозів даних і рішень для дедалі складніших середньо- та довгострокових викликів, з якими стикається Європа, особливо в сферах демографії, великих даних і цифрової трансформації.

59 партнерських і допоміжних організацій EUSCP представляють державні установи, науково-дослідні інститути та неурядові споживчі та екологічні організації. Вони з 26 членів ЄС і 12 країн-учасниць – великих і малих, розташованих на сході і

216 The European Hub for sustainable urban development. (2025). <https://www.urban-initiative.eu/>

217 The European Scientific Collaboration Project. (2025). <https://euscip.org/>

заході, півночі і півдні Європи. В їх число входить і партнер з України. Це Національна академія наук України ²¹⁸.

Проекти EUSCP. Наразі доступна інформація про три проекти EUSCP. Це BigNOMICS, HUMAiNT та DigiTranScope.

BigNOMICS ²¹⁹. Великі дані для прогнозування економічного розвитку. BigNOMICS черпає натхнення з вибухового зростання обсягу інформації, що призвело до ери великих даних. Така лавина даних створила нові можливості для розробки наборів даних, які дозволяють знайти відповіді на актуальні питання економічної політики. Мета bigNOMICS — покращити розуміння економічного та фінансового середовища в двох напрямках: кращі дані та кращі моделі. По-перше, великі дані дають змогу створювати набір швидкоплинних заходів, які дають ранні сигнали про напрямок розвитку економіки. Однак великі дані самі по собі не відразу призводять до кращого економічного розуміння, якщо прийняті статистичні методи не враховують складність таких даних. Отже, другою метою bigNOMICS є прийняття складних статистичних моделей із літератури з машинного навчання та штучного інтелекту для вилучення зв'язків і шаблонів для перетворення даних у політичні ідеї.

HUMAiNT ²²⁰. Людська поведінка та штучний (машинний) інтелект. Метою проекту HUMAiNT є забезпечення міждисциплінарного розуміння впливу систем штучного інтелекту (AI) на поведінку людини. Проект має три основні цілі: просувати наукове розуміння машинного та людського інтелекту; вивчати вплив алгоритмів на поведінку людини, особливо на прийняття рішень, когнітивний і соціально-емоційний розвиток. Дослідження HUMAiNT має три основні характеристики: воно міждисциплінарне, поєднує методології машинного навчання, економіки та когнітивної науки; воно є відтворюваним: створення відкритих публікацій, наборів даних, коду та протоколів досліджень. Така співпраця дозволяє команді працювати з дослідниками з різних установ у всьому світі. Завдяки дослідженням проект сприяє просуванню орієнтованих на цінності та етичних підходів до розробки та застосування систем штучного інтелекту, а також дозволяє команді брати активну участь у глобальних ініціативах щодо штучного інтелекту та прав людини.

218 National Academy of Sciences of Ukraine. (2025). <https://www.nas.gov.ua/>

219 bigNOMICS: Big Data for Forecasting Economic Developments. (2025). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/centre-advanced-studies/bignomics-big-data-forecasting-economic-developments_en

220 The European Scientific Collaboration Project. HUMAiNT. (2025). <https://euscp.org/HUMAiNT.html>

Щоб мати широке розуміння впливу штучного інтелекту на поведінку людини, проект зосереджується на чотирьох різних сценаріях із сильним соціальним впливом, а потім встановлює спільні риси між ними, щоб отримати наукові та політичні висновки.

DigiTranScope ²²¹. Цифрова трансформація (DT) означає глибокі зміни, що відбуваються в економіці та суспільстві в результаті впровадження та інтеграції цифрових технологій у кожен аспект життя людини. Ці зміни впливають як на поведінку окремих осіб та організацій у суспільстві, так і на межі окремих осіб та організацій. Зокрема, процеси обробки даних, за допомогою яких людські дії та соціальні взаємодії дедалі більше перетворюються на фрагменти інформації, зібраної комерційними компаніями, переналаштовують відносини знань і влади між урядами, громадянським суспільством і комерційним сектором.

Проект організований за допомогою серії зустрічей експертів, тематичних досліджень, збору та аналізу первинних даних та експериментів. Завдяки виконанню проекту та взаємодії з генеральними директоратами з політики Європейської комісії проект визначив дані як важливу основу, на якій здійснюється управління цифровою трансформацією. Наприклад, у Повідомленні Комісії щодо штучного інтелекту (ШІ) для Європи, а також у численних національних стратегіях ШІ визнається, що дані та підвищений суверенітет даних є вирішальними у визначенні європейського підходу до розвитку ШІ. Таким чином, одним із ключових викликів для Європи є краще використання власних даних (публічних, комерційних, особистих) для отримання більшої цінності для європейського суспільства.

Erasmus+

«Erasmus+» – це програма ЄС на підтримку освіти, навчання, молоді та спорту на період 2021-2027 років ²²². Програма на 2021-2027 роки приділяє значну увагу соціальним викликам, переходу на зелені та цифрові технології та сприянню участі молоді в суспільному житті. Програма є частиною молодіжної стратегії ЄС на 2019-2027 роки та розвиває європейський вимір у спорті.

Конкретні цілі, які переслідує програма Erasmus+:

- покращити рівень ключових компетенцій і навичок, особливо враховуючи їх актуальність для ринку праці;

221 The European Scientific Collaboration Project. DigiTranScope. (2025). <https://euscip.org/DigiTranScope.html>

222 Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)

- сприяти покращенню якості науково-технічної та інноваційної діяльності, інтернаціоналізації освітніх і навчальних закладів;
- сприяти виникненню та підвищувати обізнаність про європейський простір навчання для доповнення політичних реформ на національному рівні;
- посилити міжнародну взаємодію в сфері освіти та навчання;
- покращити викладання та вивчення мов.

Для підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності програма передбачає утворення партнерства двох основних типів. Перший – це партнерства для співпраці. Їхня основна мета полягає в тому, щоб дати змогу організаціям посилити їхню спроможність працювати спільно на транснаціональному рівні і, таким чином, сприяти інтернаціоналізації їхньої діяльності, їхньому обміну або розвитку нових практик і методів. Другий тип – це малі партнерства, мета яких полягає у залученні малих підприємств та бізнесів до шкільної освіти, освіти дорослих, професійно-технічної освіти та спорту. Порівняно з першим типом, малі партнерства отримують менші суми грантів, мають менший термін дії та передбачають простіші адміністративні вимоги. Зазвичай вони складаються з низових організацій і новачків у програмі, а також менш досвідчених організацій або організацій з меншим організаційним потенціалом.

Програма спрямована на сприяння стратегічній співпраці між ключовими гравцями у сфері вищої освіти та професійно-технічної освіти та навчання, бізнесу та досліджень – «трикутника знань» – для сприяння інноваціям та модернізації систем освіти та навчання з метою зробити їх спроможними визначення та надання правильного набору навичок, знань і компетенцій, щоб відповідати майбутньому попиту на ринку праці в секторах і сферах, які є стратегічними для сталого зростання та конкурентоспроможності Європи.

Програма підтримує перспективні ідеї, які відображають ключові пріоритети ЄС і мають потенціал для інтеграції та покращення систем освіти та навчання, а також мають суттєвий інноваційний вплив на методи та практики, що використовуються в усіх типах навчання та умов активної участі для досягнення соціальної єдності ЄС.

Найбільш масштабні проєкти, які були профінансовані у 2022 році в рамках функціонування цієї програми, наведено в Додатку J.

5.2. Результати щодо ходу та проведення конкурсів наукових проєктів у сфері транскордонного співробітництва.

CRDF Global. Понад 25 років CRDF Global ²²³ розвиває підприємницьку культуру та зміцнює внутрішній потенціал країн для каталізації місцевих інновацій. CRDF Global підтримує технологічні компанії, маючи доступ до найкращих галузевих практик і шляхів до місцевих та міжнародних ринків. Аналізуючи регіональні виклики та обмеження, які перешкоджають інноваціям і розвитку підприємництва, CRDF Global допомагає розробити індивідуальні стратегії зростання для зміцнення інноваційної екосистеми в країні, секторі ринку чи регіоні.

CRDF Global фінансує проєкти, спрямовані на розвиток науки та підприємництва в усьому світі, залучаючи до співпраці спонсорів та партнерів. Можливості співпраці з CRDF Global доступні у формі дослідницьких грантів, стипендій, конкурсів бізнес-планів, технічних тренінгів, модернізації лабораторії та підтримки подорожей для участі в професійних конференціях і заходах.

Поточні можливості та пропозиції зазначено в Додатку К. Можливості співпраці з CRDF Global доступні у формі дослідницьких грантів, стипендій, конкурсів бізнес-планів, технічних тренінгів, модернізації лабораторії та підтримки подорожей для участі в професійних конференціях і заходах. Ми рекомендуємо вам уважно прочитати описи та вимоги до кожної стипендії та можливості фінансування.

Visegrad Fund. Вишеградський фонд щороку виділяє приблизно 10 мільйонів євро на сотні проєктів Вишеградської групи та програм мобільності в Центральній та Східній Європі ²²⁴. Міжнародний Вишеградський фонд підтримує регіональне співробітництво між організаціями громадянського суспільства для розвитку їхніх стосунків, обміну ідеями та сприяння взаєморозумінню. Вишеградський фонд шукає оригінальні підходи, які допомагають регіону прогресувати в семи основних сферах – культура, освіта, інновації, демократичні цінності, державна політика, навколишнє середовище, туризм та соціальний розвиток.

На початку 2022 року команда Міжнародного Вишеградського фонду активно обговорювала зміни та вдосконалення своїх програм і водночас з нетерпінням чекала

223 CRDF Global. (2025). <https://www.crdfglobal.org/>

224 Advancing ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. (2025). <https://www.visegradfund.org/>

першого мирного року після COVID-19, коли з'явиться спроможність відновити прямі контакти з грантоотримувачами, науковцями та митцями ²²⁵.

Російська агресія проти України вплинула на функціонування Фонду як ніщо інше за його 22-річну історію. Фонд опрацював понад 200 пропозицій і підтримав 72 гранти на суму майже 1 мільйон євро. Багато грантових проектів за участю України довелося скорегувати або продовжити, терміни видачі стипендій був перенесений, а українським претендентам на стипендії було надано пріоритет. На офіційному сайті Visegrad Fund у вільному доступі є архів результатів усіх попередніх грантів за період з 2016 по 2023 роки.

Weave – це міжєвропейська ініціатива, утворена за принципом «знизу вгору», розроблена європейськими спонсорами досліджень для підтримки кращих спільних дослідницьких проектів ²²⁶.

Програма Weave спрямована на спрощення процедур подання та відбору пропозицій про спільне дослідження, які залучають дослідників із трьох європейських країн або регіонів. Це робиться шляхом проходження пропозицій єдиною процедурою оцінки. Weave має на меті полегшити міжнародну співпрацю дослідників за допомогою спрощених процесів подання. Дослідники також зможуть співпрацювати зі своїми колегами в країнах, де досі не існує угод про транскордонне фінансування.

Weave базується на процедурі провідного агентства. Донор, який отримує пропозицію (Головне агентство), оцінює її відповідно до своїх внутрішніх правил, встановлених для відповідної національної або регіональної програми. Потім рекомендація щодо фінансування передається іншим донорам (агенціям-партнерам) для затвердження та формування бюджету. Команда дослідників визначає заявника-координатора, який подає спільну пропозицію до відповідної фінансової організації Weave у своїй країні чи регіоні. Потім інші апліканти (співзаявники) повинні подати копію пропозиції до своїх відповідних фінансових агенцій (агенцій-партнерів). Weave використовує існуючі програми фінансування. Дослідницькі проекти фінансуються через національні або регіональні дослідницькі програми, якими керують підписанти Weave. Дослідники фінансуються спонсорами, на підтримку яких вони мають право. Донори надаватимуть фінансування лише в межах своїх національних або регіональних кордонів.

225 2022 ANNUAL REPORT. (2022). <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2023/07/VF-annual-report-2022-DIGI-pages.pdf>

226 Funding excellent research projects across borders. (2025). <https://weave-research.net/>

Не всі конфігурації для співпраці будуть доступні в Weave одразу після запуску. Підписанти розпочнуть із фінансування проєктів з іншими підписантами, з якими вони мають постійні угоди. Weave буде розгортатися поступово. Співпраця буде дозволена між обраними партнерами та буде поступово розширюватися.

5.3. Результати виконання завдань у сфері науково-технічної кооперації в рамках міжнародного і транскордонного співробітництва України

Програми транскордонного співробітництва для громад у 2023 р. Одним із основних пріоритетів є інтеграція України до Європейського дослідницького простору. Цьому сприяє двостороння міжнародна співпраця з країнами-членами ЄС, з країнами східного партнерства, участь у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», а також кооперація з країнами-сусідами в межах проєктів та ініціатив транскордонного співробітництва.

Українські установи, організації з кожним роком беруть все активнішу участь у програмі «Горизонт 2020». Починаючи з 2014 року і дотепер (станом на середину 2023 року) українські учасники отримали понад 200 грантів на суму 33 млн. євро.

Вітчизняні університети та наукові установи беруть активну участь у двосторонньому науково-технічному співробітництві в межах міжурядових угод. Так, з 2019 року українські вчені виконують більше 220 білатеральних проєктів спільно з науковцями з різних країн: більша половина – це члени ЄС, а також Індія, Китай, США, Корея та ін. Порівняно з минулими роками, кількість двосторонніх проєктів зросла майже на чверть.

Також Україна бере асоційовану участь у Програмі наукових досліджень та навчання «Євратом», Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «EUREKA», програмі НАТО «Наука заради миру» тощо. Українські дослідницькі організації і університети співпрацюють з міжнародними організаціями та фондами, серед яких Європейська організація з ядерних досліджень (ЦЕРН), Український науково-технологічний центр (УНТЦ), Науковий комітет з антарктичних досліджень (СКАР) тощо ²²⁷.

Транскордонне співробітництво – один із інструментів майбутнього розвитку громад нашої держави. У Державній програмі розвитку транскордонного

227 International scientific projects. (2022). <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti>

співробітництва на 2021-2027 рр. вказано ²²⁸, що розвиток транскордонного співробітництва є важливим об'єктом сучасної регіональної політики та пріоритетом політики сусідства Європейського Союзу і є ефективним інструментом досягнення Цілей сталого розвитку, зазначених в Указі Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 ²²⁹, зокрема в контексті розв'язання екологічних проблем, пов'язаних з погіршенням екологічної ситуації регіонів України.

Під час війни громадам необхідно знаходити партнерів, з яким можна подавати спільні заявки для участі в транскордонних програмах, розширювати міжнародну співпрацю та залучати додаткові ресурси для реалізації масштабних проєктів.

Наводиться перелік основних програм та проєктів транскордонного співробітництва, які наразі є активними і в яких може брати участь Україна ²³⁰:

Програма Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027 ²³¹

Географія:

Польща: воєводства Підляське, Люблінське, Підкарпатське, частина Мазовецького;

Україна: Волинська, Львівська, Закарпатська, Рівненська, Тернопільська та Івано-Франківська області.

Бюджет програми: 187,4 млн євро.

Пріоритети програми:

Довкілля:

Ціль 1: Сприяння адаптації до зміни клімату, запобіганням ризикам та підвищенню стійкості до стихійних лих і катастроф з урахуванням екосистемних підходів.

Ціль 2: Сприяння доступу до води та сталого управління водними ресурсами.

Ціль 3: Посилення захисту та збереження природи, біорізноманіття зеленої інфраструктури, у тому числі на міських територіях, та зменшення всіх форм забруднення.

Здоров'я:

228 On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

229 On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

230 Cross-border cooperation programs for communities. (2023). <https://decentralization.gov.ua/news/16625>

231 Interreg NEXT Poland-Ukraine 2021-2027 Program. (2023). <https://www.pbu2020.eu/ua>

Ціль: Забезпечення рівного доступу до медичної допомоги та сприяння стійкості систем охорони здоров'я, включаючи первинну медичну допомогу, та сприяння переходу від інституційної допомоги до сімейної медицини та допомоги на рівні громад.

Туризм:

Ціль: Підвищення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інклюзії та соціальних інновацій.

Співпраця:

Ціль 1: Підвищення ефективності державного управління шляхом сприяння правовому та адміністративному співробітництву та співпраці між громадянами, суб'єктами громадянського суспільства та установами, зокрема з метою усунення правових та інших перешкод у прикордонних регіонах.

Ціль 2: Створення взаємної довіри шляхом підтримки заходів, що сприяють взаємодії між людьми.

Кордони:

Ціль: Безпечніша та краще захищена Європа

Програма Interreg VI-A NEXT Угорщина Словаччина Румунія Україна 2021-2027 ²³²

Географія:

Угорщина: Саболч-Сатмар-Берег, Боршод-Абауй-Земплен.

Словаччина: Кошицький край, Прешовський край.

Румунія: Марамуреш, Сату-Маре, Сучава.

Україна: Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області.

Бюджет програми: 66 млн євро.

Пріоритети програми:

Стійкий «зелений» прикордонний регіон:

—сприяння адаптації до кліматичних змін, запобіганню ризику стихійних лих, стійкості, з урахуванням екосистемних підходів;

—оптимізація захисту та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури, включно з міськими територіями, й зменшення всіх форм забруднення.

Здоровий прикордонний регіон:

²³² Interreg VI-A NEXT program Hungary Slovakia Romania Ukraine 2021-2027. (2023). <https://huskroua-cbc.eu/>

–забезпечення рівного доступу до охорони здоров'я й розвиток стійкості систем охорони здоров'я (включно із первинною медичною допомогою та підтримкою переходу від інституційної до сімейних форм догляду та догляду на рівні громад);

–підвищення ролі культури та стійкого туризму в економічному розвитку, соціальній інклюзії та соціальних інноваціях.

Взаємодіючий прикордонний регіон:

–підвищення ефективності державного та регіонального управління шляхом сприяння правовій та адміністративній співпраці та співпраці між громадянами, представниками та установами громадянського суспільства, зокрема з перспективою усунення правових та інших перешкод у прикордонних регіонах.

Програма Interreg NEXT Румунія-Україна ²³³

Географія:

Румунія: Марамуреш, Сату-Маре, Ботошань, Сучава, Тулча.

Україна: Одеська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області.

Бюджет програми: 54 млн євро.

Пріоритети програми:

Орієнтація на транскордонне середовище:

–просування адаптації до зміни клімату та запобігання ризикам катастроф і стійкості, беручи до уваги підходи, засновані на екосистемах;

–підвищення захисту та збереження біорізноманіття природи та зеленої інфраструктури, у тому числі в міських зонах, та зменшення всіх форм забруднення.

Соціальний транскордонний розвиток:

–покращення рівного доступу до інклюзивних та якісних послуг в освіті, підготовці та навчанні впродовж життя шляхом розвитку доступної інфраструктури, у тому числі шляхом стимулювання заохочення до дистанційної та онлайн-освіти;

–забезпечення рівного доступу до медичної допомоги та сприяння доступності систем охорони здоров'я, включаючи первинну медичну допомогу, а також сприяння переходу від інституційної допомоги до сімейної та громадської допомоги;

–посилення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальному залученні та соціальних інноваціях.

Прикордонне співробітництво: безпечніша та захищена Європа.

233 Interreg NEXT Romania-Ukraine Program. (2023). <https://ro-ua.net/ua/>

Дунайська транснаціональна програма 2021-2027 ²³⁴

Географія:

Україна: Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська та Одеська області.

Австрія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Німеччина, Угорщина, Молдова, Чорногорія, Румунія, Сербія, Словенія, Словаччина.

Бюджет програми: 215 млн євро.

Пріоритети програми:

Розумний Дунайський регіон:

- посилення інновацій та передових технологій у Дунайському регіоні;
- розвиток навичок смарт-спеціалізації, промислового переходу та підприємництва.

Зелений та низьковуглецевий Дунайський регіон:

- сприяння відновлюваній енергетиці;
- сприяння адаптації до змін клімату та ліквідації наслідків стихійних лих;
- покращення управління водою та опадами;
- захист збереження біорізноманіття в екологічних коридорах і екорегіонах.

Соціальний Дунайський регіон:

- доступні, інклюзивні та ефективні ринки праці;
- доступні та інклюзивні якісні послуги в освіті, навчанні та впродовж життя;
- соціально-економічний розвиток через спадщину, культуру та туризм.

Покращення територіального та макрорегіонального управління в Дунайському регіоні: збільшення інституційного потенціалу для територіального та макрорегіонального управління.

В рамках всіх вищеперерахованих програм та ініціатив відбувається постійний обмін науково-технічною інформацією, проводиться дослідницька діяльність, формується інноваційна основа подальшого розвитку всебічної кооперації України та ЄС та входження держави до Європейського дослідницького простору.

Виконані роботи в рамках транскордонної співпраці. Важливим напрямом транскордонного співробітництва є активізація участі України в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та ініціативи створення нової макрорегіональної Стратегії Європейського Союзу для Карпатського регіону, програм підтримки, які діють та будуть діяти в їх рамках.

234 Danube Transnational Programme 2021-2027. (2023). <https://www.interreg-danube.eu/>

Виконання робіт в рамках транскордонної співпраці України та європейських країн сприятиме²³⁵:

- забезпеченню розвитку прикордонної інфраструктури, зокрема транспортної, відповідно до стандартів Європейського Союзу, удосконаленню функціонування пунктів пропуску через державний кордон;

- зниженню рівня безробіття населення у прикордонних регіонах України;

- створенню нових робочих місць у традиційних та перспективних видах діяльності в прикордонних регіонах України;

- забезпеченню розвитку малого та середнього підприємництва в прикордонних регіонах України;

- збільшенню обсягу експорту та імпорту товарів та послуг прикордонних регіонів України;

- збільшенню площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду прикордонних регіонів і забезпеченню координації заходів з управління транскордонними природоохоронними територіями;

- збільшенню лісистості території прикордонних регіонів України;

- створенню об'єднань єврорегіонального співробітництва, забезпеченню функціонування інших наявних форм та органів транскордонного співробітництва, у тому числі єврорегіонів;

- створенню міжурядових рад, комісій, робочих груп з питань транскордонного співробітництва, зокрема з країнами Чорноморського регіону тощо.

Деякі проекти, завершені станом на 1 січня 2023 р. або які ще виконуються у 2023 р., наведено в Додатку L.

Заходи по транскордонному співробітництву ДНУ «УкрІНТЕІ».

ДНУ «УкрІНТЕІ» як учасник:

- 19-21/02/2023 - Всесвітній конгрес імені Миколи Коперника (Торунь, Польща). Мета - представлення стану досліджень життя і діяльності великого вченого і астронома, а також його впливу на розвиток науки, культури і мистецтва, а також розбудова міжнародного співробітництва у сфері відкритої науки та доступної освіти;

- 19/09/2023 - Міжнародна конференція «ІКТ в освіті, дослідженнях та індустріальних застосуваннях (ICTERI 2023)». Мета - презентація власного досвіду

235 On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

цифрової трансформації, що змінила світ, суспільство та економіку, науковий та освітній процеси, на глобальному рівні;

–26-27/10/2023 - II Міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні 2023» (OSICU2023). Мета - ошук шляхів вирішення нагальних проблем безперебійного доступу до науково-дослідницької інфраструктури, вільного доступу до результатів наукової діяльності, необхідності реформування системи оцінки наукових досліджень та пришвидшення інтеграції української науки до Європейського дослідницького простору шляхом узгодження політик Європейського Союзу у сфері відкритої науки та форматів обміну даними.

А також:

Участь у цифровій платформі «Міст інновацій Україна – Північний Рейн-Вестфалія», створеної за ініціативи Міністерства науки Північного Рейну-Вестфалії (Німеччина). Мета - дати можливість українським дослідникам та науковцям продовжити свою наукову діяльність у Німеччині на базі провідних університетів, наукових інститутів, університетських клінік; ініціатива дозволяє українським вченим відкрити для себе нові професійні перспективи.

ДНУ «УкрІНТЕІ» як організатор:

–04-20/04/2023 – цикл круглих столів ««Відновлення та модернізація України у повоєнний та післявоєнний час». Мета - презентація свого бачення за напрямками відновлення України повоєнного та післявоєнного періоду за допомогою кращого світового досвіду та у результаті міжнародної та транскордонної співпраці;

–14/06/2023 – круглий стіл «Використання штучного інтелекту в освіті: CHATGPT і більше». Мета - визначення перспективних підходів до освітніх застосувань та експертне обговорення потенційних проблем етичного та безпечного використання різних моделей ШІ; обмін міжнародним досвідом;

–13/06/2023 - відкритий семінар «Нормативно-правове забезпечення науково-технічної діяльності країн ЄС у сфері транскордонного співробітництва»;

–24/10-28/11/2023 – курс вебінарів з підвищення кваліфікації ««Інновації як нові перспективи сталого розвитку економіки держави». Мета - Надання теоретичних знань у сфері інноваційної діяльності та трансферу технологій з урахуванням національної стратегічної ініціативи. Залучення до екосистеми партнерів якомога більшої кількості українських та зарубіжних вчених – розробників і потенційних споживачів інновацій – до процесу впровадження технологічних проєктів (наукової продукції) на українських та

зарубіжних технологічних ринках. Презентація грантових та стипендіальних програм Європейського Союзу в рамках міжнародного співробітництва. Практика представлення інновацій на технологічних ринках;

–10/10/2023 - відкритий науково-практичний семінар «Офіс підтримки вченого: реалізація проєктів з популяризації науки»;

–21/11/2023 - XI Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «НАУКОВА МОЛОДЬ – 2023». Мета – дослідження наступних питань: Сучасний стан і перспективи використання цифрових технологій в освіті та інших галузях; актуальні проблеми соціальної та політичної психології; освітній процес в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи вирішення; сучасні проблеми в галузі енергетики; інтеграції молодих вчених у міжнародний науковий простір: досвід та перспективи;

–01/11-13/12/2023 - I онлайн школа «Цифрові технології в наукових дослідженнях». Мета - підвищення рівня цифрової компетентності наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів і докторантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ РОЗДІЛУ 5.

1. 2022 ANNUAL REPORT. (2022). <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2023/07/VF-annual-report-2022-DIGI-pages.pdf>
2. Advancing ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. (2025). <https://www.visegradfund.org/>
3. Approved projects. (2025). https://www.interregeurope.eu/search-approved-projects?keywords=&topics%5B2007%5D=2007&topics%5B887%5D=887&sort_by=newest
4. bigNOMICS: Big Data for Forecasting Economic Developments. (2025). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/centre-advanced-studies/bignomics-big-data-forecasting-economic-developments_en
5. Cebolla, R., Navas, C. (2018). Supporting hydrogen technologies deployment in EU regions and Member States: The Smart Specialisation Platform on Energy (S3PEnergy). International Journal of Hydrogen Energy, Vol. 44, Is. 35, pp. 19067-19079. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360319918315313?via%3Dihub>
6. CODIL. COVID-Disrupted Regional Innovation Ecosystems. (2025). <https://www.interregeurope.eu/codil>

7. Competence Centre on Technology Transfer. (2025). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/technology-transfer_en
8. COST. (2025). <https://www.cost.eu/>
9. CRDF Global. (2025). <https://www.crdglobal.org/>
10. Cross-Border Cooperation - Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2007). https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Cross-Border_Cooperation_web.pdf
11. Cross-border cooperation programs for communities. (2023). <https://decentralization.gov.ua/news/16625>
12. Danube Transnational Programme 2021-2027. (2023). <https://www.interreg-danube.eu/>
13. Funding excellent research projects across borders. (2025). <https://weave-research.net/>
14. Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)
15. Horizon 2020 structure and budget. (2020). https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/grants/applying-for-funding/find-a-call/h2020-structure-and-budget_en.htm
16. Horizon Europe - the most ambitious EU research & innovation programme ever. (2021). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1f107d76-acbe-11eb-9767-01aa75ed71a1/language-en>
17. Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/>
18. International scientific projects. (2022). <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti>
19. Interreg NEXT Poland-Ukraine 2021-2027 Program. (2023). <https://www.pbu2020.eu/ua>
20. Interreg NEXT Romania-Ukraine Program. (2023). <https://ro-ua.net/ua/>
21. Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>
22. Interreg VI-A NEXT program Hungary Slovakia Romania Ukraine 2021-2027. (2023). <https://huskroua-cbc.eu/>
23. IV Programme Manual Introduction. (2023). <https://urbact.eu/sites/default/files/2023-10/URBACT%20IV%20Programme%20Manual%20November%202023.pdf>

24. Nardin, L. (2019). Cohesion Policy in the EU: Mapping Main Features of Interreg. Social sciences. Economics and Business, Is. 1, 66 P. https://sigarra.up.pt/fcnaup/en/PUB_GERAL.PUB_VIEW?pi_pub_base_id=361495
25. National Academy of Sciences of Ukraine. (2025). <https://www.nas.gov.ua/>
26. National Research Foundation of Ukraine. (2025). <https://nrfu.org.ua/>
27. On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>
28. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
29. Research at the heart of Europe's ambition. (2022). <https://scienceeurope.org/media/51cdd0ew/science-europe-annual-report-2022.pdf>
30. Reshaping the functional and operational capacity of Sofia Tech Park. (2018). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/report_reshaping_the_functional_and_operational_capacity_of_sofia_tech_park_2018.pdf
31. Ricciardiello, L., Leja, M., Ollivier, M. (2021). Horizon Europe, the new programme for research & innovation: Which opportunities for GI research in the years to come? United european gastroenterology journal, No 9, pp. 407-409. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ueg2.12073>
32. Science Europe. (2025). <https://scienceeurope.org/>
33. The European Hub for sustainable urban development. (2025). <https://www.urban-initiative.eu/>
34. The European Scientific Collaboration Project. DigiTranScope. (2025). <https://euscp.org/DigiTranScope.html>
35. The European Scientific Collaboration Project. HUMAiNT. (2025). <https://euscp.org/HUMAiNT.html>
36. Top funded Innovation Projects in Europe in 2022. (2022). <https://kaila.eu/blog/top-funded-innovation-projects-in-europe-in-2022/>
37. URBACT helps cities to develop an integrated set of actions for sustainable change. (2025). <https://urbact.eu/>
38. VIADUCT. Valorising public research to drive technology transfer and commercialization through creation of spin-off. (2025). <https://www.interregeurope.eu/viaduct>
39. We are ASTP. A World of Knowledge Transfer. (2025). <https://www.astp4kt.eu/>

ВИСНОВКИ

ТКС є ключовим елементом європейської політики сусідства, яка охоплює ряд країн, що розташовані вздовж зовнішнього кордону ЄС. На період 2014-2020 рр. Європейська Комісія розробила понад 15 спільних науково-технічних програм із сусідніми країнами. Із загальним вкладом ЄС майже 1 млрд. євро ці програми призначені для користі як держав-членів, так і сусідніх країн, з якими вони мають прямий сухопутний або морський кордон.

У ході дослідження було визначено, що керуючі органи та установи Союзу ефективно використовували механізми моніторингу та оцінки реального стану у сфері ТКС; набутий досвід був використаний у ході розробки Стратегічного плану на 2021-2027 рр. Виявлено, що основні програми орієнтовані на відповідні потреби, але їхня взаємодоповнюваність з іншими програмами, що фінансуються ЄС, недостатня, і участь представництв Союзу в сусідніх країнах може бути покращена. Однак мають місце винятки, результати яких є ефективні та перспективні для подальшого швидкого розвитку.

ТКС з сусідніми країнами чекає на непросте майбутнє: у рамках більш широкої відповіді на вторгнення Росії в Україну Європейська Комісія призупинила дію угод про фінансування програм з Росією та Білоруссю. Вторгнення також поставило під серйозні сумніви половину програм, запропонованих на період фінансування на період 2021-2027 рр. На півдні програма басейну Середземного моря продовжує служити форумом для діалогу та співробітництва між країнами-учасницями. Однак кількість спільних проєктів залишається низькою, навіть якщо саме існування таких спільних проєктів можна вважати успіхом.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок: форма міжнародного співробітництва у вигляді ТКС в рамках кооперації окремих ТКР, незважаючи на ряд недоліків та слабких місць, є одним із найбільш ефективних та результативних інструментів взаємного розвитку прикордонних територій з метою підвищення соціального, економічного, освітнього, науково-технічного рівня окремих країн-членів ЄС, а також держав, що не є його членами.

Державне фінансування досліджень науково-технічної діяльності потребує збільшення, щоб забезпечити безперервність збільшення інвестицій у дослідження, навіть у кризові періоди. Країни Європейського Союзу прагнуть досягти рівня фінансування науки, що становить 3% ВВП (деякі країни вже перевищують цей рівень)

з метою прискорення інноваційного розвитку економіки. Проте в Україні цей показник постійно знижується і на даний момент становить лише 0,2% ВВП.

Єдина концепція розвитку науково-технічної діяльності повинна базуватися на проведенні належних інституційних перетворень та використанні комплексу економічних стимулів для всіх учасників науково-технічної діяльності. Серед пріоритетів розвитку науково-технічної діяльності можна виділити: запобігання уведенню застарілих та неефективних технологій; сприяння застосуванню передових та високоефективних технологій, розвиток наукового потенціалу та кадрового забезпечення; створення сприятливих умов для розширення та збільшення кількості інноваційних структур, таких як технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інноваційні центри та інноваційні біржові ринки. Таким чином, дослідивши нормативно-правове регулювання науково-технічної діяльності в ЄС в сфері транскордонного співробітництва, узагальнити висновки можна наступним чином:

- Унікальний «тестовий полігон»; єврорегіони – це території, які мають однакові або дуже схожі природні характеристики, але один природний регіон знаходиться під управлінням різними країнами, які повинні співпрацювати для підвищення ефективності економічної діяльності в межах регіону;
- Недостатня кількість наукових досліджень і публікацій стосовно транскордонного співробітництва, а особливо науково-технічної діяльності в цій сфері; На міжнародному рівні існують рамкові конвенції, які досить загальними фразами регулюють транскордонну співпрацю. Їхній зміст фактично зводиться до того, що учасники транскордонної співпраці під час реалізації такої співпраці мають право діяти в межах своїх повноважень.
- Подвійне значення науково-технічної діяльності в системі розвитку транскордонного співробітництва. Коли йдеться про транскордонну діяльність, дослідники в першу чергу звертають увагу на трудову міграцію, транспорт, екологічні питання природного регіону, які вирішуються спільно усіма країнами, які до нього входять, освіту, економічні зв'язки – обмін товарами, послугами тощо. А безпосередньо розвиток науково-технічної, інноваційної діяльності залишається ніби за рамками, в компетенції національних органів, або прямих міжнародних зв'язків в обхід єврорегіонів. Водночас, усі вищеперераховані напрями (міграція, транспорт, товари і послуги, освіта, а головне - екологія) неможливі без науково-технічної діяльності, наукових досліджень і розробок. В кожному проекті так чи інакше присутня наукова складова.

Правові та адміністративні проблеми, пов'язані з оподаткуванням, соціальним забезпеченням, доступом до роботи, визнанням кваліфікацій і доступом до охорони здоров'я, очолюють список основних перешкод, з якими стикаються громадяни ЄС. Крім того, відсутність або зменшення кількості програм транскордонного співробітництва ЄС повинні зосереджуватися головним чином на зменшенні перешкод на кордоні.

Проте, цілком зрозуміло, що програми INTERREG не можуть самостійно вирішити всі згадані вище перешкоди на кордоні ЄС. Дійсно, пом'якшення більшості правових та адміністративних типів перешкод вимагає спільного втручання між усіма територіальними адміністративними рівнями. Крім того, покращення транскордонних фізичних зв'язків вимагає відповідних фінансових можливостей, що не завжди стосується вищезгаданих програм. Таким чином, поряд зі стратегічним зрушенням у бік зменшення постійних бар'єрів, програми транскордонного співробітництва потребують додаткової уваги з боку органів влади та наукової спільноти.

З боку національних органів влади та наукової спільноти є гостра потреба у більшій зацікавленості саме в розвитку науково-технічної діяльності, як безпосереднього предмета взаємодії євро регіонів, а не інструменту вирішення питань в інших сферах.

У цьому процесі держави-члени та регіони відіграють ключову роль. Вони повинні діяти у сферах, де мають компетенцію, щоб запобігти появі перешкод і вирішити існуючі. Їм необхідно серйозно розглянути питання більшої координації, зокрема під час впровадження законодавства ЄС, більшого взаємного визнання та тіснішої взаємодії з кожним сусідом. Прикордонні регіони можуть значно підвищити свій внесок у соціально-економічний добробут громадян ЄС, ставши при цьому живими лабораторіями європейської інтеграції на користь європейських територій та їхніх мешканців.

Транскордонне співробітництво в Європі в цілому можна визначити як партнерство з метою покращення добросусідських відносин між місцевими та регіональними зацікавленими сторонами, поділеними національними кордонами. Воно орієнтовано переважно на економічні, політологічні, історичні, соціальні питання, а також питання міжнародних відносин та державного управління. Транскордонне співробітництво стало масовим явищем завдяки зусиллям Ради Європи та фінансовій підтримці з бюджету Європейського Союзу за програмою Інтеррег. Проекти транскордонної кооперації в Європі приймають різні форми і масштаби.

Таким чином, діяльність прикордонних регіонів України базується на основних законах, європейських конвенціях, хартіях, ратифікованих Україною, дво- та багатосторонніх угодах, підписаних між Україною та державами-членами ЄС.

Розглянувши їх мету та зміст, можна констатувати, що чинна законодавча база забезпечує можливість використання потенціалу транскордонного співробітництва для вирішення основоположних проблем прикордонних регіонів України. Проте необхідно зазначити, що існуючі законодавчі акти України, що забезпечують транскордонне співробітництво, потребують адаптації їх до стандартів Європейського Союзу та Ради Європи, включаючи подальше нормативно-правове врегулювання повноважень місцевих органів влади і надання їм більшої самостійності у вирішенні спільних з прикордонними регіонами країн-членів ЄС питань стосовно транскордонного співробітництва.

Приєднання до європейських законодавчих актів у сфері транскордонного співробітництва розширює його правове поле, дає можливість передбачити нормами законодавства України встановлення відповідальності регіональних органів влади за спільно прийняті рішення, здійснення контролю за виконанням заходів, що випливають з угод про транскордонне співробітництво, а також поширює правові норми Європейської конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями на транскордонне співробітництво. Незважаючи на значну кількість нормативно-правових документів, які регламентують міжрегіональну співпрацю, в Україні відсутня єдина науково обґрунтована концепція транскордонного співробітництва, яка б пропонувала методологічні підходи до розвитку процесів з урахуванням не лише окремого регіону, а й загальнонаціональних інтересів. Все це зумовлює необхідність розроблення такої концепції, яка б базувалась на відповідних регіональних стратегіях розвитку, враховувала б як загальноєвропейські, так і національні пріоритети. Тому важливим є проведення реформ у різних сферах з метою наближення їх до європейських стандартів, не менш важливим є і реформування науково-технічної та культурно-освітньої сфер. Інститут транскордонного співробітництва як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному і локальному рівнях може бути одним із таких дієвих механізмів цієї трансформації.

Ініціатива INTERREG стала провідним напрямом налагодження процесів співпраці, посилення зв'язків між територіями, становлення довіри та пошуку інноваційних рішень для вирішення спільних проблем на регіональному рівні. За три десятиліття обсяги фінансування проєктів в рамках INTERREG постійно зростали, а сфери завдань, які вирішувалися в рамках реалізації проєктів, постійно розширювалися. Такі спільні проєкти для транскордонних територій стали новою можливістю збалансованого розвитку та протистояння сучасним викликам.

З розвитком транскордонної співпраці зростала і потреба у програмах підтримки та розвитку. Для фінансування наукових та інноваційних проєктів, покликаних покращити збалансований розвиток та підвищення рівня життя європейського населення, було започатковано програму Horizon Europe. Найамбітнішу програму, яка передбачає на 2021-2027 роки фінансування проєктів у розмірі до 95,5 млрд євро. До 2027 року ЄС планує сягнути суттєвого прориву в науковій та інноваційній сферах, розробити ефективні методи та інструменти міжрегіональної комунікації, державно-приватного партнерства, тощо. Програма сприяє співпраці щодо здійснення наукових досліджень та інновацій для протидії глобальним та регіональним викликам. Програма націлена на формування та трансфер унікальних знань і технологій, створення робочих місць та посилення конкурентоспроможності наукових інституцій для оптимізації інвестиційного впливу у дослідницькому просторі.

З іншого боку, дослідники в Європі приголомшені рівнем бюрократії під час створення проєктів в рамках Горизонту. Це призводить до появи та стрімкого розвитку приватних компаній, які пропонують послуги зі створення і просування наукових проєктів. Як наслідок, підтримується думка, що експерти, які оцінюють поданий на розгляд і фінансування проєкт, схильні приділяти більше уваги тому проєкту, який більш вдало відповідає бюрократичним вимогам та використовує притаманну програмам термінологію.

Це необхідно враховувати під час аналізу ефективності реалізації проєктів в рамках програм фінансування, зокрема, таких як Горизонт. Тому рейтинг успішності науковців в рамках реалізації проєктів в рамках таких програм не завжди відповідає рівню наукової продукції тих самих країн. Проте, ніхто не ставить під сумнів користь від функціонування цих та інших програм. Предметом дискусій виступають шляхи і напрями їхнього подальшого покращення та розширення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 2022 ANNUAL REPORT. (2022). <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2023/07/VF-annual-report-2022-DIGI-pages.pdf>
2. Advancing ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. (2025). <https://www.visegradfund.org/>
3. Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Moldova on cooperation between the border regions of Ukraine and the administrative-territorial units of the Republic of Moldova. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text
4. Amosha A., Liashenko V., Pidorycheva I. (2019). Inter-Regional and Cross-Border Spaces in the Context of Smart Specialization. Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series, No 140, pp. 7-16. https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2020/04/140-01.-Amosha_Lyashenko_Pidorycheva.pdf
5. Approved projects. (2025). https://www.interregeurope.eu/search-approved-projects?keywords=&topics%5B2007%5D=2007&topics%5B887%5D=887&sort_by=newest
6. Artemov I., Vitsan T. (2008). The state of Ukrainian-Hungarian cross-border cooperation in the context of the state's European integration course. Scientific Notes, Vol. 38, pp. 179-190. <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001118329>
7. Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States of 27 June 2014. (2014). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
8. Association of Carpathian Region Universities. (2025). <https://acru.uvlf.sk/membership.html>
9. Beck, J. (2018). Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. Administrative Consulting, No 1-3, 31 P. https://www.researchgate.net/publication/324235986_Cross-Border_Cooperation_Challenges_and_Perspectives_for_the_Horizontal_Dimension_of_European_Integration
10. bigNOMICS: Big Data for Forecasting Economic Developments. (2025). https://joint-research-centre.ec.europa.eu/tools-and-laboratories/centre-advanced-studies/bignomics-big-data-forecasting-economic-developments_en

11. Blatter, J., Clement, N. (2000). Cross-border Cooperation in Europe: Historical Development, Institutionalization and Contrasts to North America. *Journal of Borderlands Studies*, No 15 (1), pp. 15-53. https://www.researchgate.net/publication/281582819_Cross-border_Cooperation_in_Europe_Historical_Development_Institutionalization_and_Contrasts_to_North_America
12. Böhm, H. (2021). The Influence of the Covid-19 Pandemic on Czech-Polish Cross-Border Cooperation: From Debordering to Re-Bordering? *Moravian Geographical Reports*, No 29 (2), pp. 137-148. https://www.researchgate.net/publication/352847035_The_influence_of_the_Covid-19_pandemic_on_Czech-Polish_cross-border_cooperation_From_debordering_to_rebordering
13. Börzel, T., Dimitrova, A., Schimmelfennig, F. (2017). European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications. *Journal of European Public Policy*, No 24 (2), pp.157-176. https://www.researchgate.net/publication/313448456_European_Union_enlargement_and_integration_capacity_concepts_findings_and_policy_implications
14. Cebolla, R., Navas, C. (2018). Supporting hydrogen technologies deployment in EU regions and Member States: The Smart Specialisation Platform on Energy (S3PEnergy). *International Journal of Hydrogen Energy*, Vol. 44, Is. 35, pp. 19067-19079. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360319918315313?via%3Dihub>
15. Cecere, G., Corrocher, N. (2015). The intensity of interregional cooperation in information and communication technology projects: An empirical analysis of the framework programme. *Regional Studies*, No 49, pp. 204-218. https://www.researchgate.net/publication/236015332_The_Intensity_of_Interregional_Cooperation_in_Information_and_Communication_Technology_Projects_An_Empirical_Analysis_of_the_Framework_Programme
16. Centre national de la recherche scientifique. (2023). <https://www.cnrs.fr/en/cnrs>
17. Charter of Fundamental Rights. (2000). <https://www.citizensinformation.ie/en/government-in-ireland/european-government/eu-law/charter-of-fundamental-rights/>
18. Chilla, T., Lambracht, M. (2023) Institutional mapping of cross-border cooperation. INTERREG programme analyses with KEEP data. *European Planning Studies*, No 31, pp. 700-718. https://www.researchgate.net/publication/359886641_Institutional_mapping_of_cross-border_cooperation_INTERREG_programme_analyses_with_KEEP_data

19. CODIL. COVID-Disrupted Regional Innovation Ecosystems. (2025). <https://www.interregeurope.eu/codil>
20. Collaboration and innovation. (2023). <https://collaboration.ku.dk/>
21. Communication from the commission to the council and the European Parliament. (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52017DC0534>
22. Competence Centre on Technology Transfer. (2025). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/technology-transfer_en
23. Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. (1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text
24. Cooperation between EU Cities and Regions with their Ukrainian Partners. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU\(2023\)733117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU(2023)733117_EN.pdf)
25. COST Ukraine. (2025). <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yeвроintegraciya/7-asociaciya-cost-yeuropejske-spivrobotnictvo-v-galuzi-nauki-ta-tehniki>
26. COST. (2025). <https://www.cost.eu/>
27. Council of Europe official. (2025). <https://www.coe.int/en/web/portal/home>
28. CRDF Global. (2025). <https://www.crdfglobal.org/>
29. Cross Border Cooperation. (2023). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/cross-border-cooperation_en
30. Cross-Border Cooperation - Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2007). https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Cross-Border_Cooperation_web.pdf
31. Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. (2021). https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf
32. Cross-border cooperation programs for communities. (2023). <https://decentralization.gov.ua/news/16625>
33. Cross-border cooperation. (2025). <http://www.espaces-transfrontaliers.org/en/resources/european-programmes/cross-border-cooperation/cross-border-cooperation/>
34. Cross-Border Cooperation. Cross-Thematic Study of INTERREG and ESPON activities. (2006). <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2006/espon-interact-studies/cross-border-cooperation>
35. Cross-border cooperation: legal framework and successful practices: a manual. (2020). <https://rm.coe.int/posibnuk-tks/1680aedce1>

36. Danube Transnational Programme 2021-2027. (2023). <https://www.interreg-danube.eu/>
37. Danylova, I.(2014). Foreign experience of state regulation of the scientific sphere: theoretical and methodological recommendations for Ukraine. Law journal, No 3, pp. 79-85. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/35385
38. Deutsch-Ukrainische Akademische Gesellschaft. The UKRAINE Network. (2025). <https://ukrainet.eu/>
39. EIC Border Cooperation Programmes 2014-2020. (2015). <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=15d70f98-fdc3-4383-92bd-cde17c8ee224&title=ProgramiPrikordonnogoSpivrobitnitstva2014-2020>
40. Eidgenössische Technische Hochschule Zürich. (2025). <https://ethz.ch/>
41. EU Enlargement. (2023). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en
42. EU Funding for Environment: A Handbook for the 2007-13 Programming Period. (2005). <https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/eufundingforenvironmentweb.pdf>
43. EU Multiannual Financial Framework 2021-2027. (2021). <https://comments.ua/ua/blog/evropeyskiy-instrument-susidstva-617.html>
44. EU support to cross-border cooperation with neighbouring countries. Valuable support, but implementation started very late and problems with coordination need to be addressed. (2022). <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cross-border-27-2022/en/>
45. EU to allocate more than €530 million for cross-border cooperation with Ukraine and Moldova between 2021 and 2027. (2022). <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-to-allocate-more-than-e530-million-for-cross-border-cooperation-with-ukraine-and-moldova-between-2021-and-2027/>
46. Euregio. (2025). www.euregio.eu
47. European Charter of Border and Cross-border Regions. (1980). <http://www.aebr.net/profil/pdfs/charta.en.pdf>
48. European Commission to finance cross-border projects from Ukraine interrupted by war. (2022). <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3535027-evrokomisia-profinansue-transkordonni-proekti-z-ukrainouperervani-vijnou.html>
49. European Groupings of Territorial Cooperation (EGTCs). (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/94/european-groupings-of-territorial-cooperation-egtcs->

50. European Innovation Scoreboard 2022. (2023). https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/european-innovation-scoreboard-2022_en

51. Farole, T., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2011). Cohesion policy in the European Union: Growth, geography, institutions. *Journal of Common Market Studies*, No 49 (5), pp. 1089-1111. https://eprints.lse.ac.uk/30793/1/__lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_Rodr%C4%B1guez-Pose%2C%20A_Cohesion%20policy_Rodr%C3%ADguez-Pose_Cohesion%20policy_2015.pdf

52. Fetko, I. (2021). Cross-border cooperation in the scientific, technical and cultural-educational sphere: theoretical and legal foundations. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, Vol. 3, pp. 15-19. <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/3/5.pdf>

53. Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_164#Text

54. Frątczak-Müller, J., Mielczarek-Żejmo, A. (2020). Networks of Cross-Border Cooperation in Europe – the Interests and Values. The Case of Spree–Neisse–Bober Euroregion. *European Planning Studies*, No 28 (1), pp. 8-34. https://www.researchgate.net/publication/333625120_Networks_of_cross-border_cooperation_in_Europe_-_the_interests_and_values_The_case_of_Spree-Neisse-Bober_Euroregion

55. Fraunhofer-Gesellschaft. (2025). <https://www.fraunhofer.de/en.html>

56. Funding excellent research projects across borders. (2025). <https://weave-research.net/>

57. Gegedosh, K. (2020). Cross-border educational and scientific cooperation on international digital marketing in the Carpathian Euroregion. *Marketing and Digital Technologies*, T. 4, No 2. pp. 27-43. <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/7055>

58. German center for aeronature and space events. (2023). <https://www.dlr.de/de>

59. Global Europe: Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2023). https://international-partnerships.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/funding-instruments/global-europe-neighbourhood-development-and-international-cooperation-instrument_en

60. Guide to EU Funding - 2023 edition. (2023). [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2023\)747110](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2023)747110)

61. Hungary does not object to the transit of weapons to Ukraine through its territory," says Hungarian Deputy Foreign Minister. (2022). <https://city-adm.lviv.ua/news/292324-uhorshchyna-ne-zaperechuie-proty-tranzytu-zbroi-doukrainy-cherez-svoiu-terytoriiu-zastupnyk-mzs-uhorshchyny>
62. Horizon 2020 structure and budget. (2020). https://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/grants/applying-for-funding/find-a-call/h2020-structure-and-budget_en.htm
63. Horizon Europe - the most ambitious EU research & innovation programme ever. (2021). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1f107d76-acbe-11eb-9767-01aa75ed71a1/language-en>
64. Horizon Europe, budget. (2021). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1f107d76-acbe-11eb-9767-01aa75ed71a1/language-en>
65. Horizon Europe. (2025). https://cinea.ec.europa.eu/programmes/horizon-europe_en
66. How the European Union Works. (2023). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/chapter/209/how-the-european-union-works>
67. Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine. Achievements of 2012 and recommendations for further action. (2012). <https://euroosvita.net/index.php/?category=1&id=2576>
68. Innova-FI. Financial Instruments for Innovation. (2023). <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/innova-fi/>
69. Innovation and Transfer. (2023). <https://www.dlr.de/de/forschung-und-transfer/innovation-und-transfer>
70. Institutions and University Rankings. (2025). <https://www.scimagoir.com/>
71. Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/>
72. International scientific projects. (2022). <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti>
73. Interreg A - Cross-border cooperation. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/cross-border_en
74. Interreg Europe. (2025). <https://www.interregeurope.eu/>
75. Interreg NEXT Poland-Ukraine 2021-2027 Program. (2023). <https://www.pbu2020.eu/ua>
76. Interreg NEXT programmes. (2025). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en
77. Interreg NEXT Romania-Ukraine Program. (2023). <https://ro-ua.net/ua/>

78. Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>
79. Interreg VI-A NEXT program Hungary Slovakia Romania Ukraine 2021-2027. (2023). <https://huskroua-cbc.eu/>
80. Interreg: European Territorial Co-operation. (2023). https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en
81. Ioris, A. (2023). Split Communities and the Subtractive Geography of Borderland Areas. *Vivre aux marges: Frontières amazoniennes, communautés et territorialité en transformation*, Is. 5, 14 P. https://www.researchgate.net/publication/370659835_Split_Communities_and_the_Subtractive_Geography_of_Borderland_Areas
82. IV Programme Manual Introduction. (2023). <https://urbact.eu/sites/default/files/2023-10/URBACT%20IV%20Programme%20Manual%20November%202023.pdf>
83. Joining the EU. (2023). https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en
84. Kalistová, A. (2022). The Importance of the Cross-Bordercooperation (Not Only) in the Contextof Green Cities, *International Scientific Bulletin*, No 1-2, pp. 70-76. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57839>
85. Katholieke Universiteit Leuven. (2023). <https://www.kuleuven.be/onderzoek/portaal/#/?hl=en&lang=en>
86. Khiminets V., Golovko A., Mirus O. (2021). Cross-border cooperation as a tool for local and regional development. *Center for Regional Studies*, No 9, 47 P. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_13_2021.pdf
87. Kish, E. (2017). Cross-border cooperation in the 21st century: a conceptual approach. *Regional studies*, No 11, pp. 67-73. <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/11/14.pdf>
88. Kolot, Y. (2017). Prospects for the Development of Institutionalized Forms of Cross-Border Cooperation in Ukraine. *Socio-Economic Problems of the Modern Period in Ukraine*. Vol. 5, pp. 92-97. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_5_21
89. Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115. https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS

90. Koval, I., Turchenko, O., Derkach, E. (). Recent development of cross-border cooperation between Poland and Ukraine in the socio-economic scope. *International Journal of Legal Studies*, No 1 (7), pp. 25-40. <https://ijols.com/resources/html/article/details?id=206476&language=en>
91. Laboratory. (2023). <https://www.dlrinnovationhub.de/open-dlr-ideaspace/>
92. Leheza, Y., Savielieva, M., Dzhaferova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, No 4 (3), pp. 147-157. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>
93. Lemko, J. (2021). European Union of Territorial Cooperation as a Tool for the Development of Cross-Border Cooperation. *Political Science. Sociology. Law*, No 1 (49), pp. 60-64. <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/232981>
94. Liashenko V., Pidorycheva I., Kucherov A., Tesnovskiy P. (2018). Directions of Ukraine's integration within the European scientific-educational and innovation areas under the Association Agreement with the European Union. *Economic Herald of the Donbas*, No 3 (53), pp. 147-179. <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000920170>
95. Lundquist, K.-J., Tripp, M. (2011). Distance, Proximity and Types of Cross-Border Innovation Systems: A Conceptual Analysis. *Regional Studies*, No 4, 11 P. https://www.researchgate.net/publication/232954076_Distance_Proximity_and_Types_of_Cross-Border_Innovation_Systems_A_Conceptual_Analysis
96. Lyakh I. (2020). Possibilities for Venture Financing under the Integration of Ukraine into the European Innovation Space. *Herald of Economic Science of Ukraine*, No 2 (39), pp. 75-79. <http://www.venu-journal.org/en/2020-23910-3/>
97. Maastricht Treaty (1992). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2012%3A326%3ATOC>
98. Makkonen, T., Weidenfeld, A., Williams, A. (2017). Cross-Border Regional Innovation System Integration: An Analytical Framework. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, No 108 (6), pp. 805-820. https://www.researchgate.net/publication/308208969_Cross-Border_Regional_Innovation_System_Integration_An_Analytical_Framework
99. Makkonen, T., Williams, A., Mitzem T., Weidenfeld, A. (2018) Science and technology cooperation in cross-border regions: a proximity approach with evidence for Northern Europe. *European Planning Studies. Taylor & Francis in European Planning Studies*, No 7, 32 P.

https://www.researchgate.net/publication/326501282_Science_and_technology_cooperation_in_cross-border_regions_a_proximity_approach_with_evidence_for_Northern_Europe

100. Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles? Instituto Universitário de Lisboa, No 1, 25 P. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pub_pap_em_should_eu_cross-border_cooperation_programmes_focus_on_reducing_border_obstacles_documents_danalisi_geografica.pdf

101. Nardin, L. (2019). Cohesion Policy in the EU: Mapping Main Features of Interreg. Social sciences. Economics and Business, Is. 1, 66 P. https://sigarra.up.pt/fcnaup/en/PUB_GERAL.PUB_VIEW?pi_pub_base_id=361495

102. National Academy of Sciences of Ukraine. (2025). <https://www.nas.gov.ua/>

103. National Research Council of Italy. (2023). <https://www.cnr.it/>

104. National Research Foundation of Ukraine. (2025). <https://nrfu.org.ua/>

105. Office of the Masters and Fellows of the University of Oxford. (2023). <https://www.ox.ac.uk/>

106. Okunevska, Y. (2022). Cross-border cooperation with Ukraine in war conditions. Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University, Series: Political Sciences, No 48, 7 P. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2257>

107. Olaf Scholz: “We Need a Geopolitical, Larger, Reformed EU, Open to the Future”. (2023). <https://europeansting.com/2023/05/10/olaf-scholz-we-need-a-geopolitical-larger-reformed-eu-open-to-the-future/>

108. On approval of the Regulation on the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#Text>

109. On approval of the Standard Form of the Agreement on Cross-Border Cooperation. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0784-19>

110. On approval of the State Program for the Development of Cross-Border Cooperation for 2021-2027. (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#n110>

111. On local government administrations. (1999). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

112. On local self-government in Ukraine. (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

113. On the fundamentals of state regional policy. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
114. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
115. Opinion of the Committee of the Regions on ‘Local and regional government in Ukraine and the development of cooperation between Ukraine and the EU’. (2011). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/%20EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010AR0173&qid=1679608949654&from=EN>
116. Overcoming Obstacles in border Regions - Summary report on the online public consultation. (2016). https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2016/overcoming-obstacles-in-border-regions-summary-report-on-the-online-public-consultation
117. Oxford University Innovation. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/technologies-available/technology-licensing/#current>
118. Perkmann, M. (2003). Cross-Border Regions in Europe. *European Urban and Regional Studies*, No 10 (2), pp. 153-171. https://www.researchgate.net/publication/28575199_Cross-Border_Regions_in_Europe
119. Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities within the framework of Euro-regional cooperation. (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947#Text
121. Prytula, K. (2019). Cross-border cooperation of Ukraine with the EU countries: current challenges and possibilities: monograph. M.I. Dolishniy Institute of Regional Research, Is. 1, 220 P. <https://ird.gov.ua/irdp/p20190002.pdf>
122. Regio Basiliensis. (2025). <https://www.regbas.ch/en/>
123. Regions and Innovation: Collaborating Across Borders. (2023). <https://www.oecd.org/innovation/regions-and-innovation-collaborating-across-borders.htm>
124. Regulation (EC) no 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/>
125. Regulation (EC) of the European Parliament and of the Council on administrative cooperation through the Internal Market Information System and repealing Commission Decision 2008/49/EC (IMIS Regulation). (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-12#Text

126. Regulation (EU) 2021/1059 of the European Parliament and of the Council on Specific Provisions for the European Territorial Cooperation Goal (Interreg) Supported by the European Regional Development Fund and External Financing Instruments. (2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1059>

127. Regulation (EU) 2021/947 of the European Parliament and of the Council Establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument. (2021). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/regulation-eu-2021947-european-parliament-and-council-9-june-2021-establishing-neighbourhood-0_en

128. Report Public Consultations on the Future of Cross-Border Cooperation. (2021). https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Cohesion%20Alliance/Reports/Public%20Consultations%20on%20the%20Future%20of%20Cross-Border%20Cooperation/Report_on_the_Consultations-Future_of_CBC.pdf

129. Research at the heart of Europe's ambition. (2022). <https://scienceeurope.org/media/51cdd0ew/science-europe-annual-report-2022.pdf>

130. Reshaping the functional and operational capacity of Sofia Tech Park. (2018). https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/report_reshaping_the_functional_and_operational_capacity_of_sofia_tech_park_2018.pdf

131. Ricciardiello, L., Leja, M., Ollivier, M. (2021). Horizon Europe, the new programme for research & innovation: Which opportunities for GI research in the years to come? United european gastroenterology journal, No 9, pp. 407-409. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ueg2.12073>

132. Romanians who support Ukraine and the struggle of the Ukrainian people for democratic values are friends of Ukrainians forever. (2022). <http://www.golos.com.ua/article/359190>

133. Science Europe. (2025). <https://scienceeurope.org/>

134. Scott, J. (2015). Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe. Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders, No 6, pp. 27-44. https://www.researchgate.net/publication/300787927_Bordering_Border_Politics_and_Cross-Border_Cooperation_in_Europe

135. Silnova A. O. (2009). Organizational and legal aspects of the development of the European Union policy in the field of scientific activity. Problems of European integration in the field of education and science. Comparative legal studies, No 1, pp. 167-172. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18364/26-Silnova.pdf?sequence=1>

136. Single European Act (SEA). (1987).
137. [Siryk, Z., Popadynets, N., Pityulych, M., Chakii, O., Irtyshcheva, I., Panukhnyk, O., Hyk, V., Fedotova, Y., Rohozian, Y., Lysyak, N. \(2021\). Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. Accounting, No 7, pp. 781-790. <https://www.researchgate.net/publication/349235570> Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine](https://www.researchgate.net/publication/349235570)
138. Smolich, D. (2014). Promising instruments for increasing the competitiveness of border regions in the context of cross-border cooperation. Bulletin of socio-economic research, Vol. 1 (52), pp. 163-170. <https://core.ac.uk/download/pdf/147038433.pdf>
139. Sokolovskyy, O. (2022). Cross-Border Cooperation within the European Neighborhood and Partnership Instrument “Ukraine-Romania-Moldova”. Political and Legal Studies, Vol. 1, Is. 1, pp. 48-60. <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/1/cpls105.pdf>
140. Song, W. (2007). Regionalisation, inter-regional cooperation and global governance. *Asia Europe Journal*, No 5, pp. 67-82. https://www.researchgate.net/publication/5143504_Regionalisation_inter-regional_cooperation_and_global_governance
141. Startup incubator. (2023). <https://innovation.ox.ac.uk/startupincubator/>
142. Supreme council of scientific research. (2023). <http://www.csic.es/>
143. The CEA. (2025). <https://www.cea.fr/>
144. The European Commission announced the suspension of cross-border cooperation with Russia and Belarus. (2022). <https://www.rbc.ua/ukr/news/evrokomissiya-anonsirovala-ostanovku-transgranichnogo-1646406753.html>
145. The European Hub for sustainable urban development. (2025). <https://www.urban-initiative.eu/>
146. The European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) Regulation. (2006). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1638&from=EN>
147. The European Neighbourhood Instrument (ENI) Regulation. (2014). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>
148. The European Scientific Collaboration Project. DigiTranScope. (2025). <https://euscop.org/DigiTranScope.html>

149. The European Scientific Collaboration Project. HUMAiNT. (2025). <https://euscip.org/HUMAiNT.html>
150. The European Union. (2023). https://european-union.europa.eu/index_en
151. The European Union: Questions and Answers (2023). <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf>
152. The Historical Development of European Integration. (2018). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI\(2018\)618969_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/PERI/2018/618969/IPOL_PERI(2018)618969_EN.pdf)
153. Top funded Innovation Projects in Europe in 2022. (2022). <https://kaila.eu/blog/top-funded-innovation-projects-in-europe-in-2022/>
154. Transfrontier Euro-Institut Network. (2025). <https://transfrontier.eu/about/about-tein/>
155. Treaty between Ukraine and the Republic of Poland on good-neighborliness, friendly relations and cooperation. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text
156. Treaty on Good-Neighborliness, Friendly Relations and Cooperation between Ukraine and the Slovak Republic. (1994). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150#Text
157. Treaty on Good-Neighborly Relations and Cooperation between Ukraine and Romania. (1997). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003#Text
158. Treaty on the principles of good-neighborliness and cooperation between Ukraine and Hungary. (1992). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text
159. Ukraine officially received candidate status for EU membership. (2022). <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>
160. University of Copenhagen. (2025). <https://www.ku.dk/english/>
161. URBACT helps cities to develop an integrated set of actions for sustainable change. (2025). <https://urbact.eu/>
162. VIADUCT. Valorising public research to drive technology transfer and commercialization through creation of spin-off. (2025). <https://www.interregeurope.eu/viaduct>
163. Vyshnevskyi, O. (2020). International Digital Platform as a Tool for the Formation of Cross-Border Research, Educational and Innovation Spaces. *Economic Herald of the Donbas*, No 4 (62), pp. 46-51. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/179319>
164. Wang, J., Chandra, K., Du, C., Ding, W., Wu, X. (2021). Assessing the Potential of Cross-Border Regional Innovation Systems: A Case Study of the Hong Kong – Shenzhen Region. *Technology in Society*, Vol. 65. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X21000324>

165. Warloutzet, L. (2018). European Integration History: Beyond the Crisis. *Revue Française de Science Politique*, No 44, pp. 98-122.
https://www.researchgate.net/publication/323547896_European_integration_history_Beyond_the_crisis
166. We are ASTP. A World of Knowledge Transfer. (2025). <https://www.astp4kt.eu/>
167. What Is Horizon Europe? (2023). <https://www.horizon-eu.eu/>
168. Zupic, I., Cater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods*, No 18 (3), pp. 429-472.
<https://research.gold.ac.uk/id/eprint/26859/1/Zupic%20Cater%202015%20-%20Bibliometric%20methods%20in%20management%20and%20organization.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Список членів, офіційних та потенційних кандидатів на вступ до ЄС
(станом на січень 2023 р.)

Члени ЄС	Кандидати на вступ	Потенційні кандидати
Австрія (1.01.1995) *	Албанія (червень 2014) **	Грузія
Бельгія (25.03.1957)	Боснія і Герцеговина (2003)	Косово
Болгарія (1.01.2007)	Молдова (23 червня 2022)	
Греція (1.01.1981)	Північна Македонія (березень 2020)	
Данія (1.01.1973)	Сербія (грудень 2009)	
Естонія (1.05.2004)	Туреччина (квітень 1987)	
Ірландія (1.01.1973)	Україна (23 червня 2022)	
Іспанія (1.01.1986)	Чорногорія (2010)	
Італія (25.03.1957)		
Кіпр (1.05.2004)		
Латвія (1.05.2004)		
Литва (1.05.2004)		
Люксембург (25.03.1957)		
Мальта (1.05.2004)		
Нідерланди (25.03.1957)		
Німеччина (25.03.1957)		
Польща (1.05.2004)		
Португалія (1.01.1986)		
Румунія (1.01.2007)		
Словаччина (1.05.2004)		
Словенія (1.05.2004)		
Угорщина (1.05.2004)		
Фінляндія (1.01.1995)		
Франція (25.03.1957)		
Хорватія (1.07.2013)		
Чехія (1.05.2004)		
Швеція (1.01.1995)		

Джерело: складено автором на основі

EU Enlargement. (2023). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_en 236

Примітка:

* – дата вступу до ЄС

** – дата отримання статусу офіційного кандидата вступу до ЄС

Характеристики типів інклюзивної інноваційної політики транскордонних регіонів

Сфера політики	Зміст політики	Характеристики
Транскордонна територіальна інклюзивність	Політика, спрямована на зближення шляхом подолання диспропорцій за рахунок інновацій та розвитку інноваційних переваг у 2 та більше прикордонних регіонах різних країн	Визнання інноваційності як засобу подолання відсталості та формування транскордонного інноваційного регіону за рахунок розвитку дослідницьких центрів, технопарків, технологічних інкубаторів, реалізації мережевих програм та проєктів технологічного фінансування, стартапів тощо
Інклюзивність транскордонного виробництва	Інноваційна політика з урахуванням галузевої та галузевої смарт-спеціалізації прикордонного регіону, залучення підприємств та інших структур до НДДКР, створення інклюзивного підприємницького технологічного середовища	Реалізація інноваційних проєктів у пріоритетних галузях економіки прикордонного регіону, розвиток малого та середнього бізнесу, стартапи на базі смарт-спеціалізацій
Транскордонна соціальна інтеграція	Політика інноваційного соціального прориву у вирівнюванні соціальних параметрів прикордонного регіону через участь в інноваційних програмах та наукових проєктах, доступ до інноваційних форм прикордонного співробітництва	Підвищення соціальних показників розвитку транскордонних регіонів, заробітної плати та рівня життя, зниження рівня безробіття та розширення доступу до інноваційних та інвестиційних джерел фінансування спільних соціальних програм та проєктів

Джерело: складено автором на основі

Kopylyuk, O., Tymchyshyn, J., Muzychka, O. (2021). Formation and Implementation of Innovation Policy of Cross-Border Regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, No 7 (4), pp. 108-115. https://www.researchgate.net/publication/356450195_FORMATION_AND_IMPLEMENTATION_OF_INNOVATION_POLICY_OF_CROSS-BORDER_REGIONS 237

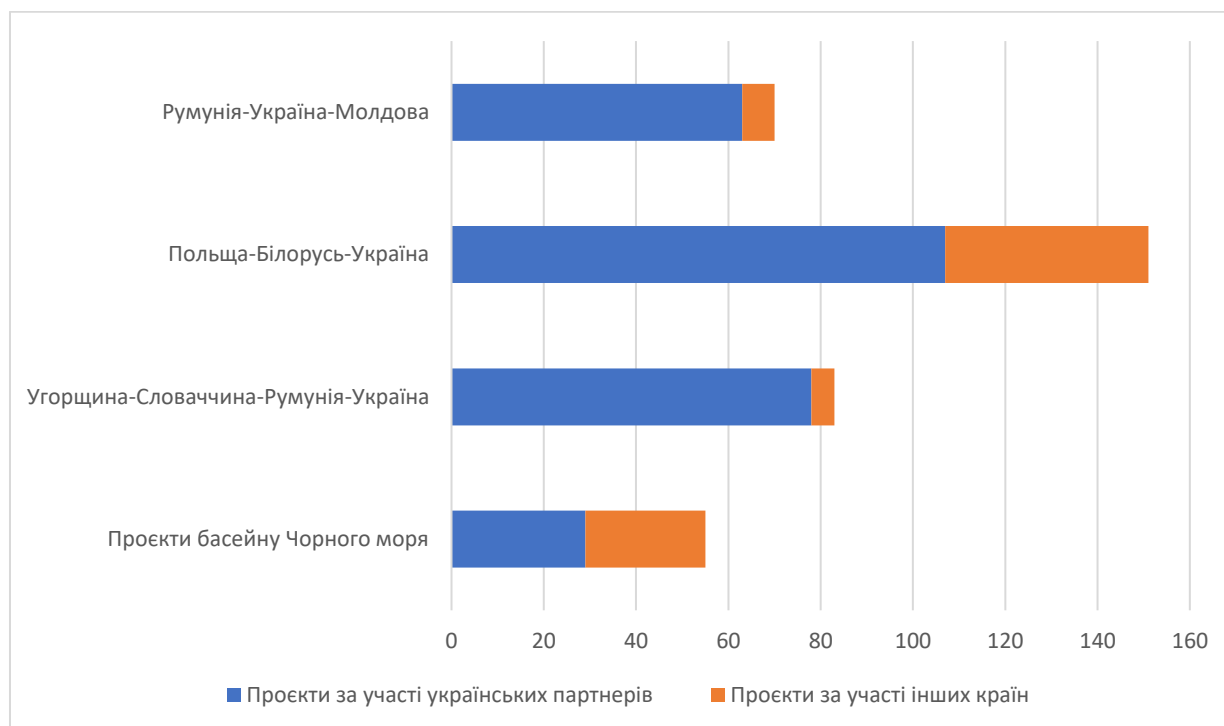
Обґрунтування ТКС у сфері інновацій та науково-технічної кооперації

Економічна концепція	Драйвер	Пояснення
Економія на масштабі	Критична маса	Доступ до більших ринків праці або ширших мереж бізнесу та знань для збільшення критичної маси, характеристик, пов'язаних з економікою конкретної агломерації
	Політична сила	Розширення визнання сильних сторін (або особливих потреб) у регіонах, які знаходяться далеко від столиць з метою кращої конкуренції за ресурси з вищими рівнями уряду
	Спеціалізовані послуги	Послуги підтримки інновацій можуть бути більш спеціалізованими і, отже, якіснішими.
Економія балів	Доповнення	Опирається на різноманітність активів з погляду досліджень, технологій та економічної бази, на зв'язки в ланцюжку поставок; у деяких випадках взаємодоповнюваність може бути обумовлена відмінностями в рівні цін, структурі витрат або функціях
	Регіональна ідентичність	Підвищення внутрішнього визнання транскордонної території для більшої інтеграції та соціального капіталу
	Регіональний брендинг	Привабливість та впізнаваність регіону для підприємств та кваліфікованої робочої сили як у транскордонній зоні, так і за її межами
	Спеціалізована інфраструктура	Загальні науково-технічні парки, дослідні центри знижують фінансові витрати та ризики для залучених регіонів чи країн та забезпечують доступ до більшої кількості дослідників та наукових установ
Зовнішні ефекти	Прикордонні питання	Вирішувати повсякденні проблеми, пов'язані з потоками людей, товарів та послуг через кордон як з позитивними, так і негативними вторинними ефектами

Джерело: складено автором на основі

Regions and Innovation: Collaborating Across Borders. (2023). <https://www.oecd.org/innovation/regions-and-innovation-collaborating-across-borders.htm> 238

Частка проєктів з українськими партнерами у програмах ЄС-Україна
за період 2007-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі
Cooperation between EU Cities and Regions with their Ukrainian Partners. (2023).
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU\(2023\)733117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/733117/IPOL_STU(2023)733117_EN.pdf) 239

Перелік активних транскордонних проєктів (неповний) станом на 2022 р.

Назва проєкту	Вид проєкту	Країни-учасниці
Програма Боснія і Герцеговина-Сербія	ІРА *	Боснія і Герцеговина, Сербія
Danube 21 Euroregion	єврорегіон	Болгарія, Румунія, Сербія
EuroBalkans	єврорегіон	Болгарія, Македонія, Сербія
Stara Planina Euroregion	єврорегіон	Болгарія, Сербія
Mesta–Nestos Euroregion	єврорегіон	Болгарія, Греція
Drina–Sava–Majevica Euroregion	єврорегіон	Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сербія
Програма Болгарія-Сербія	ІРА	Болгарія, Сербія
Danube–Drava–Sava Euroregion	єврорегіон	Боснія і Герцеговина, Хорватія, Угорщина
Adriatic Ionian Euroregion	єврорегіон	Албанія, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Італія, Чорногорія, Словенія
Програма Болгарія-Туреччина	Interreg IPA CBC **	Болгарія, Туреччина
Програма Чорного моря ENI CBC	ENI CBC ***	Вірменія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Румунія, Туреччина, Україна

Джерело: складено автором на основі

Interreg: European Territorial Co-operation. (2023).

https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en 240

Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/> 241

Примітки:

* – The Instrument for Pre-Accession Assistance (інструмент допомоги перед вступом є механізмом фінансування Європейського Союзу)

** – програма в рамках європейської стратегії розумного, інклюзивного та сталого зростання та відповідних національних стратегічних документів

*** – European Neighbourhood Instrument Cross-Border Cooperation (програма ґрунтується на досягненнях свого попередника, European Neighbourhood and Partnership Instrument Cross-Border Cooperation, ENPI CBC)

240 Interreg: European Territorial Co-operation. (2023).

https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial_en

241 Interreg Program. (2023). <https://interreg.eu/>

Тематичні цілі програми ЄПД *

Кожна програма транскордонного співробітництва має фокусуватися максимум на 4-х темах, запропонованих нижче.

Перелік пріоритетів, зазначених під кожною тематичною ціллю, є орієнтовним і не вичерпним. Але вважається, що зосередження на обмеженій кількості таких пріоритетів може збільшити вплив програми.

1. Розвиток бізнесу та МСП (Стратегічна ціль: А)

- Сприяння співпраці між державним та приватним секторами;
- Зміцнення економічних кластерів;
- Підвищення конкурентоспроможності;
- сприяння та підтримка підприємництва;
- Підтримка розвитку та модернізації бізнесу в окремих секторах (наприклад, туризм, сільське господарство, рибальство);

2. Підтримка освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій (Стратегічна ціль: А)

- Сприяння співпраці між підприємствами та навчальними закладами для інновацій та науково-дослідних розробок, спільне освітнє планування;
- Сприяння розвитку навичок і навчанню впродовж життя;
- Підтримка місцевого співробітництва в освіті;
- сприяння та підтримка досліджень та інновацій;

3. Сприяння місцевій культурі та збереження історичної спадщини (Стратегічна ціль: А)

- Сприяння місцевій культурі та історії
- Підтримка традиційних навичок для місцевого економічного розвитку;

4. Сприяння соціальному залученню та боротьбі з бідністю (Стратегічні цілі: А, В, С)

- Підтримка розвитку соціальних послуг
- Розширення доступу до соціальних послуг

- Сприяння гендерній рівності та рівним можливостям;
- Підтримка інтеграції іммігрантів та вразливих груп населення;
- сприяння зайнятості та підтримка мобільності робочої сили;
- Стимулювати працевлаштування молоді;

5. Підтримка належного врядування на місцевому та регіональному рівнях (Стратегічні цілі: А, В, С)

- Підвищення спроможності місцевих та регіональних органів влади та громад, а також партнерства з приватним сектором та академічними колами;
- Координація планової діяльності;
- Підтримка регіональної інтеграції;
- Сприяння правовому та адміністративному співробітництву;

6. Охорона навколишнього середовища, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація (Стратегічна ціль: В)

- Спільні дії щодо захисту навколишнього середовища та ефективного управління морським простором і ресурсами, ;
- Збереження та стале використання природних ресурсів, включаючи біорізноманіття;
- Підтримка сталого управління відходами та стічними водами
- Спільні дії та співпраця у вирішенні викликів зміни клімату, включаючи моделювання впливу зміни клімату та розробку відповідних (спільних) заходів;
- сприяння розвитку з низьким вмістом вуглецю та клімату;
- Підтримка енергоефективності та ресурсоефективності (включаючи використання відновлюваної енергії) [доповнює пункт 9];

7. Покращення доступності до регіонів, розвиток стійких і стійких до клімату транспортних і комунікаційних мереж і систем 7 (Стратегічна ціль: С)

- Покращення мобільності людей і товарів;
- Розвиток транспортних послуг та інфраструктури;
- Розвиток інфраструктури ІКТ, обмін даними та взаємодію

8. Загальні виклики у сфері безпеки (Стратегічна ціль: В)

- Підтримка розвитку охорони здоров'я;
- Розширення доступу до охорони здоров'я;
- Запобігання та боротьба з організованою злочинністю;

- Співпраця між правоохоронними органами, поліцією та митницею (обмін розвідданими та інформацією тощо).

- Підтримка спільних заходів із запобігання природним та техногенним катастрофам, а також спільних дій під час надзвичайних ситуацій. 7 Тематична ціль № 7 виключає всі питання, охоплені тематичною ціллю № 10 і навпаки.

9. Сприяння та співробітництво у сфері сталої енергетики та енергетичної безпеки (Стратегічна ціль: В)

- Стале виробництво енергії
- Системи передачі та розподілу енергії, співробітництво в енергетичній безпеці

[Відновлювані джерела енергії та енергоефективність вже розглянуті в 6 вище]

10. Сприяння управлінню кордонами та безпеці кордонів, мобільності та управлінню міграцією (Стратегічна ціль: С)

- Підтримка ефективності та безпеки кордонів;
- покращення інфраструктури перетину кордону та обладнання пунктів пропуску;
- Удосконалення операцій з управління кордонами, митних та візових процедур тощо.

11. Інші сфери, не перераховані вище, які, ймовірно, матимуть значний транскордонний вплив (потрібне обґрунтування кожного окремого випадку) 8 (Стратегічна ціль: А, В, С)

Примітки:

** - сприяння дій місцевих транскордонних людей між людьми не розглядається як стратегічна чи тематична ціль, а радше як спосіб, який може бути застосований, де це доцільно, для досягнення вищезазначених тематичних цілей.*

Бар'єри та рівень їх впливу на розвиток транскордонного співробітництва в Європі

Сфера, в якій діють бар'єри	N°	(%)
1. Доступність	292	23.76
1.1. Громадський транспорт	110	8.95
1.2. Залізничні сполучення	37	3.01
1.3. Транспортні системи	9	0.73
1.4. Повітряний транспорт	4	0.33
1.5. Погане підключення	100	8.14
1.6. Транспортні правила, правила, ціни	24	1.95
1.7. Морські сполучення	8	0.65
2. Соціальна/Культура	356	28.97
2.1. Мова	192	15.62
2.2. Довіра	32	2.60
2.3. Здоров'я	33	2.69
2.4. Освіта	51	4.15
2.5. Культурні відмінності	37	3.01
2.6. Безпека	7	0.57
2.7. Молодь	2	0.16
2.8. Психічні бар'єри	2	0.16
3. Економіка/Технологія	174	14.16
3.1. Економічні диспропорції	84	6.83
3.2. Фіскальні питання	15	1.22
3.3. Ринок праці	49	3.99
3.4. Інновація	2	0.16
3.5. Підприємництво	3	0.24
3.6. Використання техніки	13	1.06
3.7. Курси валют	8	0.65
4. Інституційний/адміністративний	399	32.47
4.1. Правова асиметрія (податково-візові закони)	166	13.51
4.2. Залучення органів державної влади	89	7.24
4.3. Структури ТГС	9	0.73
4.4. Управління	9	0.73
4.5. Інформація	19	1.55
4.6. Адміністративна асиметрія	81	6.59
4.7. Мобілізація громадянського суспільства	5	0.41
4.8. Бюрократія та бюджет ЄС	21	1.71
5. Середовище	8	0.65
5.1. Співпраця національних парків	6	0.49
5.2. Туризм	2	0.16
5.3. Охорона спадщини	0	0.00
Всього	1229	100.00

Джерело: складено авторами на основі: Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles? Instituto Universitário de Lisboa, No 1, 25 P. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pub_pap_em_should_eu_cross-border_cooperation_programmes_focus_on_reducing_border_obstacles_documents_danalisi_geografica.pdf
242

242 Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles? Instituto Universitário de Lisboa, No 1, 25 P.

Кількість проєктів, які реалізуються в рамках програми INTERREG 2021-2027

Країна	Регіон	Усього проєктів	Усього партнерств	Усього організацій
Німеччина	Західна	5657	11997	8001
Франція	Західна	5198	10502	7087
Італія	Південна	4667	11912	7749
Польща	Східна	3405	5032	3280
Чехія	Східна	3339	4515	2585
Іспанія	Південна	3270	6829	4714
Угорщина	Східна	2967	4211	2685
Австрія	Західна	2741	4502	3036
Швеція	Північна	2360	4150	2419
Фінляндія	Північна	2357	4524	2432
Румунія	Східна	2167	2960	2014
Велика Британія	Західна	2135	4275	2331
Греція	Південна	2017	3752	2469
Бельгія	Західна	1990	5128	3109
Нідерланди	Західна	1906	5457	3557
Болгарія	Східна	1609	2201	1480
Словенія	Південна	1534	3057	1721
Португалія	Південна	1491	2840	1853
Словаччина	Східна	1472	1985	1355
Литва	Північна	1378	2221	1294
Хорватія	Південна	1359	2462	1328
Латвія	Північна	1190	2323	1250
Данія	Північна	1156	2063	1394
Естонія	Північна	1105	1968	1191
Швейцарія	Західна	1073	2205	1505
Норвегія	Північна	1007	1501	1033
Сербія	Південна	989	1308	891
Ірландія	Західна	874	1246	659
Україна	Східна	717	1046	795
Албанія	Південна	446	651	398
Кіпр	Частково в Європі	352	474	293
Люксембург	Західна	335	445	353
Чорногорія	Південна	308	337	228
Молдова	Східна	303	380	308
Білорусь	Східна	278	443	362
Боснія і Герцеговина	Південна	271	345	246
Північна Македонія	Південна	254	289	221
Туреччина*	Частково в Європі	237	269	210
Мальта	Південна	236	306	191
Ісландія	Північна	113	156	106
Грузія	Частково в Європі	66	71	59

Джерело: складено авторами на основі:

Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/> 243

https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pub_pap_em_should_eu_cross-border_cooperation_programmes_focus_on_reducing_border_obstacles_documents_danalisi_geografica.pdf

243 Interact. Co-funded by the European Union. (2025). <https://keep.eu/>

Перелік програм, які реалізуються в рамках INTERREG (2021-2027) та які заявляють наукові дослідження та трансфер технологій пріоритетним напрямом реалізації проєкту

№	Назва	Основні цілі	Інвестиції в основні фонди, включаючи дослідницьку інфраструктуру, у МСП (включаючи приватні дослідницькі центри)	Інвестиції в основні фонди, включаючи дослідницьку інфраструктуру, у державні дослідницькі центри та вищу освіту	Інвестиції в нематеріальні активи в державних дослідницьких центрах і вищій освіті	Дослідницька та інноваційна діяльність на мікропідприємствах, включаючи створення мереж	Дослідницька та інноваційна діяльність у МСП	Дослідницька та інноваційна діяльність на великих підприємствах, включаючи мережеву діяльність	Дослідницька та інноваційна діяльність у державних дослідницьких центрах, вищій освіті та центрах компетенцій, включаючи мережеву діяльність
1.	2021 - 2027 Interreg VI-A Австрія-Німеччина	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		
2.	2021 - 2027 Interreg VI-A Бельгія-Франція	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
3.	2021 - 2027 Interreg VI-A Бельгія-Франція	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
4.	2021 - 2027 Interreg VI-A Бельгія-Нідерланди	Розвиток навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва							
5.	2021 - 2027 Interreg VI-A Бельгія-	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного	+	+			+		+

	Нідерланди	о потенціалу та впровадженн ^я передових технологій							
6.	2021 - 2027 Interreg VI-A Фінляндія-Естонія-Латвія-Швеція	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
7.	2021 - 2027 Interreg VI-A Франція-Німеччина-Швейцарія	Посилення охорони та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури, у тому числі в міських районах, і зменшення всіх форм забруднення				+	+	+	+
8.	2021 - 2027 Interreg VI-A Франція-Німеччина-Швейцарія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн ^я передових технологій		+	+	+	+	+	+
9.	2021 - 2027 Interreg VI-A Франція-Швейцарія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн ^я передових технологій					+		+
10.	2021 - 2027 Interreg VI-A Франція-Швейцарія	Отримання переваг цифровізації для громадян, компаній, дослідницьких організацій та органів державної влади							
11.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччина-Австрія-Швейцарія-	Розвиток навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва							

	Ліхтенштейн								
12.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччина-Австрія-Швейцарія-Ліхтенштейн	Отримання переваг цифровізації для громадян, компаній, дослідницьких організацій та органів державної влади							
13.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччина-Австрія-Швейцарія-Ліхтенштейн	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій							+
14.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччина-Данія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		
15.	2021 - 2027 Interreg VI-A Germany -The Нідерланди	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		
16.	2021 - 2027 Interreg VI-A Germany -The Нідерланди	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
17.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччина / Баварія-Чехія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій		+			+		+

18.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччи на / Бранден бург- Польща	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
19.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччи на / Мекленб ург- Західна Померан ія / Бранден бург- Польща	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
20.	2021 - 2027 Interreg VI-A Німеччи на / Саксонія -Чехія	Підвищення сталого зростання та конкурентос проможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивни х інвестицій							
21.	2021 - 2027 Interreg VI-A IPA Болгарія Туреччи на	Сприяння інтегрованом у та інклюзивном у соціальному, економічному у та екологічному у місцевому розвитку, культури, природної спадщини, сталого туризму та безпеки в інших районах, крім міських.							
22.	2021 - 2027 Interreg VI-A IPA Хорватія - Боснія і Герцегов ина - Чорного рія	Підвищення сталого зростання та конкурентос проможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивни х інвестицій					+		

23.	2021 - 2027 Interreg VI-A IPA Хорватія - Боснія і Герцеговіна - Чорного рія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій		+					+
24.	2021 - 2027 Interreg VI-A IPA Хорватія Сербія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
25.	2021 - 2027 Interreg VI-A Італія-Хорватія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
26.	2021 - 2027 Interreg VI-A Італія-Мальта	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій							
27.	2021 - 2027 Interreg VI-A Італія-Мальта	Розвиток навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва							
28.	2021 - 2027 Interreg VI-A Італія-Словенія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		
29.	2021 - 2027 Interreg VI-A Італія-Швейцарія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		

30.	2021 - 2027 Interreg VI-A Нідерланди- Бельгія- Німеччина	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
31.	2021 - 2027 Interreg VI-A Нідерланди- Бельгія- Німеччина	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій					+		
32.	2021 - 2027 Interreg VI-A NEXT Італія - Туніс	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій							+
33.	2021 - 2027 Interreg VI-A NEXT Італія - Туніс	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
34.	2021 - 2027 Interreg VI-A PEACE PLUS Ірландія- Північна Ірландія / Великобританія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій							+
35.	2021 - 2027 Interreg VI-A PEACE PLUS Ірландія- Північна Ірландія / Великобританія	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій					+		

36.	2021 - 2027 Interreg VI-A Польща-Данія-Німеччина-Литва-Швеція	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
37.	2021 - 2027 Interreg VI-A Польща-Данія-Німеччина-Литва-Швеція	Отримання переваг цифровізації для громадян, компаній, дослідницьких організацій та органів державної влади							
38.	2021 - 2027 Interreg VI-A Словаччина-Австрія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій							
39.	2021 - 2027 Interreg VI-A Іспанія-Франція-Андорра	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
40.	2021 - 2027 Interreg VI-A Іспанія-Франція-Андорра	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
41.	2021 - 2027 Interreg VI-A Іспанія-Португалія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій		+					+
42.	2021 - 2027 Interreg VI-A Іспанія-	Отримання переваг цифровізації для громадян,							

	Португалія	компаній, дослідницьких організацій та органів державної влади							
43.	2021 - 2027 Interreg VI-A Іспанія-Португалія	Підвищення сталого зростання та конкурентоспроможності МСП та створення робочих місць у МСП, у тому числі шляхом продуктивних інвестицій							
44.	2021 - 2027 Interreg VI-A Швеція-Данія-Норвегія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
45.	2021 - 2027 Interreg VI-A Швеція-Фінляндія-Норвегія	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
46.	2021 - 2027 Interreg VI-B Альпійський простір	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій					+		+
47.	2021 - 2027 Interreg VI-B Атлантична зона	Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій							+
48.	2021 - 2027 Interreg VI-B Атлантична зона	Отримання переваг цифровізації для громадян, компаній, дослідницьких організацій та органів державної влади							

49.	2021 - 2027 Interreg VI-B Централ ьна Європа	Розвиток навичок розумної спеціалізації, промисловог о переходу та підприємниц тва							
50.	2021 - 2027 Interreg VI-B Централ ьна Європа	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
51.	2021 - 2027 Interreg VI-B Дунай	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
52.	2021 - 2027 Interreg VI-B IPA Адріатич но- Іонічний регіон	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій				+	+		+
53.	2021 - 2027 Interreg VI-B NEXT Басейн Чорного моря	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
54.	2021 - 2027 Interreg VI-B Північне море	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
55.	2021 - 2027 Interreg VI-B Північно -західна Європа	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій					+		+
56.	2021 - 2027 Interreg VI-B Північни	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу					+		

	й Край і Арктика	та впровадженн я передових технологій							
57.	2021 - 2027 Interreg VI-B Південн о-західна Європа (SUDOE)	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
58.	2021 - 2027 Interreg VI-D Амазонія	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
59.	2021 - 2027 Interreg VI-D Індійськ ий океан	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+
60.	2021 - 2027 Interreg VI-D Мадейра - Азорські острови- Канарські острови Острови (MAC)	Розвиток і посилення дослідницьк ого та інноваційног о потенціалу та впровадженн я передових технологій							+

Джерело: систематизовано авторами.

Наймасштабніші проекти, реалізовані в рамках виконання європейських програм у 2022 році

Таблиця А. Проекти Horizon Europe

Сфера / організація	Проект	Координатор	Фінансування
<i>Фундаментальні дослідження</i>			
Інфраструктура	ISIDORE	Європейська дослідницька інфраструктура щодо вископатогенних агентів	20,998,624€
Інфраструктура	CanSERV	Консорціум інфраструктури дослідження біобанків та біомолекулярних ресурсів (Bbmri-Eric)	14,866,441€
Інфраструктура	AgroServ	Національний центр наукових досліджень	14,252,873€
Інфраструктура	EURO-LABS	Національний інститут ядерної фізики	14,174,110€
Інфраструктура	Geo-INQUIRE	Геосферні інфраструктури для комплексних досліджень	13,923,476€
Інфраструктура	ReMade-at-ARI	Гельмгольц-Центр Дрезден-Россендорф	13,728,333€
Інфраструктура	eBRAIN-Health	Шаріте – Університетська медицина Берліна	12,436,805€
Інфраструктура	interTwin	Фонд Eri	11,731,665€
Інфраструктура	DT-GEO	Чісік Agencia Estatal Consejo Superior De Investigaciones Cientificas	11,138,288€
<i>Глобальні виклики та європейська промислова конкурентоспроможність</i>			
Громадянська безпека для суспільства	ATLANTIS	Інжиніринг – Ingegneria Informatica Spa	9.998.535€
Клімат, енергетика та мобільність	CETP	Bundesministerium Fuer Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilitaet, Innovation Und Technologie	70.000.000€
Культура, творчість та інклюзивне суспільство	R4C	Технолог Tutkimuskeskus Vtt Oy	24.522.103€
Цифрові технології, промисловість та космос	SALTO	Аріангруп Сас	39.000.000€
Продовольство, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та навколишнє середовище	Water4All	Національне агентство досліджень	26.019.783€
Здоров'я	PARC	Національне агентство із забезпечення санітарної безпеки та харчування, навколишнього середовища та праці	200.000.000€
<i>Інноваційна Європа</i>			
EEN	EEN2EIC	Агенція з просування Della Ricerca Europea	7.299.999€
PATHFINDER	AntiMatter-OTech	Національний центр наукових досліджень	5.722.534€

ScaleUp	ATTRACT Phase-1B	Європейська організація ядерних досліджень	4.999.906€
PATHFINDER	PhotoSynH2	Чісік Agencia Estatal Consejo Superior De Investigaciones Cientificas	4.194.948€
PATHFINDER	UPSIDE	Технічний університет Делфта	4.149.921€
PATHFINDER	LoopOfFun	Університет Альберта Людвіга Фрайбурга	4.098.438€
PATHFINDER	FUROID	Біофабіка Лда	4.043.375€
NCP	ACCESS2EIC	Агенція з просування Della Ricerca Europa	4.003.007€
PATHFINDER	AAVolution	Фондовий телемарафон Ets	4.000.000€
PATHFINDER	AiPSC	Міда Біотек	3.999.225€
<i>Розширення участі та зміцнення європейського дослідницького простору</i>			
ACCESS	CHESS	Масарікова Університету	4.999.963€
ACCESS	Changeing	Університет Коїмбрі	4.999.694€
ACCESS	BCThubs	Периферіяко Тамейо Анапиксис Периферія Фессалія	4.997.563€
ERA	INSPIRE	Fuoc Universitat Oberta De Catalunya Uoc	4.996.758€
ACCESS	METACITIES	Університет Патрі	4.994.500€
ACCESS	POLICY ANSWERS	Zentrum Fuer Soziale Innovation GmbH	4.993.109€
ACCESS	CARBONICA	Foodscale Hub Греція	4.985.250€
ACCESS	INNO2MARE	Універза У Любляні	4.985.150€
ACCESS	ADDIT-CE	Масарікова Університету	4.939.300€
ACCESS	SolarHub	Центр досліджень та застосування сонячної енергії	4.846.397€

Таблиця В. Проекти CEF Programme

Сфера / організація	Проект	Координатор	Фінансування
Транспорт	21-PL-TC-Bedzin – Piotrowice	Pkp Polskie Linie Kolejowe Spolka Akcyjna	755.100.029€
Енергетика	3.10.2-CYEL-W-M-21-EuroAsia Works CY-GR	Євроазія Інтерконектор Лімітед	657.905.500€
Транспорт	21-EU-TG-Fehmarnbelt Tunnel	Femern Baelt As	540.500.000€
Транспорт	21-EU-TC-RBGP Part VII C	РБ Рейл	353.879.159€
Транспорт	21-EU-TC-Via Carpatia	Генерална Дирекча Дрог Крайович І Автострада	326.637.490€
Транспорт	21-BG-TC-Medkovets-Sratsimir	Національна компанія залізничної інфраструктури	224.574.415€
Транспорт	21-PL-TC-Tychy – Most Wisla	Національна компанія залізничної інфраструктури	182.040.319€
Транспорт	21-SK-TC-MRLDNVSR CZ	Залізничі Словацької Республіки	172.943.752€
Енергетика	4.10.1-W-M-21-Aurora Line	Фінгрід Ойдж	127.000.000€
Транспорт	21-DE-TG-EmmerichOberh.2021	Федеральне міністерство цифрових технологій та транспорту	105.845.919€

Таблиця С. Проекти Erasmus+

Сфера / організація	Проект	Координатор	Фінансування
Освіта	SEA-EU 2.0	Університет Кадісу	14.400.000€
Освіта	ECIUn+	Університет Твенте	14.400.000€
Освіта	EPICUR-SHAPE-IT	Університет Страсбурга	14.400.000€
Освіта	Arqus II	Університет Гранади	14.400.000€
Освіта	FORTHEM	Університет Бургундії	14.400.000€
Освіта	CIVIS2	Університет Екс Марсель	14.400.000€
Освіта	CIVICA	Паризький інститут політичних досліджень	14.399.998€
Освіта	EUGLOH 2.0	Університет Париж-Саклі	14.399.996€
Освіта	EU GREEN	Universidad De Extremadura	14.399.995€
Освіта	EU-CONEXUS Plus	Університет Ла-Рошелі	14.399.968€

Таблиця D. Проекти програми DIGITAL

Сфера	Проект	Координатор	Фінансування
Хмарні технології	PREVAIL	Commissariat A L Energie Atomique et Aux Energies	77.995.366€
Хмарні технології	TEF-Health	Шаріте – Університетська медицина Берліна	29.963.515€
Хмарні технології	agrifoodTEF	Фонд Бруно Кесслера	29.571.853€
Хмарні технології	DOVE	Ingegneria Informatica Spa	19.671.317€
Хмарні технології	DSSC	Fraunhofer Gesellschaft Zur Forderung Der Angewandten Forschung Ev	13.996.457€
Навички	DS4Health	Університетська клініка Ахена	9.989.235€
Навички	DIGITAL4Business	Таллінський технологічний університет	9.962.486€
Навички	DigiQ	Орхуський університет	8.670.851€
Навички	CyberSecPro	Університет Йоганна Вольфганга Гете у Франкфурті-на-Майні	6.748.159€
Навички	MERIT	Політехнічний університет Каталонії	6.246.794€

Таблиця E. Програма LIFE

Сфера / організація	Проект	Координатор	Фінансування
Європейський міський фонд	LIFE21-CET-EUCF-LIFE EUCF	Асоціація Енергі-Сітіс	15.999.967€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-SE-TRIWA LIFE	Ленсстірельсен і Норботтенс Лен	12.818.126€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-FR-LIFE GYPACT	Ligue Pour La Protection Des Oiseaux	10.074.748€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-FR-LIFE SAFELINES4BIRDS	Ligue Pour La Protection Des Oiseaux	9.474.836€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-DE-LIFE Bachmuschel	Фонд природничих наук Бранденбурга	8.682.109€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-DK-COASTal LIFE	Ольборгська комуна	7.927.273€
Клімат	LIFE21-CCM-FR-LIFE RestituO	Консерваторія D Espaces Naturels Дефранш-Конте	7.520.062€

Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-ES-LIFE KANTAUribAI (101074197)	Gestion Ambiental De Navarra Sa	6.514.995€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-PL-LIFE4WadersPL	Польське товариство «Охрони Птаків»	6.328.196€
Природа та біорізноманіття	LIFE21-NAT-LV-GrassLIFE2	Латвійський фонд природи Ldf	5.6635.674€

Таблиця F. Проекти програми Horizon 2020

Сфера / організація	Проект	Координатор	Фінансування
Соціальні проблеми	TULIPS	Схіпхол Нідерланди	24.997.763€
Промисловість	EUPEX	Булл Сас	20.380.033€
Соціальні проблеми	PROBONO	Especializada Obra Civil E Industrial Sa	20.158.489€
Соціальні проблеми	ARV	Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet Ntnu	19.998.409€
Соціальні проблеми	ILIAD	Мережева компанія – Інтрасофт	17.046.230€
Соціальні проблеми	SchoolFood4Change	Iclei European (Iclei Europasekretariat GmbH)	12.193.550€
Соціальні проблеми	ClieNFarms	Національний інститут досліджень сільського господарства, харчування та навколишнього середовища	11.999.974€
Соціальні проблеми	ZeroW	Inlecom Commercial Pathways	11.999.734€
Фундаментальні науки	SOL	Інститут Пола Шерпера	7.971.389€
Соціальні проблеми	REAL_DEAL	Інститут перспективних досліджень у галузі сталого розвитку	6.795.550€

Джерело:

Top funded Innovation Projects in Europe in 2022. (2022). <https://kaila.eu/blog/top-funded-innovation-projects-in-europe-in-2022/> 244

**Гранти та інші доступні можливості фінансування
наукових проєктів в рамках CRDF Global**

№	Назва Гранту	Дата завершення
1.	Cybersecurity Improvement Grants for Governmental Institutions in Ukraine / Гранти на поліпшення кібербезпеки для державних інституцій України	30.11.2023
2.	The Third Round of Microgrant Announcement Article Publishing Fee Support for Scientists, Technicians, and Engineers who specialize in CBRNE sector	31.01.2023
3.	Emerging Research Security Leaders Grant Opportunities	31.10.2023
4.	The Third Round of Microgrant Announcement Conference Travel Grant for Scientists, Technicians, and Engineers who specialize in the CBRNE sector	31.01.2024
5.	Expanding and Diversifying Counter-proliferation Efforts	02.10.2023
6.	Cooperative Nonproliferation Controls to Support Global University Research and Security	Триває (станом на 07.12.2023 року)

Джерело: складено авторами на основі:

CRDF Global. (2025). <https://www.crdfglobal.org/> 245

Деякі проєкти, що були завершені станом на 1 січня 2023 р. / виконуються у 2023 р.
(національний рівень)

Область	Підстава для співпраці	Напрямок
Хмельницька область	Угода між Білогірською селищною радою Хмельницької області та Гміна Буженін, Серадського повіту, Лодзького воєводства (Республіка Польща), 2019-03-11	Сфера функціонування місцевої адміністрації, освіти і обміну молоді, культура, захисту навколишнього середовища, підприємства, місцевих неурядових організацій та інших суспільних груп а також охорони здоров'я, туризму, спорту і взаємного просування
Вінницька область	Угода про співдружність між міським самоврядуванням Вентспілса та Вінницькою міською радою, 2022-09-14	Співробітництво у сферах освіти, культури, ІТ, екології, цивільного захисту, відновлювальної енергетики, розвитку бізнесу та ін.
Вінницька область	Угода про партнерство та співпрацю між Вапнярською територіальною громадою Тульчинського району Вінницької області (Україна) і гміною Грабув Ленчицького повіту Лодзинського воєводства (Республіка Польща), 2022-05-24	Співробітництво у сфері місцевого самоврядування, історії, культури, освіти, охорони здоров'я, спорту, туризму, охорони навколишнього середовища, сільського господарства
Вінницька область	Протокол про наміри щодо реалізації спільних проєктів між містами Вінниця (Україна) та Любліном (Польща), 2013-10-08	Співробітництво у галузях підприємництва, місцевого самоврядування, управління містом та побудови громадянського суспільства, освіти, культури та спорту, туризму та ін.
Вінницька область	Протокол про наміри щодо налагодження дружніх відносин, обміну та співпраці між містом Вінниця (Вінницька область, Україна) та містом Вініца (Республіка Македонія), 2013-05-18	Співробітництво у галузі економіки, торгівлі, науки та технології, освіти, культури, туризму, людських ресурсів та ін.
Волинська область	Угода між містами Володимиром-Волинським (Волинська область, Україна) і Грубешув (Воєводство Любельське, Річ Посполита Польща) про транскордонну співпрацю	місцеве самоврядування, культура, туризм, освіта, спорт, охорона здоров'я, ремесла, торгівля, транспорт, екологія, енергозбереження
Волинська область	Угода про транскордонну співпрацю між м.Володимиром-Волинським Волинської області (Україна) і м.Грубешув (Республіка Польща)	транскордонне співробітництво
Волинська область	Стратегія транскордонної співпраці Люблін-Луцьк-Львів-Івано-Франківськ	Налагодження нових форм співпраці на засадах партнерства
Дніпропетровська область	Угода між Дніпропетровською обласною державною адміністрацією України та Адміністрацією Вільнюського повіту Литовської Республіки про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво, 2003-06-05, оновлено	Торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво

Дніпропетровська область	Угода між Дніпропетровською обласною державною адміністрацією та Адміністрацією Нижньосілезького воєводства про регіональне співробітництво 2002-09-27, оновлено	Регіональне співробітництво
Дніпропетровська область	Угода про співробітництво між Дніпропетровською обласною державною адміністрацією (Україна) та Братиславським автономним краєм (Словацька Республіка), 2011-06-17, оновлено	Регіональне співробітництво, туризм, культура, спорт, освіта
Закарпатська область	Угода між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща	Транскордонне співробітництво
Закарпатська область	Протокол намірів щодо спільної транскордонної стратегії міжрегіонального співробітництва між Волинською, Закарпатською, Львівською областями України та Люблінським і Підкарпатським воєводствами Республіки Польща	Транскордонне співробітництво
Закарпатська область	Угода про торговельно-економічне, наукове-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким самоврядним краєм Словацької Республіки	Промисловість, сільське господарство, транспорт, торгівля; наука, техніка і освіта; культура і мистецтво; туризм і спорт; місцеве самоврядування; екологія, раціональне використання природних ресурсів та протипаводкового захисту; регіональний розвиток та транскордонне співробітництво.
Закарпатська область	Угода про співробітництво між Закарпатською обласною радою та Боршод-Абауй-Земплен медье Угорської Республіки	Транскордонне суспільно-економічне, транспортне, логістичне, природоохоронне співробітництво, а також угалузі культури, освіти, спорту та ін.
Івано-Франківська область	Угода про партнерську співпрацю між містом Бая-Маре та містом Івано-Франківськ	Угода передбачає співпрацю в сфері: - налагодження та розширення прямих зв'язків між господарюючими суб'єктами; - екології та охорони навколишнього середовища; - туризму шляхом обміну досвідом в роботі туристичних фірм та сприяння розвитку нових туристичних продуктів; - обміну економічною чи іншою інформацією, що складає взаємний інтерес; діловими контактами юридичних та фізичних осіб Сторін, беручи до уваги їх участь в ярмарках та інших спільних заходах; - розширення прямих контактів між медичними та освітніми закладами, підприємствами і громадськими організаціями та приватними особами обох міст; - торгівлі, виробничого, інвестиційного та інших видів економічного співробітництва (деревообробна галузь, галузь легкої промисловості, агропромисловий комплекс, харчова промисловість);

		- розвитку житлово-комунального господарства та транспортної інфраструктури; - збереження і розвитку культурних зв'язків та культурного обміну; - оздоровлення дітей та підлітків, санаторно-курортного лікування; - підготовки, подання та реалізації спільних проектів Європейських транскордонних та національних програм.
Івано-Франківська область	Меморандум про співробітництво між Ямницькою територіальною громадою та Союзом українців Румунії	Зміцнення відносин в освітньому та культурно-мистецькому напрямках, можливості для участі у спільних транскордонних проектах
Київська міська державна адміністрація	Лист про наміри щодо співпраці між містами Києвом, Україна та Познань, Республіка Польща, 2021-04-28	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про встановлення дружніх відносин між містами – Київ, Україна та Подгориця, Чорногорія, 2021-09-10	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Меморандум про встановлення дружніх відносин між містами – Київ, Україна та Тирана, Республіка Албанія, 2021-10-26	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про дружбу та співробітництво між містом Київ (Україна) та містом Париж (Французька Республіка)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода заради солідарності та майбутнього між містом Київ (Україна) та Вільним і Ганзейським містом Гамбург (Федеративна Республіка Німеччина)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про встановлення дружніх відносин між містами Києвом (Україна) та Мадридом (Королівство Іспанія)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про встановлення дружніх відносин між містом Київ (Україна) та містом Ліон (Французька Республіка)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про побратимство між містом Київ (Україна) та містом Марсель (Французька Республіка)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про взаєморозуміння між містами Києвом (Україна) та Осло (Королівство Норвегія)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Меморандум про взаєморозуміння між містами Києвом (Україна) та Барселаною (Королівство Іспанія)	Декілька сфер
Київська міська державна адміністрація	Угода про встановлення дружніх відносин між містами Києвом (Україна) та Сараєво (Боснія і Герцеговина)	Декілька сфер

Київська міська державна адміністрація	Угода про побратимство між містами Києвом (Україна) та Дубліном (Республіка Ірландія)	Декілька сфер
Львівська область	Угода про транскордонну співпрацю між містом Старий Самбір (Україна) і гміною Устрики Дольне (Польща)	Культура, освіта, охорона здоров'я, туризм, спорт, охорона навколишнього природного середовища, розвиток прикордонних територій.
Львівська область	Угода про транскордонну співпрацю між містом Старий Самбір (Україна) і гміною Заршин (Польща)	Культура і освіта, охорона здоров'я, туризм, спорт та рекреація, охорона навколишнього середовища, розвиток прикордонної території, комунальне господарство.
Львівська область	Угода про транскордонну співпрацю між гміною Дубецько Перемишльського повіту Підкарпатського воєводства Республіки Польща та Зимноводівською сільською радою Пустомитівського району Львівської області	транскордонне співробітництво
Рівненська область	Меморандум про взаєморозуміння щодо налагодження побратимських відносин та співпрацю між містом Хмельницьким, Україна та містом Шеффлдом, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії	Співробітництво у галузі освіти, ділових та торговельних відносинах, громадській та культурній сферах
Рівненська область	Угода про транскордонну співпрацю між Корецьким районом Рівненської області України та Люблінським повітом Люблінського воєводства Республіки Польща	Розвиток транскордонного співробітництва
Херсонська область	Договір про побратимство між містом Вараш (Україна) та містом Ловііса (Фінляндська Республіка)	Декілька сфер
Херсонська область	Угода про співпрацю та партнерство між Херсонською обласною державною (військовою) адміністрацією та Посольством Словацької Республіки в Україні	Торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво
Херсонська область	Угода між селом Музиківка Херсонської області (Україна) і містом Дусетос Зарасайського району (Литовська Республіка) про економічне, івестиційне та культурне співробітництво	Економічне, інвестиційне та культурне співробітництво
Херсонська область	Договір між Музиківською об'єднаною територіальною громадою Херсонської області (Україна) та гміною Громадка Болеславецького повіту Нижньосілезького воєводства (Республіка Польща) про партнерство, економічне, інвестиційне та культурне співробітництво	Економічне, інвестиційне та культурне співробітництво
Херсонська область	Угода про побратимство та торговельно-економічне, науково-	Економічне, інвестиційне та культурне співробітництво

	технічне і культурне співробітництво між містом Херсон (Україна) і громадою міста Шумен (Республіка Болгарія)	
Херсонська область	Угода про партнерство між Херсонською обласною державною адміністрацією (Україна) та Варненською обласною адміністрацією (Республіка Болгарія)	Торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво
Тернопільська область	Договір про дружбу і співробітництво між містами Злоторія в Республіці Польща і Бучач в Україні	Співробітництво в галузях: культури, освіти, спорту та туризму, економіки, технологій, науки та досліджень
Чернівецька область	Протокол співпраці між Технологічним ліцеєм Кажвана, Сучавського повіту та Красноільською гімназією, Сторожинецького району	Наука та культура в рамках транскордонних програм та проєктів

Джерело: систематизовано авторами.

ISBN 978-83-68480-12-2

DOI <https://doi.org/10.58246/HVKS2851>